

725₍₁₎

101

K 34/91

Folklore from
Molêpo's.

Abner Ntjie
home Molêpo's

FROM: A. Ntjie
Litkyk Public School.
P/B.
PIETERSBURG.

125

K34/91

A Ntjie

①

D.1-40.

306*

725

~~AW/S/171~~

① 725

OCT 22 1945

K34/91

MONITOR

book from
Molêpô's £3-0-0

EXERCISE BOOK

SKRYFBOEK

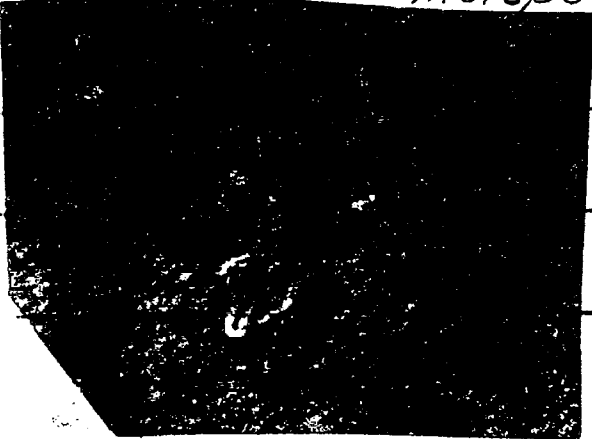
ind

Abner Ntjie
home: Molêpô's

NAME
NAAM

CLASS
KLAS

SCHOOL
SKOOL

Registered No. 513/31.

"B"

725

K34/91

A Ntjie

①

P1-40.

306*

folklore from Motsoo's

725

A. Ntjie

1

pp. 1-249

K34/91

Rec. 23.10.45

Evile

Evile ele Kxosi ena le mosadi le bana
 ba ba bedi. Ka letsatsi le lengwe ya bita
 bitsa ba bana ba xaxwe hare ya wa pde
 o nthuta byale ku eng are ke xaxwa bya
 lekaloblo laka. Abutsi'su e monyanane ena
 tse ure ke xaxwa byale ka letswai le le ka
 nameng, Kxosi ya mokaba hare osho o Saboya
 kaxwe o ntra letswai ngwananyana a tšeya
 lepatšisi la xaxwe la dikobo a apara tša motho
 tha asepele a fihla matseng o mongere a dula
 xana a diša dinku ka tšatsi le lengwe xe
 a dišise a tsena ka nokeng a hlapa a
 apara dikobo kaxaxwe tse dibatsa are a sa
 apere dikobo tšewe a bona motho a apala
 kupela aba u ithšela ka diššila anuma
 a isa dinku xae ele xawe motho yo a
 mothšarileng leye ke morwa wa Kxosi ena
 morwa Kxosi xe a fihla xa a lwala are ke
 bone ngwananyana emangwe a dišise dinku
 sepe le yo mofa folowu a ntube horo abe

725

K34/91

A Ntjie

①

P1-40.
306*

7

K34/91

2

a bo opele. ~~xe~~ papaxe amo a tšeyu folowu
 bayofa ngwananyana euvu xe ope ke tuba
 borotho pala monwana ya xaxaxe a šala ka
 oorathang obo a boapeya na boša xo monwana
 morwa wa kxosi xe a boja a bōna palamonwa
 na a beya ope xofala a kxoboketša bananyana
 a ba boritha pala monwana a wo e ma lekana
 ng ke ya motšeyu ka mphela ya ba palana
 ba bangwe e bathsepha ya lekana ena
 yola maneng ka nokeng ena anama ya eba
 mosadi wa xaxwe anama a opeya dikobo tše
 xo xaxwe tše dibotse.

2

E rite ele bananyana bayu dithlatsweng
 bare xo fihla mothabeng ba eka, dithlatswa, ba
 re basa eka pula yana yare xo khula busepha
 la bu bōna mothlatswa o hibirše ngwananyana o
 mongwe a namala kwa xadimo a ka dithlatswa

725

K34/91

A Ntjie

①

P1-40.

306*

3

3

725

K34/91

ba bangwe bare xareye xae axana are nna
 xa kee, ba mottaxela xe ba fitla xae bare xe
 bona o mongwe o kae bare axanelela mottaxela
 ng pupa xe a ya aya mmitka a xanelela pupa
 xabo ela xae a fitla are, mottaxela ya a ka yang
 kwa thabeng a ya bitša ngwana waka nka mša
 yena xore ebe mosadi wa xawe. Motimane o
 mongwe a tšea pudi le mpya le byang le nana
 a ya kwa thabeng a fitla a nna fose xa ife
 xa sekhre se sebe sena^{me} tšea ke ngwananya
 na a tšea pudi a efa nana a tšea byang a bota
 mpya, mpya xe ere ke ja nama a e bethe pudi le
 yona xe ere ke ja byang a e bethe ngwananya
 re, he efa mpya nama o e pudi byang motima
 ne are, efa o mpo tšea ngwananya a folara
 a tšea nama a efa mpya a tšea byang a bota
 pudi motimane are, xareye xae ngwananya
 na xareye batšaxa baya xae pupa xe ngwana
 nyana a hlaba xomo motimane a nama a tšea
 ngwananya wala.

725

K34/91

A Ntjie

①

P 1 - 40.
306*

4

725

3

K34/91

Nonwane ya barenyana ba ya nokeng, ba hwetša mokedo ba kxelela dikxapa tša bona. Barite ke ba hoxa mokedo are nkxeleleng, bare o ka kxelela ke mang ke o le bayale o šišimša byale ngwenya o mangwe are, tliša ke o kxelele a mofa hoxa ya matha are, mphe seho a mofa setra samotha a kxelela. Byale mokedo are nthwalele yona ngwanangwanaka. Byale ngwanenyana a ywa ba fihla kwa xae xa mokedo. Byale mokedo are nthsetele ditotse, u Ji tšea a setla. Ke a setla kwata sexwaxwa sare, nthsetše ditotše ke ha xa botša a sentšetša. Sare ke mokedo ure nae oke o robale le mang are - kette ke robale le koko byale are engi sa hoxa, ke a feditše a sa ditotse. Mokedo are nae oke o robale le mang are le koko are xa robale ba robala. ke botša a mofa ngwana le thari ya ngwana. Le dikxapana, ya pele ke ya makudula, ye nwe ya ditšithšini, ye nwe ya Mapeta, ye nwe ya dinta, a sepela are xa a kebelae la moraxo a bona ditau a thuba kxapana ye nwe ya makudula a kitima, ditau tša šabo dimpa a

725

K34/91

A. Ntjie

①

P 1 - 40.
306*

5

725

K34/91

ve a sa Sepela a bona di mošetše moraxo a thuba
 ye nngwe ya dithšithšire a kitima tša šala diija a sepe
 la tša fetša tša mošala moraxo a thuba yengwe ya
 Mupella a kitima tša šala diija tša fetša tša
 moraxo a thuba ya mafetšo byale ya dija a sepele
 byale o fihla kae tša ja tša boela kae tšala yena
 Otšene xae moralo ake are lenna Keya xo tšea
 ngwana a sepele ayanokeng a hwetša mokokolo
 wala are nkxelele are aye oka napa wakxelele-
 la ke mang xele byale tšša re o kxelelele a mofa
 hloxo ya motho are, ke eng tšona tše o mphanq
 tšona? tšša ^{mo}Sexo a mofa ^{setla sa} ~~ho~~ ya motho, a swara
 ka dinata ^{mo} a kcia amowala a fihla xae are nthsellele
 ditšotse a setla are, o sa setla Sexwaxwa setla. Sare
 nthsšetše ditšotse kexotšše asc taxa kakoto, a
 iša ditšotse, a re otšeorobale le nning? ke le tše, asc
 tšea dikobo a di xang, a mbala a le tše ka montleng. Ba-
 šixo ditou tša tla tša dupa tša kwa xo nxa base,
 mokokolo are majeng o bile o anthšithšingwa. Tša moja

725

K34/91

A Ntjie

①

P1-40.
306*

725

4

K34/91

6

Nonwane yadiPhoōfolō.
 Ka tšatši lelongwe tša bona mokeKolo
 a tlaxola tšave xo moKhuđu tšave sePela
 O yola mokeKolo yola ove bare nareja
 sethlare selana moKhuđu aya a fihla
 ave Koko bare nareja se hlatse selana
 ave ere bare se jeng le ša dišē kala
 Kxolo yamošatē a sePela ave xe a
 ha moPateng a thula seXolo ave xo
 fihla ave nna ke xa Kihwe. Baromamo
 ngwe le yē na a xakiwa ka moKa
 ba ba ba felēla xwa yamma ha ave le
 ha phala kenna mmutla mo xwamašē
 kana mmutla ave Koko bare nareja se
 hlatse sela na mokeKolo ave ere bare se
 jeng le ša dišeng kala Kōlo yamošā
 tē mmutla a ēta ave kala Kōlo yamo
 šatē aba a fihla mola seko long a
 se fofa aba a fihla xo tšōna are bare
 se jeng le ša dišē kala Kxoto yamošatē

725

K34/91

A Ntjie

①

P1-40.

306*

725

K34/91

7

bageja ba šadiša khalokholo ya moša
 tē sehla se se be se le hale šakeng
 lele kolo tšare bošixo tšarobala mmutla
 a tsoxa aja kala yamošatē a tšea
 di thapo tšasōna a di šumela kama ya
 xong amottlou xoye batle batšoxeba
 bolaya mottlou kare ejilē keyēna ave
 xoe fetša avō bala ka bo šixo tša
 tšoxa tšare na mang ea jileng ka
 la kholo yamošatē mmutla ave xa
 ye lebelelaneng kama ya xong ave
 ejilē ke mottlou di thapo šitši kaxo
 yena mottlou ave ke ya xanētša
 kammolaya batšeya di nama
 bafammutla sebete mmutla a eta
 ave betana sa mottlou e antšhita
 tšhita barenawena mmutla orenq
 ontšē o bobola keuwe mo ya xo ave
 here sebete se sentšela kamodi
 batnofamoxodu le oha ano ye xe

725

K34/91

A Ntjie

①

P1-40.
306*

725

K34/91

8

banyoxanotta ye babe bayo ethsela
 o thoma di thsêlê tsaxoye maxoduwa
 o a nthšita ngkase ba ka ofitiša
 nokale tla balanthwala hao xe ba
 fifla nokeng mmutla ayê mabafe
 ta ate kasethla athšivela atsena
 kamoxodung bare banna mmutla
 kannete mmutla otloketse mo
 xodu phuti ya o vawala yare
 banna kannete oboima xe abea
 fase mmutlawa lebite ten thwele.

Nonwane ya Banenyana xe bayadi Kxonyeng
 Katsšitš: le lengwe bare ya Kxonyeng bare ari-
 yeng xobitšša ngwana wa xošš: bare aveye Kxoye-
 ng ngwana wa Kxošš: are Kesa afeletšše bofaka
 seššébo whang le sepele bababafihla Kxoyeng
 barwalêla banabna ba bêha atšvé la lem-
 pyanyana ya xaxwe afihla bamo vwalédiša ba

725

K34/91

A Ntjie

①

P1-40.

306*

725

9

K34/91

te xoxwa lēla badula fase ~~h~~wana wa kxoš: a
 thoma xoêpēla koša are arenotaneng Sena
 nnampa arenotaneng Senannampa mononi
 ke se khwē arenotaneng Senannampa mononi
 ke se khwē, Sobona babona ahonne ba
 mmolaya batsēya di kxong tšaxatwē boxo
 tša mollō bammešā bamoja dinama batšē
 ya letapō la xaxē hake fampyanhanya ya
 xaxē mpyanyana yathōma xoêpēla koša
 ye ebe e êpēla ke ngwahonyana bare e llayo
 xovebo letša ya êpēla yalo basepela base
 fela xe ba libile kxotong ya tsoxa yathoni
 xoêpēla ba šiya xo e bolaya ba bāna ba
 nna bare batla baroka xe ba bolaya
 mpya ya kxoš: yafilla kaxo e yathōma xo
 êpēla mosadi wa kxoš: are babo laite ng-
 wana waka obotša kxoš: yabitša batho
 kamoka yaba tšeyo yabato neta kantle
 ng yara monno o mongwe are xekare
 e kxwatvi are thōo adia ba swaka
 moke.

125

K34/91

A. Ntjie

①

P1-40.

306*

10

725

6

K34/91

Nonwane ya basadi baKxosi, Kxosi ebe
 e tšere basadi ba 1 yate xo basadi yave
 keso tsoma ka xo basadi yo mo xolo yave
 ke beile dinonyana tša ka ose ke wa
 šala o di bonthša motho xeo ka di bonthša
 motho ditla xotsena mešiša wa lwa la-
 ka xo omo ngwe a bea thoka, omongwe
 a bea le tumo, mongwe a bea baki, mo-
 ngwe jja se, mongwe a bea selêpê, bongwe
 putla a tloxa a yo tsoma mosadi yola
 o mo xolo. a tloxa a ya ka xoba ba ngwê ba
 kxo bo ka ne ave; naq lena ka xa lena o be
 i seng monna yola ka moka ba bolê la baro
 nna ka xa ka o beile se hete mongwe le mong-
 we ave ke thoka badi bolela ka maina. mo-
 ga di yola wa pele ave nna sea se beile ng
 ka xa ka nka se le bolšê xove ke eng. ba mo-
 ya pela bare a lo rebonthše, ave ke di no
 nyana ovile ke se ke ka di bonthša motho di
 tja ntšena mome xolong, bare o a to a ke

725

K34/91

A Ntjie

①

P1-40.

306*

725

K34/91

11

tša o divela xove ošeke wadi bontšša
 batho adi bulela kalepokising, tšatšwa
 di epela dire botsa di botsaka, bo tsadi
 botsaka botsaki botsakatsaka barexa
 diye lapeng. adintšša tšaya lapeng bare
 xaye kamokotheng ave; awwa lena tšo
 motšena mekolô aya xa xae avobalaave;
 kebolawa kemexolô. Kxošī te choyā xo
 tsoma yarena mma kxošī ohae bare o,
 robetše o a twa twa. ave obolaya keengj
 bale obolaya kemexole anama a tseba
 xove ošene ke dinonyana. aho xa amore
 kela ditšale ke lebo etabore kxa lediph
 ta temaseka lelepokisi; lelebotse lata
 la se. aveka leššebe satomorema xove
 sepe dinonyana ditšwe. Ba bitšabanta
 kabnoka a sepe oya bitšamma kxošī; a
 yawapele baya kabnoka antše ave ke etla
 kawamufelelo anama ave ke etla abaya
 nay koyabalaya motho go ave keya šiamo
 rena monna yola aba ammolaya tšatšwa

725

K34/91

A Ntjie

①

P1-40.
306*

725

Y

K34/91

12

Nchwane ya monna wa mosasa waselêxê.
 monna ya mangwe atšere mosasa yo mobo
 tšewa xo bo Aeta bana lebata bababedi o
 mohwe atšantše mosadi ya la tšwa mo
 nna yola atšea mosadi wa bobedi mosasa
 diyo a thšwe bya bana ba kudu mosadi
 yo ka tšatši letengwe ave to ngwana nenyaka
 a re sepela oyo leta kwama šemong ave
 a fihla kwama šemong ave xe akoba
 di thšwene thšwene yengwe ešue allo
 xabotša PaPaxwe ave xommanaxweve
 Sepela oyo niola di thšwene tšewe mmanax
 we aya adi koba tšatšoxa kamoka mmanax
 a fihla ave sepela o akela kudu ka exo PaPax
 a elalala ka sethunya a bo laya atšea
 letlalotayona ale beya ka boraxo xaleba
 di kantlong mantha Pama bave toja bave
 ešua dibyana ntlong ave xe ave kea tsena
 mo kxofu olawave hê hie hufalebela
 ka hê hê hufalebelaka ama axoma

725

K34/91

A Ntjie

①

P 1 - 40.
306*

725

8

K34/91

13

Monwane ya motho e^{le} mosima bare ke masilwa
 nyane. Are ke nyaka mosadi. a tloxa aya ka mo
 tseng ye monwê u fihla u tšena ka kxoro a hama
 na banna ba le kxorong a fihla are ke nyaka
 mosadi ba nthsa-mosadi bare mosadi šo. Are xu
 ke monyake a tšwa u tloxe mosadi wala bamo
 fang yena. u tšega a ya motseng o mongwe
 le xona a hwetša banna kxorong a bu bōša xde
 ke nyaka mosadi ba tšea mosadi ba mōša a
 moxona le xona u tšwa a mōlōxela u etla a
 dira byulo mōšeng ya batho a hlaka nthša
 lefase ka mōka a nše a xana ba sadi.

A tloxa a nyaka sexokxo a sebena a setšea
 u nuntela ka bobo aya kwa xodimo. are nna
 ke nyaka sewela tladi ya xodimo a bo kone.
 a tšena mōšate ka xabo sewela. A fihla are
 ke nyaka mosadi. kxōši ya bitša banenyana
 ba motse ka mōka ba u para o mongwe a tšwa
 aya xo Masilwanyana^a le kwa kxorong a fihla a
 opeka are Masilwanyane, Masilwanyane o tšna

725

K34/91

A Ntjie

①

P1-40.
306*

725

K34/91

14

Kwa fase o tšwa kwa fase eu o tšwa kwa fase
 ure ke ya xo tšea Sewelana tladi ya Xodimo
 a bokone e le nna byale eu e le nna byale.
 Malwane ure ke riyalo eng, ke riyalo eng ke
 tšwa kwa fase ke tšwa kwa fase eu ke tšwa
 kwa fase ke ke keyo tšea Sewelana tladi
 ya xodimo a bokone e se wena byale eu e se
 wena byale. Mosetsana a ba e la moraro ka
 xae. Xwa fitla xwa tšwa a mangwe xae a fitla
 a opela ure Masilwanyane, Masilwanyane
 o tšwa kwa fase o tšwa kwa fase^{eu} o tšwa fase
 ure ke ya tšea Sewelana tladi ya xodimo a
 bokone e le nna byale eu e le nna byale
 le xora Masilwanyane a fitla ure xa Sewelana
 yo ke monyakang mosetsana a xmelamora
 xwatla morwedi wa kxosi a fitla ure Masilwa
 nyane o tšwa kwa fase ure ke ya xo tšea
 Sewelana tladi ya xodimo a bokone e se wena
 byale eu e se nna byale. Masilwanyane a
 mo tšea a mororoša a ya nae xa xabc.

725

K 34/91

A. Ntjic.

①

P 1 - 40.
306*

725

9

Mamane

K 34/91

15

E' be e le monna a nate tšemo a e lemile
 kxautsi le toba. Motabeng xo be xona le
 dipela. ka tšatsi le lenywe dipela tša tloga
 tabeng tša ya thšemanyya xo Ramotsana
 tša hwetsa mong wa thšemo a Sexona
 ka thšemong. Di be di nate pela ya
 sefofu. Mong wa thšemo a dihwetsa dija
 mabele ka thšemong ya xaxwe. Dipela tša
 re xo bona. manye wa thšemo tša thšaba
 tša tloxele pela ya sefofu mong wa thšemo
 a e swara a tšwa pela e opela ere, tša muntsekwa
 ne tša muntbekwane tša dijele mabele a mma
 banna ba tšile ko, tša ikaketsa ka pelana e sema
 ng muhlo melapong di tšese ko, a o wa kxoši
 ya-ka ntese hle, motena wa-ka ntese hle,
 monna a e lesa are ka moso ka xohumana
 ke tša xo bolaya. ka moso a e humana xona
 yare ke ya opela a seke a e lesa a e swara
 a e bolaya.

725

K 34/91

A. Ntjic

①

P 1 - 40.

306*

725

K 34/91

16

Monwane ya batho baya xonpa
 Erile eie batho baya xo rupa. Ngwana
 yo mongwe are, nna xekeya xo rupa
 ke nyaka setsiba sa kwena. Le
 ina la xa xwe e beele mamatiô
 Moxolo wa xaxwe eie phuti.
 Phuti a tlo are ke yo nyakela
 monexetho setsiba sa kwena. A hloxa
 a fihia kwa Moxalokwena are, mama-
 tlo ore ke nyaka setsiba sa kwena
 bolele kwena bolele. ~~Sa hlo kwena ya~~
 Mokokala. A Sepeta a fihia Odi are
 Mamatiô ore ke nyaka setsiba sa
 kwena bolele kwena bolele. A bona
 xo^e tswa kwena - ye kxolo-kxolo ya
 xo fhadima ya botse. A e kxoka
 ka le-tswa a hloxa nayo. Kwa pele
 a bona ke ^{ba} metho yam a tseni ka mose
 ng yo mongwe batho bare, Naase
 ye tlo bona ditso tse di botse te
 sa diise, ye tlo fiexa ruria.

125

K34/91

A Ntjie

①

P1-40.
306*

725

K34191

17

bare re a xo tseela are kelesi-
 le etšeng. Bare re a e xoxa ya
 bapalela. Phuti are xa tee hie kwe-
 na bolele kwena bolele. Ae xoxa ya
 tloxa. Kwa pele a hlakana le mate-
 bele are tšoti re a xo tšeela are
 e tšeeng kele file. Bare^{re} a e xoxa
 ya xana are tloxaong ke a sepela
 ure xa tee hie kwena bolele kwe-
 na bolele ya tloxa a fihla xaxabo
 abafa are ebolayeng ba loutšwa mepara
 bare bathoma xo e bolaya ya xana
 phuti are habelu hie kwena bolele k^wena
 bolele. Ba ehlaba baebuxa ya apexi wa
 ya seke ya ba ya butšwa, are, butšwa
 hie kwena bolele k^wena bolele ya
 butšwa a ja. Bosasa re ba Swatšwa
 tloxa la xana Swatšwa hie kwena
 bolele kwena bolele la Swatšwa ba
 mofa a oputa a ya xo vupari

725

K34/91

A Ntjie

①

P1-40.

306*

725

K34/91

18

Monwane ya motso bare kesetse
 Erile eie monna lemosadi le ngwa-
 na wabona leina la xaxwe eie Sen-
 terela mmako Senterela a hwa. Byale
 Papa xo senterea a tšea mosadi yo
 mongwe mosadi yo o be a sa rate
 Senterela ka xo ban^e bana ba xaxwe
 babeba phala ke Senterela ka botše
 ba mehla kiša ka metla. lexona a sa-
 apare sela, xe a tšoxa a baq
 pexela metse a ba hiapiša kame-
 hla le ka mehla. ka tšatši le lenge
 morwa wa kroši are xo papa xwe? pap
 a ke swanetše xo dira monyanya o
 moxolo xore ke tie ke bone Monny
 a na yo mobotse monaxeng ya xšo
 batho ka moka ba tie mo. Ba loki
 ša tša monyanya. papa xo sente-
 rela a boya ma makxoweng a ba
 bolelela xore nna le Nyaka di-
 a putotše dibyany a ba botšiša
 ka moka ba mmošša. Senterela yena

725

K34/91

A Ntjie

①

P1-40.
306*

725

K34,91

19

ate naa le seke la nthekele
koba. le hare xela le boya letlak
le leka le kromang le nkxele tona.
Papa bona atlora a ya ka toropo
ng a ba rekela ka moka. Senterela
a sekeamosekele a mokxela le ha-
kala le lemokromileng xe a boya.
Xe a pihla xae a bafa diapara
šatona ba hapa ba apara baya
monyaneny. Sentereta yena a seke
a ya monyanye a tloxa a lela a ya
le bitleng ta mmuxwe a bona nonyana
e twele lepokisi le tletše disobo le
dieta. A tloxa aya xo hapa a boya a pa-
ra a tloxa mo nonyana ya ye o boye
mo sexure u dumela. Xe a satla
kwa kxole morwa wa kxošia mmo-
na a lukiši dijo ka pela u mo-
fo. a ja xee a tloxa morwa wa kxoši
a mokitiša. ^{mošebana} Xe a kitima a wi-
sa se, seela se sengwe a tlo-
ba ka sona a ya xae.

725

K34/91

A. Ntjic

①

P1-40.
306*

725

K34/91

20

xe a fihici, kua xae a thoma
 to a pea. Morwa wa kxosi a tšea
 seeta seka sa senterela. ka bošixo
 morwa wa kxosi a boša tataxwe xore
 o swanetše xore a sepele le motše
 ka moka a ba lekantšho seeta se
 seo. Morwa wa kxosi ore yo semole
 kaming ke tlo motšea. Kxosi ya re
 xolokile sepela, a sepele le metše
 ka moka a ba a fihia ka bo
 senterela mmame a senterela amo
 fihia ka moraxo xa lemali la ntlo
 ye ba tšeng. ka xo yona. Kamoka a
 ba le ka nthšao ka moka sa bapata
 morwa kxosi xe a tswa a bone le
 ko kota ore na ke enq? a tloa
 a hwetša ele motho ore ke a moka
 kantšho sa molekani botse. Morwa
 kxosi a tšea senterela ya bo
 mosadi wa ~~xaxaxa~~ xaxwe amo
 tata kudu kudu kamaflo.

725

K 34/91

A. Ntjie

①

P 1-40.
306*

725

11

K 34/91

21

Irile e le basimane ba babedi bare to tsama basimane
 ba uwe ebe eke Masilo le masilwanyana. Masilwanyana are
 ana ke tla kama tho kuyamanda Masilo are ana ke tla kama
 dingo Masilwanyana ovile asa sepele abobapitisa ye kxalo
 masilwanyana o be ana le dipya tse thelelang Masilwanyana
 o be ana le tse di tse Masilwanyana akhurumela pitšatšatš
 tša moke kolo ašila le teku kakino. moke kolo are akhurum
 ele masilwanyana akhurumela are xabedi akhurumela
 akhurumela are akhurumela abakisa masilwanyana anodi
 ya byale. Xatse masilwanyana akhurumela a theba
 moke kolo a tšwa a šalana šilwanyana maraxo. Masilwanyana
 na ana mela sehlare moke kolo are mela sehlare kaleino
 masilwanyana: abi tšampya are madilo bayampya mmaša
 bala kromo. mpya yatla yare ke loma moke kolo aetolay
 kaleino: abi tšayengngwe leyona aetolay. moke kolo
 adife tša xwa šabete ye kxalo: yanayatla yabelayama
 ke kolo masilwanyana afolexa sehlare anthešampya
 kamora beng afa leino lamoke kolo xwatšwa kromo
 afa la xabedi xwatšwa tše ntheš. anama atlaxa yak
 wano šeng abakana le masilo. Masilo are nadi kx

725

K 34/91

A. Ntjic

①

P 1 - 40.

306*

725

22
K34/91

725

22

mo tše odi file kemang oše kaba ammo tšā are ke
 tšaka. a nama are xarengwa mašilwanjana aswara
 mašilaka makoto anwa amothēa aswara mašilwanyana
 na tsama koto anwa are xarengwa aholesa avela
 mašilo a tšeya kxoma tšela aya xae are xeatlamo
 tše lenya magyane ya tš phax phuu mašilo xabok
 ya mašilwanyana ammalayela kxoma tsaxae aswa
 xonyangyela ae bolaye are xeatlamo pele allwadi
 ya Mašilwanyana a splatšwa ayaxae. Mašilwaxo
 a filia xae bare mašilwanyana okae are xaketshebe
 nanyane are kany phuu. Mašilo xabokya mašilwanyana
 ammalahēla kxoma tsaxae anama bare obokile mašilw
 anyana are aowa are asaija mašilwanyana atla bare
 wena obe oše tše kae are mašilo obe ring kwedi tšea
 kaxakene. Papa xawasilole are mašilo orenqware oba
 laite ononqwe wate kase kemmalae. banna bare xaba
 la we banania bamo swara banimolaya tot xoloxame
 la mašilwanyana yaba kxoši

725

K34/91

A Ntjie

①

P1-40

306*

725

K34/91

23

Nonwane ya basimane ba babedi

Evile ele basimane ba babedi, byane yemo-7 bare ke masilo le masilwanyane. Bale masilwanyane a leba^o bohlabu tsatsi, masilo aleba bosobekatsi. Masilwanyane aye xo masilo xareye kwa bohlabu tsatsi, masilo axana. Masilwanyane a sepela a xahlane le mokedolo, mokedolo aye sepela ota hwetsa barexela bare, khurumula^{ta} ka pitseng tse dikxolo oxane ore xaseditshwanele okhurumule ka xotse dinyanyane. Masilwanyane a fiha. Barexoyena, khurumula ka xotse dikxolo axana ore, xaseditshwanele. Barexoyena khurumula ka xotse a dinyane a khurumula a hwetsa dikomo tse tharo bare khurumula ka xoyengwe ~~ak~~ khurumula hwe tsa kxomo yethwana. Akhurumula ka xoyengwe a hwetsa dikomo tse tharo a diso ku a xahlane le mokedolo axa^e hokokile le himo. Ba xahlane mosedibeng sa likoti masilo aya masilwanyane, aye ~~we~~ xare yereyonwa wena likukuka maoto kenwe, lena tsekokuke masilwanyane a khomamašilo masilo anwa masilwanyane mothša masilo akuka masilwanyane aye amokšana wena a tse a di kxomo tsa ~~o~~ masilwanyane aya xae. A tobane bomexo masilwanyane baibuyela

725

K34/91

A Ntjie

①

P1-40.
306*

725

K34/91

24

Nonyane yathoxaya Fihla ya kotamamole xoveng yare kepeloya
mašilwanyana mašilo obokile mašilwanyane kabakala kxomoye
thšwana. Bathobave nonyaneshuweg yaboek^{ts} yare kepeloya.
mašilwanyane mašilo obokile mašilwanyane ka bakalukhoxo
mo ye thšwana. Bommaxwe batlo xibaya xae bafihla
batšea mašilo bamowetša alateluma šilwanyana.

13

Nonwane ya banenyana bayotuntela.

Exile ele banenyana bayotuntela, bafeki babitša ngwana wo
kxosi arexobona. ncing zsepela kethule swara, ke suapeetše
m~~h~~ papa sešibo. Basepela bafihla ba apoki maxabe abona, ba
afihla^a hamohlubeng batuntela, xe a~~fihla~~ fihla are namu xa
benkha ukue! bare nna re aweditše ku metseng monwe.
bo are ba afihle amoxa are owake. otla ntwešule thakutša
yenu metša axawe.
ku. Batuntela bafetša ba tše abona ba apam arena nka
netentše lenkake tšalese leweditše ma xibe arena thaxa a sepe
la ahwetša nokeko lo arengwaye aišo. Amo ngwaya arexoyena
sepeka otla hwetša mošudi wa otlolele te eka nfe ethilapa

725

K34/91

A Ntjie

①

P1-40.
306*

725

K34/91

25

Asepeki ahwetsa mosadi ^{waxobekete} afeekilapa. masadiwu kotole
 keecire tsenakantlong. ~~A~~ ngwanenyana atsenakantlong. Monna
 wafmosadi wozuwe ^{byak} ore tsuinyana eyankxa. Mosadi are
 xiona tsuinyana yeankxing mo, namme xantje kaxoveke
 wena ontjelenq kotaxikha. Avobala, kabosixo barexoyeta, khur
 tumola kamopitšeng. Akhurumola, Ahwetsa ngwana. Barekhumo
 la kamola, ahwetsa boxobe bangwana. Barekhumola kamola ahweta
 mola ahwetsa maxabeaxawe. Barekhumokamola, ahwetsa thare
 yangwana. Barekhumola kamola akhurumola ahwetsa serotwana.
 Akkwa boxobe asepeki. xea hika motokwa xae bamona
 bamona. yomonye are mokete pale, maxobaxwe. Ammetha a-
 re o wake orebona maxolowake atimeše abe are mokete mokete.
 Batsentša bayaxaye xebafihla bamahwetsa. yalayomonyayo
 ne are ke xile xobotsa ke xomokete wengwafihloxa wabafam-
 phetha. Wani womaxob are anthe owafmoiseba. Bgale barenyana
 nabatsentša orebona atilele ngwana bareg lehenafreyaya. yalacšwa
 ng, abitšafngwana wammone axwe are ngwana mmane yuri oseke
 wayafihla bakwa xadibolwe kamahlo. Ngwana wammone axwe are
 nakeciya. Oexobona onale ngwana ore yena eseke yae bantabona
 keaya. Banenyana bale bafihla bawefam maxabe a bobal. Base
 na

725

K 34/91

A. Ntjic

①

P 1-40.

306*

26

26

725

K34/91

~~pele tubwetsa horeko¹⁰ are nnyenyi dišo horeko barjapanahke
 Okare redi resangwayi dišo. Mokekalo are Sepelany letla
 hwetsu mosadi wa otjete e abela lapa. Busepelu bu
 hwetsu mosadi wa otjete e abela lapa bathshe
 lulu thoko. Jre xatana tselu⁴ e nnyenyi ke
 mouwenony outšena. Monna wu⁴ we ure xaba
 ya ure itkanehke tswai yantafeyan ka, mosadi ure
 tšenaxama wu⁴ utlang oba le bile ntše hantše
 xa. Monna tšena abaja.~~

14

Erike. e le banyana ba eya rotuntetq
 bare ba sa buntela ledimo' lalla laba tšea
 laba lathla kxolē kxolē. Tsatsi xele Subeta
 ledimo kphatlalala Xe ledimo lephatletsē. Ebe
 baso tš tšebe xae Xwatla Nanyana e Xole
 ya fihla menobona yae Xae kolena Kelaq
 bare ke xamohwawere Naiteng ya Molella
 e. Yare xenka leophla leka mpanthša bu

725

K 34/91

A. Ntjie

①

P 1-40.
306*

725

27

K34/91

27

nanyana bare eng. Re kaabontha nanya
 na ya baopula ya sepela kabona baeta
 ba apela kosa bare Selele senyake le
 Selele senyake le ka nyaka xa mahlwase
 Selele. Bapitha moxongwe! eitse ka apela
 bar nanyana yare ke stkephama! banyana bar
 e. Awa e salepele ba sepela xe kosepe
 tse tsatsi xere subela bapitha xae bare
 le tshekae) bare ebe retse e mwekete
 ledirwa ~~rethetse~~ ke nanyana. Ba dira ma
 kete omo kome. Xero esa nanyana yara
 ke ~~asepela~~ ba ara bare ota japele.
 Mantlaba ma yotlwa ya fihla momotse
 ng o mongwe! yare ke phirimetwa beng
 ba motse ba ara bare kamo rooke o
 phirimetwa dinanyana hanyana ya wisa
 ntlo yanana ya ya pele yatheme yare
 ke phirimetwe ba re ota vobulagotla
 tsona apela nanyana tabola Xe xoeso
 ya ya xabwa yona

725

K 34/91

A. Ntjic

①

P 1-40.
306*

15 Nonwane 28 725 28
Rajim le Tšalanatšala. K34/91

Batho bakile bare ba huduxa, ngwana wa bona yo ba bexo bare ke Tšalanatšala a xanelela mašopeng, are nna xa ke huduxe. Batswadi ba xawe ba leka ka matlo xo mo xapeletššo, empa a ba palela ba ba ba mo leša.

E na xe a xanelela obe a fele a ba botšša are nka se tloxele dintlo tše tššo tše dibotše. Di xailwe ka Moruka mo rukela tlou. Batswadi bare na maxobe otla fa ke mang? A ba botšša are mma otla ntlitššo. Byale bama na xela mašopeng.

Xosasa 'maxwe a hlaxa a ma rwaletše dijo ka Serotwana, a hwetša Tšalanatšala a tswaletše le mati. Mmaxwe a fiha a opele are: Tšalanatšala mme boxobe šebi kerilekere a reye; ware ntlotššo di maruka di maruka Maruketa tlou. A napa a bula telemati a tšša dijo aya

725

K34/91

A Ntjie

①

P 1 - 40.

306*

725

K34/91

29

Xomme xe alle mmaxwe a boela xae. Bya
le xobe xona le leKxēma le babexo
bare ke Rajim. Obone mmaxwe Tšalana
tšala xe a iša dijo ka kwa ntleng ya
Tšalana atšala. E na obe a nyaka xo-
ja ngwanenyana yo.

Le Kxēma la ye ka xosasa
e sale ka pela tae la tša Tšalanatsšala, le
lafihla lae. mo monyako wantlo lafihla
la o pela lae! Tšalanatsša mme bo xobe še-
bo; Kerile Kere are ye ware ntlo tše šo di-
maruka; di maruka marukela tlo. Are ka
kobane abe ana le lentšu le le xolo,
ngwanenyana^{na} a kwa xore xa se mmaxwe.
Byale ngwanenyana are, nna Mma xa a-
rialo. Le Kxēma la boela xae lenyamile.

Xomme kamoraxo xa fao xe le seno
boela moraxo, mmaxwe a tšwela a swere
dijo, a o pela are! Tšalanatsšala mme bo x-
be še bo! Kerile Kere xa ree; ware ntlo
tše šo di maruka di maruka marukela tlo.

725

K 34/91

A. Ntjic

30

K 34/91 725.

Ngwanenyana abula abotšea aja. Lekxēma ka xore le tsebile xore lena le lentšule le xolo. Lona la ya xae la metsā Moxoma Lentšū la lona la ba le le Sesane la swan a le la mmaxwe tšalana tšala.

Byale lekxēma la ya xo ~~mmaxwe~~ Tšalanatsšala lare momonyako wa ntlo lare! Tšalanatsšala mmeborobe sebo kerikere areye ware ntlotšesū dimaruka di maruka marukela tloa.

Ka xore lentšū ke le le sese, abula are Kxane ke mmaxwe. Lekxemala motšea la mo lokela ka Sakeng, xome la wela tšela leya xae. Tseleng la Xahlana le bo'maxwe Tšalanatsšala. Bona bare xo gena ojakae? Are keya xae. Bare na o rweleng are ke dilotšaka, A g-hla mo motseng o babe ba enwa byalwa. Ra Jim a bea saka mo Moknotheng oya xonwa byalwa. Banenyana ba motse wouwe babula saka bare re bona se se lexoka Sakeng.

725

K 34/91

A. Ntjic

725.

31

K34/91

Ba hwetša ele ngwanenyana, ~~amonthša~~
 sakeng bamo fihla. Rajim a tšwa bywakweng
 atšea Saka a tloxa. Banenyana kakwa sak-
 eng, baloketše dilo tše di lomaxo tše diny-
 enyane tšedi Swanaxo le diphepheng
 le di noxa. Mo tse leng Rajim ure xo Saka
 ye a e sweleng are Kxane ke motho Kaxa-
 re are, o jela xe o sa opele Keyaxou-
 ja xae. Kaxore xobe xo sena motho Ka
 Sakeng yare tuu. Lekxematlare le xe o
 ka se opele. Ke tta yo xo uja tae.

Ngwanenyana yela ba šala ba
 Moiša xa abo. Baxabo ba hla bi ša batho
 ba uwe Kxomo ba ba leboxa. Rajim a fih-
 a a re xo ba sadi ba xaxwe are n Kx-
 oletseng mollo ka ntlong. Ba sadi baxo
 ofša, atšena ka ntlong ka Saka. Are xo
 bona are tswallang ntlo, he tatiše
 le bati ka matlafa a ma xolo basadi ba
 diša byalo. Éna xa tšebe seo se le xo ka
 Sakeng. Xe a -hinta Saka are ke amo
^{ntša} nthša aloma ke dilo le bati le tswa tšwe

725

K34/91

A Ntjie

①

P 1 - 40.
306*

725

16

K34/91

32

Batho ba Kile bare baya xo nyala, ba xapa dinku, le dikxomole dipudi. Mošimane yo ba bexoba sa mo rate bare ke Dišwadišwane are keya nabo ba mo xa nets'a. E na aba šala mo-raxo ka swete ba mo koba, xe ba boya a boe nabo.

Bare xe ba dutš'e ba sefela ba oona kwapele nto ye kxolo-kxolo e tletše mmoto. E duma e re ketla leja ketla leja etlang. Byale ba thutš'oxile basatše basa tsebe seoba ka xoxo sedira.

Ba ba tamela Dišwadišwane omora xo xabona. Xebafihla ya ba mets'a ka moka le tše ba bexoba di Soka. Dišwadišwane abona sese direxile xo hete axaxwe. A betla diphatš'a tš'a mantši a tlaxo yona, ae hloba ka ya hese yare kee tla a e boeletš'a, kaga boraxo ae wiš'a. Xe a e hloba byale batho bare yoo! dikxomole dire mmuu! dinkule dipudi dia lla.

33. 725.

K34/91

33

A e hlaba antisa bathokamokale
diruiwa, Byale bamodira kxosi yabona.

725

K 34/91

A. Ntjic

①

P 1-40.
306*

725

34

K34/91

34

~~Nongwane yaxaya xa xupa~~

Eyle ele ba Simane ba eya xa xupa, bana
 le botabata bona. Ema ngwe ena a be a se
 na tuta xwe ena le yangwane axwe ele xa
 ye yangwane axwe obe a samarate. Katša-
 tši le lengwe, ye ba Simane ba xupa yangwa-
 ne a mošimane o la a bitša mošimane atla-
 xa le yē naba subelēla ka xaye xa dilbare.
 bašihla mošihlong se setelele bašabane
 lemo se bofata xona. Rangwane axwe bile
 a swere selēpē are ma makxó hlo mo sehla-
 reng seo, xomme se xa mošimane namē
 la mošimane a namē la abasihla ma fele-
 long se a senyare. Oyle xe ale ma felele-
 ng yangwane axwe a senya makxó, ale
 ka selēpē are mošimane a le a seka a se
 ba xa fobaxi. Rangwane axwe abo yē la ma-
 xaxó; xomme xe va mmatsiša are o etla.
 Banna baba ba boēla xa e le bana baba
 na, mošimane a šala nate ng kwaxodima
 xa sehlaye, yangwane axwe a senyabara

725

K 34/91

A. Ntjic

①

P 1 - 40.

306*

35

35

725

K 34/91

Byale mmaxa mošimane a haka ngwana wa
 xaxwe kutore ebe ele yena ale tey tomme
 mmaxwe a butšiša kangwane a xwe aye ngwa
 na o mošadi šitše xae? mat kangwane a xwe
 are o rile kelya ta malome a xwe. Mmaxwe a o
 ta me xiri ya šala elce me xolo kudu katšatš:
 le ngwe monna a mangwe a xaxo yema xomme
 are mo xaxušwi lethlaye seag mošimane a
 mo kwa mošimane a tšima xepela are eow
 eowe eowe. eowe bo kangwane balai, eowe
 ba rile xaxwe mathša, eowe mathšo ke boša
 letšwe eowe eowe, monna a makala uba
 aboela xae bitša monna e mangwe. Ba tšima
 uopela xopē, ba bošela xae babitša
 monna wa bo xaya ba swere meetsele mō
 le bupi lethari le potšele se lēpe, monna e mo
 ngwe a namela kathari a mme puluka
 yonaj ba šihla mo šese ba mo a peela motšpa
 le meetse a buthitš. ba mofa a ia. Ele xoye
 o be a o tile kudu. ba mo iša xae kalešši
 swana ba seke ba mmonthša mmaxwe.

725

K 34/91

A. Ntjic

①

P 1-40.
306*

36

36

725

K34/91

Bamaiša ka xa moke kolwana o mongwe
 bare anne le yena, makedolo ana le yena
 babla badi pudi ba ba hlabela mošima
 ne xoye aie' ana ne. Xofne moke kolwan
 amo otha aseke abotsa mothe ake abae
 la Sephepeyong sa xa xwe, byale xe babo
 na mošimane a nonne batloša mexiri
 yeta yamotwe abahlapa. Xtoši ya
 bitšabotno kamoka bayamošate ba
 dula kxorong. Xle mo mokedlwana a
 adile xa matoto kxorong kwadulamoši
 mane le mokedolo le kxosile bannaba
 le babaxaro. Bare rogethšaba yaasa
 tsebexa mošimane ya otha bolawa ba
 seke bamotseba, ba bolawa le xngwa
 ne axwe abolawa. Byale ba botša moši
 wola bare ke ngwana xaxo. Mošadia
 thaba adula le ngwana xaxwe,
 Xeyo
 na no' nwanne ya taya xoxupa

725

K 34/91

A. Ntjic

①

P 1-40.

306*

18

37

725

37
K34/91

~~Nōnwane yaba ne nyana ba ya hlalapa~~

~~Exile ele banenyana ba nale ngwapa wa
 Kxoši ba yahlapa bile ba na le mpya ye
 nthso. Xe ntše ba hlapa ngwanenyana ama-
 ngwe are tae seba sabaneng ye bane ya
 u nōnwane, ba sabasabana babane ngwa-
 na wa kxoši anōnwane ba tae tae mmala
 yeng ba mmalaya ba mola. Byale ba nyo
 Ba tae tae mpya yane e ba bane se ba
 Se ditilela ba sepele mpya ele kamora
 xō xa bōna e opele e tē: Sa nana phoi le
 ba nyana sanana phoi are sabaneng. Sana-
 na phoi ye bane noni sanana phoi noni ye
 setha sanana phoi setha sa kxoši sana-
 na phoi ahe ahe ahe. Banenyana bale xe
 ba e kwo mpya e boléla ka kōša ba ebola-
 ya ba e šila yaba ya šala e tē le yole šōla
 Busepela yatsoxa ya opele xapē ya ba
 tsē na tae le banenyana kxoši ya ekwa
 mpya xe opele. Kxoši ya ba ya bolaya ba
 nenyana bale, ke yōna nōnwane ya banenyana~~

725

K 34/91

A. Ntjie

①

P 1-40.
306*

19

³⁸
K34/91

725

38

~~Mmamatwe ya ngwana ye a Sese mmamatwe.~~

Manna o mongwe o be ana le moSadi le

ngwana, byale moSadi wa manna e o a

hwa atloxe la ngwana e Sale o mangenyane

byale manna wola atše ya moSadi amongw

e ya ba mmame wa ngwana ouwa a hloxe

tšexo ke mmamatwe. Byale Sele mo Sašha

balama ngwana wola wola wa atloxe la

ke mmamatwe e tadydile šetše ana le

me ngota e le Some bile atseba xo leta

di nonyane. ba motsoša e Sale ka bu

šing a o leta ale tee: are swa di nonyane

mmamatwe ka tšexo babe ba mo epetšwe

tše kwa thabeng are tela ngwana wa

xaxwe a koba di nonyane mmamatwe amo

eke kiši byale ngwana wola atšabe se

ke a leta, ka tšatši le lengwa mmame

atwe le papaxwe ba ya xo hlole kwa

thše mong ba hlole ba diya temae

hlole ba ya xae, xwa tšwe la nonyane

engwe bile dile thaxo di nyaka bolimi.

725

K 34/91

A. Ntjic

①

P 1-40.
306*

34

39

725

K34/91

tša fibla mabolimi tša thōma xo o pē la wa
thōma ya pele ya ye: bolka bōmō mo bebe
ya bo bedi ya re: ke bolka mōka mabe bea
tše mo ya bolka keiša ka, ya bozaro
ya re mōhe re hlakana. Sekōrō hlakana
Mōna wa a thōma abitša banna babe
bedi ba ya taropang bile ba na le mō
na ya be re to ke mabaka pula mōna
youwe o le anale mōna mpya ye kra
lo. ba se pella ba fibla ba re kiša diša
ka tōmme mabaka pula o be a ba si
tiša ka chēlētē, tōmme banna bale
ba bola ya mabakapula ba mmo la yē la
chēlētē ya ta xwē. tōmme mpya yalla
ya ya xae eila e ēta e o pē la eila e yētše
ntše di tše ba bola ile mabaka pula ba
mmo la etše chēlētē ya ta xwē. Mōsadi
wa mabakapula a lla te a ekwa mpya
ka mo e bolē la. Ke yōna na nwaneya
ngwane nyanaxea sena tōma twe.

725

K 34/91

A. Ntjic

①

P 1-40.
306*

20 725

40

40.

K34/91

~~nōnwane ya ngwananyana~~

~~Eyle ele ngwananyana ahlwaga
 ya xa xabō, katšatši le lengwe tsa
 leya tsa ahlakanoletšwene ngwana
 nyana e bile gnae le ngwana, ngwana
 nyana e a pere botse, thšwene ya re
 to ngwananyana nlladime di lo tšata
 to lengwe, ngwananyana a mafa
 thšwene yona ya efa ngwananyana
 nalella id yona, ngwananyana a re to
 thšwene mphe yeye ketla to fa kwa
 bo fula kromo kwa fula Pudi kwa bo
 fula kxoto bababatsena ka tae ba
 ka tae bahlakanoletšwa thšwene ka to
 re ebe ea pere koba tša ngwananyana
 ngwananyana a pere letlalo bile bamo
 theile keina bare ke mo sele, thšwe
 ne yela e ja mafsi ka mo sela to
 mine baka xa e babeya mafsi kame
 tšea ~~ba~~ ba fufi thšwene le ngwana
 nyana babolaya thšwene ka xorexi
 lexela efofa ya eja mafsi~~

725

2

K34/91

A Ntjie

041-76

725

8/91

2

OCT 22 1945

MONITOR

EXERCISE BOOK SKRYFBOEK

K34/91

NAME
NAAM

A. Ntjie

CLASS
KLAS

SCHOOL
SKOOL

Registered No. 513/31.

"B"

A. Ntjire.

21 K34/91 725 .41
Dinotswani

Ba bitša e monyenyaneng wa bōna; ba mo roma bare a-
yê ngakeng. yêna a thabeng a Opêla koša yela
are: Tema, tema, re nyaka ngaka.

Baxolo-xolo xobe xona le motho wa xo tvala, á letše a
malaong a fediše nywaxa e mentši. Babe ba fêla ba mo
nyakêla dingwaka, ba leka xo mo alafa, me eba patêla.

Byalô bare ba tennuse kê xobitša dingwaka, xwa tla mokxalabye
ê are: Kua thabeng xona le ngaka ekxolo; etlo alafa mosadi
eo. Fêla ngaka yeo, ke nōxa, kê Mmapalekōkōtlo.

Ngwana. bō molwešhi aya ngakeng yeo elexo nōxa, a fêla, a
onela koša are:

Tema, tema, re nyaka ngaka.

Re nyaka ngaka matsibeng.

Ngwana ngaka o a lwala

Mareku xa a thekole.

Ngaka ya fêla are:

Kwetš, -lhekwe -kwetš.

Xenka tla moa-wo o ka se thšabe naa?"

are: "Aowa, nka nka se thšabê!"

Ngaka ya thšweletša hlōxō; a bōna ê le nōxa ekxolo-kxolo,
a labla patla ya xaxwe a thšaba, a tlaxêla ngaka.

Yare xe a tsêna xae, mokxalabye a mmotši ša are!

"Ngaka ekxae?" are: nka ke thšabile ka xobane ke bone.
Xere ke nōxa; eka ntama? Mokxalabye are: "Mmalof, motho wa

lefyêxa!" Xwa re ngwana emongwe wabā are: "Nna ke a
ya; ketlo tlišana ngakayeo!" A fihla thabeng a Opêla koša
yela are:

"Tema, tema ke nyaka ngaka?"

ngaka yare "Xe nka tla moa-wo o ka se thšabe naa?"

are: "Aowa!" Ngaka xe e thšweletša hlōxō, a thšaba ka lebelê
Xwa tla emongwe a hina koša yela. ngaka ya thšweletša
a thšaba. Ba dira byalô. Kamoka, xwa šala e monyenyaneng
fêla.

Xo kile xwa ba le phō fō engwa ebare xo ke kholomodumō. Yōna e beena le leleme le letelele tya swara batho bohle yabu mešū lefase ka moka kaleleme kiyōna. Yafes batho bohle le fase ng.

Ywa šāla masadiote e felā; Xomme a bēlēxa Mošimanyana^{na} Nguwana eo a beletwa e te e a kwanaxo xa bolela, ana lemēnō yēna abotšiša m'axwe are! Mma, batho ba ile kae?" m'axwe are! Mošimanyana are! "Ba medišwe ke kholomodumo, Nguwana a ka!" Mošimanyana are! "E kae phōāfōlō yeo?" M'axwe are! "O se kē wa bolēla kudu; ekare kwa ye re ja!" Nguwana a ya a nyaka meuba, a bēla dihsipi, a yula me sēbē le marumō le mefaka. A kxaka kxala, a buša a thōma. Xobotšiša m'axwe are! "Mpotšē; mma kella ya kae e bolaya?" M'axwe a xana are! "Se ke wa ya i e ka xo bolaya?" A re thibēla a yafes xaxaro. Mošimanyana a ba are! "Are yeng o mpanthšē?" yare ba ba ya ba hlakana le leleme la kholomodumō; mošimama xe a lebelā abōna kholomodumō, a hwetša e le ekxolo, dimpa-tša yona e sa dibane mo di xomaxo. A leka xo hlaba ka lerumō a eme lehlakareng. Are ke a hlaba, a kwa kama e xāšōla. Are ke hlaba mo xanguē, a kwa mpanthšē. Are ke hlaba mo xanguē, a kwa mōha are! "joo, o kē o se ke^{nihlabē}, o ampalaya." Byatā a lēka ka malla a kxeila phōāfōlō yeo. Xwa-tšwa sethšaba se sentšhi.

ya re xe batho ba mmōna ba zera morētō. Bangwē bare! "Mōha eo ore phološitšē, are mmeeng kxo šhi are buše." Ba bangwē bare! "Aowan! ke mōlo! Are mmolaeng!" kē moka ba mmolaya.

Se se u we!

K34/91

O be ona le mota emongwê a beléxa bana ba
 ehwa, ba balaya ke koka a bona. Tsatsi le lengwê a
 beléxa ngwamleina ki xaxwe bare ke Ditokotoko.
 Ngwana wo uwe kokaxwê a seke a molaya.
 Tsatsi le lengwê nim'axwê a ile mašemong, koka
 axwe a šala a moripa makoto le matsoxo, xe mme
 xê a baya mašemong le yena a etiya yo a sa
 tsebeng xore nan? ngwana eripile kemang?
 Aowa ba dula, Tsatsi le lengwê mme ngwana a ya
 mašemong, koka are xongwana nphê boxobê keje
 are nan? Kêlla xofa kaeng koka obane ke sem
 makoto le matsoxo, are xe xofa makoto le matsoxo
 olla npha bašabe nan? Anama a mafalšong ngwa
 na a e ya a mafamboxobe a ja. Are xofa a ma
 ela maoto le matsoxo a le. Tsatsi le lengwê le xona
 adira byato are koka axwe e se a mokxetwela
 matsoxo a ale a ôlela melora a ba a šila.
 Mm'axwe xe a baya are: "nan a šiti mang?
 are ke koka. Kama se lewana adira byato
 xe fiblela a bala a thêba xore a be a hwa man
 kemm'axwe. Are nan a tšetšea kae matsoxo
 aa le maoto? are ke file. ke koka bare xe nka
 bane a file kô kokaxo ke ena yo a xo ripileng oha
 Ba bitša ba the ba ya kxorong ba ba bote, taba
 ye Danna bammatš, ša bare nan ke nete o
 maripile nan? a se ke a ikxanetš.
 Bammafakamatswa ba malaya
 se se u we.

725 2 L

4

K34/91

44

Kxale xabe xona lengwanenyana, ana le kxaitšadi
 ngwananyana ouwe a tšewa abale ngwananyana
 leina la xaxwe ebe ele setototsana.
 Tšatši le lengwe bare baile xaloka kwa letlapeng,
 ba na le bananyana ba bangwe Xwa hlaxa
 se sa sedi sa mōšea sa malaba xamokopane
 xae ele xalaka. Afihla xamokopane tšatši le
 dikela a tšena mōšeng omongwe afihla a tšena
 bare xo yena areye re xoiše mošate, mo xa se
 mo aka phirimaelwa xona. Otlaya mošate
 xe ba fihla ba mōšišiša xore na xahla xa
 kae; arei ke ~~hla~~ hla xa xalaka mme xake
 tsebe xore ke ko kae. Aowa ya ba mohuma xadi
 wa mošate, kwa xoxaxo malome axe o ya
 nyaka xa a ro bale, kwa mollexolo waxaxwe
 ana le bana ba baraxo. Emong anyanya
 ba babedi maraxa le Tau barobala nllwaneng
 aowa malome axwe aba afihla mo xamokopane
 afihla mo mōšeng oo afihla axe ke anyaka
 kenya ngwanenyana e sele bare baraloka ba
 tšea, ke le dimo letlapeng. Bare xo yena xe onyaka
 ngwana ouwe wena era mo se hare o ye kokeng
 mo ba hla lelang a xa kwa barheta kamaina
 abomma bōna aba nolla kamatee ka molep waba wa
 tla ena ngwana na wa setototsana are: Phōnkā a
 madiba ka mma ka setototsana malope kang wara
 mōšea ke lexadi letlapeng lamoiše xobe ~~mo~~ mokopa
 ne are etla ngwana xoiše di xaka ka bušixo le xona
 a dira ma hla ka noke a mane le lengwe a letla
 mela mo xare xa bōdiba are le lengwe a letla
 mokxorong. lengwe se fe kong ~~le~~ anyane are xi ba
 dia byato kxaitšadi ya xaxwe e dira me faxo.

Se seu w e

725

23

5

34/91

45

Xobe xona le monna yo mongwe ana le ngwana
wa ngwana nenyana le wa moshimane. Xobe xona le
dikumô a di xanelisa are le seke la di fula. Byale monnya
na a sala a di fula papa e a sale, byale xe a boya
are le fuletseng dikumô.

Are: ke di futsê, ke di futsê.

hamma kumô hlano, di lehlano

ka di nea moši manyana ^{xomo} kwane.

ke xona mola monna a sala monnya yola, ke xona
xe a hlakana le monna yo mongwe are! "mediadia oo
omo'ša kae? ngwanenyana a thoma are!

ka di fula, ka di fula di le hlano

ka di nea moši manyana xomokwane

ba sepela, ba sepela, ba hlakana le monna yo
mongwe are! Mediadia yo o mo'ša kae?

Mediadia a thoma are ka di fula di lehlano

hamma kumô hlano ka di nea moši manyana are

xabakwane. Are! ke mo'ša kwa madimong majo

bathe ana le swete, ke eng a fihla mo xolexo

madimo majo ba a babilisa kamoka. ke xona are

bolaya mokalabye o a ba mja base onyaka xo

bolaya mediadia omo bolé.

se se tse.

725 4

K34/91

Xobe xona le ngwanenyana e se xole byale a ehlisa
 kwa xae. ~~Xona le~~ makhato amangwa a
 bolaya ke tla, byale a tlelele ngwanenyana are
 xo ngwanenyana a pea ka pitša e kxolo, anama
 a pea ke pitša e kxolo a ja are xaja ama fa le ota
 ngwanenyana a ya ma se mong are a setla xole
 se ba ka se setelele, makhato a la a re, bo xobe
 bala kwa me kwame are! kono kono maotwana
 a ka kono kono maotwana aka

ngwanenyana a a pea ka ya kxolo kxolo ya xo
 fela yala ya mabane o jore xa a setlaxa are!
 kono kono maotwana aka, kono kono maotwana
 aka, kono kono maotwana aka, a tlelele a a pea
 ka ya xo fela yala a tlelele, a jore ije, ije, ije ka
 a tlelele are kono kono maotwana aka, kono
 kono maotwana aka, kono kono maotwana aka
 are fa se are lura.

namo se lura na a dira byala are a a pea ka
 ye kxole kxole xo fihlelele a ya xo xi fihla
 xobomaxwe are! kono kono maotwana aka
 kono kono maotwana aka, a ba a xa o fihla
 xobomaxwe di bile ditseba ke sechaba
 ba maloya.

Se seliso.

~~Handwritten signature or mark~~

725

25

7

134/91

47

Lile ele Moxadi le Masilo ebe ele bama ba masadi
Masilo arata mokrad kamoxa e makateng.

Anama are mmoxwe le papaxwe baile byalweng
are xa mokxadi ke a xarata, Mokxadi ~~are~~ xa
Mokxadi are kenyaka xa ya xa raxala axwe.

ama fele seta pula yanama yang banama
batseba ka le weng anama a tswela nile, are
ke bona pula xe e butse. Anama a pyikole sa le
fika a tswalelela Mokxadi a ya xae xa a fihla b-
are naa mokxadi okag arei okwa xarakxole
bare naa bakae ba arakxole axe arei ba xana
le bako ka ba xana kamoka.

Kamoda a ya di sa le ba dimane are salang
moxwe ke sa le re mole ditlaka. Allox a are ~~are~~
le sa ya ka le weng a fihla are mokxadi mokxadi
a araba are ka are are ke anka ota loka
Ota ba ~~are~~ ^{wela} xana kamale weng, Mokxadi
are molka xa ~~are~~ kxae tse di ota loka ota
hwala ka le weng kamoda a ba e lela le ba dimane
ba yo di sa. Ba dimane ba mole le la are xa a fihla
a bula lewa, ba bona mokxadi a tswela le tswa
a sa xa xana xa bakela are phala e thamo ri jile
are thaxa yea e jang Ba dimane xe ba fihla xae
ba bakela bare: "Masila e se nisi mokxadi
xa raxala axwe mokxadi ota le weng.

Ba dimane bala batseba mmoxwe mokxadi
le papaxwe ba ba isa xana moa Mokxadi
a lang, lang. Batseba mokxadi ba ya naye
xae ba ma isa ka maluding ba moutla
Mokxadi anana a ya jaba ya mosebana
ba moloke lela di fote le di hanka le moka
topo ya nia ota Ba mortha kamaluding

Se Se 449

725

26

8

K34/91

48

Xobe xona le mosi mane ya mangwe e le swana
 a hwetsewe ke mm'axwe le papae. Xobe xona
 le kxamo tse dintsi a dula le koko a xwe a di sa
 di kxamotseo xobe xona le kxamo bare ke
 mahlaba. Byale manaxeng xobe xona le
 moxau mo lefaseing kamoka pula e sane.
 Xobe xona le moxobe manaxeng ele yoma
 xolo, are xe papaxwe orile xe bai hwa are.
 Ngwana ka ohloka mele kxamo ye ke yona
 ye etlang xo utshisa di long kamoka ngwana
 ateletsa se papae a maditšeng
 are xe pula e sane o opele are.

~~Kxamo ya papa xe ere hula, Pula e hile
 mahlaba we, mahlaba we~~

~~Kxamo ya papa xe ere hula, Pupa pula
 e hile, Pula ya boya yana yalla sa
 mo xobe oha a ditšeng a di nwe sa tsa tsa
 ka moso le xona oha di xwe sa tsa tsa
 lyola a no dira byala. Maama ya mangwe a mola
 lela anona abelisa banna bame tswara
 bare re bolse xore haa metse a tswa ka e
 ele xore ke kxa le ba kitima le di nwe
 ba nyaka di sigaka tsa xane sa pula bablak
 le etse. Xa na mouwe dikxamo l xa di sa laka
 dijo kala le na xa ba simane ba jabla ba
 le mora xo atšeng di bolaya ke moxau
 ba sa tsebe se laka se dinng.~~

~~Se se uwe~~

~~— | —~~

725

27

9
K34/91

49

Xobe Xana le moise amoxolo oena le banenyang
 ba bantisi batloxa baya ditobobeng bare xe
 batloxa xe bane bana le ditswaditswane, Pula
 yana ma ya hlama bana ma bathabela ka
 leweng eba be batle mela batawerwe ke
 phefo ba sa tsebe xore ba ka diang ana
 ma are xenkare molla e kxatse oka ikxatse
 bana ma bare a bowena ditswaditswane
 a ko dire bala, a dici ba bana molla amoxolo
 kwaxae ba a banyaka xa batsebe xore na
 bana ba kae? bare ba sa dutse ba bana na
 nyana e ella bare ke phokaphaki ya kwa
 borwa se eta le madi abasetsema:
 'me ditswaditswane aethela ka melora
 are e bang zanyane e shyakanyana bana
 barena ba se xana ya epele byolo vore
 e xe se fihla maxona se bacale ka ma xoxo
 ba i si lela matsabane ka di nyatsha e hlabi sa
 yan sa bana bare ya bafa banamabana
 bathaba yare xe etloxa ya ya xadi mo dima
 ya le sa bana baleba mo sediswa xa i fela ka
 melora ya m bafata bamala fare bathwa
 Se se hape

Xobe xona le mošimane aena le kako axwe
 ba ena le kxomo tše dintši mošimane ana le
 dimpya tše hlano dile kana le dinamane
 obe a diša kxalo le xae. Batho ba mabe babe
 bašamane bare ana le dikxomo tše dintši

ba xa mattala batho bate manna kxomo
 tše tša xaxa ve aditšea xae xe le rata le
 kano di tše a bare xe baditšea, xaxa tšwii
 di tšwidi batho ba mošate bare ba mpata
 base kxomo tše tša xaxa ve aditšea. Xwa h
 hlaxa di namane di hlaxa di xelise ve a kuofa
 byale di tša ba batho tša badiša yo mabe
 tša mošiša le tše tšae tšae ya oyaba bitše
 batho ve fumane ana xa gae he le hlo a bare
 ka le tše. Ape xa tšea aba ana xela ko
 mo kxae o di tšea le ng.

Ka mošo wa tšwa babangwe le xona badiša
 byalo xa tšela ba mošelele xe ba ya mabe ko
 le moše ke kolo ouwe ba mošelele faše
 bare xe oka xe baša xaxa na nka ye eka
 balayam dimpya tše ke eng ape di tše eena
 di tšea tšidi ape tše se ke kxabw le xona
 xona tša mošiša ya mangwe le hlo tše tšamane
 o ba bitše kudu. Xwa tše ba mošelele bare
 xomake kolo kxae erile xe oka xe baša o ba
 mafema xadi a kxae tšae e yang le apei di
 tšamane bare mola di tše xolena le di ba tše di
 tšae badiša byalo mošimane xa abona di eka
 a ja le ba mabe kolo ka tšaka a mola ye
 a hwa dikxomo di tše pile moše kolo o
 tšwile.

Se se hwe

Xobe ona le ngwananyana yo mongwe ana le
 batswadi ba xaxwê. Byale ngwananyana yo obe a nyaka
 xanya, byale batswadi ba xaxwê ba saarile xote
 anyalwe ke le kwapa. Byale ba moleša, katšatši
 le lengwe noma wa xaxwê allci, are xolla, allona
 nae a maiša xaxaba. Bare xo fihla bathakxala ba
 mahlabiša pudi, au wa ya nana yaba moledi
 wa xaxwê badilla xofihlela ba eba le ngwananyana
 badula ka maso bare ngwana o yo tšeba
 ya akxolaxwê. Bathama xadira mo faxa, bare
 xomona wa xwê are: "xomasadi nna o sepele
 kella xotswara. Moledi are xe a sa sepele allwa
 ntho ere kxelelu, kxelelu, masadi are xathšoxa,
 are xe ale bala mara xo aliwetša xere ke
 menna waxaxwe a thama xo opela
 are: kxeletumama kxeletumama ngwana
 matšewa kxole kxole are xathlolela
 akela byale angathu letsoxo la pudi. A
 sepele are a satšoxile ebaka se senyenyana
 yaba e a fihla ere kxelelu, kxelelu xkxelelu
 yaba ngwana batha o ngerthela letsoxo
 ya šala eija yare xe a satšoxa lya fihla adira
 byale pudi yaba ya fela. A ba ntho mangwana
 na le eha amo ya ka ditso lexona antše
 a opela are: "kxelethamama kxelethumama
 ma ya pudi ke xo file ešedile. letsoxo langwa
 na ke xo file are nna ke dixeng? ngwana
 matšewa kxole xole are xathlolela alla.
 bathama barile ba mpotše kate ke a ya.
 a opela ngwana a fela a mofa bokobe bokobe
 bya epele byale e xa ketše erata xaja ena,
 are xe a tšeng ka xae ya mmolaya a le mo se-
 fekong. Se se ywa.

72530

12

52

K34/91

Xobe xana le moise omaxolo xana le bananyana
 ba bangwae baran xa ya kxanyeng kudu katšatši
 le lengwae ba bitša ngwana kxasi bare xaraye
 Kxanyeng, bare te ba fihla base xare Sabaneng
 Nguwana wa kxasi ebe ana le mpyanyana e
 nyenyane leina la xaxwe ebe eke Senanamp
 xe ba fihla barana ma bare xare Sabaneng
 re bone nnoni bare nnoni ke setho sakxasi
 Barana le mma laya, bare xommo laya
 bamme ša bare xommo ša ba mafi
 bare xe ba seno moja bare; mma mpyany
 ane ye rella e dira byang? bare xare eba
 yeng. Bare xa e bohya ba tšaga bare xe ba
 a xae bare balaxa mma a xate naq ba
 xe ba xe bare buriša rella reang? bare
 re tla re oite x kaka a kwē.
 Othaxa mma wa mpyanyana ya e pala yare;
 Bammalaite le Senanamp, bamma le rapa
 Senanamp, e le bama nyana, baile konyeng
 bare xare Sabaneng, re bone nnoni bare
 nnoni ke setho ša kxasi Bammalaya bama
 e ša Batha xe ba e kwa buse naa mpyany
 a erang, eba naa ngwana okne bu buliša
 bananyana bare xare tšabe, bare xa dira
 byale, baba tšeq a baba balaya
 ba a kwa.

Se Se uwe.

Erile e le mamo le masadi. ba nale ngwana
wa ngwananyana o mo botsana.
Byale ka tsatsa le le ngwe mmawwe a
lwala a hwa, a šala le papawwe. papa
xwe a tšea masadi o mongwe, masadi
o uwe a na le bana ba ba nanyana ba
ba yeto, ba thama xo hlakisa ngwana
o ka wa batho, ba mo šemiša mo šamo
o mongwe le o mongwe.

Xe ba tsoxa ka bošixa ba tla mmitšer
bare re hlapise a tla ba hlapiša ka
moka xa bana a tšea. Byale bile
a se sale balse e le o mosehla, kaba
ka la di tšwenyexe tšaxawo
katšatši le le ngwe morwa wa kxoši e
ngwe e ba ka batho xore a nyaka xo
dira mokete wa matšatši a ma bechixore
a kxethe monyana yo a moxe⁷⁹ng. Letšatši
le uwe la šitšer bananyana ba re e e a
e ka bošixa ba tšea ngwananyana a la
bare re hlapise ore a peše balse, a dira
byole. A re xo tšea a re na nna xalee
le nna na? bare a a wa, o bana xore
re ka sepele le motha a mo byale, baner
ma batho, a šala a e e mo xae, e la
anampa a ya kwa te bitleng le mmawwe ka
moxe xo xantšā, a bana le pakise le tletše
dibato tše di balse, a hlapa a di ipora, a ba ng
kaxkana le motha e di a yona, a nci me la a tla
xa a ya moketeng, kaxobane a be a sutileka
di, a le botsana, morwa kxoši a tšea e na
bananyana balse ba balaya ke pela.

S e s e u w e

72532

14.
K34/91

54

Erile e le ngwanyana a lekane
 cira mmawwe a re ke ya xa rak xolo xe
 mmawwe a xana, ngwamanyana a lloxa
 ka swete, kemoka a sepela a sepela
 a bona monna a mongwe a lla xo yena,
 a napa a tse a ngwamanyana a mo
 loketa ka bakeng, e ba e le le
 kxema, a lloxa le ngwama ota uer
 batho, a eci ntsa a re saka ya ka
 bolela le nna! ngwamanyana are ke
 lla bololema ke llozetse le humo ka papa
 Ba sepela ba sepela ba seta matbena,
 a mo ngwe, ba lloxa xo nate ma zata a
 byala monna a eci tse a ka xona a huet
 ba e nua byala a rala marwano a la
 mo lapeng, ba kxalabaye bare tse a la
 kena a napa a tse a mantle e le basoch
 banapa ba bona ngwama ota a ntsa
 sealla, bare e ngwama, ba mo tse a
 ba masibla ka nlong, ba tse a saka
 ela ba lokela dila tse xa lama ka
 moka, xe a tse a re mphenq, moxwala
 leuka, ba mofer a lloxa, are saka bolela
 le nna tshu are a roko tse, xe a sibla
 ka xae a rala mantle, are bona ngwama
 ka sepela a yo tse a moxwala, xe a
 saka lebile, nose yamahlatsamets a ya
 nna, a beya are paper saka e la lama
 a rama e monwe le ena a rialo, ba b
 basetelela, are Sepela mami abana le
 na are rami saka e la lama, monna are
 kella le tina nama yaka a tse a ka nlong
 a etswaléla, tse a mo lama a hwa. Seseuwe

7253

15

K34/91

55

Erile e le be kxokobu le Makxokolodi ka
 tsatsi le tengwe Lexokobulave xomakxokolodi
 la reditanto yaika mokxokolodi wa xana wa
 ve xa xeso redulaka mole teng nama le kxo
 kobula axa ntilo la getisa pula e bang e yetla
 Le kxokobu la remale seditse la repula
 pula ya bole tsakota.

Pulana meetse ahlala kama
 leteng wale xotlo Lexotlalatšwa
 le kitimale sehla momonyakawu le kxo
 kobu le ve mpule mpule Lexokola
 axona le balelo Lexokobula bilama
 kxokolodi walse na Lexokobu la ve kabo
 sa sa ve yotapa dhlakare egentlo la ve
 ke epa mole te kalsena kateng kabpuh
 yana meetse a tsena mole teng la tswala
 repulempule le kxokobu la ve xa xona le bale
 lo nama makxokolodi wa hwa Se Senwe

725 34

16
mesadi 134/91

56

Lule ele Mmrale le ngwana wa ngwaneng
 na, Ngwanengana wa xaphala banengana kamoka
 Byale Maschana are xonyaka homotica, byale flapaxu
 e are Xc anyaka xomisa ke thollo Saka ya leledi
 mo bping wa topa thora tsa yona ka mce Kontoe.
 Leschana la dumela Baya Masemong Xc ba baya
 ba huetsa le xoba kroufai asca be kraufsi.
 Komosa xwatla emong byale kaxore ngwanengana
 abc a Morala are Xola bopaxuxu boile mascha
 ng a Solo a bitso dinonyano dibatpica bare
 Xob bafedi se; Papatuxu are kamang dipere ateba
 Xorc akose dikame diakala bare Xola baile Masemong
 Ngwanengana are Xaxca tseo thupa tse a Xc kaxe
 ae Xomase kaxce behe thupa ebe e fela.
 Lesaxala dira byalo larexodira bya la dikama.
 Pape ngwanengana a motisa are Eng Xadixite
 are Masadi saure ke masadi wa Xala.
 Bare bošexo ba bathoba baya Xaba Manna ba
 tseo lekxopa lele bolle. Xexore Xobaxo nala
 thobaxo telele e thibase pata banefel bare ka
 bafila baxeyo le bolle ba batho tho beyo
 buta sekxola bafela
 Masimane are Xaronwa mola sedibeng baya
 Masimane are Solo mo kezele botse a ba Xae
 Xoreletta le mosadi Masimane aya. Ngwanengana
 a naxelo sehlaye a thale Xala.
 Mo kraufsi xasediba Xonale ma wathannale
 banengana babobedi, Moklabbye a roma ngwanengana
 are yoka mese, are xea fihla are xea le
 beke kasedibeng abona sefahle sa ngwana
 ngana obaleng xodimo xasehlaye are Moku
 akabyela abona xore aka roma motha smobae
 byale kanna na a baya aseakxemetse.

Mekhalabye a rama emang, leyena a dirabiyala.
 Mekhalabye a dikela arexelebêlêlaka-
 meiseng a bôm sefahle sa xaxwe; alebêlêla
 xadima ammana. Alexengwânenyana oxi
 xamosimane xe aho a re seke wo phaphatha
 mpya yaxaxo oho ntebala are eng afitla ac
 phaphatha a molebala.

Mekhalabye a tseangwânenyana oho amo a tse
 ntlo yaxaxwe adula a tse. Ngwanenyana a tse
 krotsepedi ya tona le yathodi a dirula xo bolela
 are xola dikano xo bolela a bira batho ba koto-
 kana. Bare xo koto kana tse koto kana bolela
 batho bare xo bolela tse xo. Ma, mo re wo
 wo phaphatha mpya a tse tse oku dir;
 Na mo sa tse tse tse; are koto kana ba re
 na. Kamisa are xo mekhalabye koto kana
 mo sadi wo are xaxwe tse tse koto kana
 kamisa mo mo re adisa tse mo sadi
 wo wo xaxwe.

35 Seswhe:

Exile ele mekhalaba le mmutha di xolela kothapo ka
 hare hamote. Mmutlamo ka hare yefe molete
 re tse ka hare rehwathetse ka hare malkola
 a dumela. Katiene mmutha, malkola wa hare
 mmutha, mmutha wa tse amolese wa tse mo
 malkola are tse a hwathalla wa tse mmutha
 are hwathalla a hwathalla, wa tse malkola ley
 na are hwathalla mmutha wa hare, malkola are
 kothapo tse mmutha a malkola a hwathalla
 hare hamote mole.

Seswhe:

Xobe xona le mamele masadi anale ngwana
 wa mošimane. kama⁷šiši le lenguaš bare xa yena
 e ya xa kakh'axo oya tšea lloxa e thšweu le enthea
 o se ke uo di phula.

Mošimane atloxa ya xa kaka axwe are^u xa fiha
 are baile o se uo di ja n'kare uadija alla
 bona. Xea fiha mataeleng are xe a fita le
 mo se hlaeng anama o ba le ngwana are
 xe a ile xa diša a hame mafi aya mo mwaša
 bana wa ba no mwaša adira xyala xafi hlele
 e eba yo m'ho. M'axwe kakh'atšit lofeng alla
 a opla are ngwana makxob atloxa, sigwana
 are eng e eng are ella ngwana wa m'pifi
 le m'blapi are xa teta byala a motšea a
 mmea mo di x'pene a m'olebelela a m'ofa
 to be se kaxetla are xa bašimane kešo
 le remela di h'ka bašimane bana ošire la
 kamošo ngwana are xa fiha hae a baša
 malome axwe ayo tšea ngwana yala.
 Ba mofila, ka bašimane e re ke ya ya a h'wela
 ngwana a šexo alla aba gjo robala.
 Xe a fiha bašimane are bare haa? adira
 byala are ke bola wa ke m'hoš le
 xe a fiha xae eše ke gjo. Xe bare o dija
 byang le xona a ba baša byala ka ka
 bašimane bare xe bare ella kamošo
 are ke thšaba m'šiši, bana ba atse ba
 are haa? onyakang ba m'okese bya ba
 wa e se. A h'ka are a robale alla xuri
 ngwana wa ba h'ka xe malome axwe
 a bonangwana wa k'aisadi wa x'axwe alla
 ka ba h'ka are m'ofeng ngwana wa x'axwe

bare xamafa are xabafa aba gja swara nlla kwa
xodimo aba are ke mafle mma, the mma
manyantše ota xana dimpha yena mola
axadik. kemokar

37

Evile e le mašilo le mašilonyana, e le
bana ba motho. Mašilonyana a ba a nate
kxomo e batse e thšwagan, ya xo hla
ka nmalay, e mangwe le emangwe a
be a rata kxomo ye se e ka be, ya
xa e.

Bopate ka tšatš tšatš le ngwa, bare ba
ile diša, mašilo e mašilonyana mašilo a
balake mašilonyana, xare a llé a tše e kxomo
e thšwagan, a xo epela kxomo mahlaba
ka nokeng. Dyalo xe a e ya xae
nonyana e ngwe ya mašilo ka morao
e e tša e balela e ye.

mašilo a balake mašilonyana
katanka la xkomo e thšwagan, tšatš
mašilo xa a ka a e lemoxa. O rile xe
a tšana ka xae a seno hlwašela, dik
omo. Banna ba be ba le mo kxotona
ba xera malato, nonyana ya kotama
mo xa dimo xa yaret mašilo a balake
mašilonyana katanka la kxomo e thšwagan
mama e mangwe e ba a be a balake
metše nonyana e ya, ya na balela xae
le xape, monna yo la are banna thee
tšang nonyana e xe mašilo a balake
mašilonyana ka balake la kxomo e thšwagan
na, banna ba le ba thešela ba e tšwa

ye e bolela, baive mmitšana a ye
 botse, a re nna xa ke tsebe, barre
 xe o sa re botse re a xa bolaya,
 a thama xo thšaxa are a riyana ke
 le bonthše xōna, ba fihki ba nthšā
 setopa re la, ba re ruwa ba ye
 se boloka botse xa e. Mma xo mašile
 a lla a ba a hahela, byala banna
 bare kxame le ega re amolaya le ega
 mokxekola kaxoxane a balale metho
 mokxekola a xana. e e se uwe.

38

Ere e le mokxekola a di ila kudu
 byala ka tšana le le ngwe a ye
 a seela lapa a tōpa seena, a ye
 a owa ke lla reka kolobe.
 Byala are tšana a reka kolobe a re
 ke e tšethša ka okona ya xana,
 are! mpya lona kolobe e tsene ka
 okona mpya ya xana are! patla
 belha mpya, mpya e lome kolobe,
 kolobe e tsene ka okona, patla ya
 xana are! malle fiša patla, patla
 e belhe mpya, mpya e lome kolobe
 e tsene ka okona, malle wa xana
 are! meetse tina malle, malle a fiša
 patla, patla e belhe mpya, mpya e lome
 kolobe e tsene ka okona, meetse
 xana are! kxame e nwa meetse,
 meetse a lime malle, malle a fiše patla
 patla e belhe mpya, mpya e lome
 kolobe e tsene ka okona, kxame

yaone se pela annyakelē byang
 batana, makkekolo a nyaka byang
 ugo batana a. C. fa
 ya laama ya nua meetse meetse a
 tina molla, molla wa fisa patla, patla
 ya belha mpya, mpya ya lama kelob
 kolobe ya tsena ka okong. Se se uwe

39

Byile ele Mosadi anale ngwana le phoofolo ya
 barexole e tlatlwe. Byale motšiši le lengwe ba
 ya haeemong le ngwana le Setlatlwe.
 Byake bare xole bafilla mme ngwana a ra
 Setlatlwe aye ya lefwang wa kwana kaufi
 xa thaba le rarabala tšang bare xole bafilla kwa
 thabang, Setlatlwe a tšang ngwana amo a feda
 atse nam tseelingwa a o fa mme ngwana uola
 Byale mosadi are xole aife are thabe keigale
 maratswana. Byale ngwana e tšang mme
 ngwana ke abisa are e tšang majwe. Setlatlwe
 majwe tšisa ngwana re xole. Setlatlwe le xole are
 Mmangwana ngwana re jele bohle le xole wa baware ny
 abe ke phuthaphutha le kamapfana.
 Setlatlwe baqula ma khaba wa meetse are xole filla are
 ke tšile, makhaba wa mme ngwana a koba Setla
 tllwe a thaba. Mosadi a maswana ametha ntsi ya ene
 madi masana uole a koba le ntsi are are abano ke e
 abang. Setlatlwe se jele ngwana ka maloba thabang, ba
 mme are xole ntsi ya kotšang mame dubung ka hure ha
 ba are xole sepe are ke rema modubu sepe se awela
 ka mame, basimane bare na angatang ma kekolo are
 le yelebana ke nyaka sepe sabana bozema mame
 a koba ntsi emele madi a setlatlwe se jele ngwana
 madi batobong.

40

725

22

K34/91

62

Irile e le makhalo le diphōōfōlō byale makhalo
 lo are xamle behlare sesengwelerexel esejale sadie
 Kala Kxolo yamaotē. Diphōōfōlō tsa ja tsa sadisa Kala
 Kxoloya mosatē. Bosixaxola dirabese mmulla a tsa
 a ja Kala Kxoloya Mosatē, a tsa dithapō tsa la sumela
 ka maraxong a motlou arōbala. Kabosia a diphōō-
 fōlō diisoxa tsa famana Kala Kxoloya mosate e jelaie
 Mmutla are xave lebelaneng ka maraxong tsa xeladite
 bellana tsa huetsa dithapō tsa bolaya motlou tsa xwōl
 dina tsaefa mmulla serape.
 Mmutla athama xoepela are ka sumela sumela ka
 maraxong a motlou diphōōfōlō tsa are areng mma-
 tla are kere serape sesa nthō.
 Tsaefa mmulla tse bete a epela xape are ka sume-
 sumela ka maraxong a motlou kere motlou xa bolaya
 yelle re je dinama, diphōōfōlō tsa etlwa mmulla tsa
 kaba mmulla tsa kopa mmulla, mmulla wa disia
 a huetsa makhalo kanta are mmamahla a khutla
 xo athala makhala tsa athaba athula diphō-
 o, mmulla a tsa a tsa tse mahlo, diphōōfōlō xedif-
 hlata are aseobone mmulla, mmulla are a wa tsa fa-
 tsa are xedisepele tsabōna makhala, makhala a re
 mmulla a kwantlo ya are xo athaba, tsaboya xape tsa
 huetsa mmulla a tsa obile.

Seswale

4A 725

23

63

K34/91

E rite ele diphoapalo ka mako, tsame disidulose,
 xwalšwala kxaba ye Kxala ya Mollo. Byale
 diphoapalo tsame xe dithisaba molla byale kithala
 ya ra nna xa ke kxone xa kitima bile xa
 ke kxone xa namela sehloxe, maula wa
 qita khudu yare a ke o nthwale o nna
 metša sehloxe maula wa xana thoy yatsa
 ela, xa khudu ya a ke o nthwale thoy
 ya xana diphoapalo tsaxa, tsame xwaxe
 xe xaella thulla ya marwala, ye siela,
 nkwē, clowa nkwē ya monametai sehloxe
 kxaba ya molla ya seta.

Irite xa seta khudu ya bitša thulla
 le nkwē yare thang kena ke le dire
 mebala ye thama ka thulla yet e dire
 botsana, mebala baley ya bitša nkwē lexan
 ya e dire mebala e mebotse ya re xa
 setša ya bitša phiri taxoba e be e hlala
 phire kudu ya re e la e ke xa dire
 mebala, nkwē le thulla tsa tsa phiri
 tša e la hlala ka maroxeng, phiri ya
 thsaba, lexanabyale xe a ka bona mmala
 wa yona xa o balse a re ke maroxa

Se Se ywe

papa bōner a re a xieng re o
 yēma, ba hoxa mešimanyan a monyenyane
 a tšea mathathane a maraho, a waci ba
 sepela, a monyenyane a sala ka moraho
 a xotiša mathathane, bašibla mo sekxweng
 se se ngwe se se xola, papa bōna q
 ba timelēla. Thšioahlana be e šetše e thšio
 re. Ba sepela le dihlare ba timelēla ba
 hwetša mathathane a tšea ke šimonyane,
 ba bōna molla a tuka ba le ba xōna
 ba hwetša mōna wa lelxēna, a ba
 robotša ka mōtlong e ngwe, mōmšebo q bašib
 mane ba ba xola bathšaba ba re re nyaka
 a monyenyane ba se mōne, ba hoxa xe a
 tšoxa ke xe lelxēna le šetše le tšoxa
 wa makitimisa, le be le na le diēta tšā
 xe šafa, lelxēna le xola ke se lele
 a wa mōšimane a tšopa diēta q thšaba q
 šafa a šia lelxēna, a šibla xae kxosi
 wa xaka diēta, ka kxōna, ma na pa ba

3. Deseuwa

4

Boxolo xolo x-xobe xona le mōtho wa xo kwala;
 a letše malaong a feditše ngwaxa ementsi.
 Babe ba felabā monyakela dingwaka, ba leka xo
 mo alafa me aba palela. Byalo bare ba temise ke
 xo betša dingwaka, ka xwatta mo kxalabye a re
 kwa thabeng xona le ngaku e kxolo; etla alafa
 moledi ea Fela ngaka yeo ke nōxa, kē Mmapalē kōkat
 -tlo.

Ngwana uba mōlwe tšā nya ngakeng yeo e le xo
 nōxa, a fihla a o pela kōša a yeš
 Te ma tšma re nyaka ngaka,

K34/91

Re nyaka nyaka matsi beng.

Ngwana nyaka a alwala

Moreku xa aithe kole.

Ngwaka yafetola yare!

Kwete the kwete-kwete!

Xenkatla mouwe oka sethsabena?

Areidowa nka sethsabē!

Nsaka yanthša hlōxō, abina ele noxa e kxa

la-kxolo klabla beta, yaxaxwe athšaba

noxa ngaka yare xe ašena xae, mokka

labye ammatšiši urengaka e kae? are: ma

ke thšabile, ka xubane kebone naxa xore

kenōxa, eka mloma? Mokxalabye are mmala!

matho wa efyexa!" Xware ngwana emangwe

walye areinna ke a yaf ketlotika ngaka

yaf, a fihlathabeng opele koša yela are!

Tematema kenya ka ngaka?

ngaka yare "Xenkatla mouwe oka sethsa

bena? areidowa, ngaka xe ešwelešš

hlōxō, athšaba katelēla xwata emangwe

abina kaša yela. Ngaka yatšwelešš

hlōxō, athšaba. Ba dira byalō kamokrišša

šaki emonyenyane fela.

Babitša e monyenyane wibona, ba moyom

a bare a yē keng yena atku thabeng ušpe

la koša are!

le Tematema, re nyaka nyaka.

Re nyaka nyaka matsi beng.

Ngwana nyaka a alwala.

Moreku xa aithe kole.

Ngwaka yafetola ele xare xa di bare yare!

Kwete, — the kwete, — Kwete!

725

K34/91

67

Xo nka tla moase o seke wathabe
 Ngwana u fetola are u owa nka sethšabe.
 Ngaka ya tšweletš, blōxa. Ngwana a ema
 Nōxa yatla xo yena, ya motatela, mmele
 kamoka. Ngwana uti ša matla, a wala
 Nōxa yeo a ya le rayō xae. Are xa fibla
 ba mole beleka, babōna ngwana u subona
 -e, xobonula xo phadi ma xanōxa.

Abatamela kxōrō yu moise; batho bathšoxa
 bathšaba.

Ngwana a wala leki anōxa lapeng, ae yōla
 ac bathš, molemo wa nlla, mo mole^o etš
 u letšexa xōrō. Nōxa ya bula yatšea.

Yare Molwetš, xe a bōna nōxa etsēna kantlang
 a thšoxa a xromela xaxala. Nōxa ya belēla le mo
 lwetš, yare: se thšabē, ke mmele xare kexa alafē.

ya motatela ya motatela mmele ya malitšwa
 Molwetš a le sa xothšoxa, balwetš byathōma
 xe fōla. Molwetš aba a fōlala sa xui: tšatš, leo.

Ngwana a tla xapē, nōxa ya motatela a erwala
 ae iša thabeng, ae fibliša ka nllang ya yōna,
 ka xabone kōbōna xare ke nōxa, eka ntōma.

Makalabyā are mmele! watho wale fyēxa!

Xwa-~~na~~ re ngwana e mongwā wabō are: "mo
 Nōxa ya bōša, mošferonqana yeo yare: o se
 ke wathōxa, ya mo nšetša dikoma ledimku le
 dipele."

Baxaba baxae, ba lebeleka^e mošē mane eo xo
 bōa, babōna la role la dikoma, di tšēna ka kxōrō.

Bathōma xa thabeng, xomme baxolo ba xaxwe
 bare mmele! xere kabāre wa ka rathšaba,
 mahumō e kabāele arena.

725

K34/91

Xo thoma fao moš emane eu a ba kro šis abusi
Bethsaba kamoka sa xabô.

Seu we.

44

Xo kile xwa wu tala e kxolo-kxolo. mo Sadi
e mongwe o be a la xono, a na le ngyana o lee.
Xo be xo na le zonyana e kxolo e kaka mpê.
E be e ba mae gyna moleteng o mokolo. Mo
di a phela ka mas e nonyana yeo; a atšea q
tša tšwile. Ngyana obe a fêla a hlapetša xo bo
xa yong xore a tsebê xabotša mmaxwe xe
zonyana e e tla, moleteng, xe e fihla obe
ubona lerole la yotzi.

Ngyana, xore a thibetê le mmaxwe
yeo; obe a opela ~~ya mmaxwe~~
tšc a di bonaxo, ore!

Mma-wee! Mma-wee! Letla kadima
le etla!

Mma! Mma! Tšwa moleteng!

A dira byalo ka mekha.

Katšatšê le lengwe, lexe a opela byalo
mmaxwe a tšê a mokwa. Letlakadima la
mo thibeletla moleteng, la mo ja.

Se Siuwer.

45

Ka masô o mangwe mmaxwe oile thšemeng
xo ja merôxô. Dimpya tša okilimêla tša hore

725

wa thaba ka lebelo wa di phonyo e.
yare xe xo esa, wa dula wa ora letšisi,
wa rala maoto a wana, a dula ware a mphalo šitše
ka lebelo.

Xwa-lla mabudu, a dula a ora letšisi. Mmutla
wa nyatša Mohudu wa nyatša, maoto a Mohudu
ware! "Ke a ma nyenyane maoto a xoxo. A o ka
kitima? Mohudu are! "Ka xo šia Mmutla wa thaba
ware! Xa šasa re ja šiana? Mohudu are! Xo lakile.

Mohudu a ya hae, a bala mosadi are! Xa šasa
ere xe dikomo dilla, o ye kwa mokranong wala
wa thakō yela ya thēma, o tame xana. E ha re
xe mmutla o fihle, are! Ke kxalē ke fihlile.

Mosadi wa mabudu a dira byalo, a tloxa e
sa le bošexo, a ya mokranong wa thēma a
utama. Mohudu ya re xe letšisi, le tlabale, a
ya thšemong a čma mokranong wa ka thakō
yeno.

Mmutla wa-lla wa re! Dumela, Mmamabō a
maripa. Mohudu a re! "Axe! Mmamabō matelele!
E re yang xe, re šiana! Ke xe o tloxa ka lebelo

Mosadi wa mabudu a o kwa xo tloxa a
tswelela are! Ke kxalē ke fihlile! Mmutla wa
kxalē wa re! Mmutla a re boeteng re kitima
tšepē! wa tloxa ma yale a o šetše moraxo

yare xe o fihle, mabudu a tšišile are!
Ke kxalē ke fihlile! Mmutla wa buša wa
kitima xape, wa dula xantši are! Ke šiana
le mabudu! waba wa fela malla, wa patlana

725

K34/91

fase o sa hlwa o kxana.

Mmutha ore: Ke lebelô; Molala ore: ke nabite.

46 Sešiuwe

Molha e mongwe o be a na le hšema e batse ya
dihlare tša xa enywa dienywa tše batse tša
me huta huta. O be a di lata xa batse a di
le maša xa, mme a di na šetša ka mešše,
a di a xêlêla ka le borg jete tiilešô, xare
diwuiwa le dihubwane di se ke tša tšana
tša di senya.

Se sengwe sehlare o be a se rata xa
xola ka bakwa ka dienywa tše batse tša šana
katšatši le longwe a ya a ihšepelêla thše
mong ya xaxwe a huetšê šana sehlare
šea, se abexa a se rita, se ripilwe, a nya
ma ka huda are tšoni sehlare saka se batse
se remilwe ke mang? A eina a se lebelešê a
nyamile.

A sa ryalô mošimane wa xwe a tšena tšomang
me xa e kua tala xwe a leka sehlare šea a
batamêla are: Tata, sehlare šea se remilwe ke
ma. Pêla, ke be ke sara ke ^{xa kwêla} sehlare bohloka.
Tat-xwe amma se tla hlohong are! Ke thaba
xe ke bāna o eme senna wa bolala therešô.
Xa bere šelo ka sehlare tšaka kamoka, xe
ke xo bona o lenna e a ratala therešô, o
thšaba xo a kašê. A ryalama a tla mošimane
wa xa xwe.

Xomine mošimane eo ka xo ihugetšê hōya

maaka mohleng a xodile ale monna a ba mathe
 xobotho bama tumišitšexo xaxolo, abamo
 - eta pele wa setšaba sa xobō. leina la xaxwe
 ke George Washington kxōši ekxolo ya Ba
 Amerika.

sesi uwe

47

Kxalē xē boxoloxo, Xobe xole lesoxana la
 seithodi, obe a rata xonyala ngwane nyama o'otsang
 a ditšē naē motseng o teemotsana eo obe a
 palēse masoxana ka xe ba palē loa ke se a
 se nyakaxo obe a rata mose se watau.

Byale lesoxana le, ka xorata mo setsana la
 yo-tsoma makxapa o motala wotau la o dira
 mokotla, latsēng, ka xare xa wōna laitira tau.

A tšea letsoku a le hlablela ka xare, a hoxa
 xae a hlwa a sepela a fibla mo xo duiaxo ditau.

Ditau xe dimmōna tša pna hmelā tšare, tau ye šo
 tša thabišana naē, tšaba tša yo robaia xe boesa
 -tša yo tsoma dina le tau yeo, tša hwetša kxokong
 tša ebokya nola diešile tšare!

are hlatsēng madi rellē re bōnē xere xo še na
 -ma. Byale monna yola a phakiša a phura letsoku
 u, xe ditau di hlatsa madi, yena a thswa letsoku.

Ditau xa tša a lemo xa xe ele mabu felā, xe
 e se taunyana, xo sasa xe di boa xo tsoma,
 tša bo ēla tša dira tša maabane. Byale tawana
 yela ya yōo hlaba hoša yare!

Tau ye ke tau mang?

Tau ya moro hāmpeng?

na mošo etla ja makxolo

725

87

72

K34/91

Ditau byaletšare! Mošimane lena, ona le maaka,
ye ketau yeša!

Xo sasa ya xe di yo-tsamatau yare! Ke aba
-bya ke šitwa xo ya le lena. Tšai e tloxele xae
ya šala e swara tau ya mokxekolo, ya ebdaye
A nthša mphakana wola ebba mokxopha, a
tloxa le wana.

-tša hwetša tau yela ya xe babya e se xona le
mokxekolo se xona byale lawana yela yare!

Ke lebaditše? Byab ditau tša tšoxa lala mohlala.

Monna yola wa xe tšaba le mokxopa wa tau
a hwetša di tšweni di e tšwa moraba dire! Phō

khelēkhethē! yona are Banna, le ditlalat

Le se kē kare! Phō khelēkhethē! Ixe phō

Phō! re ja makxolo wa tau, byalo ditau tšalo

tša xolla ka monlala, tša kua di tšweni dire!

Phō! re ja makxolo wa tau.

Ke moka xwa thōna ntwa e kxolo ya ditau le
di tšweni ~~ba~~ la makxolo yea wa tau.

Xe ele monna yola a fibla xae xa botše

a tšeba a inyalēla mosadi

ka letlālō la makxolo wa tau di tau.

48

Se u we.

Kxōši Sexayri e be ele monna a šoto, wa xe ikxoxo tša
xa-xala. Balala ba xoxwe a ba dira byalo ka dimpyo, aba
kxala, a ba kxala, a ba ijija, ba banqwe a ba balaya xe a
begetšwe.

Kxōši O be a nate madira a naxolo a bohlabani, xomme
le yona e be ele mohlapani yo boxale, ea sa fenywexa
ne motho. Lehuma la xoxwe le be le sa pše. Molamo wa

725

33

73

K34/91

xaxwe e be ele wa lenaka la lhisukudu, xo se na e a
emaxo xe a itwa ka wana. Thososi ya xaxwe e be e
phika kose ya mang le ya mang.

Xe kxosi Sexapa a etswa dika o le a bori a
sentse dilete be diingwe, a seditse metse, a thopile
dixomo tsa ba banqwe.

ka mokxwa o byala motse wa xaxwe wa xola.
Dixomo tsa tlala mat masotke a mantsi. Dilete be
ntsi tsa loba kxosi Sexapa.

Xe di iyala motse wa xaxwe yena kxosi a
itxodiso ka bona, ka mola a xaxwe, le ka madira a
xaxwe, le ka mehlope ya dikomo. Boitxodiso bya
xaxwe bya ba bya no hlakanya hloxe, are xa ka
malho ke modimo.

Mokxalabye o monqwe wa mosate a mo detsa are
kxosi Modimo xa a lwawe nae, a ditse kua mako
dimong. Xompe le wena o a xa busa." Ke mo kxosi
Sexapa a beletsewa are Modimo le xe a ditse
mmodimong ke lu lwawe nae. Masimo a Modimo
a kae marimo? Madira a Modimo a kae? Mokxalabye
are Modimo a ka xa faya le ka se senyane.

Modimo obolaitse kxosi ka mabu,
wa tsena ka tsebeng, a thoma xa imela
manang are be a filha fa se hobane a hewile
byale bore xa yena xaxwe a tswetwa
le modimo.

SeSeuwe.

==

7254

34

K34/91

74

Evile e le monna le mosadi ba na le bana
ba bona, ba bušimane le bananyana.

Papa bona a be a byetše sehloae
sa mouma mo kxorweng, sehloae sa xona
se be se saje ke motho, byale sa butšwa
se kxorame, se dumisa.

Katšatšingwe, mokxala bye are a se tona, xa
sena motho ma xae, e lenqwananyana le bana
tšela, ngwananyana a napa a utšwa eli kuma
tše hlano a dija. Evile maxapele mola batho
ba le moxae, ngwana o mangwe a napa are!

Papa Phudi o šarile a utšwa dikumo, Papa
a mitša are o utšwitše di kumo na? ngwananyana
are ke kele tše hlano tšela. mokxalalobye
a ka lefa, a swale ngwananyana are; ke
mo isa xa Rakxwadi, ba ja batho, ka nnete
a mo nnete, are ke moiša xana, a e la
a hlakana le batho, bare o i ša krae
ngwana, are ke moiša xa Rakxwadi, batho
bare kabaka laing are monatšišeng, bare
ke ka bakalang ngwanana, are! kabaka la
komo tše hlano, batho ba tla ja kxatše
bare bakxalalobye wa setlaela. A sepele
ke ngwana wa batho, a siha xa Rakxwadi
mantšebawo, a napa a la tšela tšona
bare a wa xa lahle mokxalalobye, ka bošixo
bare mokxalalobye are ye re robotšise mo
re ya xa balaya ngwana wa xexo la tloxa,
ba fišala ba epa molate bare tšena, a tšena
ba klupetša, a huwa ke krae bakra la xa balaya
morwedi a sena se a se se ntšeng. Ba napa
ba dišela ngwana monaphaxo a ya xae.

SESUWE

50

725

K34/91

75

Erite e motšo a le phuti are ha re le mēma
 inšemo re byale ditloxo. Phuti a dumela xe
 boesa, phuti are nna xa ke saya. Atloxa
 a le tee a fihla a byala. Xe le di metše bile
 di na le di thōro. Phuti vare xe motšo wola a
 sare ke ya xae, Phuti ya šala e ija ditloxa
 motšo wola a betha a entšai madi nthši ya
 nwa madi ale. a kitimišana le nthši ya lewa
 ke nthšus a kitimišana le nthšus ya tšena sehlarew
 Are: Xoba šimane nkaridzeng ditloka ke hore
 nthšus e jele nthši, nthši enwela madi a phuti, Phuti
 e jele ditloxo tšaka mabota tšemong.
 Bašimane ba mabota tšona e hore tšaka kaletš
 bašimane bare xe ba fihla abafale šela.
 A hwetša bašimane ba hore nomyana are
 mmalo! bašimane ba masi le bare ba bona
 ke swere setšunya bare ke ba adime nthšus ba
 bona ke be ke kubile phuti, Phuti e jele ditloxo
 tšaka tšemong. Ba mofe pitšana, atloxa aya
 a sepela a hwetša makwaa a apeile ka ditšiši
 pyana are le ja bla le blaka, xalere ka le adima
 pitšana bafa yona bare ba sa a peile lya phuma
 xa are ja nna makwaa a ntabitšai are a
 bona ba sadi ba mpile pitšana, ba ka oše le
 tswa laka ke file ke bašimane ba ka lediše
 thoka tšaka, ke file ke phuti, Phuti a jele ditloxo
 tšaka mpateleng. ba mofa le fofa la kxaka a
 hwašša bašimane ba bina dinaka a fihla are
 le ja hlwa e itatediše ka mathatha le sare ka
 lefa ntho ya botse e le ye. Bare yefe a bafa
 mafasa ale bare xe ba sare ye a bina mafasa
 ale a robe xa. Are joo nna bašimane ba sa le

725

76

76

K34/91

bare bai bona matyooa a mpile mafaka a
botse ba tla ba jo a lobiša, dipate leng bamafa
hriša a tlo xa.

725

K 34/91

A Ntjic

(3)

P 77-116

725

8/91

(3)

OUT 22 1945

MONITOR

EXERCISE BOOK SKRYFBOEK

K 34/91

NAME
NAAM

A Ntjic

CLASS
KLAS

SCHOOL
SKOOL

Registered No. 513/31.

"B"

725

K 34/91

A. Ntjic.

③

P 77-116

51

725

77

Ae Nonwane ya I K34/91

E be ele monna a na le basadi ba buhlano. Monna yo e ebe e le kxosi, byale baba bare bare mola ba apele dikxaka ~~byale~~ mosadi wa kxosi nimamoratwe a dije a tle are ke mosadi yo a beng a thloilwe ke kxosi. A no dira byalo, byale baba bare xare loxeng thapâ Byale ba loxa thapâ e telele ya mpopo rotla. Ba e be ka mošola wa noka le ka mošono. Byale bare basadi ba kxosi ba thswanetše xare ba tlo sepele nixo-dimo xa yona. re tle se bone yo a jeleng dikxa a #tša kxosi, wo a dijeleng o tla wela. Xwa thapma mosadi yo moxolo wa kxosi a opela a tšika la phala kxaoxa. re wele ontata kxaoxa, wo a jeleng dikxaka tša kxosi ke mang xontata kxaoxa." Ba dira byalo kamoka xa ba na, xovile xexo tla moratiwa wa kxosi, xetse a jo kxanya. Oxile xe atla moxa re xa noka la napa la kxaoxa a we la.

725

K 34/91

A. Ntjic.

③

P 77-116.

725

2

78

52

Nonwane ya 2 K34/91

Ebe ele monna a leta dikumô tša mo
 šate. E le xore ba mosate ba brite molar
 wa xore, o se ke waba wadija, le xona o se
 ke wa ba wa kxgla motho. Tsatsê le len-
 gwe are a letite, mošimane wa kamošan-
 te yo ba xoxo ke Šōbōtwane a ha mo
 xo yena, a napa a mokxela dikumô
 tše thlano. Byale-ba xile xe ba hilo di
 bala ba hwetša tse dingwe di kxelwe. Ba
 napa bare e'banq dikumô tše tše thlano
 dikxele ke mang. Monna yola wa xo di
 leta are xo bakwa a tšwela a opele
 are "Ke dikxele, ke dikxele kumo thlano
 ke di kxetše mošimanyana Šōbōtwane".
 Byale ba napa ba butšiša mošimanya-
 na, are eng, o' kxetše dikumo tše thlano.
 Bare a xona se re ha mo ^{diq} sōna kaxo
 bane mošimane xa a ikxanetše, le yēna
 xo se a iphihle.

725

K 34/91

A. Ntjic.

③

P 77-116

725

3

Nanwaneng y. 13

K34/91

79

Banenyana ba be ba apeile thšima, ba napa basadi le banna ba ile thšemong ya mošate e le letšemong. Byale barile ba tloxa ka xae ba botšša banenyana xore ba seke bare xola^{ba} apeile ba ngwatha xo ba baseke ba ba^{ba} topa le ka lethathang ba eja. Byale barile xotloxa, mosexare ngwá k xošé wo ba xexo ke Saisane a topa aja, e le xore bašetse. A le mpya ya ka xabo Saisane, byale erile xommo na, ya napa ya cmelela, ya napa ya et e lela e opela e ya mašemong ere "Hu hu, mpya o xobang, ke ikxobela Saisane egešo lethathang la re xo wa a topa aja". Ya no eta e o po a byale erile xe e le lile ba letšema, ba napa ba ema ba theeletšša mpya. Motho arc ngwana omomngwe o jele thšima kwa xae, ba napa^{ba} tloxa ba twala mexoma ba leba le ba xae, Mpya entse e ba etile

725

K 34/91

A. Ntjic.

③

P 77-116

725

K 34/91

80

pele. Ba rila xe ba fihla xae banapaba
 kxoboketsa. banenyana bale kwa kxo-
 rong. Ba re xe ba ba butšiša bare ke
 Saisane, ke yena a topileng kethatha
 na a leja. Ba napa ba nthša klexosa
 na la mmolaga ka lerumo a hwa.

54

Nonwane ya 4

Nonwane ya mmutla le mmamotlema.
 motle. Mmutla wa napa wa rekisa di-
 nawa mo xo mmamotlemamotle wa
 napa wa e fammotla seongwana.
 Mmutla a hoxo a humana basadi ba
 epa kxothlo ka dipala, anapa a ba
 fa seongwana sela. Basadi bale ba
~~sepa~~ napa ba ofa mohopo. wa
 floxa wa humana banna ba epa di-
 nose ba sena kamo ba ka lokelang
 mamepo, wa napa wa bafa mohopo
 wole, banna ba napa ba ofa ~~sepa~~^{makhura}
~~ba~~ makhura. Wa floxa wa humana
 mosadi a apeile setampe se sena.

725

K34/91

A Ntjie

③

P 77-116

725

K34/91

81

makhura. Sanapa wa mofa makhura a
 thšela ka setampeng. Mosadi yola a ofa
 moroko. Wa tloxa wa humana mokedolo
 a na le dikxoxo tše dintšei di bolawa
 ke tšala, wa napa wa mofa moroko. By
 teale mosadi yola a ofa kxoxo tše
 pedi. Xomme byale mmutla wa tloxa ka
 dikxoxo tšela a fihlamo le bentšeng
 wa napa wa efa le kxowa dikxoxo tšela
 le kxowa la ofa le tšwai wa napa wa
 na tloxa ka letšwai lela wa humana
 mosadi a apesile dikxobe di sena let
 letšwai a wa mofa letšwai lela a napa
 a mofa marobalo ka bošexo a napa a
 tšea mmutla a mo apesile ka pitšha a mo
 ja

55

nonwane ya 5

Xo be xona le mosadi, ana le ngwana wa
 ngwanenyana leina laxaxwe bare ke Sea
 lana. Byale batho ba ba be ba dula ka
 mo ntšong ye kxolo ye botse-batsa e

725

K 34/91

A. Ntjie.

③

P 77-116.

725

K34/91

82.

axilwe ka morokhwe. Byale mosadi are mo xo ngwana wa xaxwe are xa retšwe ka mo ntlong ye re yo axa yeⁿnyane. Ngwanengana a xana a re nna ke tla šala, ke tla lōhela ka xobane xolō mo xona le madimo moja batho. Byale mma-xuse a yo axantlo yennyane kxakalana le yela ye kxolo. Byale ka methla le ka methla mmexe Sealana atle a tlo mofa boxobē a fihle a opele are Sealana, Sealana tšga boxobe šebo oje Sealana, Sealana, ntloxele ntlo yeso Sealana, Sealana, e axilwe ka morokhwe Sealana Sealana. Byale a nope a ~~mmo~~ mmulele a mofe boxobe a floxe. A no dia byalo. Tsatsi le lengwe wa tla Radimo a fihla a opela ka mokxwa wo mmexe Sealana atle a opele mme a opela ka kntswa lele xolo. Byale Sealana a thsexa are ha, ha, nna mma xa a opele byalo.

725

K 34/91

A. Ntjic.

③

P 77-116.

725

K34/91

83

Mmaxe atla a opele botse a mmulela
 Byale Radimo xa xotsa mollō o moxolo
 a fisa tšipi, yare mola e le ye khuibi'
 du ya e metsa a napa a ho opele bya
 le 1 a mmaxe sealana. A napa are
 xo mmulela a motšea a molokela ka
 lesakeng a hoxa ka yena. Mmaxe a
 sala atla are ke a opele a seke aba
 a fetola ke motho. Anapa a hoxa a ya
 xae a lla. Radimo a fihla Kwamotseng
 o mongwe, a humana xo nwewa byalwa
 Are mo basimanteng are le sakeng le
 letile morwalo wo waka ketla boya ke
 o tšea ke sa o kopola byalwa. Are
 xo hoxa ba sala ba phuthulla lesaka.
 lela la xaxwe bare ho humana Seala
 na ba monthia ba tšea dilō tša xo
 boma Kamoka ba di lokela ka lesa-
 keng ba di bofa. Ba tšea Sealana
 ba mōša xaxabo. Byale orile xe a
 boya Radimo, le xo Phophola a sethlo a

725

K 34/91

A. Ntjic

(3)

P 77-116

725

K34/91

84

sa phophola. Orile xe a lebile xae a sa
 mosadi are thlotswa potwana ka pela.
 A re xo fihla batsena ka moraleng le
 mosadi, ba era mma a bona bare
 thswara le bati Kantle. A re xe a re ke ke
 thola lesaka, dilo tšela tša ba lona.
 Bara mokelele bare re bulele, a xana
 are xa dilelome xe nkabo e le tša xo
 ja le be le tla ntima. Ka napa ba
 hweba xana ka mela le mosadi.

56 Nonwane ya 6

Erile e le Motlo bare ke Malome ba moroma
 xo moxatša malome axwe, bare e yo kxopela
 ditlo tša xo hola morōxō, Ba sa yēna bare e
 yo tš seke wa ba wa nthša ye tee a fihla mo
 pe - anthša ye tee, a e metša ka bošixo ba
 yo diša le bankane ba xaxwe are xo fihla
 kwa pele a kxaxana le bōna, Orile xe a fihla
 kwa pele a humana mipiti le motlopi di metše
 felō xotee tlo yēla ya fetoxa ngwana byale
 nama a thōma xo axa xodimo xa dihlare tšeo

725

K 34/91

A. Ntjie.

③

P 77-116

725

K34/91

85

mo a hlo bea ngwana a napa a ma hoxela
 mo odimo xa dihlare tšela. A napa a ya
 dikxomong ba fihla ba ya xae, Xe a fihla kua
 xae a nna mo thoko xa mollô are ke bolaya
 ke mahlô tšatši leo a seke a bacija le ka
 bošixo a seke a ja a tšea dijo tša xaxwe
 are ke ha ja naxeng. Xe a fihla naxeng a
 ve mo bašimaneng le di bušetše ka mo thoko
 ye ke ha le humana a napa a hoxa a
 kwa sehlaveng seta xo nang le ngwana are
 xe a fihla a thoma go ôpêta are: "xanke
 a lla xanke, a lla xanke alla n'vanga wa
 hlare Sa mpiti Sa mpiti le mottopi Xanke a
 lla ngwana wa hoo ya makholo a mma
 tedi a te?" A thoma xo lla a napa a mo
 xo tša are xomola ngwana wa hoo ya
 makholo ngwana wa hlare Sa mpiti le
 mottopi. A napa a mo nea dijo a hlwa
 le ngwana wa xaxwe xana mouwe xodimo
 xa sehlare ngwana wa xona e be ele

725

K34/91

A Ntjie

③

P 77-116

86

K34/91

725

ngwanenyana. Xe letšatsi le dikela a ya dikxo-
 mong xe ba fihla xae mošimane omongwe a ba
 botša xore Matome ona le ngwana. Xe ba tsoxa ba
 ra Matome bare eyo leta dinonyana mosemong,
 bo malomea xwe ba šala ba yo tšea ngwana wa
 Matome, xe ba fihla le bāna ba opela byalo ka
 Matome. Ngwana a lla, ba namela ba motšea ba
 ya le yena xae. Xe ba fihla xae bare sepeleng le
 yo diša. Matome a ingala xo ja a tšea dijo ka
 bolekana le mafsi a tsamaya. Xe a fihla sehlangeng
 a fihla a opela a tšwa fuu. A namela a hwetša
 ngwana a seko. Orile xe a fobaxa a hwetša le-
 oto la malomeaxe le la mošimane yo a diša
 ag le yena. Orile xe a tšoxa a tšoxa a kwatile.
 Byale kwa xae ba šala ba epa bea ngwana
 wola ka ntlo. Orile xe a lebile xae a tšopa
 dišua tša ditontō a di lōkela ka dipateng. A
 re xo fihla a humana malomeaxe a xoditē-
 mollō mo kxorona. A napa a di beša ka thokō
 ya xaxwe xore a re xe a lla byale ba seke

725

K 34/91

A. Ntjje.

③

P 77-116

725

K34/91

87

ba molemoxa ba bone nke o bulawa ke
 muši. Orite a sa aia byalo moxatša malome
 axe ara yena are sepela o yo ntšela sekere
 kwa ntlwaneng. Malome orite xare ke a bula
 a humana ngwana wa xaxwe. Athsexa a letxe
 bava yena bare na o thsexang are ke thsexa
 tša ka pebng yaka. Byale ka xobane ngwana
 wo o be a le botsam, ba rata xo bolaya mala-
 me ba epa molete mo atk ane ba to kela
 mese. Byale o xilexa a boya xo diša ngwane
 xaxe a ya kwa mokxotheng a ithšidiša mibu a
 opela are: Matobole tobote aowa tobote xolo
 mouwe o sete wa xonna xona le mere ka
 moo. Napa Malome are ke xofwele ho
 yešo. Orite xe a fihla ka xae are kennela
 mollo bare hutela ka mo moleteng a xana
 a kxarainctša ngwana wa bōna a napa a hwa
 Malome a tša ngwana xaxe a bolaya mala-
 meaxe a napa a thšaba le ngwana baya
 naxeng ya kxole

Se seuwe.

725

K34/91

A Ntjie

(3)

P 77-116

725

34/91

88

Xo be xona le motho bare ke Masilo. O be a nna le dikxomo kwa merakeng. Byale a napa a thwala le kxatha lamphše kwa moxobeng a le bea ma tšatsing kwa xae la palexa mala a sa ile ^{xo} diša la tšwa manyana a mobatsana a napa. a nthša mabete a sila a thšma xo otiela are: "Mathabana, Mathabana xe ke xo bea baxasi xa o mpōne a thora mo xo nna wareke.

Topile kxopa laka kxopana la mphse mohlasedi wa sebola mohloka. Ko wa dirole." A napa Masila a mo hwetša tšatsi le lengwe a sa šila a ma swara ngwaneng. are Masila are: ntese Mathabana ntese a ntlotša mathsila Mathabana, a napa a mo tšere yaba mosadi wa xoxwe Seseuwe.

725

K 34/91

A. Ntjic.

③

P 77-116.

725

Nonwana ye 8.

K34/91 89

E rile e le banengana ba ya kxonyeng, ba hu-
 mana t masoxana a mangwe kwa kxonyeng.
 Byale a, napa a re re nyaka xo le tšea, ba-
 re kwa xa xabo tana nke re šeba ka moxo-
 xo empa re šeba ka nama fea. Ba napa ba
 hoxa le bašimaga bale. Xe ba fihla kwa baši-
 ne bale ba fa banenyana diannama. Ba
 rile xo khoya bafe xona le motaloko wa
 dipina. Bafe xola bantse ba bina ba tšee o
 mongwe wa banenyana ba ye thoko le yena.
 Xe ba fihla ba nape ba fihle ba mmolaye, ba
 tšee nama bafe banenyana. Ba ba dia byalo
 xo fihlela ba nyaka xo felela ka moka. Byale
 o mongwe wa banenyana are a tšwetše kwa
 ntle a bona ba bolaya o mongwe wa bona.
 Anapa a boya ka pela a fihla a botšo bane-
 nyana ba xabo. Ba napa ba thsoba ba baba
 tšena xae ka le thloxônôlo.

Sesewe

725

K34/91

A Ntjie

(3)

P 77-116

725 59

Nonw ane 9 K34/91⁹⁰

Banenyana ba be^{ba} ya kxonyeng bana le morwedi wa kxosi. Byale banile xe ba fihla kwa batope lela, banile xo fopelela banapa bare xare solune ng, re bone ba xonona. Xeba ntse ba solana ka moka ba humana nywana wa kxosi anona xape. Ba napa ba mmolaya ba xotsa mollo e moxolo ba besa di nana xwa jewa. Byale ba be ba nu tempya ya moate. Byale ~~ba~~^{ya} napa ya thoma xolla yare: Banyana bale, banile bale kxenyeng^{ba} bane xaresoburong re boneyo a nonnaxo. Ba bolale sethegata burimea ba meja diauma. Byale banapa bare mpya ye xa xe e kobeng e thalla e yo se bola kwa xac. Ba e koba. Ya kilima ya yo ba kota melu hwy pek, ba e humane e kotame e opela kosa yarayela. Ba e xoletsa mollo e moxolo ba e besa ba ka ba e sifa ya ta lerole ba le xagetsa kwa kxakala, bare byale xoria re e luile. Batlexa banile xe ba fihla kwa xae ba chumana mo kxorong e kotame e

725

K34/91

A Ntjie

③

P 77-116.

725

91

K34/91

sa opela. Ba nupa ba re jo miamolila xona
rehwile. Buriapu batho kamoka ba kxobo
kana, ba butšišu banenyana bale xoxe na
morwedi wa kxoši o kye ba hemola ba
thšoxile. Ba nupa ba ba bolaya ka moka.

Se seuwe.

60

NONWANIELO

Banenyana ba be ba tuntela kwa moxobe-
ng o moxolo. Barile xe bu tuntela bane
nyana la bararo ba wela. Barile xe ba we-
tše ba napa ba humana mokekolo wa xo
tšwu le khwekhwe. Ara bona a re ngwaga
yeng. Banenyana ba ba bedi ba xana, xwa
xe ngwana wa kxoši yo ba re xo ke. Modiyi
a ya a ~~re~~ ngwaga. Mokekolo ara yena
are o ngwage ka dinala le ka menō. Bya-
le ngwananyana u mongwaga, o rile xe fetša
mokekolo a napa a motšea a mo iša kwa
motseng. O rile xo fihla ara ngwananyana
are khurumolu ka mo. Are xo khurumola a

725

K 34/91

A. Ntjic

(3)

P 77-116

92

725

K34/91

nthša mafsi, a a tšea. Aya kua xo ye ringwe
 a humana mabele a a tletšc seroto, xo ye
 ragwe a humana ditloxo, le dinawa, le lethlodi
 kamoka ditletšc dioto. A napa a khuxumoka
 ka mo pitseng ye kxolo-loxela a huria-
 na tšea le le batsana le apesitšwe dik-
 ubyana. Mokokob are le tšea, a le tšea.
 Lyale nqwana ko e be e le nqwancnyana.
 Nqwana a xola are mola a abula mola
 a lla mmawana a merpelela are. Thlakwa
 na ya pitsana yaka xemela nna Modiq
 ke iata ke ya xae nna Media. Ana epela
 byala tšatši le lenywe are a sa opela
 a mokwa. Byala a napa a motheletša
 xabedi a no mokwa, Mokokela a bitša
 barina le basadi xae ba no tšea xae
 Batšea dikxomo tšea tšea le diky-
 tšc le-some le dipudi tšea tšea.
 Basile xe kafihe kua xabo Media
 xwa napa xwa jewa mokete.

725

K 34/91

A. Ntjie.

(3)

P 77-116

725

K34/91

93

dipudi tšela le dinku le dikxomo tša na
pa diruwetsa. Modia a napa a x
ro xile.

61

Seseuue.

nonwanell.

Kxosi yengwe e twala ka mokxwawo
nkerig e ka sephela. Byale ba bitša
dingaka ka moka, fela tsa palelwa.
Byale ba napa ba etlwa bare xona le
ngaka yengwe ye e kxanang xo fedi-
ša malwetši kamoka, fela ngaka ye
e be e le noxa etxolo ya xonwa ka
mokerig ye kxola. Kwa madibeng a x
šiša. Byale banapa baroma banna
ba fihla ba opele bare: Kxosi ya
twala tena tena, e bolawa ke dinoka
tena tena. Re thila o thlathla ngaka
tena tena. Byale noxa yare: Nkalla
mouwe tenatena le ka sethsabe.
tena tena. Bar. nowa re ka sethsa-

725

K34/91

A Ntjie

(3)

P 77-116

725

K34/91

94

Byale ya napa ya re xe e re kenthša
dinaka ba thaba. Xwatla mosoxana
le oria a thsaba. Xwa ba xwatla leba
šunanyana ba xodiša dipudi, fela
bōna xa se ba thšabe, ya napa ya
tšewa ya ba fatetša xo fihla xe ba
e fihliša ka nllang yamolwetši. Ya fi-
hla ya mo la tswa anapa a fola. Bya-
le basimane kale ba e busetša moraxo
ya bafā dikxomo le diaku le dipudi.
Banapa ba fihla ba di a belana ba
xa bo bōna ba napa bahuma ka
bona ba bona. baboxale.

62

Seseuwe:

Nomwane 12

Xobe xona le mollo^bore ke lomang.
Lomang obe a na le moraxwe a sena
papa x^oc. Byale kaxore ba tata xo-
etela kudlu, anapa a ya xa rakxolo-
axe. A ba a le bala mmaxwe. Byale

725

K34/91

A Ntjie

(3)

P 77-116

725

95

K34/91

mmaxwe o be a o tile a Kxaelapelo,
 ka xobane xobe xona le phoofaloye
 ngwe ye Kxolo. e be ere xe mokokolo
 are ke thlathola pitsa e jotla e fihle
 ere; thlathola Kapitsa thlathola ka pi
 tsa ke a metsa Kwidi-Kwidi. Empa
 e be e le ye Kxolo e be e ka se ke
 ya tsero e be e ja mothse setsa. Dya
 le masadi a tse. Bro dia byalo, mo-
 sadi a abatha aba a sala a o tile.
 Tsatsi le langwe xwa tswela mae-
 ba a mabedi a mabetsana. A rano
 sadi are thsela leetsa retla xovuta
 maano. Anapa a thsela a tloxa a
 fafa a humana basimane ba disitse
 dipudi, bapa ba abona bare maeba a
 mabotse siale, anapa are "Re maeba
 a botse a eng re rusnile ke ke moie
 xe lomang arile reyo bitsa lomang
 mabele nke ~~zja~~ a je a ja ka ~~re~~

725

K 34/91

A. Ntjic

③

P 77-116

725

K 34/91

26

madimo majo batho, ba napa o mongwe
 are lena maeba a a opela, bare o sethela
 nkile wa bana maeba a opela xae. A napa
 a fofa a fihla kwa xa raakxolo xa lomang
 a namela ditlata a napa a opela. A huma-
 ne banna ba enwa byalwa. Byale ~~ma~~ ma-
 ma yo a beng a sa nwe a tswela ka mo-
 kxotheng a atlwa a spela, a napa a boela
 ka xae a fihla a botša banna are etlang
 le hlokwana maeba šiya a a opela, ba mo-
 xoxa bare o bera xosa rate byalwa bya
 le o jo re hoxe letša byalwa. Banna ba ba
 bedi la napa ba hoxa rae ba fihla ka mo-
 kxotheng ba a humana a opela xosa ya
 na yela. Ba napa ba bitša lomang a tšea
 dikubjana tša xaxē tša phuthelwa ke
 leeba le lengwe ka lephing le lengwe
 la phuthela lomang. A napa a fofa a fihla
 ka xabo lomang ke are thšela kotsa rella
 xo xuta maang. Mosadi a thšela a napa

725

K 34/91

A. Ntjic

③

P 77-116.

725

97

K34/91

a phurulola maphixo, mosadi a bona
ngwana'xe a wela fase a napa a thaba.
Maeba a Hoxu, ba sula ba hlaba kxoxo ye
e beng e beq. Lomang a khula xore
xe ledimo le ja batho letla a le thlabe
ka lerumo. Byale lorie xolla la fihla ka
re thlathola kapitša ke a matša kwidi
kwidi. Lomang a napa a le bolaya.

63 Nonwane ya 13.

Ebe e le marna a na le bana ba banen-
nyana ba ba bedi. Byale a moxolo ya ba
bexo bare ke Marungwana a tšewa. Bya
le ka xae xwa sala yo bareng ke Thla-
thlawane. Tsatsi le lerqwa ba yo epa
ditloo ba le ba bedi, yo moxolo o be a ep
ela la boxadi, byale bare xe epa Maru-
ngwana a kxetha tše dikxole a rša ka
boxadi. Thlathlawane a tšea tše dithse-
sane. Byale xe a fihla ka xae bare
na wona nkane e epik tše dithsesane, are

725

K 34/91

A. Ntjic

(3)

P 77-116

725

98

K34/91

Marungwana o dikxethile a tšea tše dikotoqi
 ša ka boxadi. Byale tsatsi le lengwe Marung-
 wana aye aile ka xabe ba mmutsiša ba
 ba ba moroxa. A napa aye aile nokrag le
 Thlathlawane a mmetha aye Wa nkaketsiša
 Thlathlawane a aye Marungwana. Thlawane o
 tšene ditloo tše dikoto Thlathlawane aiša ka
 boxadi Thlathlawane. A napa Thlathlawane
 a botea kaxai. Ba napa ba bolaya Maru-
 ngwana.

64 **Marungwana ya 14.**

E be ele moketolo ana le ngwana aye lesoxa-
 na. Ngwana yo e be ele ngwana kxosi. Moke-
 kolo yo o be a morata kudu ka xobane o be
 a le boteuna. Ka tsatsi le lengwe lananya-
 na ba kwa xobane ~~xobane~~ kwa naxeng
 ya xa Mmanthlodi xona le lesoxana le lengwe.
 bare ke morwedi wa kxosi wa Zotsana, byale
 o nyaka basadi. Byale ba nangana ba uwe
 ba tšxa ba ya xabo lesoxana, bare xofihla

725

K 34/91

A. Ntjic

③

P 77-116

29
11

725

K34/91

lesoxana za bathabela. Byale la napa la bōna
 mokekolo fare basadi baka siba. Mokekolo ka
 xobane a sa rate ngasana wa xaxwe a tšea
 a bafa šeroto sa lethlodi, ea ditloo le sa
 dinawa xore ba apes, eile e se mola babipe-
 tšime ba pōlla dipōt a tsoxe a ba xolwa.
 Byale banapa ba apes, ba efa moke kolo ka
 lesālō. Bōna ba eja dikxōbē tša ka dipolong.
 Byale banapa ba kala ba pōlla, ba pheinyā
 ka bošexe mokekolo are ašwelong motšeng
 ba napa ba doxa. Ka moso ba bangwe Te
 bōna ba tla, ya noba sa malēba. Ka moso
 xawalla ba bohlatle, ba mapa ba setla diling
 ba napa ba diapen. Bure se swanotšee xore
 xe je diling tše tša rena, ra seke ra ja dikxōbē.
 Byale banapa ba fihla ba bafa dipōtō tše
 dikxolo le dinawa le ditloo le mathlati ba
 napa ba apes, ba thsolēla mokekolo ka lešē-
 long. Bōna ba eja diling tšela tša bōna-ba
 napa ba rōbala. Mokekolo a tla a llo theeletšā.

725

K34/91

A Ntjie

(3)

P 77-116.

725

100

K34/91

A tumana xa sena dipes, le dipheinyu. Byale mokekolo a phutha di kobo ts'a xaxwe a lle. xa a xrapile ke polo a thòaba a ya le nuxa.

Sesuwe.

65 Nonwanya 15

E be ele mosadi a na le bana ba ba bedi baneniyana. Byale mosadi yo uwe a beléxa ngwana wa mosimane, fela a mmelóxa e le thlòxana fola. Byale ba napa ba e fihla ka sefaleng. Ba napa ba monyakela mosadi. Byale thlòxana ya e be ene mola ba ile mašemong e tl' ka ntšeng e ho bina ere "Bommo ba a nthata thata, bantsi'isa mosadi thata, mo xatsa masilo thlòxo thata." Byale ba napa bare ba ya mašemong, mokekolo ura ngwetš'i ya re ke lebelše pou nke o yo e tš'ca, fela ore xe o na mo thotio xa xae ore Thlòxana iphi iphithle se faleng. A napa thoxa aye xe a lebile ka xae are Thlòxana ephithle. Ya napa ya fofela ka se faleng. A napa a tš'ca pou

725

K 34/91

A. Ntjic.

③

P 77-116

725

101

K34/91

a ya masemong. Xe a fihla a napa ba thwa
ba lerna. Ka bošoxo le xona moketolo arc ke
le betše thekwanana, sepela o yo etšea o sete-
wa lebala xo bolela. A napa a tloxa eia a xo-
pola xore na ke xore xe kametla batanina
bure o sete wa lebala, mmamohla xonake,
nyaka xo bōna ka mahlo a ka. Ba napa bare
ke xore motho yo o tšea a thikisetše. A napa a
fihla a humanina e le xona e bina arc e ya
xe e le mo ke tšere ke thloxana xa se motho.
A napa a tšena ka ntšeng a tšea ditshotwa
na tša xae a ya xae. A fihla arc nna ntše
ke sa tšebe nte ye e ntšereng mmamohla
xona ke e bone ke thloxana. Babo ba xoxo
behetsa batho ba motse le bona babo thloxa-
na ba ya xoxong bare le tšeng le yona thloxa-
na. Babo thloxana ba efa mosadi yona ditšupa
tše pedi bare tatha thloxana. A e rathaya re
xa nka a tšwa thloxana, a tšwa matšoxo
makoto, le ditšō kamoka tša mmele, xwa

725

K 34/91

A. Ntjic.

(3)

P 77-116

725

K34/91

132.

tšwa lesoxana le le botse la xo bēreka kudu
Bare xo mosadi bare xa o sa morata, are kea
morata. A napa ba axa ka xa bana, ba na-
pa ba e ba bahumi.

66

Sesewe.

Novwane 16.

Xo be xona le ngwanenyana a sena makoto
kokoaxaxwe e le molo. Byak ere mola
mmaxwe le papaxwe ba ite masemong. Koko
waxē a sale me sebotokelo a ke onkēle noken-
ngwananngwanaka, sebotokelo are, ke tla
xo ele ka eng koko ke sena makoto. Koko axē
are tla ke xofe maoko, nphli anto hlomete
maotwang ngwanenyana ti ye nokeng.
Xe a boya nokeng xe a sa libile xre mokelwa
a tšee ntwana ya xaxē e fihle e kxonale
maob ngwanenyana are pase are pētēla.
mo kxorwaneng, a pa letse ke xa ya ka xae.
Xe ba boya masemong ba makala bare
na ngwana o tšitšwe ke eng mo kxorwaneng.

725

K34/91

A Ntjie

③

P 77-116.

725

K34/91

103.

Koko axê ase nna xikekebe. Ka tsatsi le
 lenqwe le lenqwe ba mo hletsá matxaromeng.
 Papi xê ase ke swaneše xo latela selo se
 se thlōng ngwaneng yo, ba se ba tlaxi yēna
 a sala mo sehlōng a khula. Maisekane koko axê
 ase sebolokelo ake le noheng, sebolokelo ase
 ke tlaxi yēna xieneng ke Sena minob, ase
 ke tla xogot, amo hlōmela matxaromeng, ngwaneng
 na a hlōmela aya noheng. Papi xê simmāna a
 ba a thōxa. Xa a boya a tlebile kxarwana, selo sela
 se sare ke etla ase rēma, ka thōka sechwa.
 Mokekolo a thōxa xa a bōna papi xē ngwana.
 Thapama xa basadi ba boya bare, na ngwaneng
 mmamahlā aeng ale ka xae? Papi xē a ba
 botšā ditaba tša mokekolo. Doyale ba mo papi
 tšare mokekolo re borithše tše oblonging ostira
 ngwana yo. tse xa semu, base mo die retla
 xo bolaya. Mokekolo a ditā ka mo kxwa wa
 mebleng, yare xa selo se sare ke yo
 konolo maoto ba e bolaya. Ngwanengana

725

K34/91

A Ntjie

(3)

P 77-116

725

K34/91

104

a napa a ba lenna ba lēa- thōka ye
kolo ba kalaya Mokekolo a hwa, ngwane-
nya a papa a ba le moito.

67

Eseuwe.

Nonwano ya M.

E nile ele mothe ele monna ana le mosadi le bana.
Tsatsi le lengwe are mo baneng ba xaxē are; le seka
la sala le ija more wola eleng mokxorong. Ele xore o
yo alafa kwa xangwe, monna wa ebe ele ngaka. A ha
xa, bana ba sala ba ija seklare sela, ba e hwa.
Mosadi a bitša mpya are; o ha fihla orenq, mpya
ya re ke flare; huuhuuu, a e koba. A bitša katset
are ota fihla orenq⁴ are ke flare; ngau ngau, are
katset a bitša mokoko are wana ota fihla orenq
ware ketlare; ^{ku} kuduku a se le bone Phakamatšana
a feta mo bana ba xaxē ba llē more o sa lewexo mo
ôpelakōma ho jalelelele koma³ a napa a ofu ma
bêlê ka sakana ya mabêlê wa tloxa ware phur
rrr. wa fihla mots^eeng o monqwe ware nota wa tho
ma xo ôpele ware ^{ku} kuduku a se le bone phakama

725

K34/91

A Ntjie

(3)

P 77-116

725

K34/91

105

~~Matšana~~ u feta mo bana ba xae ba lle move o sa lew-
 exo mo-ôpela kôma ho ja lelelelee kôma" bare teetš-
 ang moko wo xore na orenge wa thôma wa ka ma wôna
 mo^xwa wola, bare ba sa thieleditše wa hoxa wa fihla
 motseng wo mongwe le xôna wa dira byale ka pete.
 Le xôna wa boeletša xa bedi fêla wa hoxa, wa fihla mots-
 eng wo Phakamatšana aleng mo xo wôna wa kutama,
 ware: "Kukuduku a se le bone phakamatšana a feta mo
 bana ba xae ba lle move o sa leweto mo ôpela kôma
 ho ja lelelelee kôma" Monna o mongwe a o kwa a
 bitša phakamatšana, Phakamatšana are orenge moko
 o³ wa opela. A bofa ditshotwana tša xae kamoka a
 hoxa. A fihla a ba alafa ba tsoxa.

"Seseuwe".

8

Pôlwane ya 18.

Pôlwane ya basenyanana baile kxonyeng.

Eri le e le bananyana baya kxonyeng ba éta ba
 bitšana le metse ba fihla ka xabo ~~ntsopanya~~
 ng, ntsopanyana ebe e le ngwana yo a bopilwey.
 ka leisoPa xe pula ena obe a sa romiwe kaxobane

725

K34/91

A Ntjie

③

P 77-116

725

K34/91

106

ebe utla nyahošwa ke Pula byale bananyana
 ba mmitša mmaxwe are wena ntsopanyana are
 xe oile kxonyeng xe oetlwa Pula e duma oboe;
 ntsopanyana are eng mma. Mmaxwe are xe okare
 o etlwa e duma wano itulela o tlaka wa nyao
 xa, are ke tla boya mma, mmaxwe are lena ban-
 nyana leye xe le etlwa e duma le moxopološêhlê
 bunenyana bare eng. Byale ba tloxa le yêna ba
 yakxonyeng bare xe bafihla kwa pele bare
 ntsopanyana na xe Pula e na o tla tloxa na? are
 eng xape nna xa ke swane le batho ke tla
 itloxele lexe ke le tse bananyana bare E nts-
 opanyana oka nama ware o tle le rena ware
 tloxele ntsopanyana are xe lesa tloxe ka pela
 nna ke tla tloxa bare rena tlabe rešalêlang. N-
 tsopanyana are xokokile arieng. Basepela ba
 fihla kxonyeng ba nama ba tōpêlêla bana-
 ma ba diya tše dintšōi barile xe ba thōma
 xo hlōpha dikxonye Pula ya thōma xo duma
 ntsopanyana aseke a etlwa ya a tla ke bana-
 nyana ba uwe ebe ana lebōna ya buša xape/

725

K34/91

A Ntjie

(3)

P 77-116

725

K34/91

107

ya duma ntsopanyana a etlwa are lena ariyeng
 xae bare nna ye sahlōpha banama ba hlōpha ba
 bōfa dikxonye baithalohēla bare xo ntsopanyana
 na xe yele xō namo xae ke kac a fetola ka lentswa-
 na la xolla are xae ke kwa bamo thōxa bare xa-
 a tsebe xore na xae ke ke ele xore ntsopanyana.
 obe asa šupe xona a lloxa ale tce atimēla ka
 xobane obe a seke alla kxonyeng aba a boya a
 thōma xolla are ariyeng xae hle bananyana ba
 xana bare na nkxolo reya iphadiša ngwana wa
 batho alla aba a homola, Pula ya thoma xo rōtho
 ba numa ba thōma xo rwala yana kudu batho
 ba kudu ba šale xare xa naxa. Mmaxo Ntso-
 panyana a thōma xe opele are: He ntsopanyana
 ntsopanyana wa leraxanyana ke rile la duma o boye
 nna la duma o ile kxonyeng nthite lele nthite ka nōka.
 nthite nthite ka nōka nthite lele nthite ka nōka, nana pula
 yana kudu kudu bananyana bare re oboditše xare o
 ye xae nna xa re ikenyiwe ntsopanyana a thōma
 alla mmaxo ntsopanyana le yena kwa xae alla a ntše
 a opele are: he ntsopanyana ntsopanyana wa leraxana

725

K 34/91

A. Ntjic

(3)

P 77-116

725

K34/91

108

Pna ke rite la duma o boye nria la duma o ile kxonyeng
 nna oile kxonyeng le barowe nhibeke nhibe ka nka
 Nhibe nhibe nhibetelele nhibe ka nka, mmaxo
 ntsopanyana a bona metho a batle bananyana ba
 bona ntsopanyana a sesa sepele batsi ntsopany-
 ana a nama a nyaxha ba melle xela. mmaxwe
 arie sepele, aya ka xabo ngwananyana wo barexo
 ke mosima a mmetšiša aye na ntsopanyana okae?
 Mosima aye e nyaxile tseleng xe pula ena
 mmaxo ntsopanyana aya ayo melêta a hwetšar.
 Ntsopanyana anyaxile mmaxo ntsopanyana a
 a nama a hlekile ngwana. "Sesewe."

57

Nonwane ya 19.

Nonwane ya 19. bana ba hwetše ke batswadi

Erite ele monna le mosadi bana le ngwana o mo
 tee byale ba iša sebaka ba ntše le ngwana wo
 uwe wo mose, byale ba nama ba abo le ngwa-
 na wa bobedi byale ngwana wa bobedi a
 nama a xola byale aye xoxola papaxwe a
 hwa mmaxwe a šala le bana bale. Byale
 ngwana wola e moxolo le wa bobedi ya abo

725

K 34/91

A. Ntjic

③

P 77-116

725

K34/91

109

masoxuna byale evile xe ntše mabaka aya
 mmaxo masoxuna ale a mabedi a hwa byale
 bana bale bathōma xo tlabêxa, byale o moxolo
 are mo xe o moyēnyane are tloxe yeyê xa rangwa
 ne batloxa ba fihla ele mo sexare ba rangwane
 wa bōna ba seke ba ba thakxalêla ba seke ba
 bafa dijô, byale o monyenyane are mo o wo moxolo
 rangwane xa are yate o moxolo are byale ye tlaya
 ka. Bu nama banna xōna leina la mošimane o
 moxolo ebe ele thebola la wo monyenyane ebe ele
 mašilo. Byale ba rangwane wa bōna babe ba
 nyaka xe bolaya thebola byale o monyenyane
 obe a bolaya ke dišō byale thebola a diše-
 tša rangwane a xaxwe, byale e tlaré xola. Ma-
 šilo a robetše kwanlê batsene kantlong
 bare na ke xore thebola reka mmolaya ka mo-
 kxwa ofe na byale ba bōna nke mašilo o swere
 ke borōkō, byale o mongwe are ye tlaré xola re
 thsola maxōbê aka bošixo ka xore o yata xaja
 xe aboya xodiša re re xola ye thsola bya xaxwe
 byo atla boya a ija xola aboya xo diša ya bothše

725

K 34/91

A. Ntjic

③

P 77-116

725

K34/91

110

la sehlaire anthe xaba tsebe xore mašilo o ya
 batlwa, mašilo are xola thebola a boya le dikxomo
 aya kwa le šakeng a nama a botša thebola are
 ka bošixo o seke wayo diša dikxomo kwa kholē
 thebola are eng, ka bošixo e tle xelayo thebola
 mašilo a rōbala ka morale ba nama bathšela
 sehlaire ka boxobeng bya thebola mašilo aba
 bōna, mašilo a nama are refeng boxōbē
 ba nama ba mofa byo bo senang sehlaire a nama
 a bitša thebola a aja thebola a nama a bulēla
 dikxomo a tloxa. Mašilo are ka nakō ya tlappa-
 manyana a tloxa bare na mašilo o ya kae o
 lwala are ke e tla, mašilo a nama a fihla na
 xeng a seke a bōna dikxomo a nama a namē
 la sehlaire a opēla košana ya xaxwe are thebola
 thebola wešo boxōbē byola thebola thebola wešo
 o seke wa ja thabola wešo bona le more thebola
 wešo more boloi thebola wešo. Thebola are ke
 o tluetē mašilo wa nama, thebula a nama a boya
 a itulēla kwa kxorong ba mmitša bare na thebola
 nkane o satloja thebola are nkeje bare na

725

K 34/91

A. Ntjic

(3)

P 77-116

725

K34/91

111

mmemohla o kxothšeng are qowa byale bare re
tlare xola a boya rare na ojelêng bammotšiša
are qowa bare re tlare ka bošixo xola a ilo dišara
thšēla sehlae mola a rataxo xodula mašilo aba-
tlwa thebola a bulēla a tloxa mašilo are ka nakō
yana yela a tloxa a fihla a namēla sehlae a ope
la koša yela are: thebola thebola wešo modulō ale
thebola wešo o beke ūa dula thebola wešo ana
le more thebola wešo more boloi thebola wešo are
ke otlwelē mašilo wa mma. Thebola o rite xoboya
a tsēna ka moraleng a dula mo xongwe bare fetē:
la kokwa thebola a xana, bu mo roxa bare thebola.
Yēna o hlukiša ke ma nnē fetēla kokwa monna
thebola a xana a tšwēla kxorong mašilo a šala.
Ba nama ba thōma xore na ngwana yo tetla mo
kxēna ka cig o mongwe are re tlare byang byola
boleng kwa thšēmong ya khupetša rakxolo ka byō:
na ya mofa le rumō xore are xe are ke tšc byang
rakxolo, a mohlabē, mašilo a batlwa a nama a
batša thebola, ba nama bare thebola ka bošixo o
yē kwa thšēmong o yo tšeya byang thebola are eng.

725

K 34/91

A. Ntjie

(3)

P 77-116

725

K 34/91

112

Ka bošixo thebola a pana kolo a hloxa mašilo le
 yēna aya bare mašilo boya a xana, thebola a tšeya
 selêpê xe ba sitha ba emiša kolo thebola a tšea
 se^{le}pê aya kwa byanyeng are a sale kholê are molope
 wa papa malewe a nama a xema mokhalabyê wola
 ka selêpê ba nama ba hloxa baya makxoweng ba
 yaka mebêrêko ba bêtêka banama badula sekxoweng

“Sebeywe”

70

phwapa ya 20

Pōnwape ya ngwananyana le 4 polwana.

Erile ele ngwananyana ana le mmaxwê le
 papaxwê ka tšatši le lengwe mmaxwê le
 papaxwê ba yo hloola bare xo ngwana
 wa bōna o tle otšišê maxōbê are eng
 batloxa baya thšemong ngwananyana a
 šala a apeile a thsola a iša maxōbê aba a
 boya ka bošixo baya thšemong ele xore noka
 ebe ele xōna xe baya thšemong ebe ba e
 thsola byale ngwananyana a šala a apeile
 a thsola a nama are xo hloxa erile xe a
 sitha pokeng a tlwa molodi o lla a e ma

725

K 34/91

A. Ntjic.

(3)

P 77-116

725

K34/91

113

wa boeletša xabê ware tsio ngwananyana
 xe are Phatsi a bôna nonyana e kotame mo
 xodimo xa sehlare ele botse kudu ngwa-
 nanyana a rela maxôbê a beya fase are
 Jo-Jo-Jo-Jo-nonyana ya botse nonyana ye
 e botse byang nonyana ya thôma xo ôpêla
 yare; bannyana teng bannyana teng ekxwang
 metse leišê, hê leišê xo balimi le sehlwê le
 yeile le yeile tumpi e rwele mabalana
 mabalana ka molomo kahlê eyile e yeile
 ruthuthêla ruthu ruthu ruthuthela ruthu
 ruthu ruthuthêla ele xoxe xe e ôpêla byale
 eija boxôbê byala ebe bo rwele ke ngwa-
 nanyana wola. ngwananyana a tšeya dihi
 a ya xae bathr bathwa ba lema ka tlala
 Matharama xe ba boya ba hwetša a atele
 maxôbê a tharama bare na nkane esco
 hliše maxôbê, ngwananyana are ke yile
 xe ke fihla ka nokeng ka bôna nonyana
 ya nama ya ôpêla koša ya nama ya aja
 dijô tšele. Ba nama bare mosadi otlatsa-

725

K 34/91

A. Ntjic

(3)

P 77-116

725

K34/91 114

Xela thšemong nna ke tlatla le ngwana wa
 xe a tliša maxōbē bya aša mosadi aya th-
 šemong ngwananyana a apoya a thsola a
 hloxa le PaPaXwē xeba fihla ka nokeng
 ba a tšwa molodi ore tsio ba ebana ya nama
 ya thōma xo opēla xoša yela yarc-bannya-
 na teng bannyanateng e kxwang metse leišē
 hlē leišē xo balimi le sehlewē le reile le
 yeile tōmpi e xwele mabalana mabalana
 ka molomo kahlē e reile e reile yuthuthēla
 yuthu yuthu yuthuthēla yuthu yuthu yuthuthēla
 ya nama aya Maxōbē ale le ngwananyana
 wola ya moja, PaPaXwē a boēla xae le di-
 hō tšela mosadi aye na nkane ese le tliši
 maxōbē monna aye ke nnete nonyana e xōna
 e jēle boxōbē le ngwana wola, mosadi aya
 aba a homola ba nama ba dula ba sena
 ngwana le wa motse. ² Seseuwe.

71

Pōlwane ya 71

Pōlwane ya motse a tšerwe ke Pitsi.

Erile ele ngwananyana a tšerwe ke Pitsi ya

725

K 34/91

A. Ntjie

③

P 77-116

725

K34/91

115

naxa babô basa tsebe ka mehla le ka mehla
 xe batho baya mašemong yêna obe a tšeya
 kobô a rôbala are keya lwala, otlare ola bar-
 tho baile mašemong yêna o tla šala a tsoxa
 a kitimiša kxoxc a e apeya a apeya le
 boxôbê a tšola a tšeya thiswa na ye
 nhsua a šebetša a rwala le maxôbê
 a fihla xae xa nana a ôpêla koša
 ya xaxwê ašê nkwanana nkwanana nkwan-
 na-Ramabalanyana Ramabalanyalêla mothu
 onšê sa-nkoti-koti banna san-koti-koti banna
 Pitsi ya nana ya tšwa ka moleteng a e xa-
 lêla lexoxc ya dulq xo dimo xa lōna a efa
 maxôbê ale le dinama tšaxo yaaja ya se-
 tša a tšeya lexoxc dihō yōna Pitsi ya
 tsêna moleteng wa yōna le yēna a
 tšeya dithole a tlōxa, xe a fihla xae
 a tšeya mešidi a ešila a tlōla ka yōna
 a tšeya kobô a rôbala xe ba baya bare na
 o sa lwala na are eng. ka bošixo le xōna a
 re xola batho baile mašemong a šala a dira

725

K 34/91

A. Ntjie

③

P 77-116

725

K34/91

116

tšana tšela xe a fihla a ôpêla ya tšwaya
 aja ya boêla moloteng le yêna a hloxa
 a fihla a hlotša ka mešidi ba boya ba mmô-
 tšiša are ke sa lwala, ka bošixo a boyêlêla xe
 a fihla a dira ka ka mehlang ya tšwa ya aja
 a tšeya dilo tšea tlileng le tšôna, a hloxa.
 Anthe buti a xaxwe oya mmôna o molaletšê
 ngwananyana xe a seno hloxa a tšere thoto
 ya xaxwe buti a xaxwe a tšeya selêpê se
 a bexo a se swere a thôma xo ôpêla keša
 yela ebe e ôpêla ke ngwananyana are; nkwa-
 na nkwana nkwana-ramabala nyana. Ra-
 mabalanyalêla motho ontšê Sankoti-koti ba-
 nna Sankoti-koti banna. Pitši ya tšwa ya
 mikala xe ebôna monna fêla yaya xo yêna
 ya fihla a e têma ka selêpê ya ahwa a
 hloxa a ya xac a seke a botša batho, ka bo-
 šixo ngwananyana a dira ka ka mehlang
 xe a fihla a ôpêla a bôna e Sathê a yamo-
 leteng a hwetša e hwile alla a thuba dilo aya xac
 mmôtsiša are ke salwala, buti a xaxwe are
 e ya kêla nê a tšere ke Atši ya naxi nna ke e bok-
 ile ehwile. Seseuwa?

725

K34/91

A Ntjie

(4)

D 117-156

725

OCT 22 1945

MONITOR

K34/91

EXERCISE BOOK SKRYFBOEK

NAME
NAAM

A Ntjie

CLASS
KLAS

SCHOOL
SKOOL

Registered No. 513/31.

"B"

725

K34/91

A Ntjie.

(H)

P. 117-156

72

K34/91

725

117

E rite e le phukuvê e sepela ya ekwa dinama
 dimkaca kkauswi lehe¹⁰ pot yare xe entse esepela
 ya bona koloi ya maburu. Yare na kella dira byang
 xare ke llê ke tse e dinama tsa Maburu a.
 Ya nama ya klla ka dikhareng ya sepela yare
 mola e ratile koloi ya Maburu ya tla ma patse-
 leng ya fihla ya paltaria xona ya itla ye
 e hwiteng. Ke Maburu a Ahla mo xo yona a
 e bona leburu ka nama fare phoofola se la nama
 la tsea serapi la e bea laba la ebella la e
 tsea la e bea ka kobing lere e hwite.
 Ba sepela, xe bantse ba sepela nama phukuvê
 e ntlha dinama e ya divisa fase e na me¹⁰ xo
 divisa ka moraco ya fofa ya tšaba. Yare
 eta e ditopa e tšaba, e bere xaba e bone.
 Yare xo fetsa xo ditopa ya tsena ka dikhareng
 ya koma xaia dinama tsela, yare esa ia
 dinama ya hveša ke phire, phiri yona yare xo
 phukuvê, na moname o ia eng dilô tse tsa bose
 nke o nkwêše. Ya ekwêša ya ba ya botšša
 phukuvê yare na o tš tsa kae dilô tse tš tsa
 bose. Ya nama ya botšša phiri yare, sepela ka tsela
 ye otlare xo fihla kua pele o tla bona u bi
 o name o phatšê o tlate mola o e ratile o ye
 mo tseleng o ratile o phatšê o itie yo nkwang
 o hwite mola ba Ahla mo o porobala o seke wa
 tšema ba tlate o hwite ba tla xo betha ka sefe-
 pi xa bedi ba o bea ka kobing o tse e dinama
 o divise fase o tle o foloze o tšabê o ete o di-
 topa. Ya phiri ya dira byalo mola e paltame e
 sa heme e itite ye e hwiteng maburu xe a
 fihla mo are diphoofola tse dia re tšema tšela.

725

K34/91

A Ntjie.

H

D 117-156

725

2

118

K34/91

Ba tšea sefepi ba se phutha tebele. Leburu la e
 betha xa bedi yare mda e re batha e bea ka ka
 nobing ya ekwa sefepi se sa lla mo xodimo ya boxa
 ya tšoa^{haxe} e fitla kua xo phukuwê ya fitla yare,
 o dio mporšalaiša batho. Tšoa floxa tšaya ka tšic-
 mong tšā o ja dinawa. Mola dire dia floxa phuku-
 wê ya xančela phiri ya e bopula ya noot^{hiyo} é e
 bopula. Phukuwê ya ba ya bōna xore e laola phiri.
 Ua nama ya e nyakela sa thupana ya e betha.
 kamosō ya o^{yeka} nyaka sefepi le ditōmō lesaba ya e
 yeka. Ne esa ya direka ya o feta^{ka} wa xo phiri ya
 xabo yela ya fitla yare ke namela wa xero
 ya xančela yare bile ke o tēka di sala le sefe-
 pi le ditōmō ke lla lla mo ke monameše ya sefe-
 yare xo direka yare ya o e puriša ya namela
 ya ya kua^{mo} yela ye nqwe e e namela ya
 yare o dio namela ke swara se se se nyetnyate
 na xona monwa o. Phiri ya nama ya^{mo} betha phukuwê
 ya tšaba yare mola e seše e e swara phukuwê
 ya fitla ya hurebā dihwahwa dikla yare xo phiri
 thicletša monxowa a a rapela ya nama ya ema
 xe o ka feta ba^{hla} o betha ya nama ya ema.
 Phukuwê mo phiri e eme ya feta. Ya hurebā
 ke motho o mongwe yēna are, na phiri o module-
 tše enq mo, phiri yare phukuwê o rite makxo
 wa a a rapela xe o ka feta batha lla o betha. Motho
 are, ke dihwahwa di lla ya floxa ya kitima
 ya bōna phukuwê ya kitima kudu ya ba ya e
 batha mela. Yare mola e le mo uxaušwi-xa
 maba e bōna xore e nyaka xo e swara, ye phuku-
 wê ya swara maba ya ifia tšema e a ekwa-
 ra metsā. Yare phiri yare lesavika le le a na

725

K34/91

A Ntjie.

(H)

D 117-156

725

3

119

K34/91

ke tse o na se lesware re la sco wela. Phiti ya e
 ma ya leswara phukuvê ya hoxa phiti ya sara e
 swere leswina re la sco ya hoxa a e nverisa e su
 leswere are na mane o leswere leswina le, yare,
 phukuvê o nie xe o ka le lesa le la sco wela. Ntjie
 hoxa are, le ka sewê le le se ya le lesa la sare
 kawa. Yare ke ya kwa sco phukuvê ya sare ya
 e bona.

73

ĩ rike ele mona le mosadi, ~~ma ba~~ ^{ba be ba} ma ba le bana
 ba ba tselelako. Monna are xo mosadi mola ba
 na ba sexa e e o monnyane fe la. Monna are xo ke
 nyane bana ba ~~ba~~ ba bolaya ke haxa. Are ke nyane
 xo hoxa le bona ke ye le bona kua kcolê ke
 ba hoxê haxa hoxeng ye ba sa e seeng. O mo
 nyenane sco na mo uve o a mokuwa ~~amam~~.
 O la o monnyane a hoxa a o tōpa maswikana a
 ma soci a ma nyane a tlatlisi a a tōkela na
 diporelleng a a tlatlisa dipōna ka mona le ka mo
 xare xa hēnpē o a lokela ele o ma ~~šwa~~ a nja
 ma fe la a dio hwa a tōpa mosecate natoka
 laba lasobelo. A hoxa a ya ka sca e a haxamata
 ba ba sco ba ille. Monna ba tōbala yare na
 posexo, ilhwapō are xo bona, hoxa le hoxotê re o
 nyaka dioxong ba isa dare xo fetsa. Papa a bona
 are arieng yena a rsea selēpē ba sepela. O la
 o mo nyenane a eta a lohla maswikana. Na le
 fee ka leree. nise a eta a bea le lengwe mo
 le lengwe hwa, a ppe kua kholonyana le lela.
 A eta a dia byalo byalo xo fihlela ba dile ta

725

K34/91

A Ntjie.

(H)

P. 117-156

725

H

K34/91

120

zihla mo ba yane, le ba fihla xona are xo bona
 nhang letise mo kesa nyaka dikong natio ditlang
 tse, la na mo uve e dio ba mo xare xalapa te
 e le mo ba sa xo tsebera. Paba a bona a napa a
 sepele a le xae, le bona ba sala ba tswa
 ba hoxa, o mo nyenyane are arieng le mihleng mo-
 taxo ba mo sala ka motaxo yena a era a bontha
 ke maswikana a le arieng a ka hla. A eho sepele
 mo bannan ilileng xona xe ba sa ya naxeng
 ba ba bo fihla xae. A i Paba a bona a iira tse
 nako o inabite xa mo mo uve letsatsi ksubetse.
 ka ka beseho mesemanyana o a ya kwa lebe
 hlereng a fihla a tseba ka tsebenkeng o fopa ma-
 ramana a maromô a a ikela ka poteng a ba a teta
 bo oqwe. A bo ngathantisa marakana a betha
 lona ka poteng a hese dipolla katoka a boela
 xae. Xe a fihla xae paraxue a ya ona are ija
 re o nyaka dikong tona kxete a ja are xo teta
 ba hoxa e na a eta a teta marakana a le
 ba ba ba fihla a fihla are aulang fase xona
 mo ba ke sa o nyaka dikong ka fa, ja dula
 fase, a napa a sepele a le xae, le bona ba
 sala ba re baya xae. Mesemanyana o a
 mo nyenyane are arieng, letihleng na motaxo ma-
 ke na le bontha tsele motse ilileng xona. Mesem-
 ne a sepele kwa pele xa bona a era a bona
 maromwana are kwa pele a sesa a bona diranywie
 dajele ba thoma xo imela, ba ba re nyaka mo
 ba ilileng xona ba seke ba xo bona letsatsi
 laba la soela ba ntshe ba sepele. Ba bona mollo
 o tuka baya kwa xo yona ba ntwana mosadi
 bare rexo pela marabalo. Mosadi are mona

725

K34/91

A Ntjie.

(4)

D 117-156

725

5

121

K34/91

awa oja batho. Bare basa dutse ba ekwa a
 lesa mabai afa. Mosadi are o efa a ba bi-
 sa baya ka ntlong a ba knutisa ka fase xa
 drawa. Monna xe a finia are felo kata xo nka
 otho, Mosadi are xa una otho e e nkaang. Monna
 are kere xo nka otho, a noma a rebetela ka
 fase xa raka a ba botla. Tse a setse are
 kea ba swara mosadi ba lese ke tla xo opeela
 bona ko bošexo, a ba lesa, ka morako a
 swara ke boyoko a dutse mo serulong. Mosadi
 ara bona are ešwara le tšabeng e le xore
 ke bošexo, oia o motya nyane a utšwa dieta
 koša monna o a sepele ka tsōna. Are xo ti-
 hla kwa pele a diwara anitima na bōna. Bare
 xe bantse ba kinna ba di bōna mo monna oia
 a tšwera. Ba reba thaba ba nitima ba e na-
 mela. Monna oia a kinna a namela thaba are
 a setse a nyaka xo swara o motya ^{nyane} awa ka-
 se a robexa letsōxō. Ba simane ba mo šia
 ba fitla mo moseng o mongwe wa kxosi, kxosi
 yara mosimane ya mše dieta tse xe o ka
 mpha tsōna ke tla xo fa boxosi, e be ele
 dieta tse dibotse kuqu. Mofa tsōna kxosi
 na efa mošwane yola boxosi.

725

K34/91

A Ntjie.

(4)

P 117-156

72574

6

K34/91

122

Nonwane ya Masilwanyana

Masilwanyana a Hoxa are ke nyaka mosadi a
 Sepela mo naxeng yemngwe bare mosadi so
 Masilwanyana are nna xake monyake aya kwa
 pele bare mosadi so are xake monyake ke k-
 wa pele a dira byalo aba a hlakantisa lefase
 ba dulse a xana basadi bya are ke swa
 netse xore keye kwa xaxabo ~~SEWELANA~~
 A-TLADI-YA-XODIMO. Byate a tšwa bobi bya xo
 xwe a nanela are thagi ka bona ~~SEWELANA~~
 SEWELANA-A-TLADI-YA-XODIMO. A ~~SEWELANA~~
 bona ke monna yo mangwe are ~~SEWELANA~~
 Silwanyana are ke nyaka mosadi
 a bitša banenya a kamoka, ba ~~SEWELANA~~
 ba tliša ka mo kxorong ~~SEWELANA~~
 ne are Masilwanyana Masilwanyana o tšwa kwa
 fase o tšwa kwa fase ware keyo tšca Sewela
 na a tladi ya xodimo a bokone cienna byale
 Masilwanyana are ke ilalo eng ke ilalo Eng ke tšwa
 a kwa fase ketšwa kwa fase kare keya xotšca
 Sewelana -a-tladi-ya-xodimo a bokone e
 Se wena byale eu ese wena byate ba
 byale kamoka ba ba bafelelela xwaba kwašala
 SEWELANA-A-TLADI-A-XODIMO. le yena aya a di-
 ra byalo a ka babangwe me yena a dira ka xo
 lepelela Masilwanyana are ketšwa kwa fase ke
 tšwa kwa fase kare ke yo tšca Sewelana a tladi
 ya xodimo a bokone e e wena byate eu eke we-
 na byale bulho baphepa bare ošene Sewelana
 ya nama ya eba mokere yaba ngwetš' yaya
 xae, ya ba mosadi wa masilwanyana

ea.
 a tšwa
 dula mokx
 are o nyaka
 mosadi, monna
 yola.
 baba apha x
 batse ba.
 xwa thoma
 monyeng

el ema.
 ditu

725

K34/91

A Ntjie.

(H)

P 117-156

7275

7

123

Nonwane ya dipela K34/91

Enje ele dipela tšu. Sepela diyu xoxu mabêlé
 dibedina le pela yu Sefofu. Tša Sepela tša fihla
 Mothegemong ya monna yo mongwe, tša ju mabele
 tša ba tša fihla kwakxole. Mongwe wa hšemo are
 nna keya hoxu dipela di mpholetšu mabele a hoxu
 xe a fihla kraufsi tšela di hšabe ya Sefofu ešale.
 Monna yola u fihla are, wena ke wena o mpholetšu
 ng mabele e yare oowa morena xase nna monna yo
 ja a ye lesa ure kabosixo xona ke ha xobolaya, a ye
 lesa ya Sepela yaya thabeng kabosixo tša Sepela le
 yona yolla tša ju mabele. Monna are xe ele mo dipela
 di mpholetšu mabele a Sepela xasa tšwela kwia, tšela
 tša monna tša hšabu. Tša hoxela ya Sefofu. Monna
 are kere kere wu o mpholetšang mabele. Yare oowa
 morena xa se nna, are ka bosixo xona ke ha xoboku-
 ya a ye lesa. Ya ya thabeng kabosixo tša ha le yona
 ya ha ju mabele, tša Sepela tša ju mabele. Monna
 are dipela di mpholetšu mabele. Are asa ha kwia. Tšela tša
 hšaba tša hoxela ya Sefofu. Monna yola u fihla, are
 ke wena o mpholetšang mabele, yare e sare kere oowa
 morena a e bolaya, a ya xae a e hoxela. Tšela tša ba-
 yela thabeng ya hwa ka bohleka.

76

Nangwane ya Mkeketo

Enje ele mkeketo ara le ngwana bare ke Lomang a
 ya byalweng. Byale mmaxwe are xe a upeile a bana xe
 Thibetše nte ye nngwe mo mongwe, yare thabeng ka pitsa thab-
 ta ka pitsa ke ametsa kwidi-kwidi; a ye ngathela baxabê ya
 ja xwatha maeba a mabotsana a a hšela mabele a ja a
 rema le nngwe a ya pitsa lomang ka Sepela ia kwetša ba-
 Simane ba hlapa bare lebo icibotse šele. Are ke

725

K34/91

A Ntjie.

(A)

P. 117-156

725

8

K34/91

124

leeba ka botse laeng ke roratile ke mmexe lomang a rite
 Sepela eye bitša lomang. La feta la filha lo huveša banina
 ba enwa byukwa menna yo miongwe are leeba ka botse šele
 la re he leeba la botse la eng ke roratile ke mmexe lo-
 mang a rite Sepela o yo bitša lomang, a tšea dikabo tša
 lomang a dikela ka lephsiong a tšea lomang ya mela-
 kela ka lephsiong a sepela tšea filha mala bašimane boben-
 ng ba hlapa mmole bare epon nanyane yela yo botse še
 yo feta yo filha xae ya mafatša momekxatheng ayaka
 xae a tšea lerunio a khula ka maraxa xa lemati, a e
 kulelo, yutlu gare thulula ka pitša thulula ka pitša keyu
 merša kwidi-hwidi, yere ešadira byalo a ye hlaba ka le-
 runio aba a tšea šelepe de rona o ye tšea a e kuhlil ka
 kwa nte. Lonang a hlaba kxoxa mmaxe a opea nama
 aba opea le baxobe a ruxea šano thsola axareletša pi-
 tša a re. le maha keaja ke šeba ka mthetho. Mmexe
 lomang byale a ja, a iketine.

77 Nongwane ya ngwanenyana wa mahlo a mavaro
 e mongwe ana le a mabeši emongwe ana le
 le letsee bana le mmabōng le papa bona.

Erile ele monna le mosadi bana le bana
 ba ba roro ba banangana wapele ana le
 mahlo a mavaro wa bo bedi ana le mahlo a
 mabeši wa bororo ana le le letsee byale
 babe ba hloile wa leihlo letsee ena wa
 leihlo letsee obe a disa pudi yabo yetee
 xe a ile xo disa pudi kwaxae bašala ba
 ija maxōbē ba mo šadišetše dikxoho le
 mafadi xe a boya ba mafedi kxoho tšea
 la ba di šadišetšexa a seke ašija.

725

K34/91

A Ntjie.

(4)

P. 117-156

725

9

125

K34/91

aba a šala a otile, ka tšisi le lengwe, ze a dišitše a dula moriting wa sehlare alla pudi yala a e dišitšexa ya motšiša yare otlelang ngwananyana are ke swerwe ke Hala Kaxo-bane KwaXae Reja dikxoho le xo Kxoya xa ke Kxove, pudi yare hamola ke Ho xofa zija, ngwananyana ~~ze~~ a bona tafala le setilo le borō bē ka nama le meētše a xo hlapa, pudi yare dula xodimo xa sedilo a hlapē oje a hlapa a thabile aja a Kxoya ze a feditše a bona tafala le setilō di-sexōna a Hoxa a ya xae le pud yela xae a fihla xae bare ba mofa dikxoxō a dijana ka bošixo ba eva xo wa mahlo a mabedi sepela o yōbōxove ojang kwa naxeng xe batihla kwa naxeng byake xo batametše sebaka ba xove pudi e mofa dijo a bitša wa mohlō a mabedi are etla ke xo o-pelele uma epelela aba a robala pudi ya mofa dijo kape leyana aja kapela afetša pudi ya Hoša dilō tšela Kapela ze a feditše a motsoša baya xae, xe ba fihla xa ba botšiša wa mahlo a mabedi xove aja eng are kebe ke robetse a sete mmone bare ke mofa dikxoho a xana ka bošixo ba roma wa mahlo a mavaro xe ba fihla naxeng wa leihlo letce a bitša wa mahlo a mavaro are etla ke xo epelele a ro bala ka a mabedi la bovaro la šala le bōna xosenene wa leihlo letce abona nke orobetse pudi ya Hiša dija aja pudi ya Hoša diwana a tsoša wa mahlo a mavaro baya xae xe ba fihla xae ~~ba~~ ababotšā are pudi emofa dijo bare xoya wa leihlo letce rehlaba pudi ye o

725

K34/91

A Ntjie.

(H)

P 117-156

725

(10)

K34/91

126

Hoja eng wa leihlo letsee are lemphe pelo ya yona ba e bolaya ba mofa pelo a e epeta ka moraxo xa mmatwane khauswe le ntlo xona fao a epetšexo pelo ya pudi yoo xua mela sehlaro sa dienywa tše dibotse tse dikok ka morae se ba palela xosekxa ka mphe'a xa bona se ekxa ke manye wasona wa leihlo letsee ena ajo namela aje lexobafa a sa bafe ka xove babe ba motima dijo tša bona, Kotsotši le le ngwe morwa wa kxoši atla xona fao motseng woo ale ka kamphi ya dipeve xe a fihla are nkxeleng dikengwa tša sehlaro se, sa ba palela kamphela xa bona, wola wa leihlo letsee a sexona ka morwa wa kxoši orile a setše a kxa wa leihlo letsee a surela morwa wa kxoši are xo yena nxele dikengwa tša sehlaro se a namela a mokxela amofa aja akwa dile bese kudukudu are xoyena namela karaki ana-mela basepela sehlaro sela sa kitima ka moraxo xe bafihla kwa xa xabo morwa wa kxoši ba ema sehlaro se'a lesina sa ema morwa wa kxoši a tšea ngwananyana wola wa leihlo letsee ya eba mosadi wa xaxwe le sehlaro sela ya eba sa bona.

78

Erile ele banenyana ba yoka dehlatswa bare le morwedi wa kxoši xe ba fihla kwa thabeng ba ekxa dikenywa bahatša dmatwana tša bona xe bare ba a Hoxa morwedi wa kxoši a xanelela mo xodimo xa sehlaro ba motlo xela ba yo botša kxoši bare ngwana

725

K34/91

A Ntjie.

(H)

P 117-156

725

"

K34/91

127

wa xaxo o xaneletše xadima ya sehlarwe kxosi
 yare keyo mmitšša a xana kxosi ya kotsa
 masoxana yare ya afa ya mofalaša kwa xodi
 mo xa sehlarwe atla le yena xae etloba mosadi
 wa xaxwe lesoxana le lengwe la tsea mpya le
 nama le pudi le byang a fihla a dula kafase xa
 sehlarwe seo ngwananyana, alexo xo sona afa
 mpya bya afa pudi nama xe eve keja bya
 ng a e bethe mpya le yona xe eve keja nama
 a e bethe ngwananyana ave efa pudi byang ofe
 mpya nama mošimane ave etla o mponthše a
 fobxa afa pudi byang afa mpya nama tsaija
 mošimane ave xaveje xae ave xaveje basepele
 baya xa ba bo ngwananyana bafihla ba thabela
 ngwananyana mošimane ola o nama a motseyq.

79

Evile ele difudi le tšwinye leraxa

Evile ele difudi le tšwinye leraxa di dula
 ka moxobena ka moxave xa meētse byale
 tša dula lebaka le letlele xona fao moxobeng
 evile xae xa fedile ~~na~~ dikxweditše šupang
 moxobe wa ipya xwa šala leraxa fela byale
 difudi tšare xo tšwinye leraxa rena ve a
 fofa ~~na~~ vea Hoxa ka xobane moxobe xa o
 sana meētse ve yo nyaka mo xa bang le
 meētse ra dula xona, byale tšwinye leraxa
 yare lena ke vata xotloxa le lena xa xona
 maanš a le ka a dirang xore le sepele le
 ma le seke lantioxela nle keya lerapea

725

K34/91 A Ntjie.

(H)

P 117-156

725

12

K34/91

128

byale ditfudi tsa ekwa ditthapêlô tsa hswinye leraxa se sengwe sare xo sefudi senwe are morwale ka thatana tsa damelana xave ditse erwala tsa batsa hswinye leraxa tsare loma thatana ye o seke wa ba wa elesa lexe o ka lapa xoba wa bôna selô se se botse xofihlela xe vena ve fihla mo veyang hswinye ya loma thatana maxare byale sefudi se sengwe sa swara ka thona yengwe sengwe le gôna sa swara ka thoko yengwe tsa tsentsha hswinye leraxa xave byale tsa fafa tsa fasa lebaka le le-elele tsa fihla mo roropang byale kasimanyana badi fôsa ka mazwika ba betna hswinye leraxa byale ya ~~ya~~ befêlwa yave kea bolela ya lesa thatana yela ya wala fase ya ehwa ditfudi tsele tsa lahla thatana yela tsa sepela tsaba tsa fihla mo diyang.

80

Nonwane ya basimane ba ba bedi baya xa tsoma

Evile ele basimane ba ba bedi ba ya xo tsoma bana le dimpya tse pedi byale xe ba ntše ba tsoma ba bobaya kolobê ya naxeng ba etšeya basepela xeba fihla kwa pele ba bolaya pōfōlō ye bareng ke nkwata byale ba lahla kolobê ya naxeng ba tšeya nkwata ka xobane ebe e nonne ba e besa baija baefi dimpya maha le ka mahodu bare xo e fetša ~~baya~~ baya xaye

725

K34/91

A Ntjie.

(H)

P. 117-156

725

13

K34/91

129

Xeba fihla kaye ba hwetsa banna ma kworo-
 ng mpya ya revile velle xo tšoma va balaya
 Kobê ya naxeng lenkwata byale Kaxoba Kolobê
 ya naxeng ebe e otle ba elahla nkwata ebe e
 nômne ba e beša ba vefa mola banna ba bo
 tšiša bašimane bare xa se ve balaye Selo ba
 nane mpya ye lehlwa le tšoma ka yona xa
 ke e bolela bare xavetsebe Kaxobane banna
 ba be ba rata phoššôšo ya barexa lenkwata
 ka xobane ebese lexôna ena lemankwata ba
 betha bašimane bale.

81

Evile ele monna ana le mosadi lebanaba babedi
 ka letšatši le lengwe ba ya xo hlaxola kwa
 mašemong ka bošixo byobongwe xe bare ba
 ya ma ba mašemong ba hwetsa mola ba
 hlaxotšexo xo hlakanane ele sekoro moxohle
 bahlwa ba hlaxola mothapama ba boyela kaye
 bošixo nonyana ya kotama ma sehlangeng
 Rxauswi le mo ba hla xotšeng yare sekoro
 hlaka mpheve hlaka xwa hlaka nana xwa
 šala ele lehwiti monna le mosadi kabošixo
 ba mokala xe ba humana xo hlakanane ba
 hlwa bahlaxola xona fale mothapama xe
 baya xae monna ave tšeya byang ba o
 mpipetše ka bôna ke tle ke bône se se
 hlakanthšeng mo ve hlaxotšeng a mokhupetša xo
 mosadi a hlaxile nonyana ata yare sekoro
 hlakana mpheve hlaka monna yola a e swara
 ave ke a xohlababa ka lemoxa le nonyana
 yare o seke wa ntlaba ke tšwa maswanq

725

K34/91

A Ntjie.

(4)

P 117-156

725

14

130

K34/91

monna are ahlise ke xo bone byale a ala di
 atla ya ditlatšo aja byale monna a ja xaye
 are xo mosadi nlatšwa Hhiswana nonyana ya
 Hhatsa Hhiswana byale kabašixa oaya masema
 ng baya naxola byale kwa sehlo xo sa
 hlakana kaletšatsi le lenye bana ba ka
 mouwe bare xo babanwe a rena kaxešo
 re šeba ka maswana xona lenonyana bare
 re bonthše yōna a entšha ya fefa ya
 Hhsaba bo mmaxe xe ba baya bare ke ya
 e niola ba hwetša e sešona bare nonyana
 e kae bare xa vetebe lexo e bona a
 se re e bone

82

Evile e le motho xošena motho monaxeng byale are
 xe a dišitše a bona lekhopa la mpye le le ka maxobe
 ng a le tšea a yale lona xae a fihla a le be a kaalla
 ng ka bušixo bo bo nqwe a hoxa a ya xodiša are a
 sa ile xodiša lekhopa la la šala le thubexa la tšwa
 monnyana o mobotse botse o mošou. a thama xošila a o
 pela koša are, Mathabana - Mathabana xe ke xo be a bo
 xoši xap mpona o topile khopa laka mohlasedi xa sa le
 bona mahloka ke wa divoto. a ba a fsiela are xo fsiela
 a a pea a ba a thsola are xo thsola a iša maxobe
 ntlong are xo a iša maxobe a boela ka lekhopeny. Mutha
 bana xea bo xodiša are xe a tsena ka ntlong a bou
 Maxobe are na maxobe a ke a peetše kenang, A ja ar
 e motho o a nkape e lany ke tta mo lalela tšatsi le lany
 we a molatela a kwa lekhopa le phumexa are na xophu
 mexang a se kaba a o hlala are a santše a kwa motho
 a Opela a se ka ba a o hlala. mo Satsana xe are ke iša

725

K34/91

A Ntjie.

(4)

P. 117-156

725

15-

K34/91

131.

Maxobe ntlong mathabana a mona are motho o ntša
 a nka pe e la ke e na o amo swara mo Setsana are n
 te se mathabana o ntlotša mathšila mathabana. amo sw
 a ra. are o ntlotša mathšila a mabu a lefase, motho o la
 amo swara, a matšea ya bo mosadi wa xa xe bu xu xa
 motse o moxolo ya ba batho ba pele molefaseng, yab
 a dikxoši.

83

Erile e le mona a e ya metseng are xe a sepela
 a bona dilo diphadima kwa pele xa xa xe, are dilotša
 ka šitšile a filha moxotšona a di tšea ~~xe a~~ a boela
 moxoko kwa xa e a filha are xomo sadi wa xa xe are
 bona dilo tšaka šitši a di bea ka ntlong e be e le le
 tšatši le dinaledi le ngwedi are xe a tšena ka ntlong
 o di opelele are xe moladi xamoladi wa mahlwa kwe
 na o wa bidi wa ke kxoši. Ana ke veile ngwana kare na
 se bule ntlotša batho na tšatši le ngwedi le dinaledi
 dia bitšwa. xe ba nyaka xa tšena ka ntlong ba di ope
 lela xore di ba diele seedi ka ntlong, byale mona a
 tloxa a ya metseng. Mosadi wa xa xe a šala a bitša ba
 tha kamoko are ba ile ba bone dilo tse mona wa xa xe
 a ba bitša batla ba tlodi bera. A thoma xa e pela are
 xe moladi xamoladi wa mahlwa kwena o wa bidi wa kxoši
 Ana ke veile ngwana kare na se bule ntlotša batho na tš
 a tši le ngwedi le dinaledi di a bitšwa. tšave seedi
 se se xolo ka ntlong, batho bale bare mona wa xa xe
 na le di lo tšedi botse byang, bare nke o di nthše tše
 molapeng are aowe monye a tšona a katta a nkhumang
 kesadi nthši tše batho bale bare ve tlomolebele la ana
 ma a di nthše tša molapeng batho bale bare na dilo
 tše di botse byang, bare nke o di nthše tše mona

725

K34/91

A Ntjie.

(4)

P. 117-156

725

16

K34/91

132

Kxotheng are aowa monye a tšona a ka tla a di
 fumana batho bale bare rella molebeleli a dithšetše
 mokxotheng, batho bare na dila tše di batse byangy ba
 re nke o di nthšetšemo lettaleng, ba are owaowa yuri
 bare dithšetše a di nthša tša kotama molettaleng tša
 re di sa kotama tša fofa tša ya xodimo. batho bale
 batloxa ba ya maxxe. ~~Madi Mosadi~~ o la o thšuxile
 monna a fihla are ke tšena ka ntlong a opela a bana
 di sa diri Seedi a opela xabedi tša se dire Saedi
 a butši ša ~~monna mosadi~~ wa xaxe are na di lo tša ka
 di kae a fadixona, mosadi are na xa ke tsebē orile
 xe a tšwe la kwa lema a be ke tšwa mašemong, mon
 na a opela are nankane xa di fele dinkwa are xadi
 xo mehleng e tle ke jo opela xa tee fela xadixo. E
 bare tšona di še tše dile kwa xodimo. tšanapa di se
 pe tše. Monna o la a betha mosadi. tšanapa diile.

725

K34/91 A Ntjie.

(4)

P. 117-156

84 725

117

133

K34/91

E tle ele monna ana le bana bo ba xabedi. ~~atse~~
 byale mosadi wa xaxe a kwa bana bao e fe e le
 Makhasane le Tobole. byale anama a tse a mosadi wa
 bobedi. yena a ba le ngwana o tee fela. Tobole e be e
 le mosimane Makhasane ele ngwanenyana. Tobole o
 be a diša, kxomo tša Papa xwe. ka tsatsi le le ngwe
 Tobole a ile diša Mame a xwe a tse a motse monna
 dulong a xa xwe, a lo kela di kxopha. Mantšibua xea
 boya a fihla ore, moxo ngwana wa mmame axwe, khutela
 Kouwe. are, nankere madulo a dila ka sia. amokha
 ya metsa a wela kamo thisa. ka mantšibua xea ya
 Yobala, ba a pe sa ngwana wa bona se pheko xore ka se
 ke ba mmoleya. Tobole a hunella se pheko seka a ikapeša
 batla ba bo kya sa ngwana wa bona kamoso xea tse e tla,
 Papa xea a tse a kamoso lopepe wa bany. Mmane axe a
 mmitša are e tla o xulele ntle. are ke e tla ke sa go tse a di
 thoka. byale mmame axe a di thoka o i sa kae? are ke ke
 tla xea ke bone phepheng ka e bo la ya ka eng xa?
 ana ma atse a di thoka aya. a fihla are, Molepe wa
 bo tate matlwe. molepe wa ntsiki nyexa, a o foša xa
 be wa no thsikinnye xa a ba a bo la ya Papa xea u kwa.

E tle e le monna le mosadi bana le ngwana o motse
 byale monna go a tse a ngwana wa tse a yale yena
 Naxeng. banama ba ile monna yea a ba a tse a ngwana
 wa xaxe yaba mosadi wa xaxe. a ba aba le ngwana
 na bana na ba ya xae Nonydhe ja o Pela yare
 Di va dilo ngwana o tswetse ke mang yo? are ke ngwana
 ka ke motswetse le dira molepong. yare a udela mo
 tswetse le Papa xo souwe. mmame kwadae o
 o tlele mme ke e me xole atse a no nyune yela ae

725

K34/91

A Ntjie.

(4)

P. 117-156

725

18

K34/91

134

bolaya ba sepele xe ba fihla motseking Nonyane
ya opela. yare, Diya dilo ngwana o tswetse kemang
yo? are ke ngwanaka ke motswetse le dira mola pong.
yare o akela o mo eswetsele papu lo šo uwe. monna
uswara nonyane yela a e fiša ya bamešidi u e šile e
e haša ka^w. ba sepele xe ba fihla kxau fsi lexe e,
Nonyane e ya opela. o ngwanengana a yo lla baba
ba fihla xae. mma xe xe a ba bona, a thšoxa are
ke bo mang? a bo ketseba xe ngwanaka a hwile
anama a ba huku ne tša xabotse. a bo tša kangllong
mma dwe a voha monna are. na wena xe o jo tše
a ngwanaka keve ngwanaka hwile anthe ngwana o
nate wena a nana a tše a ngwana¹⁹ wa xaxe ka ja
a xaxabo. monnayola a šaku a bu a nwa.

725

K34/91

A. Ntjie.

(4)

P. 117-156

86 725

19

K34/91

135.

Erite ele motho ele moditsana. Firara
 khiba sate xotla a dula ka mohlalane
 Ele motsumi. Katsatši le lengwe ke a
 tsoma a bona le krope la mphšeye
 Ole tšea. ka tsatsi le lengwe a saile xotsoma
 le krope wa šala lephumeta le tšwa
 Mosadi aya nokeng apeya ašila
 ke a feditše mešoma ka moka a boyea
 yaba le krope. Monna orile ke a boyea
 ure, nau motho yoa nka de ele no kema
 katsatši. le lengwe a mohumasetša amo-
 swara. a ve kaya xorapela eba
 mosadi waka hle mosadi axana are
 okattu ware x orora lena ware oboke
 a wana wamaung? ngwana wa kropana
 la mphšeye monna are nka sedie
 a motšeya. Komme monna ya yaba motsumi
 Apere ketata ka dinkwe. Ašea basadi baba-
 nši yaba koshi. ka mehla ke ora le byalo
 a bitši basadi ba xawet are mosadi ku
 ka ngwana o makete o rašeyo are
 wena ke hare ngwana mang ke hare ngwa-
 ana wa kropana la mphšeye mosadi atua-
 bohlo kudu kudu. Ašeamose a beta are
 adpela koša are motho onie anhowa
 obe ole ngwana wamaung ngwana wa krope
 na la mphšeye muburonyane tala ke
 o lapile mehlaba hlo mehlaba hlo o sefano
 dinkomo tša o subekia. Motse wa subek
 la xompe xedi subekšē monna a
 rapela mosadi wa nka sehlo hešadi
 mosadi a xena monna yola yaba
 Moditsana apere tsibane sak xoto
 Mosadi yaba ke krope

725

K34/91

A Ntjie.

(H)

P 117-156

87725

matso e le Phakamatsane 136
Ntse

Kile ele motso natsere ^{K34/91} basodi bababab
 a byats'e sehare se butswitse share se
 owe sezu lewe ona lebyalwa bafele
 e basefuba ba hwa kamoka le bana.
 Wasala mokekolo unama nku yatswele
 mokekolo are nku enka xorama wabitsa
 Phakamatsa o bayena? nku yare katta
 ye mee' watswele le xokobu morea
 io are le xokobu xanka xorama waabitsa
 Phakamatsane kwa xaxoroshi otereny
 le xokobu lura keture kuxuxwa.
 Wuba phakophoko mokekolo are xanka
 xorama wo oitsa phakamatsane otereny
 phokophoko yare keture phakamatsane
 o wabitsiwa kwa xae. ya phla xa xoroshi
 monna a ebana are nonyana ya balse
 se ye eka balele koroshi a mehobo
 abla a swanelwa antse korora Nonyana
 yare nna xa ketlobo la e koroshi amehobo
 u na a swanelwa antse korong. ketilo
 o bitsa Phakamatsane. Batho kwa xae
 ba fedile bulele here sesalewe.
 Nonyana ya thoma ya opela kosa
 yare Phakamatsane! Phakamatsane!
 batho kwaxeje bafedile balele moupele.
 koma gahere se ebe ele moupele koma

725

K34/91 A Ntjie.

(4)

P 117-156

88 725

21

K34/91

137

Normane ya batho ba xo nquaka.

Eriie eie batho ba ile nquaka mosadi bafikwa ba ye ye tli b o
 nquaka Mokxakabye wa matse wa uwe a tšwela ka mokxakabye
 Theng are Popoti Popoti kxomo tša nquaka ^{na} Pōpōtō Popoti —
 kxomo tša nquaka. batho bale ebe batho nquaka mosadi
 ba thexa nquaka nyana a tšwa ka xoe are xaki ditšwe
 xapa ditšwe ba thexile papa ditšwe. batho bale ba tšeq
 dikxomo tša bona ba boela xoe ba ba bona ka mo so xwata
 ba ba nquaka le bona ba ye ye nyaka mosadi. Kadikxomo tša
 bona mokxakabye a tšwa are Popoti Popoti kxomo tša
 nquaka Pōpōtō Pōpōtō kxomo tša nquaka batho bale ba
 be ba ye ye nyaka mosadi batho xo thexa nquakanya
 ru aya ka mokxakabye are xapa ditšwe xapa ditšwe
 ba the xile papa ditšwe. batho bale ba xo nyaka mosadi
 Ji lu tšwa dikxomo tša bona ba haxela a a xo ba bona
 ka mo so xwata ba bo ya ye le bona ba ye ye nyaka mosadi
 di batho ba uwe ba be ba ye ke ba mmamebomo mebedi le
 bona batho ka dikxomo tša bona Mokxakabye a tšwela kanti
 are popoti popoti kxomo tša nquaka. Pōpōtō Pōpōtō kxomo
 tša nquaka. Batho bale ba mmamebomo mebedi. Ba-
 Seke ba thexa ka mmamebomo wa ka beke. Ba thexa ka
 mmamebomo wa ka mmamebomo nquakanyana are xapa ditšwe
 xapa ditšwe. Ebe ba thexa papa ditšwe. batho bale
 ba mmamebomo mebedi ba xapa dikxomo tša bona
 Anama ba be nquakanyana ba thoma xo bitšwa batho ka
 moka nquakanyana uola, a xoye ze, batho kamula ba
 tki monya nyeng nquakanyana a xoye ze. Ba be nquakanyana
 na ba nyaka nquakanyana wo monywe xore a xole seng
 wuna wa bona batho bale ba mmamebomo mebedi batho
 xoi le ngwetši ya bona ba sepela. ke ba fitlho kua pele
 ba hwetša selo se ti berse tseki. batho wo monywe wa
 mmamebomo mebedi a thoma xo epolu are kefose kxadi
 ya kefose kxadi. xole modiki modiki se xoye

725

K34/91

A Ntjie.

(4)

P 117-156

725

22

138

K34/91

Sexana banna, are kenyaka ba mmamelomo me bedi-
 lele thiboa tsana seniteng. Lofose la Kaeiya batho bakho
 nimmamelomo me bedi ba tsena Xwa Suki nguetsi leng-
 wanabo. nguetsi yela aapa are letose Kaeiya xasa
 le modio modio sexana sexana banna are ke nyaka
 ba mmamelomo me bedi. nguetsi yela le ngwanabo ba
 Noxa ba se pela busepela. Xese byale dipuka diana
 mafiti a yo poro kana. Bare xe nte ba sepele ba bona
 molu are mola, are taha taha. Ba ya ba humang sledi
 fudi tse pedi bafihla ba duki fose bare xeya lotse dipuka
 tsa ba xomakela. Pudi a... ya ema ya mangwetsi
 yela yepatlama mangwetsi yela ya parana, yake bo
 Pa xaiting thana, xa xabo xaiting ngwana, otho
 wola abona ana lengwana. yare bopa xaiting thani xa
 xabo xaiting thani, ba bona ngwana ana le thani. yare
 bopa xaiting boswa xa xabo xaiting boswa
 maba bona bina le boswa ba ngwana. yare bopa xa
 iting yemi xa xabo xa iting yemi. Anama ba boba
 ba eme yare bopa xaiting sepe xa xabo xaiting ee
 pe. Anama ba bona ba sepele. Xese byale pula eyana
 Basepela basepela, kari pele ngwana bo are jo, ke-
 xatile moxobaxe are o... tiling, moxobaxe. yola a-
 re kwata onkaxe, moxobaxe are jo, nkhane nhe he.
 boloka bya Kxomo? yola are xaiting. Xese xe ba bole
 la byale ba rapalotla le le xarata bo bilwane. Ba-
 kwakapaxe bilwane are bilwane naa otsu xese bopa
 Sakeng le dikxomo kang bilwane are aawa, xase
 ke tsualele. papaxa are sepele oyo kwalela xese
 Bilwane ayo tsualela, are xe a tsualela le xadima
 la Kxwimma. Batho bale ba bona Kxoro ya bo bilwane,
 Bathoma xo efela, bare bilwane a bilwane, bilwane a bilwane,
 nua Kxoro yeno etsenwa - tiling, bilwane are ma

725

K34/91

A. Ntjie.

(H)

P 117-156

725

23

725

139

K34/91

Etsenwe e tilwe, etsenwe etilwe. Ba tsena, o e bafi
hla makhorwane ba ena ba opela bare bilwane
qhilwa naa khorwane yena etsenwa etilweng.
Bilwane are etsenwa etilwe etsenwe etilwe. Xe
bafihla mo mo nyuto xa ntlo ba ena ba opela
bare bilwane abilwa naa nlo yena etsenwa etil-
wena. Bilwane are etsenwa etilwe etsenwe etilwe.
Ana ma ba tsena, bilwane a ma a thoma xere ke bo ka-
wa ke inako. Aye o o mma xwe inna, mabo o o a
lla ntsakudu. ontsokole baxobe bo baxobe le xona
o mphe ke hape ka nsetse a ba tlo. Le xona o se
ke wa ntsabetsa ka maraka, untsabetsa ka mafi
mma o e adira o xalo, mma o e kabu o xalo a pea a ka
fa mma o e, bilwane are mma o se ke wa butale
batile, ke tsenwa ke phele. mma o e a bea mo mo
nyalo bilwane a tse ka se tsa. mma o e bilwane
aya ma tsemang bilwane a ya bsa mosadi o xali
o, were otatla o roba nguana wu batla. hama
suana mma o e bilwane a bufa mma o e bufa
mma o e bilwane a ya ma tsemang xe a bayama
semang hwe tsalapa le kxopilwa a butsa tse g-
ne, bilwane are o o xa ke tsebe ka baxobe abafama
xobe, are xa bata mma o e a ba lele la mo ma-
monyako, xe ba, sena ja ka kua bilwane are o o
le mosadi mma o e bilwane a betha le bati a tsena
ahwetsa bilwane le mosadi le nguana. Aye bilwane
ne nguana orena are o o le mosadi o jare ke tlo
wa ke mabo o wa ke la, hama bare nguana xa a tlo
batsa ho koko a xe, Ana ma bilwane le mosadi baf-
wa nguana a yo lotisa bo koko a xe, Etsenwe sa
ma sela na wa se yip.

725

K34/91

A. Ntjie.

(4)

P. 117-156

89

725

24

K34/91

140

na

nonumbe ya mosadi lemona e...

Erile ele mosadi una le ngwanana ngwana wo uwe e
 be ele hlozwana leind la xoo xoo ebe ele moqilo
 hloxo. byale nnaize le papa xe bato byale rekadira
 byang xe e sehe xeka nyakela ngwana. Luo ware
 na mosadi, finama ba monyakeki mosadi kula xoo ngu
 e. Mosadi wo uwe u dumela. xoo be wa ba moahetsa
 bare moxatsa xo o ile maha. wang. batho ba uwe
 ba ba ba moxoroša, a yu la peng la bona, ka tsatsile
 lenawe baya masemong e k bala pou kwaxoo —
 Xe bu filia kua thomong' morekolo are xoo ngwetši
 ya hua xae mma are xe e fihla ho thoko ~~u xae~~
 ore kxoo ya leqo ipolokhe ngwetši xae e fihla hua
 thoko a xae are kxoo ya xae ipolokhe, hlozwana
 yela ya ipolokhe ngwetši yela ya tsena kxoo ya
 tsena pou ya buyela moxoo kua masemong. Ele xoe
 moxoroše hlozwana yela ehlwa ebina moxoo na
 la ba saile masemong. E opela ere bo mma bantšha tha
 tha ba nthe isa mosadi tha thi. Moxatsa moailo hloxo
 tha tha. Byale xae bo mmayona xae ba bou masemong —
 hlozwana yela e tsena ka sešiwano se yona xae
 mosadi wa yola a seke se bona a katto a klati kxoo
 bare ba bo hlozwana ba mo furi le bare moxatsa xae
 o sa ire moxoo weng. Ka bošixo bare xoo xae baya
 masemong. Mmatšwale a ngwetši a le baka tukuane
 u xue. are xoo ngwetši a peka kua xae mma he le beke
 tukuane uyo etšea. Are xae fihla kua thoko a xae o
 le kxoo ya xae ipolokhe ngwetši yela ya dire byuo ka
 le mmatšwale a bo lela. kxoo ya xae ya ipolokhe
 ka sefakeng. ngwetši ya tsena ka xae ya tsena tukuane
 are xo e tsena a bo ela masemong. Manthupuma xae
 bo mma yona ba baya masemong. hlozwana ya tsena ka se
 šixong sa yona. Ka bošixo ba tsena ba ya masemong

725

K34/91

A Ntjie.

(4)

P. 117-156

725

25

K34/91

141

Ba lebaka feu, Mnatswale are 200 nguetsi mma, ye ke
 betse peu sepela oyo etsea, nguetsi ya sepela, mma-
 uale are oname o seke wale bala ace o fihla le watho
 ho u xae oname are haxoxo ya xae ipobhe nguetsi
 are eng mma haxoxo a. ka lebaka nguetsi ace e fihla
 kwatoka a xae are mma moka xona henyaha xobon,
 Selo se ba reny, haxoxo ya xae, ana ma a fihla haxoxo
 a hwa hloxwana o peli, ere bo mma bantata-
 tha tha bantseisa mosadi tha tha moxoxo ma mosilo
 hloxwa thatha. ehe nkene mohwalang keng thatha me
 sadi wola a kene ma are eya, ke yena moxoxo hwa yo
 nanto ye? hloxwana yela ya thaba are tha kopi ka
 xure xa sesiwana mosadi wola a kela seq xa bo.
 a u fihla hwa xa xa ba a bosa mmaxe are mmaxe
 bare ketserwe bava xae ketserwe. he hloxwana? mma
 xa ke sa ya, bo mmaxe ba mosadi ba moisa mosate
 xeba fihla hwa, haxosi yare lereng bare nareti sitse mo
 Jo so ore nna xebare ketserwe bava xae ketsekehe
 hloxwana. haxosi ya, sepeleng le yo bise batho ba uweba
 the le hloxwana ye uwe, xua ya mmaxe a masebi
 bare xafihla xona ho uwe ba baio so baba batha leho-
 xwana ye uwe, xe ba fihla haxosi ya xoxo mosadi wola
 ya tsea thupa o morathe, nguetsi yela yo tsea thupa ya
 moratha. hloxwana yela yere jo? xantatso nkatso
 na? nguetsi yela ya moratha xa badi, hloxwana yela ya
 re jo? xantatso nkatso, ye ngwe, nguetsi ya moratha
 xa roro, hloxwana yela yere jo? xantatso nkatso
 na nguetsi ya moratha xa nnyare j? xantatso nkatso
 na yere wa, ana ma ba bona hloxwana yela ele matho wo ma
 tse wa di o dutu ana ma haxosi ya xae mosadi wola wa-
 hloxwana, xa a sa obsea nan nguetsi yare oduq maza
 oduq ntsa haxosi ya o a xotsea. ana ma ba bo yek hwa
 xa bo hloxwana, ana ma ya eba bona haxosi.

725

K34/91

A Ntjie.

(H)

D 117-156

725 90

20

K34/91

142.

ja ke the ken stack

~~Erile e le~~ Kxale Kxale xo be xo na le mosadi e mongwe a na le ngwana o'lee wa mošimane, ba phela ka nllwang^{ne} teng xa more o moxolo kxaufsi le more ba diite serokolwana, mosadi o o be a lokile kudu, byale ngwana waxe a no mo kxopela thšelele, mmaxe a dišše a na mo fa.

Erile xe xonama xo eyu ba felelwa ke dijo le sa xo reka sa sebe xana, xo yo šala kxomo fela. Byuk mošimane a re xo mmaxe, e re ke šše kxoma ye ke e iše marakeng xo e rekisa, mmaxe a dumela erile xe boesa mošimane a xapa kxomo a ya xo e rekisa, a re xe a šepela a hlakana le monna e mongwe a swere, diponkisi ka mongabe, monna a mmošiša xore na o ya kae, mošimane a re ke yo rekisa kxomo ye.

Monna a re xo e^{ne} dlekišššš kxomo ye ka diponkisi šše, mošimane a duma diponkisi a re xolokile ba nama ba rekisšššana. Erile xe mošimane a x xomela xae a fihla a boniša mmaxe diponkisi makxeholo a febefelwa kudu a ba a di lahla ka kxasellere šša wela ka serokolwang^{ne}, šša mela šša tšaxana šša dia moponkisi o'lee wa xoka wa ba wa fihla xodimo-dimo mo ba se sa o bonang.

Ka ššššš kelengwe mošimanyana a o namela a ralhla a fihla mo o felelang a hwetsa naxa e nngwe ye boše, a bona nlllo yengwe' a ya xo kxopela meelše. Xe a fihla a hwetsu mosadi wa lethšane a fihla a re xo kxopela meelše a ba a kxopela bolao a etwa a kpile.

Mosadi wa Lethšane a re xape monna waka o ja batho a ka ũa a xoja, mošimane a re o ũa nkhuššš, kemoku mošimane a nama a phirimulēlwa.

725

K34/91

A Ntjie.

(4)

D 117-156

725

27

K34/91

143.

xe monna u bu mosomong a fihla xae
 a re xo mosadi ke dupetela nama ya mosimane
 o menyenyama, he ruta xo sila marapo axe
 ka dia borotho. Xe mosadi a e kwa, a retha
 roxana kudu. ke moka monna o la a robala
 xe a xobeke mosimane a lloxa ka mo a be
 a khutile a ya a utswa arepa a thsaba xe le
 kxema le tsoxa le mo rekedis a namela mopontki-
 si le kxema la xoma, ka moso a boa a no kalata
 mosadi, xe le kxema le boa mosomong ya ba mosima-
 ne o khulisitšwe, xe le kxema le swere ke tlata la
 bolsa mosadi xore a lise dijo, xe lele la thoma xo
 bala thsulele, la nama la swara ke boroko latloxele
 thsulele tafoleng.

Yaba mosimane o mmuni xe a bala thsulele ye
 a lloxa a ya u e utswa a thsaba, kamora
 ka moso o mongwe a boa a utswa kxoxo
 le kxema la mmona la mosala moraxo la mo raka-
 disa la bina xore le nyoko mo swara la re,
 mamohla ke lehu laxo, mosimanyana a name-
 la mopontkisi a thexela fase xe a yo fihla fase
 a xaelela mmaxe a re lisa selape mmaxe a mo-
 fa selape a ripa mopontkisi o la, le kxema la wa
 ke mopontkisi o la la robexa mokala la twa.
 kxoxo yela ya beela mata a mantši ya nama
 ya bu humiša.

725

K34/91

A Ntjie.

(A)

P 117-156

91 725

22/5

K34) 91 144

Monwane ya monna le basadi.

Eitse ele monna a nale basadi ba lesome monna
 a tloxa aya xo tsoma aboya lekhadu are xoba
 sadi baxaxe are nkape eleng nama ye baxana
 Kamoka aeipea atloxa a ya mašemong are xe
 aboya a hwetsa nama e llwe xo šetše marupo feela
 abotšiša basadi baxaxe are nama yaka elle ke
 mang Kamoka bare naxa serena atloxa a ya bodib
 eng atšiya lenti a bofelela kakwa lekakwa are ke
 tabona wallexonamayaka abitšha basadi bale are
 fofang mo wapele a fofa ka Kamokanaxabona bofofa
 wamafelelo a bfa awela Karare ele xore onitxe
 atloxa xae abotšha ngwanaxe omoxolo leyo asanyanya
 xo are xobona ke le tabona seribelo sewa 'see kwa
 mering sewela mo fasa o popule ngwana teje xq hq
 kabele xeseribelo seluseewa a popula ngwana
 atloxa aya xakakabele xea sepela a bonam
 milo aya akhutsa xona abea ngwana fase ana
 mela mmilo wola are oana metšhi kwatswe
 kamoselapye are xoyena ofule kudu ka fase
 rebabedi afula are xošetše makaka ware xaxešu
 makaka veaja afula makaka are ke futšexo
 šetše dithabe ware xaxešu dithabe veaja a
 kxa dithabe tsela are ke feditše xošetše ka
 tu more xaxešu kutu veaja are owanatšita
 a faloxa moselapye wola ware nkomphe ma
~~tsela~~ kxabê a axo le ngwana kebone xe
 nka swanelwa. Wa tsia makxabe a ngwanenya
 na wola le ngwanola basepela ngwanenya
 wo tlogre xomoselapye tliša makxabe aka leng
 wanešo moselapye wola ware ketlaxo fa ma
 tulo fula kromo basepela ba fihla bofule fula ka
 mo. ngwanengana wola are mphe re fihlile bo
 fula fula kromo moselapye waxana ware ke tla

725

K34/91 A Ntjie.

(4)

P 117-156

725

29

K34/91

145

xo fa bofulafula pudi basepela ba fihla boru'a
 fuba pudi are mphe re fihile bofulafula pudi
 moselapye waxana ware kella xo fa bofulafula
 putšangana basepela ba fihla bofulafula pu
 tsanyana are mphe re fihile bofulafula putšanya
 na moselapye waxana ba basepela ba fihla kaxa
 e hlakabele aba thakakela kudu-kudu mantše
 baya ba solela ngwalenyana wola kale ngetaneng kua
 di elexore hlakabele orile xeba fihla are jonna
 O vetšeditšeng kaxae, aowa kwasebeletaba, xosa
 sa xeba ts'axa bare ~~xo~~ ngwalenyana wola bure xo
 yena sepela aye xo vaka ~~ts'axa~~ elexore bare
 kemoselapye ~~kaxobane~~ obe ana lemosela nka
 abe axe atšereke moselapye, moselapye wona o
 file ngwalenyana wola mosela. ngwalenyana wola
 atloxa aya Mašamong esexosasa aya xonakamaeb
 xea fihla mašamong aepela kopelo yaxoye sowe
 maebana - Sowemaebana thšere ekele xobomng
 madibeng, Sowemaebana - Sowemaebana hlak
 bele xaantiš motho, Sowemaebana - Sowemaebana
 hlakana teka teka re ekele madibeng. motho o mo
 ngwe are asepela a mokwa a epela ana a
 kitima aya xae aya xobots'a hlakabele, amo tšo
 ka mokwa wola kwelexo moselapye wola. are xu
 se moselapye: ngwalenyana wola xebaya ba
 mmotšisetsa aba bots'a ka mokwa wo basepetše
 xo ka wona bats'a mašwi axo fiša ba beya ^{ba} kaxoba
 ne owa utswa othlaoija moselapye xe o fihla
 wa hwets'a mašwi ak ware o sa kwatswa walla
 waswa ware bye-bye ts'ama khura velle bye
 bye ts'ama khura velle kemoka wahwa ba o epela
 bare anakua ba o epetšexo xwa mela Merotse o
 moxolo wanaba wa enywa le rotse lelexole

725

K34/91

A Ntjie.

(H)

P. 117-156

725

30

K34/91

146

lerotse lazona bare xeba lekhola la-re pru-kekenene
 ne kojela mo tswetle kantlong pru-kekenene ke
 jelamo tswetle kantlong bare nxuia ngwana a
 re ke a le habela la-re nhlabele ke xo habele
 ngwana are šeleno lere nhlabele ke xo habele
 mmaxe a tla a le habela. mmaxe a tloxa
 are ošale ole kxebelele; ngwana are ke ya
 le kxebelele la-re nkxebelele ke xo kxebelele
 ngwana a bitša mmaxe are šeleno lere nkxe-
 belele ke xo kxebelele mmaxe a tla a le
 kxebelele mmaxe a tloxa are ošale ole bešeletša
 ngwana ašala are ke a le bešeletša la-re mpe
 šeletše ke xo bešeletše, a bitša mmaxe are šele
 nolere mpešeletše ke xo bešeletše mmaxe a tloxa
 a le bešeletša a tloxa a re ke a le sola
 la-re nihsole ke xo sola mmaxe a tla a lesola.

92

Monwane: ya basimanyana ba ya xo tsoma

Erite e le basimanyana- ba ya eya xo tsoma
 bare xe ba tsoma ba nama ba tsoma ba eya
 kxole; byale bare ba sa tsoma ba bona lešemetšopa
 xo be xo ne o mongwe o ba mo hloilexo
 komolka bare ke khwehkwane; byale a re xo
 bona; nna xe nkare molla ekhošše o tla eha
 tša, ba bangwe ba moroxa, ba bangwe bare nko
 re dielê a dia^{re} molla ekhošše molla wa ekhošše
 a tla a re xe nkare nllô kekaxê nllô e tla ke
 kaxa, hare xo ena bare dia a re molla nllô
 ke kaxe nllô ya ke kekaxa ba dula ka hare.

725

K34/91

A. Ntjie.

(4)

P. 117-156

725

K34/91

147

Bare ka sa dutše ka xae ba bina ke lēšang, ka ya ka bōšā māšeme a mangue a no lla a ba hlōla a huwisa ba se se ba tšhōllwa.

Exile ka tšhōllwa ke kgōtšē nanyana ye waqōtšē ya ka tšhōllwa, māšeme xe a ye lla a makala a tšhōllwa ba e sewa nanyana yāna e be e tšhōllwa bana e ka tšhōllwa tšhōllwa ka fose xa tšhōllwa e tšhōllwa khwēkhwane ya e mōnik yōna xa mōnik e fōhile dūtše mōnik.

Māšeme tšhōllwa a bōšā nanyana euwe ma xodimo xa se tšhōllwa a ya a tšhōllwa rema more ka mōnik, e tšhōllwa ke more e wa nanyana ya fōhile dūtše xodimo xa e mangue, a ya a rema mōnik ala ka mōnik yōna, xe a e wa nanyana ya fōhile māšeme a ba a langwa.

Nanyana ya fōhile yōna e fōhile ya bona ke bašhōllwa ba dūtšē, bare ba sa dūtše ba tšhōllwa nanyana e re tšhōllwa tšhōllwa mangue a re bina bonana nanyana e bōšā ye e re tšhōllwa tšhōllwa kōšō ya tšhōllwa Māšela le lekubā a re a dūtše kōšōng a dūtše a swanēllwa. Nanyana ya re e se nna nanyana e bōšā ye le ka ya balaēllwa kōšō ya xena Māšela le lekubā a re a dūtše kōšōng a dūtše a swanēllwa.

ya thōma xa opele yare seke-seke mpilele tšhōllwa Maepane seke ya no opele e rialo, mangue a re xa bona tšhōllwa tšhōllwa nanyana ya fōhile e re seke-seke mpilele tšhōllwa Maepane seke ke mo rualešē bana baxe seke, ba tšhōllwa ke māšeme seke ke nōnikeng ya mōnikwane seke.

Nanyana ya nama ya fōhile ya tšhōllwa xa e xa opele ya ya huwisa tšhōllwa kōšōng ya ba opele ba e tšhōllwa xa Maepane ya fōhile ya dūtše kōšōng ya opele kōšōng yela.

725

K34/91

A. Ntjhe.

(4)

P. 117-156

725

32

K34/91

148

Bu xa Maepane ba etlabele: kromo e kxolo bu
a'a monyanya o maxelo kudu, ya ba ba
e aletse aletse maxoxo xa na kwa khorong
ya nama ya bea bana bak ya tloxa.

93

Notwane ya Mmutla le Mofuti

Erile e mmutla a-re xo mofuti ~~e~~ a-re byale
ditloo, Mofuti a-xana Mmutla a-ya a-byale ditloo ka
tsatsi le lengwe Mofuti a-ya xo utswa ditloo tsa Mm-
utla ka tsatsi le lengwe mmutla a-hwetša Mofuti a
Saja ditloo, Mmutla a-re Anthena ke wena o fetsa
ry ditloo tsa ka dipatêlê anthša dithoka a mofo
sa hwetša bašimane ba hlora dinonyana ka Mak-
wate, a bašimanyana le hlora dinonyana ka makwate
dithokašetše, a bafa ba hlora ka tšona tša hlexelela
a bašimanya le hlexeletša patla tsa ka patla tsa-
ka ke file ke mofuti, Mofuti alle tloo ke rile a-reye
reyo lema a-xana phenble patelang, banthša Moxoma
ba mofo.

A tloxa a hwetša basadi bacpa letsopa
ka dithate basadi leepa letsopa ka dithate tšeang Moxo-
ma šo loepe ka yona bare kere kēē kēē wa robexa
a, a basadi leroba moxoma yaka moxoma yaka ke
file ke bašimane, bašimane ba hlexeleditše
patla tsa ka patla tsa ka ke file ke mofuti Mofu-

725

K34/91

A Ntjie.

(H)

P 117-156

725

33

K34/91

149

Li' alle tloo tsaka keile are a re yo byala a xana
 phenhle patelang, bantšha dipitša ba moofa a tloxa a
 sepela a sepela a sepela a hwetša banna ba opeadina
 na ka maswit mafsitša a banna teng lea lwalana
 nka leapeu dinama ka mabye tšiang dipitša šetšē lea-
 pēē na tšona bare reapea tša phyatšexa, a. a ban-
 na le phyatla pitša tšaka pitša tšaka ke file ke
 basadi, basadi ba robile moxoma waka moxoma waka
 ke file ke bašimane, bašimane ba hlexeleditše patla
 tšaka patla tšaka ke file ke f mafuti, mafuti alle
 tloo keile a reo lea a xana phenhle patelang
 bantšha mabya ba moofa a sepela sepela a hwe-
 tša banenyana ba bofa dikxong ka Melanglang
 a, a banenyana teng lea xa fa naq le bofa dikx-
 onq ke Melanglang tšiang mabya šea le bofa bofeng
 ke tloba kea feta bare kea bofa a kxaxa
 a, a banenyana le kxaxa mabya aka mabya aka
 ke file ke banna banna ba phyatšile pitša tšaka pitša
 tšaka ke file ke file ke basadi basadi ba robile mo-
 xoma waka moxoma waka ke file, bašimane bašimane
 bahlexeleditše thoka tšaka thoka tšaka ke file
 ke mafuti mafuti, alle tloo tšaka ke vile are
 a re yo byala a xana phenhle patelang
 bantšha dipitša ba moofa.

A tloxa a sepela a sepele o lebile
 thabeng a namela lebye a dula a dula a ora
 letšatši a re aawa le xa leantšwanela
 a sepela a fofela xo le lenqwe a rona
 dinta a rona dinta a foloxa kowa lefšatšeng
 geta a ke tebelela a re nna ke ba jētšē
 na mmulla wa bohale wa bona lehošemedi
 lare nthswanetšwaletše wa laefa la ofa mosela

725

K34/91

A Ntjie.

(4)

P 117-156

725

34

K34/91

150

Lare ke sa bona xe eba dimthswanelo lare
sa mmama kxwa-kxwa ~~š~~ šipa kxwa-kxwa
la napa la thšaba natšo.

94

Morwane ya monnale mosadi bana le morwa otee

Mosadi o mongwe oile a re xo monna xwe a re
ke nyaka thelho ya ^{tlalo} lawana, byale monnola
a re nyaka letsoku le ditloo marapo, Mosadi
ola waxe a phopha ditloo a ba a šiša letsoku a re
xo yena a pea mpašo mphaxo mosadi a peea mphaxo
a bea a a peea dišibo, monna yola a tloxa a hwetša di thš-
weng banna ba ramariba ditlau di dula kae tša mosupa
ditlokweng kowa. Kxole a re na adma bona naq ditšwed
šare di nee bana byale ke xore xe dithe di yo tsoma
Kxole le mo bana ba yobetseng xona, anama a ya
a ke pipeditše ko mokxopa a šihla xona kowa xo tšo-
na tša makala tšare na tau ye ke tau mang ya xo
hloka leriri tšare axa ha re phuteng mabye tša tho-
ma xo phura xe dipharo ena anliša ditloo a phura tšona
tšare axa ka re phuteng hlatseng bobete tšona
ke di hlatsa ena anliša letsoku oja, a tšwa eke ke
madi tša dumela tšare aowa ke tau kamete tšare
yona yeo ya moeng yona eka leta motše moxae
tšela tše dirwe tšatšwa tša yo tsoma dijo
ka xore motše yo ebe ese tau, ašala a bolaya ye
nye nyama ae buwa a tšeo moko mokxopa a šepela
are xo šihla xae a re šo mosadi anama a ^š

725

K34/91

A Ntjie.

(H)

D 117-156

35-

151

725

K34/91

lellalo~~xe~~ a nama a dia theho, Monna Xwe a re
 le hone moxatsaka ke nyako metse a sa llexo se-
 xwa xwa mošadi ka moswana a na ma atšea motše-
 xa a fihla^o dibeng se sengwe ao pela koša a re
 mo morma aka ore ke mošabi ke mošabi e senwe
 metse a llexo sexwaxwa sare xwa, a fela a tsena
 dibeng se sešā re monna ore ke mošabi ke mo-
 šabi e se nwe metse a llexo sexwaxwa sare xwa
 a Sepela a Sepela a Sepela a Sepela a Sepela
 a hwetša nota ye kxolo ao pela are monna aka ore
 ke mošabi ke mošabi e se nwe metse a llexo tlola
 sare tuu, a buša are monna aka ore ke mošabi ke moša-
 bi e se nwe metse a llexo sexwaxwa sare xwa are
 na ke lla reng re melapo ye ka motšella di xwa-
 xwa are byale ke llaya ka mo thokole a Sepela a
 Sepela a hwetša se dibana se sengwe ao pela a re
 morma aka ore ke mošabi ke mošabi e se nwe metse
 a llexo se xwaxwa sare xwa ano Sepela a llo a ope-
 la xo fihla a hwetša diba se sengwe se sexolo
 Sa metse a maso a mabotse ao pela are monna aka
 ore ke mošabi ke mošabi e se nwe metse a sa llexo
 sexwa^o xware tuu a buša are monna ore ke moša-
 bi e se nwe metse a llexo sexwaxwa xware tuu a bata-
 mela are a re ke hlopa mahlo a re kere kere phumu-
 lo mahlo a kwa a re tang tang a kxa ka sexo anwa
 a kwa ae bose a nwa a khora a kxelela ka motšex-
 eng wa tlala, anwa kamoka ka kowa motšexeng a a
 getša a thoma xo nwa diba sela a senwa a se
 nwa a ba a sefetsa a re xe a re kea lloxa
 a palelwa a re kea lloxa a palelwa, byale di phoo
 solo dietla di swere ke mo xau xwalle phuti pele
 ya re mokxokolo mokxokolo metse a ba khoma

725

K34/91

A Ntjie.

(4)

P 117-156

725

36

152

K34191

a nwele ke mang, a fetola a re ke ma ngwana-
 gwanato here kea lloxa lea sita lebele, yare boela
 ka mo maxolo a setla, xwella phothu xe ere eya ka
 nwa ya hweša, metse a seho ya butšiša Mokxeko-
 lo Mokxekolo metse a marena a nwele ke mang a
 fetola a re ke ma ngwanagwanato here kea lloxa lea
 sita lebele, Xwa šwela khama xe ere kea nwa xwa
 xe ere ke ya hweša metse a fedile ya butšiša
 Mokxekolo Mokxekolo metse a ba khoma a nwele ke
 mang kenna ngwanagwanato here kea lloxa lea sita le-
 bele ya re boela ka mo maxolo a setla, Xwa šwela
 lloxa ya butšiša Mokxekolo - Mokxekolo metse a ba khoma
 a nwele ke mang a fetola kenna ngwanagwanato
 here kea lloxa lea sita lebele.

Xwa šwela kolobe, ya tšoka xe ere
 keo nwa ya hweša metse a se sale xona ya butšiša
 yare Mokxekolo Mokxekolo metse a ba khoma a nwele
 ke mang a fetola a re ke ma ngwana-gwanato here kea
 lloxa lea sita lebele, di phoofolo kamoka tša no tla di
 reole, kamothaxo xwella & khšukudu yare Mokxekolo Mo-
 kxekolo metse a marena a nwele ke mang a fetola
 a re ke ma ngwana-gwanato here kea lloxa lea
 sita lebele, ya fetola e re Mokxekolo - Mokxekolo ke
 re metse a ba khoma a nwele ke mang a fetola a re
 here kenna ngwana-gwanato here kea lloxa lea sita
 lebele yare na lebele ke eng ke lona lereng o fer-
 še metse a marena ao tšebe xore marena a swanet-
 še xo šwela a tsanka a tle a nwe. ya nama ya morwa
 meša ya moth mohlaba, metse a buša ae lela ka nokeng
 diphoofolo ka moka iša tša tša a nwa, byale morwa oša
 le morwa bare ma nka Mokxekolo a ša boe ba napa
 ba lloxa baeta banyaka le and di diba tše xo fihlaba

725

K34/91

A Ntjie.

(H)

P 117-156

725

37

K34/91

153

Mo humanana mouwe nokeng xe ba fihla ntloo, banna
na o bolale ke eng xe ba molebelela ba bona xore o
filabile ke phancfola xe ba sa lebelela motšexa o la
wa xe ba bona e wena xe ba samwa xwa tšelela
iphokhu bae butšiša bare wa nwa mo motho yo o dile
keng o bo lailwe ke eng, ja fetola ya ye na nna
ese tsebe, xe ba sadisi xwa tšwela Thōukudu
bare nlonna na motho o bo lailwe ke mang ya ye
anna emma ke nane bare oreng ya ye here ana
enna ke nane, ya ba ba e butšiša bare x ye ye
na motho yo o bo lailwe ke mang yaba ere here ana e
nna ke nane byaie e šeise e raga xo lwa le tona,
ba napa ba e thuta ba erema ke di lepe le ka
dithoka bae hakanya bae bolaya bare xe ba e buwa
xe ba e phutšiša kateng byale xe ba be šitšese-
šere tataxwe a ja a tina morwa byale morwaxwe a xo
yola xe a bolale ke xo e buwa a ye na nka dang
a nana a re xo tataxwe a re tina ke sohla wa mntle
a napa a tloxa a nana a reale a reale a leba xae a
ya a a para kobo tšea xo hlaxala xore tataxwe a se-
motsebe a tšia niekxopa a apara a tšea ye mengwe
ya xo kxeixa ae apara tšea dithoko are a sēē kxole a
a thoma xoepele, byaie e le xore leina la nomma yo tataxwe
e bare ke Radingwana, byale a re ae sēē kxole a thoma
a xoepele a re ba kae radingwana ke tlabo tlabolaka
ka dipalla a xe a reale a thoma xo thunthša marole a dir
tšie ae pela, a re xo beina tataxwe ka dipalla a dutšie
aepele a re ba kae Radingwana ke tlabo tlabolaka
dipalla, a re xo sēē tataxwe ka dipalla a re koo a
nlethile a tloxa a thunthša aq ya xo hlapa nokeng
ya matšše matšemo-kxopa a re xo fihla a hlapa
a re xo hlapa a ya xae xe le tšatšie le dikelaka

725

K34/91

A. Ntjje.

(H)

P 117-156

725

38

154.

K34/91

Ma bōro, a re xo. fihla xae a napa a hlapa a para kobo tše
 dibotse a dula a lukile, byale tataxwe xe a boyaa re
 ngwanaka ko wa o tloxaq wa ye kea hlapa xwanapa
 xwa baba xo tšwela phoofolo ye ngwe ya napa ya tšwela
 e thunlha Marole e opela kopelo ye ngwere e re ba
 hae ko Radingwana ke ila ba tlalabala ka dipalla xea
 ereale ya mpetla ka dipalla, byale morwaxe le a tseba
 xore ke ena e not ano ke makadiša xware a Se eno -
 a bexo a betha tataxwe ka dipalla.

715

Nanwane ya banenyana ba eyo hlapa
 Erite ele banenyana bare xea hlapa xe ba fihla
 kowa nakeng banama ba tšena ba tswela ba
 bona ka mo nakeng xona le pitša ye kxolo
 xe bare re lebelela xabotse ba bona ka mo pitse-
 na. Xona le Mokxeholo o Mongwe wa leino le le-
 ngwe le le telele-telele a šila le tsōko ko lona
 ka lona a dia re huu-huu-huu, xe a šila le tsōko
 ja xona, byale a be ana le morwaxe bare morwaxe bare
 ke Jeme a re xo ba bona a napa a re haei Jeme e
 ila le mpya tše uwe, yare xe Jeme a fihla le mpya
 tšela ba napa ja tšaba ba namela more yare xe Je-
 me a fihla lempya tšela yare xe mpya dimamela bona
 ba foloxa ka thabe ye ngwe ba a tšaba, yare xe mp-
 ya di foloxa bona ba tšaba xape ba namela o mongwe
 yare xe Jeme a uwe wa phoko xe a fihla le mpya -
 tšaxa xwe bona ba nenyana ba foloxa ka thabe
 ye ngwe xo fihlela ba bōro ba bile ba tšimelela.

725

K34/91

A Ntjie.

(H)

P. 117-156

96

725

29

K34/91

155

Nonwang ya ba nenyana bae yo topa di khungwane

Ka tsatsi le lengwe ba nenyana baile ba bitšana
 bare tso topa pheta tse dingwe bare. Ke dikhungwane, bya-
 le bare ke ba koxa ya ba e le xore xobe xona le ngwane.
 nyana yo mongwe bare ke Moxomana, byale ke ba koxa.
 Mmako Moxomana are o ya nkuwa Moxomana ngwanaka Moxo-
 mana are eê. Kea xakwa nna nna, a re ore xokwa Kapo
 ka ella o thšabe, ba nenyana ka Moko ba napa ba koxa.
 Sibala ba ba šetše ba e ya lo fihle thabeng o wa bapa-
 pa bo namela thaba eise ke ba namela ke ba topa di-
 khungwane ba kwa Modumo ore Kapoka meetse a Marena
 Kapoka ba nnyana ba topa di khungwane, byale ka Xore e
 badira mašata modumo. W. kwa ke Moxomana ka Xore o kwele
 lentšwe la nna, ke e theeletšang modumo ore kape-
 ka ba nnyana ba topa di khungwane, yaba bare Moxomana ja
 dišo as koxa Moxomana a homola, eise ke ba dutši ba
 topa di khungwane Modumo ware kere Kapoka bannyana
 ba topa di khungwane, Kapoka meetse a Marena, Moxomana are
 Lena theeletšang modumo ore Kapoka Kapoka bannyana
 ba topa di khungwane, ba nenyana bare Moxomana ke o le-
 nwe ke xo topa diphele thšaxa feela olla bona xo šasa
 ke re hlakela hošeng, Moxomana are ka lebele Lonorio
 are xo thšaba a tsena ka lapeng a fela a khuta ka
 sešexong, byale bale kee kowa thabeng ba lebeletšexo
 topa di khungwane le xo dira le šata, yaba modumo
 o wa batamela ore kere bannyana ba topa di khungwane
 bannyana ba Kapoka bannyana meetse a Marena eise ke
 bare šabara yaba e fihle ke bare rea thšaba ya
 ba kitimša ya ja kao tee kao tee xo fihle e ba fe-
 tša ka mokag, byale koo xae bo nna bona ke ba bats-
 butšiša Moxomana are ke rilo kere Kapoka e ya du-
 ma ba a xana byale nna ka napa ka thšaba.

725

K34/91

A Ntjie.

(H)

P 117-156

720

97

~~720~~

K34/91

156 97

Norwane ya tau se thšwene
 Erile e tau yare xo thšwene ntelele bana, bya
 le thšwene ya kwana le tau ka xo lelela tau bana
 yare ka tsatsi lelenqwe xe tau eila tsoma thšwene
 ya šala eja ngwana ya monqwe wa tau Erile xe tau
 e boile yare xo thšwene mponthše bana byale thšwene
 yare xe e thama xoe bonthša bana yare Šibiribiri ka bea
 Šibiribiri ka bea yareale xo fihla e bonthša bana ba yonaba
 ba yaro ya nthša dmana dinama ya diifa, xe dja thšwene
 ya tsia dixoba yare xe yafa ditawana marapo, tau xe e boya
 yare xo thšwene mponthše bana thšwene ya thoma Šibiri-
 biri ka bea Šibiribiri ka bea tau ya kholwa xore bana ba sale
 ka moka, thšwene ya šala ya ja ngwana wa babedi watau
 xwa šala olee, xe tau e boile ere mponthše bana ya
 re Šibiribiri ka bea Šibiribiri ka bea ya nthšangwa
 ana o tee wa tau xa yaro ttau ya kholwa xore banaba
 yona ba sale ka moka ya tloxa ya xo tsoma, Erile
 xe e boile xo tsoma thšwene ya kua e swere ke
 tlala ya bolaya ngwana wa boraro wa tau, byale ya
 xopola xore tau xe e kalla ya nkhumana xa na mo
 bana bae seho e tlilo e bolaya, byale ya diru maano
 ya tloxa ya fihla moreng o monqwe wa mellwa ya ke
 xiquapiša wona wa entšha madi ya tloxa ya pephša
 kuluxa meloreng ya dula e hlokošetše, E xe tau e boya
 yare mponthše bana, yare moreno xo tšwetše diphu
 kubye mo tsare xe o sa re fe bana bouwe rea xo bo-
 laya, byale xe ke xona th tšanthawara tšomphošetša
 ka sehlorong sa meutlwa, byale xe ke ga kxak-
 xolla tša swara bana tša ba bolaya tša baja ka
 moka, byale tau yare o ka tšibona batha di
 phububye tšeuwe na, y thšwene yare e moreno
 xe ke ba bone nka ba tšeba byale tša
 tloxa bohle dinyaka diphukubye tša se di bone.

725

K34/91

A Ntjje.

(5)

D 157-196

725

8/91

OCT 22 1945

NAS 0 is bl. NR.

(5)

K34/91

A. Ntjje

THE
ECLIPSE
(COPYRIGHT)
 EXERCISE BOOK

NAME Samuel Molepe

SUBJECT Abner Ntjje

CLASS 8th yr

M S A

725

K 34/91

A. Ntjic

(5)

P. 157-196

725

(157) 98

Katse le lexotlo.

K34/91

Katse le lexotlo dibe di phela felo xo tee. Awa tša dula sebaka se setelle di dula tšohle. Byale lebaka la tša bolaya ke tlala. Tšatši le lengwe katse ya era lexotlo are ye re yo nyaka dijō, tša ya, tšarexe di sehela tša bona Makhura ka thesiping, tša a tšea. Xe di lebile xae tša a fihla ka kxare xa sehla tšave ditla a tšea selēmo mola dibolaya kella.

Tša dula xae leba kanyana. Katse yare xo lexotlo yare moratho waka yo mobotse o a ooxa byale barile kelle moketeng wa a xe, yatloxa ya oja makhura ale, xee boya lexotlo ka re nankane oboyga hela le iphsinne. Ka mokete katse yare eng re iphsinne, lexotlo la re leina la xae kemang yare ke xodimo. Katse yatla ya ya xabedi yare lehono xooxa yoma botse xofeta yola, yatloxa ya oja makhura xare, xee boya lexotlo lam motšiša xore na bajelē mokete byang, leina am motšiša xore leina ke xare, lexotlo la re na maina a ke a mabyang, katse yatloxa ya o xobala. Yatla ya era lexotlo yare lehono ke ya moketeng wa moratho waka yo mobotse botse wa mafelelo, yatloxa ya o ja makhura ale kamoka, ke xe lexotlo lebeluella, xee boya yabotša lexotlo xore lehono re iphsinne xofeta, leina are ke kamoka aile.

Kxwatlale lebaka tša tšenwa kella tšaja sehlaeng tša humana xose na selo kathišipi lexotlo la re xokitse ke wena o je/eng makhura o wake kxale kemai qatšwa kemaina ale xotloxa tšatša thoma ntwa.

725

K34/91

A Ntjje.

(5)

P 157-196

725

Kolobē le Phiri.

(158) 99

K34/91

Kxalē-kxalē xobe xona le kolobē ena le dikolobyana tše taro. Kxwatta nakō dikolobyana ya ba tše dikxolo, are xo ya mathāmō sepe-la o yo nyaka kwa o ka dulang, o yo moxolo nka se o selēlē.

Kolobyana ya dira byalo. Xe e fihla ka sethokwe ng ya thōma xo axa ntlwana ka mašasana, ka xove mašasana xa e se selō bošexo phiri yatla ya eja. Ditaba tše tša ba tša fihla xo mma yōnu, fēla ya se be le toba, a thōma a romela kolobyana ya bo bedi. yōna ya axa ka dithata fēla letšona xa e se di thuse; selō diphiri di notla tša eja.

Byale nuna tšona a ba a romela le ya mafelēlō. yōna ya axa ka ditena ka xove e kwele ka mo barolo ba yōna ba bolailweng^{ka} gona. Ka tšatši le lengwe phiri yatla e le mošexave, aya ba ya botša kolobyana xova thapama etla tlo itiša le yōna. Byale thapama kolobyana ya xoboka phiri yatla ya ba ya boēla moraxo, ka bošexo yatla kolobyana ya ebotša xove sease ya ekwa. Byale phiri yave xokile ka bošexo yeye sehlang se sengwe kwa mmotang sena ledike ngwa. Tšaya xa xaro ntšē ditšapanana, ka la boraro phiri ya khuta tseleng, ya swara kolobyana, yave moethabileng ya wēla ka xave xahiša tša hlōka moje ka di pedi xa tšona tša e hwa.

725

K 34/91

A Nyje.

(5)

P. 157-196

725

Ngwanenyana le Makxêma.

3

(159) 100

34 91

Kxa tsatsi le lengwe makxêma a kile a yo tsoma. Xe a tsoma a bona banenyana, a ba koba a swara yo motee a tloxa le yêna a ya xae. Xe a fihla kwa a bea ngwanenyana nje o na ntlonga mo tswalêlla, Tsatsi le lengwa xahu a yo tsoma. a fumana mosimane a digitše a swara nku ye ngwe u ya le yona xae aya a e bolaya.

Ka tsatsi le lengwe xe a yo tsoma are xo ngwanenyana are mosexare o seke wa beša nama makxêma-a mangwe a ka tla a tla a oja, ngwanenyana a dumela makxêma a tloxa. Mosexare ngwanenyana a ~~hla~~ swerwe ke tla a beša nama le kxêma le lengwe la elwa monkxo la tla mongwane nyana, leng. xona. hare mpulêlê ngwanenyana a-xana, la tloxa, la yo fiša letšêpê la lemetša lentš'u la tona laba le lesêšê, la ya hare lešika-masobo-mabedi mpulêlê ngwanenyana a bula, a thêxa xe le kxêma le tseha. La kxopêla nama a lešajare xoja hare ošalê xo phleki ke boya. Ngwanenyana a šala athša ba. Xe makxêma a boya a fumana a šexo. a moloto mohlala aba a laha, a ikhatsa sehlarê^{ng} se ngwanenyana a leng xo šono. Ngwanenyana ka xo thêxa a thšolla meetse a thšela makxêma. xe a kebêlla xadimo a mmona arema sehlarê sa fata. Bošexo boo moxolo axe a tona, xepesa a tloxa le dimpya a fihla kwa makxêmeng, xe a fihla a abiršiša xore na a remelang sehlarê a mmotša xore xona le phoššolô ya ana xadimo xe sehlarê. Yêna a ašafala a tloxa are xotaxa a botša dimpya xore di a bolaye tsadiya byalo, yêna a tloxa le kxaitšadi ya a xe ba ya xae, xe ba fihla xae ba diya monyanisa yaba le thabê le kxalo.

725

K34/91

A Ntjje.

(5)

P. 157-196

725

Khudu le-Phuti.

K34/91

(160)

101

Tšatsi le lengwe khudu e-xile e sefela ya bona phuti e swere dinaka, yare xo phuti yare tlisa kekwe xe dinaka tše tša a xo dilla, phuti ya mofa. Khudu a letša are dinaka tše tšaxoxo xae se leha xolla. 'Byaleya loxa manōare are a pheanē, phuti ya dumela. Khudu are xo tlo thoma nna xo apewa xe kere nkhumolē onkhumolē. 'Byake khudu ya tsēna kapitšeng xe ka ekwa e tšela yare nkhumolē, phuti ya nkhumola xwa tsēna yona, le yona yare xo kwa e tšela yare nkhumolē, khudu ya xana yare meetse asa topha ke xonare tlo nwa moyo. Meetse a bela Phuti ga ekwa, khudu ya nthōa phuti dinaka ya e tše letša. Khudu xe e tloxa fūwe ya hwetša kwena. Kwena tše khudu naha tše xo letša wena, khudu are eng kenna, phuti ke e tšec tše ka bohlale. Kwena yare nre ke di hwe, khudu are onta xo tsēna natsō bodibeng, a e fa yale tsa ya tsēna natsō bodibeng. Khudu ya šala e tloka tloka kantlē xa bodiba. Ya latela kwena, kwena yare mola e lebetse ya tšwela kantlē e swere dinaka ya tšatšana mohlaleng ya swara ke toro. Kō, khudu a tše a dinaka šela a tloxa natsō. Kwena xe e tšoxa ya humana dina-ka di se xo. Khudu ya mola e šetše e le kwa kxolē ya letša dinaka tšela ya bitša kwena yare dinaka tšela ke di tšore ka bohlale baka.

725

K34/91

A Ntjhe.

(5)

P. 157-196

725

Mošimane le Mokxekolo.

K34/91

(16) 102

Mošimane o be a dula le mokxekolo, byale mokxekolo yo o be ana le dikxomo tše dintši. Babeli phela le mokxekolo yo mongwe empa asa rate xe mokxekolo yo aeba le dikxomo tše di kaka. Hloxa aya mošate a xhoši arena. Ke o re oka dio fitiša ke mosadi ka dili xomo na, a o motšee le o re keeng. Kxhoši ka nnete ya bitša banna ya ba botša xore bayo ditšea, baya ba humana mošimane a di šitše bare re tšea dikxomo tše, a re ditšee eng, ba re xe bare batloxa natšō mošimane a namela sehla re a bitša dimphyā tša lla tša ba ~~lona~~ kxwa šala motho yo motee, aya xae a botša kxhoši ka mo. ba seletšeng ka xona.

Hroma ba bungwe le banna ba bolaiwa. Hloxa aya xomokxekolo are re botše xore na re ka tšea dikxomo byang are le tšee ditloxo are mola dimphyā ditla ledife, ba dia byale kxwa sethušē selō, kxhoši a ya xa bedi xomokxekolo are le hono xe o ka se nyotšē ketla obolaya, mokxekolo a mmatšā nnete. Kxhoši ya roma banna xae bayo di tšea mošimane are xana ke bitša dimphyā tša setlê. Hloxa a kwatile a ya xae aya mokxekolo are na dimphyā di bolaike keeng, mokxekolo are nna xa ke tsebe, are o a tseba xa ona motho yo a ka di bolaya he are o boditše batho bale xore ba dilobalaye byang, ke xona mošimane a bolaya mokxekolo.

725

K34/91

A Ntjje.

(5)

P. 157-196

725

Nonyana ye batše

(162)

103

K34/91

Bancunya ba kile baya kxonyeng, bana k Mokxadi le Mokxatsana. Mokxatsana a kxonyake lefsika, ba tōpa mafsika ba le kxatla. Lefsi ka vela la tsala le xola. Xe ba boyo bahumana le thibile tsela; ba bangwe batšeta. La thibela bo Mokxadi, ba dula boše xo batla, ba bona mollō o tuka baya xo dha bahutšo mokxekolwana ba dula nae. Masoxana a ditau a boyo xotso ma a bahwetsa a ba thakela. Ka moraxo are xare bineng xe ba bina ditau tša swara yomonywe tša yomonywa, ka dira byalo ka mehla. Batši le lengwe ngwanenya yomonywe a ba bona ba bolaya yomonywe a o ba batšga. Ka bošexo masoxana a ditau a yotšoma ba šala le mokxekolwana, xe ba ditše xwatla nonyana ya ba kxopela makhuxa ba e fa bare xo e fa bare na xe beng ba dha batla re tlareng bathaeja kamoka xa xena. Yona ya ba tšentšha ka diphe xong ya šoša le bōna, ya dphela yare nlaetseng xa. Maēja o motšetše bana ba xa xwe. Ya ba ya fihla xa tšena kxorong ya kxoši, ya dula fase yare npheng diš tša bolēta ba eka. Xela e bona xore banonyana ba kxoše are, nhalēkuiq le xoxo ba e alēta, ya ema le xo xweng ya phuxolla di phōxo yare bana ba tēna šiba. Batho kamoka bathabela bana ba bōna, mongwe le mongwe a swara nywanu wa xaxwa ka xolla athabile. kxoši yatšeqxamo ya hlaba, ya leboxa nonyana ye batše yemo lotetseng bana ba xa xwe.

725

K34/91

A Ntjje.

(5)

P. 157-196

725

Mona le mosadi wa xaxe.

(163)

104

Mona yo obe a sanwe meetse a nang sexwêxwê. Byale ara mosadi sefela o yo nyakela meetse a sa leng sexwêxwê. Mosadi a lloxa a sefela le ma xebe kamoka, a yi hla ko le, mafelêlô a humana a sa lle sexwêxwê anwa akwa a leboise, anwa xabe ni a fetsa meetse ale kamoka ka le xe beng, 'Byale' a thōma a hlatêlwa ke ko lloxa a imêlwa ke m/ya. Xa moxoxo diphōōfōlō tšalla ka ntee ka ntee di lilo nwa tša humana meetse a se xoxo mafelêlong xwatla tau ya fihla ya nimolaya le xe be le buša la lala.

Mona kwa xae a le bēlla tsela a ba a bona letsatsi le sobēla. Xa bošēko a lloxa a yonyana mosade wa xaxwe, a humana le tlalonyana la xaxe ka le xe beng a hwile. Adula mouwe ko fihlela nakō ye diphōōfōlō di nang xonwa ka yōna, tšalla byale ka mehlang a di bolaya ka moka ha xaxe obe a swere selēpē. Xorile xe o tla tqu, are sese jêleng mosadi waka seetla sa mahlwana manyamana thwakxa. Ya fihla ena le tlou a bolaya tau xwa šala tlou, o rile xe are ke bolaya tlou ya moswara ka borokxwanaya mmeq a xodimo xa sehla re.

725

K 34/91

A. Ntjic

(5)

P. 157-196

725

S

Banenyana ba ya dipheteng ⁽¹⁶⁴⁾ / 91 105

Banenyana bakile baya dipheteng. Xona leschlane se sengwe se na le dihenywa tše dikhwibidu. Dikenywa tše dibe ratwa xixolo xob ho banenyana, babe ba di phula mašobana. Ba kxaba ka tsana mohla xona le menyanya. Phela yeo babe bare ke khungwane.

Tsatsi le lengwe Banenyana ba hloxa baya dipheteng tseo kwa ditshabeng, ba rwala di duma ba hloxa, ba rile xe ba hloxa muna Molatelo ammitsa are are xe o ekwa modumo watau o thsabe. Molatelo a kwa taelo ya nmaxwe. A sefela a hwaile tseba.

Banenyana ba bangwe bona babe ba sena taba ba toha dikhungwane. Ba fihla sethok xweng, xona fao xwa tse wa modumo o moxolo, Molatelo are lena teele tsang, bale ba motse xa bare o bolaya ke bofisa wena. Modumo wa kwala xape Molatelo a thsaba ba sala ba mokwera bare ke sehlaela hloxo ya axe e tletse bofyêxa fela. Yona o sepetse a fihla tae a fetela ka mafuri a fihla a tsena ka sesexang nmaxe aya a muthisa bahumana ele yomasehla ere ketonki. Batho ba motse ba muthisa xore na bangwe ba hae are ba setse. Phoofole yela ya baja kamoka xa bona.

725

K 34/91

A. Ntjic

(5)

P. 157-196

725

Mokxadi le Mokxatsana

(165)

K 34/91/106

Mosadi yo mongwe o be ana le bana baba ralo, yo mongwe ele mošimane, ba babedi ele banenyana. Byale naxa ye babe ng badula xo yōna ebe e sana meetse, batho ba hloka sa xonwa, dihxomo le tšona di ehwa. Nakō yengwe batho batloxa kamokawa šala bakxalabye le bakxekolo. Basejela ba šihla mo lexebēng le lexolo dihxomo tšaemua, batho xe ba re ve anwa ba humana e le teraxafela byale ba mokala, bare xane a axakellwa, bare ve rakela ka Mokxadi a xona. Kxatsadi ya xone ave Mokxatsana tšo ke xakelle kaugena sa mma leyēna axana, baswarwa ke mouu, Mokxadi abawe xakelalang ka nna, ba xakela ka yēna Mokxatsana ave lenna ke aya. Batho ba enwa batloxa. Mokxadi u šala le Mokxatsana, bošexa batla: babona malla Mokxatsana aya Mokxadi ammētha, mo xobētha aya moxolo axe ammētha, kobō tšalla axobala moxolo axe ammētha ave xa o ditsebe, emjia le yēna tlati ya mmolaya abacija, phešō yamotšenna ba a o xobala. Bošexo ba humana bale ka ntlong, Mokxatsana ave re ka ntlong Mokxadi ammētha ave ke ntlong yehor. Kabošexo ba humana mokxekolo badula le yēna. Kxwatta nakō Mokxadi balengwana, tšatši le leng baya mašemong mokxekolo aleba heu, tšeleng ave ke yo etsea Mokxadi ave le su ke tlayo etšea, mokxeko ave ave osakxalē ave kxoxo ga xae ipolokē, aawa adira atšea heu. Kabošexo alebala meetse Mokxadi aya a se kaba ave kxoxo ya xae ipolokē xe a šihla a humana mōxa elletše lajia atabetsa ntšenthari yangwana bathšaba. Mokxekolo xe a le šemong a bonale rolē, a lla ave ngwana osepetše tshono, bale bare xe batšhla xae batho ba bea mefaka matseng nōxa yēla yu ehwa.

725

K 34/91

A. Ntjic

(5)

P. 157-196

725

letsatsi le tla xo bexa

10

(166)

K 34) 91 107

Lesoxana le lenga le be leswexelsela, ka xobane le be kye, letšwe ke thšetšetšê le diaparô di kxeite la sepela ka pelo ynthso. Ler = ba bangwe ke bahumi empa nna ke ahloka, bangwe bakxoše, nna ke swere ke tlula, ke hlaka ka xonyaka medi-xo, ne bêrêka ba bangwe. Xomnie bangwe sabona kexo ifihšina ba dutše meritung ya dintlotšabona bahumile, xo swanetše xo bahumi re batšeele dithšetšetšê tša bona. Xea sa bolêla a bona mojita wamorekiši lesoxana le la mosadisa lamimolaga latšea merwalô gela, Mojita are ese ahwe aya lesoxana are le xekaba xobane ke motšho letsatsi klla xobexa, lesoxana ahloxa jelaêlô ya xoduma bahumi etlo xile. Xwa fela inengwa xa lesoxana la tšea mosadi, badula bohle bahumile, fela lesoxana le le be lesa le bate lentšula mojita. Tšatši le lengwe a boya le tšea mosadi amo thabêla, a motlišetša kofi ka ntlong, byale xobe xona le seetšasa letšatšika xore e le hxaufsi le letšasetêrê, seetša sa bonata seralo-ka ka kafing, Mosadi waxa xwe are bona letsatsi le a xothabela, yena are ka ketša le vele a mpoša a thsoxa xe a boletše, mosadi amokwela bohleho ammotšiša monna ahamola, kamohla mosadi ano motšiša, tšatšik lengwa aba are keore xosa mpoše ka onthate, monna ammotšiša kamokwela tšea lejuta. Mosadi aloxa a boletša mangwe, ka ba tšakwala nana kamoka. Xea a lekxolexong kamo kwan are letsatsi bile ompexile! fela xe bu mosekiša ase kē a xanetšā.

725

R 34/91

A. Ntjic

(5)

P. 157-196

725

Mošimane wa thšiwana

R 34/91

(167)

108

Mošimane o be adula le papa xwe lemmane a xe, babe bana
 ebana bašimane baka ro. Fimpa mošimane yo wa xahloka
 mmaxe babe basa moxale. Tsatsi le lengwe bamo roma xoyo
 tšea ditloko xokoto a xe, bave oseke wa dyatseleng, yena adi
 ja, xe afihla xae abafatšedingwe. Tsatsi le lengwe adišitšecaba
 lengwana amofihla xodimo xasehla, kamela xeaodiša aswa
 xe boxobē a o moša. Tsatsi le lengwe papaxe aotšea ngwana
 yola, mošimane xe alla ahumana ngwana asexo, a hlua alla
 moxaxo kamela, thapaxa xe aya xae a tōpa dišu a dišwa
 xa xe afihla adi lōtēla mollōng aye buse molemoxe xea lla. A
 no dira byalo, xamoxaxo papaxe amoxoma kanllong xe afi
 hla ahumana ngwana wa xaxwe a thaba hantse, xe aboya
 bave na oboneng aye aowa. Ba ditlangwana a xola byale
 bavata xore baka bolaya mošimane yo, tsatsi le lengwe bare
 mo batsebang xore odula xona baempha molete ba lōkēladipha
 tšaka xare, babeya mokxopha xodimo xe aboya ngwana amoxo
 tša, ase duke xona, a kxametsa wammāndaxo ka molete ng
 hwa. Balla ba dira diphele bave batla moxwara bošexo, yena ave
 xela barobetsē atšea a yangwana wammāne a xe, babolayayōng
 Mmaneaxe alla aya yena aye sefela o yotšea molepe wa byang
 kwašemong, atšea dithōka aya aye a sale kxolē aye molepe
 wa papa malewe, wa ithšikinyo a o phula ka dithōka waba wa hwa
 ahumana ele kapa xwe ašwēre mōxumo axore a bolaye
 mošimane yo, byale xwa e hwa yēne papaxe.

725

R 34/91

A. Ntjic

(5)

P. 157-196

725

Banenyana baya dihethweng

168

109

¹²
 Banenyana ba kile baya dihethweng, ka ba boya ba
 timela tselo. Ba ya ba fihla mo xo lexo dintlo tše
 pedi lešokeng, enngwe e le botse e phadima dipheta ye
 nngwe e dirilwe ka mašasašana. Ka xo ya mašasašana
 ba humana mokxeholo ba dula.

Ba bangwe baya ntlong ya dipheta mokxeholo a leka
 xo ba thibela bona ba xana, a ba botša xore ena le
 diphiri baya xo yona xe ba fihla diphiri tša baja
 kamoka xwa šala yola wa xo dula le mokxeholo,
 yena a letša mengwaka. Atla a laela are ke ya xae
 Mokxeholo are bula pitsa ye kxolo ye a e bula
 a humana lešela la dipheta le le botse. Mokxeholo
 amo lokišetša mešaxo, amoša phiri le lexokobo, xore
 di mo fe le setše. Tšaya le yena tša mošihliša xae,
 batho kamoka ba yo bona le seta le le botse la dipheta.

Banenyana ba bang e batloxa barekxena reolešoa
 kwa a le tšxeng batloxa ba hlakana le sexwê xwê sa
 dišosa xae tla le ngwayeng bona ba xana, yomongwe a ya
 a se ngwaya samnotša xore a ye ka ntlong ya mašasašana xe
 ba fihla are a viyeng ka ntlong ya mašasašana bona ba
 xana bare ketšona tše o dibuditseng ke sexwê xwê
 nna xaree, yena aya, bona baya ka ntlong ya dipheta
 diphiri tša baja yola a ošae lešela le le botse la dipheta.

725

K 34/91

A. Ntjic

(5)

P. 157-196

725

13

(169)

Bohlole bya mmulla.

110

Mmutla o kile wa re o sephelotya fihla Semong ya ditloxo
 Ya ditopa ya dya, tsatsi lengweja re ore ke a topa wa
 Swarwa ke lenti, wa dula fao o phale lwa ke xo tloxa.
 Tsatsi le lengwa phuti yare e sefela ya humana
 Mmutla o swerwe ya o kwela bohloko yare na odi
 ra ka fauwe mmulla ware ke a raloka. Phuti yare
 nke ore le nna ke tlo ra loka le wena, mmulla ya
 fofa fofa o itira wo o sa hweng bohloko byare xe o
 nyaha xo raloka mpofole xotle wena phuti ya o
 botolla xwa tsena yona. Yare xo tsena mmulla
 wa e tse xa ware o setlalla o bona xore motho
 a ka raloka xana ka fa, sala fauwe lešilo tawe
 nna ke Sepetse wa tloxa.

Phuti ya sala e rekane ke nna kxane kenna ya
 ha lelwa kuti la swinletša la sešla koto.
 Tsatsi le kwame meng wa semo a tla a humana
 phuti ore phuti ke tsena o dutšeng o thela ka
 ditloxo tsika le hono ke o swere, phuti yare
 qona moxena xae se nau ke humane mmulla fa
 e nta ko tša ore o a raloka byale be ke re ke
 a raloka kenna, mong wa semo a bolaya phuti
 ye la a tloxa leyona aya xae a the a lenti xape.

725

K 34/91

A Ntjje.

(5)

P. 157-196

725

¹⁴⁴ Sewêla.

(170) III

K 34/91

Xo kile xwa e ba le ngwanenyana leina la xaxwe
 ele Sewêla. Nganyana yo sewêla o be ale botse
 xofeta, o bile a xana masoxana a mantši. (3) be
 a tšere ke lexokobu, lexokobu leo ba be bare ka
 pitsi. Byalesewêla ka mehla xe Batswadi ba xa
 xwe bare a royi masemong o be a xana. Mose-
 xare xela ka xae xo sena molho a tloxe a o fa pitsi
 ye uwe dijō kwa na xeng, byak batswadi ba a xe
 ba be ba sa tse be, xe a tšere ke phōōfōlō, hano
 kwa batho ka ntšē xe bare Sewêla o xana xotše-
 wa o kata le pitsi nuxenyka xoyē e be ek Kōsa
 ya xawe xe a bitša lexokobu le uwe le mōšereng.

Tšatši le lengwe papa xe a molatela
 moše xare, a bona sewêla a tlapile a tlotse ka ma-
 khari a tšere diphele a opeva a dutše botse a fi-
 hla a epêla, papae a thee kōtša, yēna a dula le pitsi
 mošexare kamoka thapama aya xae. Ka bošē xo
 pa xe aya a fihla sehlangeng se Sewêla a hlakana
 nang le pitsi a epêla aye, sewawa, sewawa, sewêla a
 xana banna o kata le pitsi nuxeng, lexokobu la
 tla a le xema ka sešepē la e hwa. Mošexare sewêla a tla
 a humanu le hwile alla hampe, xe a tloxa a ya ka noko-
 ng a i kwefša ka bodibeng a hwa a latela pitsi ya xawe.

725

K 34/91

A. Ntjic

(5)

P 157-196

725

Diphōōfōlō

K 34/91 112

Diphōōfōlō di hile tša kxobokana felō xoktee tša dira lešaka
 modi tladula xona. Byale ka mehla xedi ilotšoma di huma-
 nemalōhō atšōna atšere ke mmateanate a. Byale tšabatsa
 beya motho wa xore atšale a letile malōkō, moxoxe xedi
 mmateanate a afihla a tšiša fhuti lešōla ka xore yēna obe
 ale bohlafe, fihuti ya taxiwa, yēna a tšea bolōkō a sehela, xedi
 fhuti etso xa yahumana malōkō a se xo ya bilša diphōōfōlō.
 Xa bošexo xwašala mmutla yela a loxa maanō. Mmateanate
 oide xedi afihla are xaxetae hōtšē, mmutla are aowa areyere
 nja loxa sešexo xetla loxa xetaxa. Tša loxa xedi fihla xewa
 tšēna mmutla hela are ke xedi ke ximphofolle o mphofolle, kanele
 ya mmutla, xwa tšēna mmateanate a le yēna are mphofolle mmu-
 llaxana ahwa are xohwa mmutla atšea mosela a afihla kaxo-
 xetla o nōmē. Xedi diphōōfōlō di fihla a di bentšā. yēna are unate
 a lwala nkasedule lele na, ba mata nta a dula aletec. Kabol
 se xo ngwanenya aotšea molō a humana mmutla a apeile
 dinama tša mosela, mmutla afa ngwanenyanana yoh nama are
 a here wa fihla wa bolēla xore ke apeile dinama ketla obala
 ya ngwanenyanana afihla a bolēlu, diphōōfōlō tšā loxa mmutla a
 thšaba xedi afihla kwa pele a humana mmamahlo akhuti are o
 tšeba o diršē xo athšakya, mmamahlo akhuti a thšaba mmutla ašā
 la atšea ka ntlong ya xaxwe, xedi diphōōfōlō di tlatšane mmamahlo akhuti
 xa ešeo bone mmutla ašatano, mmutla are namare kabona lo
 mmutla tek bo mmamahlo akhuti tšā fetā mmutla a šala a thšā lo.

725

K 34/91

A. Ntjic

(5)

P. 157-196

725

16

(172) 113

Mmutla le Ngwanenyana. 34/91

Monna yo mongwe o kile a ya masenqo^{ng} a humana
 mmutla ka šemong, mmutla ware xo mmonawa
 hira wo o hwiteng. Monna yala a ošea a o lōkela
 ka serotong a o khurumēla ka saka. Thapama le-
 tšatši le sale xona a ra morwedi wa a xe are e ya
 xae o ye o apee mmutla ya. Ngwanenyana a lloxa
 a eta a walēla, xe a tla tseleng mmutla ware na o a
 ntseba nana ngwanenyana are eng, are na kenamang
 are o mmutla, mmutla are xa esenna mmutla ke
 nna rakxoloaxe.

Ngwanenyana xe a fihla xae a beya mmutla ka mora-
 leng, a xōša mollō. A xe xo ošea are ke bolaya
 mmutla, mmutla are o setlaela monna, fapa xo o xite
 o nka lele le xoxo ka ntlong wēna o yo kxa moro xo o
 tlo nku pe e la, o setlaela onyaka xo bolaya rakxoloaxe
 papaxo a ka se boyē a o bētha xe o ka mpolaya, xa
 o tse be xae ke nna fapaxe. Ngwanenyana a lloxa a yo
 ala le xoxo ka ntlong, mmutla a dula xona a apara kobo,
 a ngwanenyana are tswalēla, ngwanenyana a tswalēla.
 Mmutla a šala a tšea kxapana a e beya le xoxong yena a
 thšaba. Xe monna yala a boy a are na o a peile mmutla yala, a
 ke na a kevele xite ke o bee ka ntlong, o kwantlong, monna a
 lloxa a swete hatta a bētha h kxapana yela ya khume xa are
 ke mmutla.

725

K 34/91

A. Ntjic

(5)

P. 157-196

725

Kxosi le Basadi.

(173)

114

K34/91

Xo be xona le kxosi e tšere basadi ba bantši.

Byale kxosi ye ebe e rata xotsoma kudu. Tšatši le le ngwe kxosi ya bolaya di kxaha, mosadi wa xaxwe a dija yo mo xola, byale ka xore basadi ba ba beba hoxile mosadi yo manyane, kxosi o ile ne o boya e ba butšiša bare dijele ke yēna. Ka xore a tšeba xore xa ošo yēna a xana are xa e se lina le xa ditseba xake ditseba.

Kxosi ya tloxa ya o nyaha dingaka. Ngaka ya nimotša xore tšea lešika oyo o pa moleto o le be e mo xara xa moleto, yo o jeleng di kxaka o tlammona. Kxosi ya tloxa ya diyo byalo. Ba namela lešika lela ba ephela bare šika la phala kxaoxa tšewē le xe onthata kxaoxa. Ba namela kamoka baba batšwelellu ka ntle. Xe o swanetše ko namela yo mo xolo a xana are nha soka ka namela ke le mohuma xadi wa kxosi, ba mo sokeletša aba a namela, are a sa namela laxe thaa xose nne, xo a fihla fa xare la kxaoxa a wela ka xare, ba mo ephela ka pale ba hatela, are xela ba mo ephela are le xe le ka nkēphela tša mošatē ke jelle, ba mothoxela fa uwe baya xae.

725

K 34/91

A Ntjie.

(5)

P. 157-196

725

Monna le Nonyano.

(174) 115

K 34/91

Monna yo' mongwe obe a hla xola šemo ya xaxwe
 are ka bošexo a fumane a hlakane sehōrō. Aho
 hlaxola, nonyano tle ere šemo ya mašilo hlakana
 sehōrō sa hlakana. Xwa direxa byalo xantsi.
 Ka tšantsi kelongwe monna yo aelalōla e le boše-
 xo, yatla ya dula mose alleng sa a xwe a swa-
 ra, are ke a e bolaya yōna yare aowa ose kowa
 mpolaya-xobane ke nthša mafi, are anthše reo
 bone ya a nthša. a tšatša diatla a ja a khura.
 Atloxa a ya xae, xe ašihla ara mosadi are hlatswe
 mexiši le mexišwana, mosadi a hlatswa, yēna a hlaba
 nonyana yela ka lemaō ya nthša mafi, ba eja kamoka
 ha xae. Ka bošexo baya mašemang. Banonyana ba
 ya raloka, mose xae mongwe are aree ka xae samma
 re yoja. yēna are aree ka xae samma re yoja kama-
 fi ba mose xa bare jonna mafi ke eng, are arieng le
 tla abona batloxa, a tšea nonyana yela ha sešexonga e
 hlaba hlaba ya nthša mafi ba eja. Amoxo ya bina hantlo-
 ng yore ke bolaya ke sethithō nkiseng kwa laheng ba eša.
 Atla yare ehišeng ha kxorang ba eišū, bare ba saha
 bile ya tšosa ya thšaba. Ba e hitimela xwa se
 thūše selō. Xe bo mma xwe le hapa xwe ba baya
 ba humana nonyana e se xō le bana ba šoxō.

725

K 34/91

A. Ntjic

(5)

P. 157-196

725

Bodikana.

191

(175) // 6

K 34/91

Xo kile xwa tšwa bodikana ba ba šimane ba motse kamoka ba yo rupa. Byale molebeledi wa bāna ebe ek moratho wa kxoši. Katsatsi le lengwebare bodikana boyo tsoma, batloxa baya naxeng.

Xe ba fihla kwa uwa ba namela sehlare sese telele kamoka xa Lōng. Sehlare se uwe se be se sena makxotlō, byale e rite ka nakō ye ba swa netseng xo faloxa, ba falo xa ka le leri. Xa rite xe oswanetše xo falo xa ngwana wa kxoši monna yola a tloša le leri ba motlo xela xotimo xa sehlare.

A lōtsa basungu bale are le sekaba le boletla, ka nnete ba sebolale. Tsatsi le lengwe monna yo mongwe a yo xēna ammona, amo faloša aya se yēna xae, xa a fihla ara mosadi are aya boxobē ba boletla omo e aje amo a wela. Ba moōka aba a kxwahla. Letšatsi la mafelole xe ba aloxa, monna yola a tliša mošimane yola. Byale rangwane a xwe a makala xe a mmolaya ka xore obe a oholo xore o hwile, xe kxoši e minotsiša a setsebe le sea se bolōlang. Kxoši ya potšā batho xore ba mo sware ba mmolae, ka nnete ba mmolaya.

725

R 34/91

A. Ntjic

(5)

P 157-196

725

20

Mošadi le ngwana.

176 / 117
34/91

Mosadi o be ana le ngwana wa mošimane bave ke Matome. Ka tsatsi le lengwe matome a lloxa a ya xa koko a xe. Ahlwa xona mose xare kama ka thapama are ke ya xae, koko a xe are sepe lago. He ka tsatsi le lengwe o llo mpana, o mošimane wa xo loka Matome. He moka a mofa nalêê are o fe mmaxo emmotšê xore ke mpha ye a fileng ke nna Matome a lloxa xe a filha tseleng atšea nelêê yela a e lohela ka sehlaye, xe a filha xae mmaxe are na koko a xo a fileng are o ile ke o fena- lêtê byale ke e lhotšê kutung ya sehlaye hore xe ke xe ke a enyaka ka se ebane, Mmaxe are xe motho a o fi le nalêê o e be e mo morumong wa koboya xaxo. Matome a llo a ya xa koko a xe, koko a xe a mofa mpha ha matome a o be a morumong wa hampê, a llo a botša mmaxe, mmaxe a mmatša xoke xe motho a o file mpha ha o o lokele ka kateng. A llo a ya xaphê koko a xe a mofa mpyanyana, a e lohela ka kateng xe a filha a humane e hwi mmaxe are xe ba o file mpya nyana me bofe ka tlhaho e sepele mo pele xa a xo. A llo a ya ba mofa nama a e bofa ka tlhaho yasehela pele xa a xwe dimpya tša nja a o botša mmaxe, mmaxe are xe ba o file nama o e phuthela ka fampiri o rwa le mohloxa ng. A llo a ya ba mofa a o botšo a e rwa la hloxa ng, ka xore ke tsatsi le be le fi sa yanyaxo lora xaloxa sa a se sa ya xa koko a xwe

725

K34/91

A Ntjje.

(5)

P 157-196

725

Monna.

21

K34/91

(177) 18

Monna o be a phele le mokxe kolo yo mongweng ba be bana le mpya ya xo bu letela ka xae, ka xone xo be xona le diphoofolo ya xoja batho.

Empa diphoofolo tse uwe di be di sepele bošexo teta, mose xare, di be di robala.

Byale monna yo o be a sarate mpya ye xe elala e tla, o be are ga moseleka. La tsatsi le lengwe a xija mpya mosela are fa xongwe ekase sa koba, empa yano koba, atla a e xija maoto axe e tla lesa xo obaqwa entse eoba. tsatsi le lengwe a e botaya. Bošexo xe ba robetse, diphoofolo tseta tsatla tsa tse a mokxekolo yola, tsa mabehela ka lesakeny, monna yola ka bošexo xe a tsoxa a humana moke kolo a seho. Byale a opola mpya, a tloxa a e kxomasetsa, ya tloxa ya onyaka moxekolo ya mohumana kantlonng ya diphoofolo tse uwe. tšona ele xone di robetse, ya fihla yanthsa mokxekolo xwa tšona yona ka lesakeny. Xe di tsoxa bošexo tsa opola mokxekolo tsa humana e le mpya ya dilona ka moka tsa chwa, mokxekolo a ya xae.

725

K 34/91

A. Ntjic

(5)

P 157-196

725

22

Ngwanenyana / 34/91

(178)

119

Mosadi ya mongwe o be ana lengwanawa
 ngwanenyana, byale ka lebaka le lengwe
 batsenwa ke tlala. Ngwanenyana a tloxa a
 ya dihabeng a yo nyaka mahlatswa, kame
 te a a humana.

Xe a boya a humana thšwene e tloxe tše
 bana ba yona ka le lengwe ilo ba nyakela
 tša xoja. Yena a tšea bana bale a balokē
 la ka serolong, xe a tla tšolong a bona le-
 xole hwa uthaxo la thšwene e lata bana ba
 yona. Enjia a se be le taba, thšwene ya
 filia yare orweleng ka fa uwe serolong yone
 uwe ke rwele dihlatswa, yone yare leso xole
 uwe ke laeng, yena are ke la tau ke tšwa
 nalo dihlatsweng. Thšwene ya boela mora-
 xo yare fa xongwe xa ese ke lebelele ka
 botse ya humana xosena selo, ya dukolo-
 xa thaba ya hloka. Xee tloxa ya kitima
 ya swara ngwanenyana yola, ya mmetsiša
 a xanetsa, ya befelwa ya moswara ya mmo-
 laya yatšea bana ba yona ya boela mora-
 xo xae dihabeng.

725

K 34/91

A Ntjie.

(5)

P. 157-196

725

23

(179) / 20

Mošimane ba xo utswa. K 34/91

Mošimane yomongwe o kile a tloxa a bitsa moši
 mane yomongwe are aree re yo utswa mafsi.
 Byale yola a xana are una xa ke tsebe xoutswa
 yena are ke tla o ruta. Batloxa ara fa xoyona are
 xe retla ka xare xametse re khukhune, barile xeba
 fihla yola wa xo se tsebe xo utswa are khukhukhu,
 yola a xana are ose ke wae khukhukhu. Ba fihla ka
 lešakeng ba ama are ere lai kaleleme, are lai ka
 kaleleme byale a dia kudu are ere lai fela, are lai
 fela are ose ke wae dia kudu. Beng lešaka babakwaba
 tla batutetsa mafsi are xela abela bare binelang lehu
 yola wa xotseba xoutswa abina xa moxaxo athšaba baša
 la ba bolaya yola. Xeatloxa aya ka matseng omongwe a
 bona moxomo a oduma, atloxa aya ka mafuri a epanl o ka
 moxaxo a tsehlisa lesoxo are atšea moxoma, monna ka
 ka fauwe amona amo swara. Byale ara mosadi are mo
 sware ke sa obitša batho, ke re ke kere molēse omolēse,
 atloxa, mošimane yola are molēse mosadi a molēsa xemona
 abuya ašumana mosadi a molēsetše, are kewena o tleugma
 lese. Mošimane xeatloxa adula a lešakeng la dikxomo, kaxaxo
 xa mmotedi. Byale robe xona le mokete, batho batlo xela mo
 kxalabye xae ba onyaka mošimane yola, mošimane a sala aše
 a dimama tšamokete a dia a bolaya mo kxalabye a molōkela
 kašale xe baboya bahuma mo kxalabye a leka pitšeng.

725

K 34/91

A. Ntjic

(5)

P. 157-196

725

Mamma wa xo utswa.

(180)

121

K34/91

Mamma o be a le xona wa xo utswa. Fela o be a le bohla le. Tsatsi le lengwe a tloxa bošexo a ya ka mašemong a batho a fihla a kxa dišela lemaxaphu, are tše dingwe a diiša ka motseng yomongwe xore batho bare ke yēna mongwe motse. Yēna a lala a sefela bošexo kamoka a utswa dinku le dipuditsa batho. Ka bošexo ba xa Masilo ba makala xe ba humana mafela temaxaphu ka lapeng la bōna. Byale batho bare ke lena le a utswitšeng ba xanetša empha xwa sethušē selō. Yēna xe a boya ba mmotša o le bale mile lehwodu le lefa ka sethōpo, byale batho bamotse ba xana bare moleseng atla boēlela. Ka tsatsi le lengwe Mathula a utswa dijiēre a diiša setaleng sa makxowa, xe mong wa tšōna atla a halediša makxowa a le. Mathula are xo tloxa ya wo utswa dikxomo tša maburu, byale orile xe a boya a setsebe mo a tlišang dikxomo xona, a tloxa ara leburu are kenya-ka xo tēka kxomo ye nngwe, xe leburu leya kwalešakeng yēna a šala a utswa ngwana wa leburu. Ba monyaka bare xommona a ba botša xore o mo tšere mo tselē a timetše, are le xona nka be e sebe nantale a jela ke dišhōšfōlō.

725

K 34/91

A. Ntjic.

(5)

P. 157-196

725

²⁵
Lexokobu le Lesokolodi. ⁽¹⁸¹⁾ / 922
K 34/91

Lexokobu le rite xo Lesokolodi tare xa re axe ntlo re tla dula bohle. Lesokolodi tare nna ke tla e/na moleteka isa xodimo lefase ka tsena ka xave, ore o bona o kwafa xo dirantlo ya xaxa, nna ukane xa kere nthikise.

Ke moka Lexokobu la axa lafetsa. Lesokolodi le lona la e/na molete. Letsatsi re le dikela. Lexokobu la bitša pula, pula yana molete wa Lesokolodi watlala meetse. Byale Lesokolodi la tloxa la fihla la era Lexokobu. Tare mpulêlê. mpulêlê Lexokobu ngwanawanna Lexokobu tare xa ona lebalêlô, ke moka la balêla Lesokolodi le mati la tsena.

Pala ya feta Lexokobu la era Lesokolodi tare etla dila ntlo yaka Lesokolodi tare eng ke tla dila. Xa bošexo pula e pitile Lexokobu tare etla re dilê Lesokolodi la xana le re lehona ke tla e/na ye metelele pula eka semphe hletle ke tla tsena ka dula kwaxare. Pula yalla Lesokolodi laya xo Lexokobu tare mpulêlê wana ngwana wamma Lexokobu tare xa ona lebalêlô Lesokolodi la dula laba le bolaya ke pula.

725

K 34/91

A. Ntjic

(5)

P. 157-196

725

²⁶
Bana le dithšweni.

(182) / 27
K34/91

Ngwana yo mongwe o kile a utswa ke dithšweni
tša moiša xa xa bo tšona. La moxoxo tša bona
xore o tla swenyexa xe a dula a le fee. Tša tloxa
tša yonyaka yo a tla matloša bodutu. Tša tšea
o mongwe ngwana tša tloxa le yēna. Bana ba
ebe ele ba nenyana ka ba bedi, dithšweni
ka mehla **di** e tšeng mo xofetang dikoloi di
o utswa di apara le dijō.

'Banenyana bale ya eba ba ba xolo; ba e
ba le hlalo xango ya xobona xore batho be
xa tša swane le bōna. Fēla ka xore ba sa
tsebe xae ba se tsebē se ba ka se dira,
empha xe ele ka xa dikolobō ba be ba sa
bela ele. **La tšatši** tšengwe dithšweni tša
tša xeva xo ba bolaya, tšore mose xa di
sa ilo tsoma banenyana bale ba šala ba
thšaba, ba fihla ka xare xa dihlae tša
lesodi. Ba tile xe ba sephela ba bona ntlo
ele ka dihlaeng baya xo yōna, xe ba fihla
ba humana ele ka xa bo yo mongwe, batswadi
baaxe ba mothabe, yda yo mongwe le yēna batswadi
baxexwe batla gacba lethabō tšatši leo.

725

K 34/91

A Ntjje.

(5)

P. 157-196

725

Phiri le Phukubye

27
183

K 34/91

Phiri le Phukubye dibē di phela tšohle. Ka tšatši le lengwe tša tloxa tša yo nyaka dijō tša se di bone. Phukubye ya era Phiri yare aare xe tla aula pateng, fa xongwe re ka bona koloi tša maburu, ka mele tša ya. Tsare xo bona koloi etla tša robala pateng. Leburu xe le fihla tša dibē - tha le vile xe le boeletša la bo bedi phiri ya tšaba la bētha Phukubye, la etšea la elōkela ka koloi ng lere e hūle. Phukubye yatšea tšiji ya makhura ya e lahlela fase, yatšea nama le yōna ya ela hlela fase yare mola e le kxole letšona ya soloxa ya o ditšea ya ya xae, ya fihla ya bonthša phiri tša tšea makhura tša a bea, tša ya nama. Tšatši le lengwe Phukubye ya era Phiri yare ke yo bona mosadi waka o a lwala yatloxa ya oja makhura a le xe e boya Phiri yare namosadi wa xaxo o fodile yare a o wa. Katsatši le lengwa tsare dio oja tša humana ase xo Phiri ya kwatela phukubye. Phukubye ya tloxa ya humana banenyana yare nna kena le hēre kwa xae, xe kerato nka noya ka etšea, bare sehela, yatloxa xe e fihla ya era Phiri yare aare ye ke bone dinku tše dintši. Tša tloxa xe di hatse leng Phukubye yare ke bolaya le looto, Phiri ya e bo pu la, xe a fihla Phukubye a ra banenyana, a le bonang pēre ya ka, ya era Phiri yare kilima byale Phiri ya kwato.

725

K 34/91

A. Ntjic

(5)

P. 157-196

725

22/

(184)

725

/25

K 34/91

Manna le Phukubye

Manna yo mongwe o kile aye aya maētō, ke a sephela a tlakana le Phukubye e bolatile ke tlala hamphe, le yēna monna a bolatile ke tlala. Byale ele xore Phukubye e epile molete ya xosa mollō wo mo xolo ka xare, ya thōma ya bea mollaba fa xodimo. Byale ya era monna yo, yare ntluse ka tša xojamona aye tša xoja di xana fela xa kena mollō, phukubye yare a veke tla obontša ba tloxa, xe ba fihla phukubye yatše a pitsa ya ahea kofi a e bea xodimo xa mohlaba yare o tla bona a tla bēla ntše mollo o se xo. Ka metse pitsayelo ya bēla ba ija, monna yola aye mpha pitsa ye lenna ke eke ke ahea ka yōna phukubye ya mofa, yēna a fa phukubye tša xoja. Xe a tlatseleug akwa a swero ke tlala, ka xore abone phukubye e ahea xo seha mollō le yēna aye ke ahea pitsa ya sebēlē aba a tenwa atloxa. Anyaka phukubye ase e bone. Phukubye xe e tloxa ya humana phiri ya era yōna yare aye re yo bua pēre ke humane e huile kwa sethokxweng. Kemoka tša tloxa xe di fihla phukubye ya era phiri ya re swara ka maotong nna ke tla swara ke no hloxong, phiri yare xe ere ke swara pēre, pēre ya moraxa a wa fase. Phukubye ya thšaba, Phiri ya monyaka ya semmone.

725

K34/91

A Ntjje.

(5)

P. 157-196

725

27

(185)

Kxosi le bana ba yena ba lesome.

126
K34/91

Kxosi ebe ena le bana ba lesome, e le banenyana fela. Xe ba xodile bare ka mehla thapama ba e dijineng tsa xo bina bošexo kamoka, xe xoesa ba tle xae. Byale ba bile ba swenya papa bona ka xo ba xekela dieta tsatsi le lengwe le lengwe, empa a sa tsebe xore na di fetša ke eng sola.

Katsatsi le lengwe a bea monna yomongwe xore a ba bone kwa baya. Bona ba tšea byalwa ba efa monna eo, anwa ba motaxa a tabala, batloxa, ka bošexo ba boya ba humanana a sa robetše. Xe a tsoxa aba humanana, kxosi ya ~~mamatsiša~~ are xa bana kwa la tšwang. Kxosi oja diya byalo xantsi batho ba patelwa.

Tsatsi le lengwe xwatla mokxalabyana, yena bare, ke ore a bona xore a ka re dirang re pale tše banna ba bohilale. Ho u la mofa byalwa, yena xe a bea sexo mo molomong byalwa bo tšolo xela ka lekukeng lamurabana, o mokxareng ya a xe, byale bona xa buobane. Xe batloxa a tloxa le bona a eta a ekxa dikala tsa dihlare. Ba fihla le xebeng le lexolo, bale tšela ka dikepyana, yena anamela xosa o manyane, motho yo a seve ilang are na nkane le hono ke chiwa boima, ba fihla xona ka bošexo ba boya. Xe batla tseleng mokxalabye a kitima, buo mohumana xae, a idirile tšenkeng o robetše. Ka bošexo a botša kxosi aba amafa le makala a dihlare tšela. Kxosi ya mole boxa ka xomofa ngwana wa xa xe xore ebe mosadi wa xae.

725

R 34/91

A Ntjie.

(5)

P. 157-196

30

(186)

127

725

R 34/91

Monna okile a fihela le mosadi wa xaxwe bana le bana ba ba ravo ele bašimane fela. Byale nakō nyatla ba swara ke tlala. Byale tšatši le ba humane tšaxoja mosadi ahumane a swenyexa, ave bana ba • baja kudu ke bōna ba ba fetsang dijō. Ka tšatši le lengwe ara monna ave, ba išē ka lešokeng, bya- leyo monyane a ba kwa. Bašimane ba rite ke babo- ya xodiša papa bōna atloxa le bōna aya lešokeng yomonyane a tšea mafsikana a mathšweu a eta a ala hla mōba sehelang, xore a setimēle xe a boya. Xe ba le ka lesoding papatšona a boya, yomonyane are arieng ke tla le bonthiša tšela ba tloxa ba fihla xae. Xe mmabā- na a ba bona are monna are xae seo baiše kwa kxolē. Monna a thōma a ba iša kwa kxolē, tšatši leuwa ba timela ha xore yomonyane obe a lahile dinkwa byale dinonyana tša ditōpa. Xe ba sefela ba bona mollō kwa kxolēpa ya xōna, ba humane monna wa xoja batho. Abaša dijō lentlo, bošexo bathšaba ba tlo xela yomonyane, ka bošexo monna yola a humane mošimane, moši- mane are xothšaba monna yola a ahere diela tša xofōfa a fōfa kutsōna tša mowiša, mošimane yola a ditšea a diahara aya xae. Xe a fihla babō ba diiša mošatē, kro- ši ya afa dikxomo ya eba bahumi wase sa bolaya, ke tlala.

725

K34/91

A Ntjie

(5)

P. 157-196

725

Mosadi asena ngwana.

187

34/91

128

Mosadi yo mongwe o beale xana, a phela lebaka le letelle asena ngwana. Monna yomongwe wa ngaka a mo kwela boliloko. A ya axena dithupana tše tharo sehlang. Aya mosadi yo aye o dibe bee ka sefaleng matsatsi a mahlano, ka lela bo selela oye o hote ka sefaleng. Ngaka ya feta mosadi yola ka nnete a dula matsatsi ale, a ha a tloxa ka labosela a humane bana ka xare xa sefala a ba tšisa, ba ba bediele banenyana yomotee ole masimane. Aphela le bona te baka nyana yomoxolo a tšewa mošimane le yena a tšea aba a dula ka xaxwe.

Ka tšatsi le lengwe mosadi yola a boya mašomong a humana ngwanenyana a jele dikakata masexa le thaka tša xa xe. Amo roxa aye na obe olemotho a bo ote thupana ya morehlwa. Byale ngwana a kwa bohloko xe mmaxe a moroxa. Atloxa a ya. xo bo moxolo aye aba botša ka fa mmaxe a moroxileng. Bo moxola a xe ba e kwa bohloko le bona, ba tloxa ba boele la sefaleng, yao ba dithupana xahê. Mosadi yola ašala a tloxa.

725

K34/91

A Ntjie

(5)

P. 157-196

725

³²
Mokxalabye.

(188) 129
K34/91

Mokxalabye yo mongwe obe a phele ka xo
 ja batho, obe a ba lokela ka moropaneeng,
 a ete a lletša batho, a sware banenyana ba
 ete ba epela. Ka tsatsi le lengwe a swara
 ngwanenyana yo mongwe a molokela ka
 xare xa moropana. Xe a fihla kwa metseng
 a be the moropana are lela lela mmakōmana
 ngwanenyana a thōma xo epela. Atloxa a
 ya xae a yo bolaya ngwanenyana yola,
 Adiva byala xantsi

Ka tsatsi le lengwe a swara yo mongwe
 atloxa le yēna, xe a fihla kwa metseng
 yo mongwe are šalang le moropana wo
 waka ketla boya ke o tšea. Ba šala le
 wana, xe a floxite ba šala ba tšea moropana
 ba o bula ba humana ngwanenyana, bamo
 nthša ba mofihla. Ba lokela dilō kamoka tše
 dilomang ka moropaneeng. Xe a boya atšea
 moropana atloxa, xe a fihla pele are lallamma-
 kōmana ya sellé, are lexe okase epelō ohla
 loka. Xe a fihla xae a tsēna ka ntlong, aba
 a lōtlēla abula moropana, dilō tšela tša moloma.

725

K34/91

A Ntjje.

(5)

P. 157-196

725

Kxoši.

33

(189)

30

~~K34/91~~

Kxoši ebe ena le basadi ba ba bedi. Byale yo mongwe obo ana le bana ya mongwe ana le bana ba maxokobu. Byale kxoši ya bolaya maxokobu ale kamoka, mosadi wa batho a sala u swana le kxoko xe etšeetswe ke pekwa bana ba yōna.

Empa le xe xole byalo a no ba dira kxoši ya no ba bolaya. Aa tšatši le lengwe mosadi wa xoxwe a hlaba kxomo ele xoxengaka e hile, atšea pelo, mala, maswafō, diphixō le mašika ba di bea ka pitseng. Tša dula ka sauwe le bakanyana, atla a khurumola pitsa yela a humana bana ba ba nenyane babu botsana, pela yōna a ba fela ka botse. Kxoši nja thōma ya hlala moadi yola, ya tšea yēna. Kxoši ye nywo yatla yatla nyakela morwa wa yōna mosadi. Byale ba fihla pelo, ba thiba bale ba bangwe. Byale kxoši yela yore na xalosana ya mongwe bare a awa tšatši le lengwe le lengwe a humana pelo amo tšea. Empa xe a fihla a humana ngwana yo uwe wa kxoši e lenoxa, a boēli xoxabo a thšabēla xona aro nna xa ketšee kenoxa.

725

R 34/91

A Ntjje.

(5)

P 157-196

725

³⁴
Mokxekolo lenanenyana ⁽¹⁹⁰⁾ / 131
R 34 / 91

Ngwanenyana yo mongwe o kile a ya nokeng
 a humana mokxekolo ka nokeng. Byale mokxekolo
 ara ngwanenyana oxe nthwaléle meetse
 o nkišetše uwa xae. Ngwanenyana are tli-
 šang kxare ba mofa noxa, ngwanenyana yo-
 la atšea mošexa wa xaxwe ašetša mokxeko-
 lo meetse, xe a fihla mokxekolo ara fa xo yēna
 are sephela o yo setla setampa ka mafuri. A ya
 xe a fihla a bona sexwēxwē sa era fa xo yēna
 sare nke ompe bupi, ngwanenyana are nna
 xa xeso xanka re boléla le di xwēxwē. Sexwē-
 xwē sa tloxa se swabile. Thapama xe ba yo
 robala ngwanenyana a yo robala a letec, bo-
 šexo diphiri tša tša moja. Ka bošexo mokxekolo
 aya nokeng, byale mošimane a tla a humana
 mokxekolo ka nokeng ana lenwanenyana yo
 mongwe a xwalela mokxekolo meetse aya leyēna,
 xae. Xe ba fihla a sebla setampa, sexwēxwē sa
 tša hxošetla bupi a bafa, sa ba tša xore le se
 ke la la robala ka ntlong le le tee diphiri di ka
 tša tša leja. Ka nnete ba robala le mokxekolo, di
 phiri tša tša ba hloka.

725

K34/91

A Ntjie

(5)

P. 157-196

725

Banenyana baya nokeng.

(191)

K34/91

Banenyana ba kile baya nokeng ba fihla bae kxa meetse. Xe ba hloxa ka nokeng la wetša ngwana wa kxosi ka nokeng ba hloxa baya xae, xe ba fihla xae bareoile xa malomea xe. Monna yo mongwe atla a mohumana a motšea amo iša ka xabo, baba xe ba mmotia ba ekwa bohloko. Ka tsatsi letengwe batha ba motse ba ahea di~~ka~~ bē ba difa banenyana bale. Ba o dijela ka ntlong, xe base no di fetsa ba ba fise letša ka fale, leihlo la omongwe la thunya laya ka mafuri layo mongwe laya kwa mokxeteng. La kwa mokxotheng ya eba thsehlo la ka mafuri ya eka lerotsē. Mosadi yo mongwe atla aba tengwana lerotsē la hloxa ka mafuri laya ka ntlong lere phuntletlenene re yo bona motswetsi ka ntlong la fihla la bina xodimo xa ngwana la hloxa. Thsehlo le yōna yare xo hlabana ngwana are xela are joo thsehlo ya nhlaba, yōna ere thsehlo ke mona xo ke pahaxo. Byale ba leka xore ba ka tēma lerotsē, lere nthēmō ke o rēmō, yare ele kxalō balerē. ma, bare xea le ahea lere nka hre ke o ahee ababa le le sa la jwan ke kolobe.

725

K 34/91

A Ntjje.

(5)

P 157-196

725

Makxêma.

36

(192)

~~K 34/91~~

133

Mosadi yo mongwe obe ana lengwana wangwa
 nenyana, babe ba phela ka ntlong ye botse ya
 dipbeta. Fela ba be ba hlakis'a kemakxêma.
 Mosadi yo abata tloxa a yo dula kwa xongwe,
 empa ngwanenyana a xana^o ye nanka sehloxele
 ntlo yešo ele botse. A dula a le tee, ka mehlamma-
 xe a motlišetše maxobê. Ka tsats'he lengwe
 lekxêma latla la bolela ka lentšu le lesese, ngwa
 nenyana a bula, la motšea la ya xae le yena.
 Xe bafihla a diš'a, xe a diš'itše are kxomo yelae.
 a hlots'a mosimanyana xe a fihla xae a bolela, ba
 e hlalxa. Ngwanenyana a dira byalo xantš'i. Ba
 re xela ba bona xove o nonne, lekxema la yo
 bitš'a makxema a mongwe. Makxekolo a šala
 aša ngwanenyana are thš'aba botlilo obolaya.
 Ngwanenyana a apara dikobotš'a malhatla a
 tloxa, xe a lo tseleng a hlakana le makxema
 ba exa yena ba xhkanenke o mokas'a lekxema
 wena are a owa xa nke yena, a ba a hlakanale
 monna wa xaxwe, empa ase motšebe, xe ba
 fihla xae ba butš'isa mokxekolo arena xa ke
 tsebe. Bajale lekxema lela labolaiwa.

725

K34/91

A Ntjje.

(5)

P. 157-196

725

27

Ngwana wa Kxosi.

(193)

134

K34/91

Kxosi ebe ena le ngwana wa ngwane nyana
 yo mo botsana. Bajale di kxosi tse dingwe
 di bile ^{tsa} thabela xo tsea ngwanenyana yo.
 Bajale xo be xona le sehlare se se xolo
 molapeng la bo ngwanenyana yo.

Kxosi aya botša batho kamoka ba ba ratang
 xo matsa xore ba xeme sehlare se uwe.
 Di kxosi tse dintsi tsa tla tsa leha xore
 ba a se rema sa ba palela, xe batho ma
 xore setla a wa ngwanenyana a letsa setontō-
 lō, se boe se moma solo. Ka tsatsi lelongwe
 xwa tla kxosi tsa botlokwa tsa epa sehlare
 seo beke kamoka, ngwanenyana a letsa seto-
 ntōlō sehlare sa moma sola, baba batho
 bare xuri xe sehlare se se paletse xona, xa o
 sana motho aya sekona. Tsatsi lelongwe
 xwatta ba xa matsatsi, ba se rema le xoxoba
 la basa xobale, ngwanenyana are he letsa
 setontōlō xwa se thusa selō. Sehlare sa
 wa, ngwanenyana a lla ka bohlo, ba diva mo-
 hete ka phēphēlo ba tha bile. Ka bošexo ba
 sehela le yēna aya xa matsatsi.

725

K 34/91

A Ntjje.

(5)

P. 157-196

725

Ngwanenyana.

194/35

K34791

Xo be xona le ngwanenyana yo mabotse
atšewa ke monna wokwa xa xabo baja
ng batho. Empa ngwanenyana yo obe asa
tsebe xe xa a bo monna yo bajja batho.

Ba ba diela mokete ba tloxa, byale ngwa
nenyana yauwe a šala le ngwana bog ke
ba fihla, ba dula matsatsinyana, tsatsi le
lengwe ~~bare~~ ngwana yo lothša bo koko
axe, ba matšea ba o mmolaya ba moja

Aa tsatsi le lengwe ngwana bo
aya xenyeng, xe a boya a humana ba
bolale maxolo axe aba ba mofa bobeto
a še ba ka bona, xe a seno ja a butšiša
are na maxolo waka okae, bare oile noka-
ng. Atla a batšša ke motho are dikxong
tšela o a itšwela ba tšilo o bolaya nkabe
otloxa. Ngwanenyana ka mēte atloxa,
xe atla tseleng, akwa moxaša motolonxe
are humola hle molamo waka, xe ka seke-
ra o bolaya, ngwanenyana a kitima a ba
afihla xae. Xe afihla xae a bothša batswa-
di ba axe, empa ba se dililokomele.

725

K 34/91

A. Ntjic

(5)

P 157-196

725

Masilo

37

(195)

136

K34/91

Mosadi obe a ne xona ba re ke mmele Masilo hloxo, ba ba ba tiala ka xore mosimane yo mafsi o bea sa oje, le xona e be e le hloxo fela mmele o seko.

Empa le xe xole byalo mma xe obe a morata, fela o be a moxaxetse ntlwana ka mafuri, amo fihlile. Ka nakō ye nngwe ba mo nyakela mosadi, ompha mosadi yo o be a sa tsebe xe masilo e le hloxo fela o be a nore o swana le batho. Xa bile twa tlo lebaka la xore ngwanenyana a oxe, byale a ba butšiša xore ke oxe xe le xe ke tšerwe monna wa xona o ka e, bare oile makxoweng. Awa a oxa ba moditela monyanja, aya xa a bo Masilo a dula xona. Nakō ya xe lema ya tla, tšatši le le nngwe baya masemong xe bale tseleng mma xe masilo are ke le betše thakwana, ngwetši are ketla o e tšea, ya tloxa xe a fihla a humana Masilo a ephela are bo mma ba anthata thaathaa, ba wtšiša mosadi thaathaa, moxatša Masilo hloxo thaathaa. Byale xe a bona hloxo e phsikolo xa le laha a tlabezi, are ke oxe ke yena monna yo bareng ontšere, a tloxa aya xa xabo, a fihla a babotša xore ke hladile ka be lempotše le mathomong tere ke tšea ke hlo xwana.

725

K 34/91 A Ntjie.

(5)

P. 157-196

725

Mokxekolo le Mošimane. 40 (196) 137
K 34/91

Mošimane o kile afe a sefela a hlakana le mokxekolo, ba tloxa le mokxekolo ba ya ka a bo mokxekolo, xe ba tlatseleng letšatši la sobêla, ba tloxa ba bona mollô baya xo ona, xe ba fihla mollô yola wa timaba tsêna ka ntlong ba humana xo sena motho. Xe bare tea tšwa mollô wathuka xapê baya, mošimane a ba a lemoxa xore ke sepoko. A tloxa a sefela ba fihla kwa xa a bo mokxekolo mošimane yola a tšoxa a bona diphoōfōlō tše ditšiši, Mokxekolo afe sefela aya. A fihla amo pa di kxe mo tše ditšiši aya xae Mošimane yauwe xe a fihla a ba batsa xore sepoko se xona ba xantšā. Byate tšatši le lengwe mošimane yauwe a tloxa bašexo aya ka serapeng are ke nyaka xo bona xe e le xore xona le sepoko, are xo bona mollô wa peji, motho a tha xa afe ke sepoko a tšaba hamphe, ka bošexo a ba batsa xore ke se bone. Yo mongwe a mmotšā xore ko Phulose. Ba era yêna bare xe onyaka xose ba xore keyêna a ye tšatši la lefifi la hula o tla bona o ka se mohumane, ka nnete aya a bile are onyaka le xo tseba xo letša katlaga, ba mmotšā xore xe oka ya divapeng o tla tseba xo e letša, xe o ile xona le lefifi aya a kwa a Loifa a boêla xae.

725

⑥

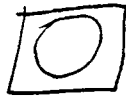
K 34/91

A Ntjie

P 197-236

8/91

725

OCT 22 1945

Nos. ① is bl. NR.

⑥

A. Ntjie

K 34/01

THE
ECLIPSE
(COPYRIGHT)
EXERCISE BOOK

NAME Damianos Molepo

SUBJECT Maths

CLASS Std VI

M S A

725

K 34/91

A Ntjie.

⑥

D. 197-236

725

①97

138

DINONWANE. K34/91

1,

Xo be xona le monna a na le mosadi, oatho bao ba na le ngwana wa ngwanenyanayo motee. Byale ngwana woo o be a le botse xa xolo, ka tsatsi le lenqwe mošimane wo mo nqwe atla xo yēna are o rata xo mo tšea. Batswadi ba xaxwê ba tšea saka ya lebêlê-bêlê ba e thšolo-ya bare xo yēna, xe otha e tšea ngwana wo, tōpa lebêlê-bêlê le ka ntee xo fitla o e tlatš a ke xōna mo o tloxo motšea. Ke xōna a palêlwa ba mmolaya, xwano dirêka byale xwaba xwatla ya a rata xo. Ke mosetsana wa o ba dira byale ka wa pele yēna a tōpa mose-tsana are tōpa ketla bitša dinonyane tšeo tša xo topiša, a di bitša tša tōpa a fetsa. Batswadi ba ngwanenyana ba be ba ile masemong ba nwetša a topile a feditše, ba makala xa xolo, ba mofa dipêrê xore a yo di tlapiša le xōna ngwanenyana are tšea dithupa tše pedi ka xore dipêrê di be di le pe-di, are yennqwe o e xometše, ye-nngwe o e bêtšê

725

①

K 34/91

A Ntjie.

D. 197-236

725

2

198

159

K34/91

Ke mo di ka se ko raê. A dira byalo tša se mo
 raê a baa fetša. Thapama xe a bōya nokenq
 a tšaba le nqwanenyana yola. Nqwanenyana
 are tšea lebōtlēlō le leKxopa a di tšea ba se
 neh, tseleng ba hwetsa thaba, lesoxana la e
 bētha ka lebōtlēlō ya bulōxa seKxala bafeta,
 Papaxē a bašala motšea ka dipērē ba mmēth
 ka leKxopa mo phateng a hwa. Tseleng ba fihla
 sedibeng sa bo monna wa xaxē. Are xo mo-
 sadi šala ke yobotsa bomma xo re kena le mosad-
 i. Mosadi are xo yēna o seke wa fihla o phaphatha
 mpya ya xaxo xe o ka e phaphatha o tla
 ntebala, are eng. Xe a fihla a e phaphatha
 a mo lebala. Mosetsana yola a ba a thwalwa
 ke mokxalabyē o mongwe wa xabo lesox-
 ana le la. Lesoxana le la la bōna nqwanē-
 nyana yola a le ka ntlong, a mo Kxopela xo
 mokxalabyē yola, are xo lesoxana xe o tla
 motšea nthša le ruō leno ka moka ke
 mo o tlo xo motšea. A le nthša ke xōna
 a motšea: "Se suwe".

725

K 34/91

A Ntjie.

(6)

D. 197-236

2, 725

3

(199)

440

K 34/91

Monna yo mongwe o be a na le basadi ba babedi basadi bao ba na le monatswalê. Ka tsatsi le lenqwe, pa re xona le Kxôro, byale monna a lae tsa basadi baxwaxwê xore ba se ke ba ja sehlare sese be xo se le mo lapeng basadi baxaxwêxwê ba dumêla. Monna woo a tloxa a ya Kxorong, basadi ba šala ba eja sehlare seo mokxekoko a ba bōna ba se ja. Ke xōna a bitša ngwana-nqwanaxaxwê are; Mapute na xe nka xoroma boxadi ba Ka o Ka ya a re eng are na otlareng? Are ke tlare ke romile ke koko. Koka'axwê a mo Koba a bitša diphōōfālō kamoka ka moxaxō xa fao a bitša "MOKOKOLOPĒ." Waya a re xo wōna e ya Kwaxo Phaka e mmotšê xore basadi ba xaxo ba jelê more o sa jewe ba jelê moōpêla Kōma. A ~~mo~~ e a pešo MATŠŌXŌ ya sepela ya ê ta e ōpêla e re; PHAKA wēé a yē (2) Basadi ba PHAKA a MATŠANA na ba jelê more o sa jewe^{no} ba jele mo ō nêla Kōma (2).

725

①

K 34/91 A Ntjie.

D. 197-236

4

200

X41

725

K34/91

Wa dira byalo banqwe bare xa re o
 bolayeng banqwe ba xa na, bare ke
 mokoko wo o xumilweng sa te bone o
 a pere mathšōxš. ~~Wa fihla~~ Kxoxong
 wa ophela xanē ware: PHAKA yee a ye (2)
 Basadi ba PHAKA a MATSANA na ba jele
 more o sa jewe. naba jele moophela kōma
 (2). Phaka a twa e mmitša a ema a kwa
 e bolēla se a pexo ase laetše basadi
 ba xaxwē a tloxa a e lōkēla morabeng
 a tloxa na yō. Xe a fihla xae a humana
 wa feditše more wola kamoka, a ba
 botsiša xore na ke ka ba ka lang le o je
 -lē? Base fetolē a ba bola ya kamoka
 xa bōna xwa šala mokekolo fēla.
 Kemoka.

725

①

K'34/91

A Ntjie.

D. 197-236

725

K34/91

201

42

Xo be xona le MOKEKOLO a nna le setloxa kwano
 sa xaxwe. Byale letšatsi le le nqwe mošimane a tla
 a ~~ro-ke~~ re ke rata xo tšea ngwanenyong, byale
 Mokekolo a jo tšea muthatha le dikhxa-bola le
 tšea dingwe tša xo tšea, byale xe o ka tšea
 e ka. Se motšeo, ka moka xa bōna ba tšea, tšatsi
 le le nqwe xwatta - Masoxana a manē ba melomo
 e me bedi wa ka pele le wa ba moraxo, byale
 Mokekolo tšatsi le uwe ruu a a para muthatha
 a xo šišimiša, bašimane bao ba tšea ka wa
 ka moraxo, wa ka pele ba jo e mōma ruu
 ba se ka ba ba. ntsa le ka le inwana. Ntšeh
 ole a ba a jo tema ke xona litile are mots
 eengq. Eba tloxa ba sepeta-ba sepeta baka
 ba fihtla kwa ba yang, taxu bē bōna ke
 fase xa mabu. Ba fihtla ba re: ke, ke, ke
 lefase khxelele xa o šiale modiale ^{modia} setang
 banna tšela Maxodile lee ba melome e
 mebedi tiludi tšenang seruteng tiludi, ntšē ba
 ya ka ntee-ka ntee ba ba ba tšela. Xwa
 tšala ngwanenyona o u we, yena o jara xa a
 tšela ja seke la bulata ka xobane xa leina
 tšebe. Xona moewe fula ya raru a

725

(6)

K 34/91

A Ntjie.

D. 197-236

725

6

(202)

143

K34/91

mantho, rigwanenyane a ba a jo namela
 sehlafe lefatshe le xana xo bulêta. Pula
 ya fihla ya mmolaêla mexo dimo xa
 sehlafe a hwa. Sesiwesa moselana
 wa nkwatana.

41

Xe be xonale bare jano babangwe pa xo rata
 xoya kxonyeng. Tsoete le lengwe bare baya kx
 nyeng ba le. bahlapo, ~~ya mongwe~~ yo monyane
 a kxola ke leswika, a le roxa, Xe baboya ba
 hwetsa ele thaba. Jo moxelo a thama. Xe
 epela arei: Nna xa e se o roxe kenna
 wena phaswa, o ra ile ke Mokxadi le Mokka-
 tsana phuswa, la bulêta atswa, o mongwe
 le yena a epela byalo: Kamoka xa bond ba
 ts'wa xwa -ala yola yo monyenyane. Yena o
 rile xe ntse a epela thaba ya pala, Byale
 xona a kwata arei: Nywanywe nywe nywe nyw
 a nya nyanya o nyonyo nywe nywe nywe
 Nywenywana nywana. La e kaba la bulêta
 aka a tanyu a epela botse. lajoxana rui
 elebare fe bosix, Sesi'axwa are kea dia lajo

725

①

K 34/91

A Ntjie.

D. 197-236

725

203
K34/91

144

Xana. E rite e le Kxalê Ščšē Kxwedi e Kxang-
a la bulêxa ba Hoxa. Ba timêlêlwa ke tšela
ba bōna mollō o tuka pele xa bōna baye
Kxauswi xa fao xobe xona le ntlwana ye
nyatsêxang le ntlō ye Kxolo ya masênkê.
ba banê baya xo yōna ba hwetsa phiri
ya baja Kamoka xa bōna. Yola yo monye-
nyane a ya mo ntlwaneng ya mahlankxa
xobe xona le mokekolo, a dula naê Sebata,
ka tsatsi le lengwe are o ya xae. Mokeko
lo are xo yēna, bula dipitša tšeo o nth-
šê se o se ratang ka xae. A dira byalo a
nthša diphefa, mesese ka xo ya mafêlêlō
a nthša nqwana o mo byang "thsêhla".

A Hoxa ~~ya~~ a ya xae; ba xabō ba motho
bêla xampe ba ba ba mo hlabiša Kx-
omo. Bare na banqwe ba Kae are
xa ke tse be mo baleng xōna ka xole
rebe re timetše.

Se seuwe.

725

K 34/91 A Ntjie.

(6)

D. 197-236

725

(234) 145

K34/91

Xobe xona le monna a na le basadi baba bedi, byale yo mongwe esale ejoba yêna ese ake a setle. Byale monna yola a batša mosadi wa xaxwê o moxolo xare a setle a fa mosadi o monyenyanne mabêlê a xo setla mosadi wola a šala a mofo. Ke mo ka a setla a oñêla koša ye eteng: Ku ke a setla a Ku⁽²⁾ Ketšwa xae ke sa setle kalla boxadi ka setla a Ku⁽³⁾. Ngwana wa mosadi moxolo a ye xo mmaxwê mmame o a subêla a Kxala ngwana. Monna xe a boya xo rêna a hwetsa mosadi a subetše, a oolaya mosadi wola wo moxolo. Mosadi wola a tsêna ka mabung a ba a fihla xa xabô. Monna yola a ya xa xabo mosadi are ke a motšea xapê ba xana ba xa bo mosadi wola. Monna wola a ya xax.

☺ = seuwe.

125

(6)

K 34/91

A Ntjie.

D. 197-236

6, 725

K34/91

(205) 4/6

Kxalê Kxalê xo be xona le banenyana ba
 e tišitše mo mokxotheng ba xo ditše mollô
 o mo xolo-xolo. Xwa tla masoxana a mang-
 we a tšwa kwa kxoxê-kxalê, masoxana a
 arile xe a floxa xae ya tlôla diatla ka thšolô
 bare xo fihla mo mollong ba i komoša, makh-
 ura a toloxa a rôtha byak banenyana ba ma-
 kala bare na nka ne le rôtha makhura? Bare
 xa xabo vena xa ke ve shêba ka morôxô. Ba
 rêta xo thšaba le masoxana ale ba napa ba
 floxa le bôna. Batho bao ke bo Maja batho.
 Xeba fihla xae ba re ^e sa le bošixo ba
 hwetša xobi^{nwa} dina ka ba fihla ba bina,
 ba bolaya banenyana bale ka ntee
 ka ntee xo fihla ba gêlêa kamoka xa bôna
 . Kemoka.

725

K 34/91

A. Ntjic

(6)

D. 197-236

9. 725

10

(206)

127

K34/91

Banenyana ba ba pedi ba be ba ile Kxonyeng
 e le wa mmamoxolo le wa mmame. Byale tetsatsi
 la ba subêlêla motseng o mongwe ba la la
 xōna. Xe xo esa yo monyenyaee a ya Kxo-
 nyeng wola wo moxolo a šala. O be a tšewa
 ke monna yo ba be bare ke Ratsimo. Yola
 o monyenyaee orile a sa ile, ba šala ba bo
 laya ngwana wa mmamoxoloa'xwê. Xe a boya
 ba mo tse nthša ntlong a ja ba mofa boxobê
 ka bobêlê ba moxoloa'xwe, xe a e ja a twa
 bonkxa byalo ka madi a motho, xe a le bêtêlê
 xodimo xa ntlo a bōna ntloko ya moxoloa'xwê
 e ka le ditswe. A thōma xo lla a ya xae. A lla are
 Nqwana' mmamoxolo, orile ke tšewa ke Ratsimo,
 nkane ratsimo o mollê. Ratsimo are: Xomola
 molamo tsidima nna nka xo rêma ka selêpê tšedi-
 mo (6) ^{ka xo etsa nkaloa'ko tsidimo} xofihla ka xae. Xe are ka Kxōrwana phue
 a xomola, ba hlabêla moxwê wola Kxoxo ba mofa
 aje la Kantlong, ba fiša ntlo yela le yēna aswa
 are: Na mmatswalê le dumakae? Re duma ka mo
 bo pedi ka mo, le duma kae? Re duma ka bo pedi.
 Kemoka.

725

K 34/91

A. Ntjic

⑥

D. 197-236

725

K 34/91

207 48

Bare Kxalê xobe xona le sediba se se xoto se
 se bexo se Kxêlêla ke sethāba kamoka. Byale
 sedibeng seo xobe xona le lekêkê le lexolo, le
 oe le dula ka teng xa sediba seo. Byale tsatsi le
 lengwe batho ba sethāba se sengwe batla
 npheng e sale ka bōixo, bōna ba kxa meetse
 a sale botse ba bangwe xe batla ka moraxō xa
 bao ba hwetsa meetse a dubexile a dubisitše
 ke lekêkê leo, empa bōna ba be ba sa tsebexo
 ye xona le lekêkê la xo dubiša meetse. Ba
 xoxana kudu ba hloma eke ke ba sethāba
 se sengwe. Batho bathōma xo hlōyana ka
 ba ka la meetse a ditubi. Lekêkê leo xe le du-
 biša meetse le be le opêla lere: La tumpu la
 tumpu mathsanthang ke malohlanya, le ba
 lohlanjê bahle mathsanthang ke malohlantšang
 maxošī a lwê ohle mathsanthang ke malohl-
 ang. Batho ba metse ba bitša Kxōrō ya xo rera
 xore batsebê se se dubišang meetse empa
 ba seke ba tseba. Bare mo mothong yo
 mongwe wēna o ke la lēlê ntō yee dubiša-
 ng meetse. Ka nete ase la lēla sese dubiša-
 29.

125

K 34/91

A Ntjie.

(6)

D. 197-236

725

12

(208)

14a

K34/91

A kwa ntō e opela byale ka mehlenq xele
 opela byalo le fofela xodimo le fase. Motho
 yola a batamela a hwetsa le tswile ka me-
 tserga le rēma ka selēpē la hwa. Ale tse
 a laya Kxorong ba thōma xo tseba sesedu-
 tšong se dubisa metse. Xwa napa xwa tsē-
 na tlwanō diphapanō tša fēla.

Kemoka.

Xo be xona le mošimane o mongwe a diša di-
 kxomo tša setšaba sa xabō kamoka. Nakō ye
 o xo be xo sena meetse le xonwa ba sa
 nwe, e xo ja ba sa je. Dikxomo tša bōna di
 be di jo ja mabu xosena byang le xonwadi
 sanwe. Katšatši le lengwe mošimane wa xo
 dišs a humana moroba o moroto wo o be o
 phyele metse o bile o palerile. A fihla a tšena
 ka xare xa wona. A epela are :- THE **LERULE LALELA**
LE LA TAIOLA PULA LELA (2) LONA LELA LELA LELA LA
MOTAIOLA PULA LELA. metse a tlala morobe o la
 wathwa. Dikxomo tša e nwa le yena nwa, a ba a
 tlalapa le mngale ka xobane babe ba seke ba

725

K 34/91

A. Ntjie

①

P. 197-236

725

13

209, 50

K 34/91

bona metse le a manyana, a ba a kwa ka
 krapana a be e la kwa a epela kapa kapa are.
 TASHA FASE KA O MELELA (9) metse a tshya xwa
 ba xwa thawana le mala pula e se are. Xe a thox
 a mo mo xooeng a tsee krapana yewe a beng
 a tsele metse ka yona, ka mehla ile ka mahla
 xe a ya ditse tse tsee krapana yewe. Moko yewe
 a be a tsele ele nako ya xoya matlape xae.
 A thoxa are kwa thoko xae a fihla krapana
 ka setharena a e thoxela a ya xae. Ka mehla le ka
 mehla a tse thoxa thoxelane a thawana are a tse
 bise metse a a. Jare mala e le kooeng a tse a kwa
 a beng a a fihlile a tsee metse a le aya koko'axwe
 haxo tsee are. Koko tsee, koko'axwe are kooeng
 tsee are ke metse, moko'axwe are ka metse, tla
 tla le re nwa'a dile, metse a tse tsee ka pula e
 Senke ene. Mošimane are tsee koko, koko'axwe
 a a fihla ka nkhutlwaneing. Bata Moko'axwe a
 a tsee a a pea ka ana. Byale banna ba tsee
 ba belaele xore naa nkane nke kxama tse ditwa
 metse. Byale mošimane a xoneta xore nkane
 di humanang metse xona.

725

K 34/91

A. Ntjic

⑥

P 197-236

725

14

②10/151

K 34/91

Banna ba uwe ba ^{mona} ~~ke~~ ya mangwa xare a tšele
 mošimane ya koro uwe šang xona. Mošimane a
 pitla mo marobeng wa uwe, a epela byale ka
 mehla, metsa, a tšela marobeng kxametsa a ba a
 tšlapa le dikromo tšaba tšaba. A epela byale
 ka mahlang xare mako a no šele. Menna yala a
 tšoxa pele xa mošimane, a pitla a batsa banna xare
 o pitla a epele marobe wa tšala metsa akveka kxapa
 na, a tšlapa mmela le dikromo dihuwe a di buš
 a di epele di fula di xare. Banna ba kxopela
 mošimane mo makekolong xare, a ba nešetš
 nula. Makekole a xang, banna bare se tša mofa
 di kromo, makekole a ba a tšumela. Mošimane
 yala ba ba ba ~~ba~~ moša dikromo,
 ba ba ba mmeq boxosi.

Kamoko

10. Xa be xona le masadi ana le ngwana wa mo-
 šimane, byale mošimane woo o be a tšere.
 Tšatsi le lengwe a re, ke ya xa xa bomasadi
 wa xaxwe, byale mmaxwe a batsa mošima-
 ne xore a se ke a ja ~~se~~ se se baxa
 seklare.

725

①

K 34/91

A Ntjie.

D. 197-236

725

15

②

152

K34/91

Se le Kxauksi le tsela. Mošimane a sepela are
 molseleng a bōna sehlare se se be xo se bo-
 tšela ke mmaxwê xare a se ke a se ja, moši-
 mane wola a se ja, sehlare se la sa mo ša
 la moraxō. a se bōna se le moraxō a se
 kxatla ka mafsika. Sa tloxa xapê sa mo ša
 la moraxō, fao ke xe a tla nokeng a se
 kxatla a ba a se šila ya šala e le bupi fêla
 a se thšêla ka xare xa meetse, xe a thsela
 nka a bōna se mošala moraxō xapê, byale
 o be a le Kxauksi le boxweng ba xaxwê.

Sehlare sa mo tla ba a se tsebê se a ka
 se dirang. Kmpa a se rōba-rōba a se lōkē-
 ka merabeng, xe a fihla, aowa it amoxê
 -lwa xa botse a tšentšwa ntlōng a ba a
 bolaelwa. Kxoxo. O rile xe ba tliša metse ba
 hwetša se tšwile ka merabeng se le ka
 xare xa ntlō. Ba koba mošimane wola
 a thšabêla xae, xe a fihla xae mmaxwê
 are ke xo boditse xoreo se ke wa ja sehlare
 xe byale wena waseja. Batho bale ba mobla
 kemoka.

725

①

K 34/91

A Ntjie.

D. 197-236

725

②. 153

K34/91

Kxalê. Kxalê xo be xona e Kxosi ana le mosadi. Batho bao ba be bana le nqwana wa nqwanenyana. Nqwana wa bona sa le a tswalwa xa a tsebe xo re na fase Keeng, obe a phela ka Sedibelong sa makhuta.

Byale 'tsatsi le lenqwe, motho o mongwe are o nyaka xo mo tšea, byale ba ts-wadi ba nqwana yoo ba mmotša xore xa ke a tšwa ka Sedibelong ke ka mo a phelang xona. Mošimane woo a re ke ha no motšea xa ana taba o tla dula ka xare. Ke moka bare motšêê, ya napa ya ba mosadi wa xaxwê le xe a ya bo-xadi o ile a ntšê ka sedibelong. Katsatsi le lenqwe xwa ba le Kxôro kwa xa xab-o monna yola. Xe ba dutšê bale Kxorong, monna wa mosadi wa xo dula ka sedi-belong a Kxalêxa. A re xo phelesi ya xaxwê botša moxolo'axo a mphê metse a mmotša xore bare tšša metse, mo-sadi wola are sepela o yo mmotša xore

725

①

K 34/91

A Ntjie.

D. 197-236

725

②/3

154

K34/91

O a tseba xore xa ke ke tšwa ka mo sedibelong, nqwanenyana a o botša monna yola.

A no dirabyalo mosadi a ba a tšwa ka sedibelong a ve makhura ths! ths! ths! a phadima. A xile xe atla molapeng, a swara ke mohlwa a tšwene metse ka sexō, pheleso ya mothintša, kwa pele le xōna ya wa mothswara xo fihla molaleng, byale pheleso ya šitwa xo mo thintša ya ba a ba sexolo xwa bōnala sexō sa metse fela.

Ke xōna monna wa xaxwē a makala. A bitša dinonyane kamoka xore a bōnē ye e Kxōna-xo xo bolēla, dinonyana tša tla, mororwane wa Kxōna xa bolēla. A o roma xore o yo botša bo mmaxo nqwana xore nqwana wa bōna o "eme thšimeleleng" wa ya wa fihla wa bolēla, o eṭa o oṭela xore: "Ina esenna nonyana ya bo tše ye nka diē^wlang šelana sa ngwana wa Kx. oši o ye me thšimeleleng." A ba a fihla xa xa bo nhlaxamakhura ba efa nonyane yela dithupa tše pedi xore ^{ba} mmethē Katsōna oṭla šefexa

125

K 34/91

A Ntjie.

(6)

D. 197-236

725

5

(214)

155

K34/91

motho. Kanneke badire byalo rilaxamakhuu
a fetoxa ya ba motho, monna a nwa metse
ale xe la e le motho.

Kemaka.

Xo be xona le mokekolo a dula le nqwana wa
xa xwê wa mošimane. Ka tsatsi le lengwe
mošimane a yo etêla xa xabo moxoloa'xwê.

Byale mokekolo a sala a hlakiso ke phôlô-
fôlô ye nqwe ye Kxolo. Xe mokekolo a thōma
xo tsola e etla etlo nyaka boxabê, xe athšo-
la ebe e ema mo monyakō wa morale e thibel
e mokekolo xotšwa. Xea thsola yōna ere "THSO
-LA KA PELA KE YA METSA Kwidi-Kwidi," xo
fihla mokekolo a bele a ôta mošimane a
boya' mokekolo wala a ramotsa xore o dutše
a thswenywa ke phôlôfôlô ye nqwe.

Mošimane a re ke tla e bolaya, ka nnete
a e la lêla ka sethunya. E rite esa re ke
re "THSOLA," mošimane a e bêttha ka
sethunya ya e hwa.

Kemo Ka.

725

①

K'34/91

A Ntjie.

D. 197-236

725

19

②15

156

K34/91

Bare xo be xona le mmutla le Phiri, Katsa
 tsi le lengwe ba tloxa bare re yo etela, ba
 re xe batla mo tseleng, ba epe sehlatšana
 se senqwe. Xe ba sepele ba setše ba fihla
 Kxaufsi le motse wa mongwe e le bošixo ba
 phirimelwa, Phiri yare xo mmutla, Kitima o yo
 tsea sehla se la ke se lebetše mola. Phiri
 e be e dirwa xore e salo etima mmutla tše e tla
 di fiwa. mmutla a Kitima a boya ka pela ya hwa
 etse phiri e se ethšwe e je phiri ya ngala
 xoja ya la la ka tlala. Ka moso bare xo fihla
 a mo la beng baya xona phiri yare e yontš
 e e a patla ke e lebetše tseleng. Mmutla a ya
 a ba a boya ka pela, le xona phiri ya Kwata
 ya se je le boxobē. Bošixo xela xo ilwe ma-
 ntlong xo robetšwe phiri yare; mmutla,
 mmutla mmutla are Kudu Orenge? Phiri
 yare o se ke wa bolêla Kudu o tla ore tla
 eša tatho. Mmutla ano bolêla, phiri yare xa
 re yê re yo bolaya pudi ko Kwa šakeng
 re e je, mmutla a xana, phiri ya ya e tete.

725

①

K 34/91

A Ntjie.

D. 197-236

725

K34/91

216

157

Ya Ithswara pudi ya e botaya ya e buxa ya
 tsupêla mokxopha. Ya ja ya bitša mmutla ka
 ye o tše yê sebetse, mmutla wa eja sebetse
 fêla wa vâbala. Phiri aare xo fetša xo ja ya
 vâba-la. Ka bošixo xe xo e sa, bare xe
 ba ya kwa šakeng ba nwetsa dipudi dise
 mphêla. Monna wa motse aye, ke be ke ra-
 tile xo - hlabiša byale pudi ye nngwe xa
 e xôna. Byale ye tla xotša mollô wo moxole
 xole xore ye bônê yo a jelêng pudi yeo.

Ba xotša mollô o mo xole bare yo monqwe
 leyo monqwe o a fofa : bona yo a tla wêla
 ka fa mollong, byale mmutla a sêba phiri aye
 ke lotšê ke xo botša. Ke ye o sete wa utšwa.

Phiri ya re re na re baeng monna mmutla xa re
 fofe Mmutla aye ba katla bare e jete ke. Yena
 ka re fofê, mmutla a fofa phiri a re a sa re tabo
 a wêla ka mollong a hwa. Batho ba ke ba hlabê-
 la mmutla kxoro upa ya xae o xwele mexwa-
 na ka saka. Phiri yêna o hwile.

Kemoka.

725

K 34/91

A Ntjie.

⑥

D. 197-236

21

217 158

725

K 34/91

Xo be xona le nqwanenyana o menqwe ana le batswadi ba xaxwê. Byale mmaxwê ana o rēkēla baki ye Khwibidu. Nqwanenyana wo o a re tšatši le lenqwa ke tla yo bōna moko ke mo hlosetšē kudu. Mmaxwê a mofa makxatha ka mmankinyana a re a yo o fa koko a xwê.

Baba ba mmoša xore o seke wa raloKa, ka, ~~mo seth~~ ka mo sethokxwenq xona le phiri xe oka eša o raloKa e tla re xe la tšatši le subetšē ya tla xo o ja. Nqwanenyana are eng. Xea fi hla sethokxwenq a bōna maloba a a kxa tšatši xe le subēla a bōna ntō e tšwēla mo pele xa xaxwê a thāma xo tšōxa, ntō ye o e be ele phiri. Ya re xo nqwanenyana, o ya kae, are ke yo bōna koko, ya re xa re yō ke xo felesetšē nqwanenyana a xana. Phiri yela ya tloxa, nqwanenyana a kitima, o rite xea fitla xa koko a xwê a hwetša phiri yela e jēle koko a xwê. Phiri ya a ~~para~~ dikobō tša mokokob woba ya ka ya sōbala mpeteny wa xa xē. Nqwanenyana a re "koko" ya re ka xare a tsēna a tšōša ya modumela.

725

K 34/91

A. Ntjic

①

D. 197-236

22

218

159

725

K 34/91

Nqwanenyana wola a thōma xo bōna xare se^o se ke pholōfōlō are xo yōna, "Koko na n Kane o^ona le ditsēbē tšē dikxolō?" Ya re xapē ke nyaka xare ke xo thwē botse." A re: "n Kane o^ona le ma^ohlō a ma xolo?" Ya re xapē ke mo ke tla xo bōna xa botse. Are: "n Kane o^ona le molomo wa mo xolo?" ya re ke mo ke tla xoja xa botse, Nqwanenyana wola a thšaba, phiri yare ke mo xō o rile xe a sa thšaba papaxwē a bētha phiri yelo ka sethunya ya ehwa.

Ke mo ka.

Le rile e le mmutla o thswere dinawa. B- yale wa tlakana le "Mma-motlê-Mmamotlê" ware xo mmamotlê tšea dinawa šitši, Mmamotlê a di tšea. Mmutla ware xe o tlo^o ware mphē dinawa tšaka, Mmamotlê a o fa sexonqwana, wa tloxa wa hwetša ba sadi ba ēpa Kxothlō empa ba be ba sena sa xe ēpa ba ēpa ka mafsika. Ware xo bōna, tšea^oq "Sexonqwana" se se le ēpē Kxothlō. Basadi ba setšea.

725

①

K 34/91

A Ntjie.

D. 197-236

23

219

160

725

K34/91

Ba epa. Mmutla xe otloxa ware xo bōna, m-pheng Bexonqwana Sa Ka, ba mofa "Moxopo" a tloxa a hwetsa banna ba epa dinose ba hōka Sa xo thšela a bafa moxopo ba thšela dinose tšela. Mmutla ware xe o tloxa ware m-pheng moxopo waka, banna ba mofa makhura a dinose. Wa tloxa wa hwetsa mosadi a apeile "Setlampa". Mosadi woa a hlōka makhura a xo thšela setampa, mmutla ware xo yēna tšea makhura sia o thšelē Mosadi wola a tšea a thšela. Mmutla ware xo yēna mphē makhura a ka ke tloxē. Mosadi wola a mofa "morako", a tloxa a humana molhe yo mongwe a xoxile diKxoxo tše dithši empa di hlōka dijō a mofa morako wola diKxoxo tše oja. Mmutla ware ke a tloxa mphē morako waka menna wola a mofa Kxoxo. Mmutla wa tloxa ware xo lekhoa tšea Kxoxo se lekhoa la e lōkela ntlong ya diKxoxo. Mmutla ware mphē Kxoxo yaka. Ke tloxē lekhoa la mofa letswai. Mmutla

725

K'34/91

A Ntjie.

①

D. 197-236

725

24

220 161

K34/91

wa tloxa wa efa humana let masadi
 a apeile dikxobē ka pitša ye Kxolo
 empa xo sena letswai, a mofa letswai
 a loka dikxobē tšela. Mmutla wa re mph-
 e letswai la ka ke tloxē, mosadi a Swar-
 a inmutla a o lōkēla pitšeng a o bitiela, wa
 xaxa morifi watšwa ware mphē letšw-
 ai ke tloxē, Mosadi a tloxa a o lōkēla ka
 xate xa pitša a tšela netse a xo bela. Mmu-
 tla wa e hupa

Ke mo ka.

Xobe xonale ngwanenyana a tswetse ke batswadi
 byale papa'xwe a be a tšere basad. ba be bedi bare
 xo hwa ngwana wa bona a ya xo ma kaxa mind
 ne'axwe leina laxwe ka Sandarela. Xe a ntse o
 ntse xa xa inmane'axwe, letšatši le lengwe ngwa
 na wa kxosi a dira mokele wo maxolo-xolo wa
 matsatsi a mararo, xore a le onyakē masadi. Byale
 letsatsi le mathoma. baxa kxosi katsikiso batho
 kamoka. Byale inmane anywane ngana atsebišō bare
 baxwe xore ka basixo xenale mokele kwa
 xa kxosi

725

(6)

K 34/91

A Ntjie.

D 197-236

725

25

(221) / 62

K34/91

Ka bosixo baje tsaxa ba thlapa, xexo thoxiwa xo
iwa moketeng. ngwanenyang Sendarela are lenna
nka-dimeng kobo ye nngwe lenna Keye moketeng.
Mmane'axwe are ke xore xe o tsebeletse o kaya
batheng xe e joba mathatheng byale. Xona mouwe
Sendarela xuri a thlaxaletse are kadietša
mathatha. Bale ba xano xo mo aduna dikebo a ba a
Sala. alla e ya kwa etitleng a menaxwe alla
rua ka bohleka. Xe a otse alla moxoduno xo
lebilla la mmakwe atlwa nanyane e letsia molodi
e mmitša a lebelela. nanyane ya mofa dikobo ledi
eta tša boše. yaba ya mofa le karaki e fala ya
dipere. Gare o 'boye mo ~~the~~ nthse - are wo tho
hama. A thoxa a yā kwe moketeng wouwe, o
humana batho ba ba ntsi xe a tšena bathe
baje mothlalōla kamoka ke xore o be a
o pere xo botse. ajo nna ko Koraking a jofa
batho dilekere kudu-kudu o be a efa ngwana
yo manyengane wa mmane'axwe, ka nake a.
thoxa a boela xae. a fihla a apola tšela tšō
botse a fa nanyane yela, nanyane yela yo boela
moraxō.

725

(1)

K 34/91

A Ntjie.

D. 197-236

26

(299
222)

163

725

K34/91

Ko tharama xe ba seno fihla are leojele byang bare ra oja naa. Mawana yo manyane wa mmame-axwe yena are nna katha kaja dilekere ke e fa ke motho yo mangwe wa xo a para botse.

Ka la bobedi la mokete e xona ba xana xo moa dima moko ye'ngwe, a lloxa a yo lla kwa lebitleng la mmawane manyane ye la ya maa ya mmotša ka melodi a e bano ye nefa dikobo le dieta le Kanaki a bo ya mmotša lenako ye a llo baya kayena. A ihla a jonna kaja karaking a sekabo a joloxa, antsea bafa dilekete antse ka karing a bo a boelaxae. Kataborara-igwana wa krosi ka tsatsi leo a mmona a khxahlwa ke ngwanenyana yee a ba a motsea, tsate, le le ngwe xe a ntsa a le kwa boxadi banenyana ba xa minane axwe baya nokeng bu feta ba o bitša Sendare a xote a ye le bona nokeng. Ba humana Sendarela ana le ngwana, a bo ba lloxa le ye a mmoxongwana a ya le bona nokeng, ba fihla ba tlamelela ka yena, a owa ngwanowa batho a dumela, ba tlamoleta ka yena, ba ba

725

(6)

K 34/91

A Ntjie.

D. 197-236

725

127

K 34/91 (223) 164

ba mo hoxela ka xare xa sediba. Mokekalo yo
 mongwe a mo humana are nixelélélé a mofa.
 Mots'ea a humana e le hoxo ya motho, a mofa.
 Sexo, a humana e le seatla sa motho. amokhe
 leléla, xotlaxa ntwae Sendarela aya xae bafihla.
 Bare nna o ntse ontse kee are xe are kee
 bolela a jontsa kxauta ka xanong.

Kemphela.

lo be xona le banna sa banê, yo mongwe a e
 nna ke nyaka pudi xove etlê e ntswatêlê ke
 rêkê mabêlê. Wa bo bedi are nna ke nyaka letlalô
 la pudi, wa boraro are nna ke nyaka dikxomo, wa
 bonê le yêna are nna ke nyaka mollô xove ke
 tle ke nnêlê. Ke tswê phefê. Banna ba o ba rile
 ba sa sepela monna yo mongwe a tswêla are.
 xo bôna yo mongwe le yo mongwe xa a tse yê ka
 tsela ya xaxwê o tla bôna se a se nyakang. Ba
 sepela wa pele a humana dipudi a di tšea wa
 bo bedi a huma a dinku le yêna a di tšea wa
 boraro a humana dikxomo a di tšea. Wa bonê
 a sepela se baka a sa bone mollô, ba le ba molete

725

①

K 34/91

A Ntjie.

D 197-236

28

224

165-

725

K 34/91

Monna yola a ba a xobala mo setlatseng a lapile.
 Oxile xe a tsoxa a bona mokekolwana, A tlwa Motho
 are yona yeo ke mpho ya xaxo etseê ele xore.
 O ra mokekolwana wos. Monna wola anyama e-
 mpa a motse a mmopula. Xe a fihla bankane
 ing ba xaxwê. ba mo kwêra bare na o rwe
 leng-jo! jo! jo! Monna yola a fetola are ke se
 lenna ke se filweng. Mokekolwana yola a
 mmotša xore. se ke yeng se diê a se diê
 monna yola a dumela. Mokekolo are
 ona le selêpê le mphakapare eng. Are
 xo yena yema thaba ye o be o e sêxê
 ka mphaha, monna yola a dira kyalo. Ka
 moxô a bona xotšwa dikxomo le dinku,
 maruô ka moka. Monna a ema are. na bya-
 k nke dirang ka ôna? Mokekolo are byale
 reba humi le thswanetše xo buša se-
 thšaba se. Ka nnete batho bale ba
 buša ya ba dikxoši.

De se uwe.

725

⑥

K 34/91

A Ntjie.

D. 197-236

29

②25 166

725

K 34/91

Mošimane yo mongwe o be a le xōna bare
 ke Dick. Mošimane yoo o be a sena bats-
 wadi le xōna a sena baxwēra, e le
 moditšana. Buale tsatši le le lengwe orile
 a dutše a tšwa banka ba banqwe bare
 kwa Kxauteng xa se Kxauta ke mohlōlō, le xe
 o sepele o xata xodimo xa yōna. Mošimane
 aye xo tšwa, a rata xo ya xōna. A bāna monna
 yo mongwe e nametše Karaki. A re xo monna
 yola, na o ya kae? Monna a re ke ya Kxauteng,
 a Kxopela xore a ka mo nametša a ya na e motho
 yola a dumela, mošimane a namela a tšwa le yēna. Ba
 rile xe ba fihle šetše e le bošixo monna yola aye folo-
 a re fihlile, a folo. Monna yola a tšwa, mošimane a
 šala, a dula mathuding e dintlō, phefō e foka ka
 matla Kudu-Kudu. ~~Mo~~ Xōna moe xo be xona le
 mmereki wa nqwane nyana, orile xo mmōna a
 tšea metse ka sekōtlōlō a botšididi a mothšela
 ka wōna mošimane a thapa ya šala e re ke Kx-
 o e nailwe. Ngwana wa lekhoa aye xo mmō-
 na a xoxa nqwane nyana yola, babitšo Mošimane -

725

(6)

K34/91

A Ntjie.

D. 197-236

725

³⁰
K34/91

725

(226)

1167

yola xore a tsênê ka ntlang. Papaxo nqwana
 woo a hira mošimane yola a o wa a bêre-
 ka xa botse. Ka mo a benq a rôbala xona
 ntlwana ya xona e be enale maxôllô. Oxile tsa-
 tsi le lenqwe a bea dijô ka ntlang yeo xe
 are ke oja a humana maxôllô a feditše.

Katsatsi le lenqwe a bôna mo-
 simane yo monqwe a tswere katse are
 oyo e bolaya are no yêna, mphê katse
 ye mošimane a mofa yona. Katse yela
 ya ja maxôllô a le ya ba ya tsovala
 dikatsana tše dintšhi maxôllô a napa a
 huduxa a e khutsa xo jêlwa ke ôna.

Se se uwe.

Xo be xona le basimane ba ba bedi ba yo
 nyala. Bae xe ba fihla bare xo bôna, ka
 bošixo le tlaya di diša dikromo tše ka xore
 xa xena modiša. Ka bošixo basimane bale
 ba yo diša. Ba ile ba sa fihla naxony mo-
 simane yo monqwe a hlaba ke mmetlwa
 are xo yo monqwe, nna ke sa ihlomola.

725

K 34/91 A Ntjie.

(6)

D. 197-236

725

31

(227)

K34/91

168

Qowa a ihlomola yola wo mongwe a hloxa
 e dikxomo a ya naxeng. Yola wa xo ihloma
 la, a sala a timeta ka xore a ba tsebe naka
 yeo. Xe a hloxa a xe Kxane ke yena ke yena
 a se ke a ba a bona motto. Xyle ^{ele} Kxane a
 hlakana e monna yo mongwe. Xomme mo-
 nna yoo are xo yena, o tsua Kae? Mosimane
 yola a mmotsa ka mokxwa yo a sepetšeng ka
 xona le xobane o timetše. Monna yo a are
 xo yena xo e ye ke tla xo ngakela mesimane
 wa xoo felesetše. Ba hloxa baya xa-xabo monna.
 yola, xe ba fitla xae, monna a ya noxeng xoe.
 Kxopela xore e felesetše masimane aoxsa
 noha ya dumela. ba ba badira mefaxo ya
 tseleng ka basixo yare e sa le ka maso.
 ba wela tseleng. Mosimane a epela are.

Hlwai yešo ntatetše ke a hloxa

" " " " "

Ke a hloxa,
Ntatetše. (4)

725

K 34/91

A. Ntjic

(6)

D. 197-236

725

32.

(228)

169

K34/91

Nôxa yela ya mo tatetsa - ya mo tatetsa a
kwala mefaxô yela ba wêla tsela.

Xe ba fihla tselenq, byale ba lapile a
re xo yôna ?

Hlware yešo ntatollê Ke lapile,

" " " " "

" " " " "

Ntatollê - Ntatollê. (4)

Hlware yela ya tatoloxa ya tatoloxa ya
Kxomama-fale ya ikhutša le mošimane yo
la a ikhutša, a fakolla mefaxwana ya bôna
ba ya ba re koja ba thôma xo tsêna tse-
eng, mošimane ago ôpêla - byale ka kape
e a re: Hlware yešo ntatetsê Ke a tloxa, ntate-
tse - ntatetsê. Ba sepela - basepela ba ikh-
utša kwa pele xela ba lapile. Mošimane a
nthša mefasô ba eja ba ba baefetsa. Ba
sepela ba fihla sedibeng ba nwa meetse
ba ba ba ekhutšê ba re xo nwa ba tloxa.
Ya mo tatetsa ba tloxa xe ba fihla kwa
thokô xa xae mošimane a thôma xo ôpêla.

725

(6)

K 34/91 A Ntjie.

D. 197-236

33

725

K 34/91

(229)

170

Hlwaxe yeso ntatetše Ke a tloxa,

Ntatetše

Ntatetše Ke a tloxa,

Ntatetše,

(2)

Mqwanabō are xo bo mmaxwē buli oetla se
 ôre a. mmaxwē a re o a kēla. Ba re xe ba re
 le a nōxa ba bōna -qwanabōna a tateditš.
 Ke nōxa ba thōma xo makata. Aowa nōx ye
 la ya motatō a a tsēra ka nlong ba ba a
 a ~~lexoxō~~ by. dula. Nōxa ya laēla. ya re xo bōna
 ka tošixō ke a tloxa a o wa ba edirē-
 ta mphaxō ya tsōra e tloxa.

Se se uwe.

Mosadi yo monqwe o be a tloxa are o ya
 mamopudung a bo tse nqwanā. Xe a fihla
 a kxwa mamopudu a flatša seroto a koxa.

Xe a tloxa a hwetša tawana e robetše

Ka toang a e tšēra a tloxa ka yāna xe
 a fihla tseleng a biēna tau pele xa xox-

120

K 34/91 A Ntjie.

(6)

D. 197-236

725

34

(230) 171

K34/91

wê a thōma xo thšoxa. Tau yare xo yê-
na "Osebe o likile". Mosadi are na
ora eng morena? Tau yela ya fela e
re "Osebe o lekile". Tau ya tloxa ya
le ba taong ya yōna ya hwetsša nqwa-
na a se xōng. Xe e tloxa e Kitima ya
thswara mosadi wola yare xo yēna,
ke re a se be o lekile. Mosadi a thšoxa
a no butsiša xōre na tla be ke lekile e-
ng, Tau ya bolaya mosadi yola ya le
sa nqwaŋa a ba a ipolaya dimopudu tša
thšaloxa.

Se se u we.

Xo ba xano le monna le mosadi ba nno
tse molla mosadi are xo monna e re ke
nkabe re xe re nnetše molla byala, e le ba
nenare besitše sebetle sa lou. Ka besiro a tsax-
a a opara letlale la tau a ba a i thokelela
lono, a Hoxa Éimola a Sepela - a sepela a
ba a fihla mo. xo dulung ditau, aowa tswoja
fihla tsa e thabēla, ye nngwe yōna ya jare

725

K 34/91

A. Ntjic

(6)

D. 197-236

725

35-

K34/91

(231)

172

nna nka se re rakxalo, ke tau mang
ya moroko mo rapeng tšela tšajo e
raxa. Ka bošixo xe deyo nwa kea e xa
ya nngwe tšare wena xape o šala le koko
tšare re hoxa tlēla metsejowa tša etlela
le motse ka bošixo xwa šala tau ya mo-
rokō mpeng tšela tšar omwa tša tlēla moke.
kolo le yela, tšela di jare xe dire ke subē.
ka mata yela ya morokō ya bolaya moke
olo yola ya tšea sebete ya tšea mokekolo
a huila ya e ka-letša mo xodimo xa ntla.
Ya hoxa Simola ya Sepelo, ya Sepelo, tšela
xe di boyo tšela e beng e re xa e se
tau ešē, ya bana setopo mo xodimo xa
ntlo yare. Ke le boditše kare xa e se tau,
ke tau motho, motho yola e lebaneng ke
xena a swere tšela. Tau yela ya re i xe e
ēpela yare:

← Tau ya ke tau mang tsikelele
tsikelele tsi. Tau ya moroko mpeng tsike-
lele tsikelele tsi. Ke sile ke le botša kere

125
①

K 34/91 A Ntjie.

D. 197-236

725

36

(232)

173

K34/91

tau ye ke tau motho tsikelele tsikelele
 tsi. Tsare xe di fihla tsa humano e le
 anete mokekolo a hwile. Tsa hoxa tse tota
 motho yola tsa sepela tsa sepela, tsa re
 tseleng tsa boya. Motho yola e ba neng se
 tse a fihlile xaxaba. Batho bala bafihla
 ba besa sebete sela ba ba ba sija ke
 basixa moana yola a ra mosadi ~~are~~ xa nke
 nyake metse a llang sexwaxwa, mosadi
 a tsea kxapana a yo nyaka metse a sa
 lleng sexwaxwa. A fihla mo moxobeng
 yo mongwa ~~an~~ opela are:

"Ma nke nyake metse a llang se^xwa
 xwa we, metse a llang sexwaxwa we". Sexwa
 xwa sano. A feta a humano yo mongwe
 moxobe a epela le wona wa lla
 sexwaxwa. A feta a fihla moxobe-
 ng wo moxolo-xolo-xolo wo o beng
 o enwa ke diphōōfō ka moka. Xea
 fihla a onêa a opela a kwa xo sena
 sexwaxwa se se llang, xea batamêla

125

K 34/91 A Ntjie.

(6)

D. 197-236

725

37

(233) 174

K34/91

aKxa ka se-xô a thsêla ka Kxapeng
 ye a beng a e tswere ya tala e e bea
 Kxakala le mokobe. Mosadi wola a
 tsêna metse a le a mokobe a a fetse
 Kamoka mokobe wa ba wa sala o xom-
 lle xo sena selwana sa lerothi.

Dinholofotswana tse dinyenyane
 xe dita xonwa, tsa hamaana mokekolo.
 wola a feditse meetse a mokobe. Kamoka
 ka a bile a patelwa ke xo Sepela.

Tsa mmotsisa xore metse a ka

Mokekolo a feto a are :-

"Meetse a nwele Kenna
 bana ba nqwanka ke ye ke atloxa
 meselana e mebede." Tsa re diKxolo di
 sa le moraxo. Tse diKxolo xe di fitla tsa
 mmotsisa a re ke a nwele. Tsa mmolaya
 meetse a tala mokobe wola diphoofô
 tsa enwa. Mokekolo yena o hiile.

Se se uwe.

725

K 34/91 A Ntjie.

(6)

D. 197-236

38

K34/91 (23/24) 175

725

Xo be xona le diphōōfōlō di na le lešaka, byale lešaka leo ke kamo diphōōfōlō Kamoka di beng di dula xo lōna. Ma Kxaups, le xona xo be xona le mōkekolo yo monqwe, o be a eja malōkō a diphōōfōlō, le tšona di be di aja ra-šō a a tšona. Byale diphōōfōlō dire di xa e le xo fula mōkekolo a šala a tšea malōkō a le a fihle a aje. Ka tšatši le lenqwe tšare xo Khudu, wēna mmamehla o šala o letile fa xae wa lōna se se re. jēlang. Mokhudu a dumela a šala. O rite a sa xobetše mōhōho a olēla malōkō a le a ba a floxa a sa xobetše. Diphōōfōlō xe di boya tša re xo mokhudu, na monna nkane a se xōna a fa mōkekolo yola xaa tšea; Mokhudu aic nna le xo mmōna e se ke mmone. Olowa tša re wēna morwa mazēkane ka bešix o tšwanetše xo šala. Morulla aye xo lokile, aowa xasasa a tšaxa a se e mafulo a šala a letile metse. O rite a sa khutile a lōna mōkekolo a tšwela a tšwere bolekaana a ya xo yēna aye: "Ešē morēna Mōkekolo"

725

①

K'34/91

A Ntjie.

D. 197-236

725

29

K34/91

235/76

Mokekolo aowa amo dumêla orile a sa ntše
 mmulla a re xo yêna, nke otlê o nthswarišê
 sešixo se, ke loxa sešixo. Mokekolo wa batho
 a ya a re xo yêna, mokekolo wêna tsêna ka
 xare nna ke tla dula ka ntlê. Aowa motha
 yola a tsêna mmulla wa thôma xoloxa ba
 ntše ba tsere ~~dixang~~, mokekolo orile xe
 a re phaphasa a humana a khupeditšewe ke
 sešixo xe hlôka setšoba. Diphôšfolô tša mo
 humana tša rêta mmulla aowa mokekolwa-
 na yola ya ba nama.

Seseuwe.

E rite ele mokekolwana a phela - ka lefsikeng
 le mešimanyana, batho ba be ba fedile
 kamoka, byale mokekolo le mošimanyana
 xe ba dutse mošimanyana a tswe a bone
 dikromo dila minotong, a nama a hoxa a
 ya xêna a fihla a di le bêtê-la badiša babe.
 bale ka nthaxô ba sa mmone. A re kromo
 ye e leng botse a e tsêa a hoxa a êta a
 opêla are: "Kotwana laka xumêla - temela"

120

K 34/91

A Ntjie.

(1)

D. 197-236

20

725

K34/91

(236)

177

(2)

benye hromo baella reumela-reumela. A hoxa
 a ba a fihla lefsikang are koko dula a bub
 ano dira byalo a ba a flatsa lesaka. Xea
 hoxa a nore o seke wa xadika dithotsê, koko
 axe are nka se xadikê nqwanaka. Mosimane
 a hoxa koko ^{apxwê} a sala a xadika dithotsê o rik
 asa xadika thotsê ya thunya ya tsêna ka
 tseberiq kenqwe ya thunya ya tsêna ka
 xe ye nqwe. Mokotwana a thibana ditsêbê
 Mosimane a boya a thewere krome are nka
 tuana - nkotwana mpulêlê, mokekole ase
 mathwê. Benye krome ba fihla ba bolaye
 mosimane yola. Nkotwana atšwa a humana ba
 mmataile a huile. A thoma xo makala are
 na e ka ba o bobile ke enq? A monodula xa
 rare a tsoxa. Mosimane are ke xo boditše
 xore a seke wa xadika dithotsê, byate
 ke nyakile ke e tše ruxi.

Sesenwe sa maseta wa Seripa.

725

K 34/91 A. Ntjje

⑦

P 237-276

725

81-11

⑦

OOT 22 1945

MONITOR

K34/91

EXERCISE BOOK SKRYFBOEK

NRS 0 is bl. NR.

NAME
NAAM A. Ntjje:

CLASS
KLAS _____

_____

Registered No. 513/31. "B"

725

K'34/91 A. Ntjic.

(7)

P 237-276

725

K34/91

(237) 178

Mongane ya ma batho baya kxo nyeng.
 E rite e le bananyana ba ya kxonyeng
 ng bana le nywana wa kxosi. ba sepe
 la ba fihla mothabeng ngwana wa kxosi
 a kxolwa ke le lefsika. A thoma xo kwe
 ta a tšea lefsika a le kxotšexa lela
 le mo kxotšexo a leroxa. Ba nama batho
 xu baya kxonyeng xe daboya ba hwetsa
 lefsika le la e le thaba ye kxo-lo-kxolo
 bathabexa. Ba thoma xo le epelela bare
 na ^{so} soxe ke nna furi a foxite ke mo-
 kxadi le mokxatšana yuri ba feta ka oke
 ka otee ba e ba ba felela xwa ša-
 la wala wa xo kxolwa ke lefsika ka xoba
 ne obe a leroxa bamotloxeka e rite xela
 a bona e le bošixo a thoma xo opeta
 botse lefsika tabulexa xe a tšwa la mo
 patisa a kxona a feta. A bôba motlo o lu-
 ka kwa mmatong a ya xona a hwetsa
 mchekolwana le mošimane, a hwetsa ba apetile

725

K'34/91 A. Ntjie.

(7)

P 237-276

725

K34/91 (238) 179

mapela. ka xobane batho ba xona ba be a ija
 batho ba mthabi^{ša} ba mroma xore a o bešeta
 Mošimane a botša mmaxwe are ka bošixo
 xola ke ile xo tsama o šale o era Mollo
 yo o ore xa ke xo kute O šee sekevo
 le m~~phaka~~ ore ke a xob~~ola~~ ore keya
 mmo o~~la~~ o mohiabe o m~~hata~~ moapee mma
 xwe a dumela. ngwanenyana a ba kiwa xe ba
 bolela byate a seke a bolela selo. ka boši-
 xo mmaxo Radimo ara Mosetsana are etla
 ke xo kute ngwanaka Mosetsana are ke
 tla xo kuta pele mma mkekolo a se
 xane a dumela. mosetsana a mokuta a tše
 a tipa a mo maba ka yona a hwa a moap-
 pea Radimo xe a boya are naa nama e
 botswitše mosetsana are Eng a mofa
 Radimo are mmaxwe are Naka ojena
 are ngwanenyana xa ke ye. O nne a foša mara
 pokeno ntle. a dira byalo e fetš^{tsa} Mosetsana
 B kitima are Radim o nyele mmaxwe a
 foša marapo dimpya di kokona disa^{kie}
 me Radimo ie yena a maba ke diseho.

725

K 34/91 A. Ntjie.

(7)

D 237-276

725

K34/91

(239) / 80

Nonwane ya tau le mmutha.
 Ka tšatši le lengwe tau e nie e tsoma,
 ya thakana le mmutha. Mmutha ware xo tau
 ware o tšwa kae xakxolo. tau yare ke tše
 tsoma, fela xa se ke bone se nka se bola ya
 ny ka seja. Mmutha are byale o swerwe ke
 thala, tau ya eng, ke swerwe ke thala. Mm
 utla are, a re loe manō. Ke uxe lešaka le le
 xolo. O tšepé ka xare, o epe moete o moxola.
 O tsene ka xare xa moete, o nthšé mēna
 ma xe ha dule kwa xodimo xa dithata tša
 lešaka ka bitša diPhêêfêla tša ha, mme
 wena wa di swano wa di bolaya. Ke moka
 tša dia byalo. tša xaxa lešaka le lexolo.
 tša le fetša tau ya ePa moete ya tse
 na. Ka moka mmelet wa tau wa tsera
 ka meleteng ya nthša mēno. Mmutha a
 duki xodimo xa dithata. A bitša diPhôôfôlo
 are, thang le bone mēno a medie fase
 xose metse. Ka moka tša ha. teta tša se

725

K 34/91

A. Ntjic

(7)

P 237-276

4

725

K 34/91

(240) 181

tša tla pele, thšweni yatta. Pele, ya tše a
 lehonyana ya kiotha leinia lo tau, tau ya budu
 yala. Napa thšweni ya hoza. Xwa tla diPhôôriâ.
 Tša fibla tša tšena ka lešakeng, tša tswale
 ka Xomme tša bina diPêro. Tau moia dibina
 ya tsoxa ya di swara, tše dingwe tša
 thšaba. Mola ba di boxile, ba di bua. Tau ya
 re Mmutla re tša di rang ka dinama tše.
 Mmutla are rakxolo re axe ntlo, re afe-
 ye dinama tše. Ke moka ba axa ntlo. ba
 apec dinama. Tau ya re are rulele ntlo ye
 ya^r Motloxola na ka xodimo na ketha dula
 fa se. Mmutla a xana are ke hawa. Tau ya
 aua ka xodimo. Ke moka tša thoma xo ru-
 lela. Mmutla are rakxolo tšša mose a wa a
 xo ke xo ke xo tene dinta, tau ya dumela.
 Mmutla wa nyaka ditshana ya kxokxothêla
 tau ya re Mmutla oa tšša ya. Mmutla are se
 tšša nta e kxolo se rakxolo. Fi na kxokxothêla
 xo fibla puia etla. Puia yara tau ya re ke
 hoša mose a wa Pala ya ba ya etwa. Mmutla wa
 ja dixema o letee.

725

K34/91 A. Ntjie.

(7)

P 237-276

725

K34/91

(21)

182

Mongwane ya mašilwane

E site ele mošimangana bare ke mašilwana
 ne. A tlhoxa a te ke ya ngaka mosadi. A
 tsena ka motseng o mongwe le o mongwe
 ba mmonthša mosadi a ba xa na ka
 mo ka. A tlhoxa are ke ya xa tladi ya xodi-
 mo ke ya nyaka mosadi. A tlhoxa a te fi
 hla mo kxorong ya mošalê. A hwetša
 ke monna ^{wa} ya kroši a mmošiša are na
 mašilwana o nyakany are ke nyaka
 mosadi monna. yeo a tlhoxa a bitša ba
 nenyana kamoka. Emongwe ^a ya kwa xo
 yena mašilwana ^a xana ^{are} xa sewena
 kamoka a ba xana xwarzja ngwa
 na wa kroši ye na ma morata
 ngwana wa kroši o be a samo
 rate me a nio fšea. Batlhoxa ba
 ya xa tladi ya fase a na
 le mosadi we xaxwe batho
 bafibia ba mo thabela. Kudu
 bahlabo dikomo ya ba menyanyan

725

K34/91 A. Ntjic.

(7)

P 237-276

725

K34/91

(242)

183

Nonwane ka... Moxa.

Erile e le noxa e na le lebone.
 Lebone leo le beletuka bušixo fela
 kašatši le lengwe motho yomongwe
 u le bona. Motho yeo o be a beraka
 leburu a le boša are ka mehla ke
 kōna lebone. Ka e, mosotho a mmoniša
 mantšiboa la re xo mmereki wa xaxwe se
 dela o yo letšea mosotho a tšea pere
 ye tšwumu a e kxolla ya tloxa ka
 lebelo a fihla a letšea. Moxa ya mme
 na a ^{na} memela pere ya xaxwe ya kitima
 Motho yeo o beaššaxite tšwi a
 tsena ka ntlong ka pere a kxonya.
 ntlo noxa ya tletša ntlo ye a bax
 a tsene ka xo yona ba e bola
 ya ba e kxala ba entšša divisa
 tše ntši ntši. leburu la yota
 mesotho yea ~~ku~~

725

K34/91 A. Ntjie.

(7)

P 237-276

725

K34/91 (243) 184

Nonwane ka mosadi ana le ngwana.

Etile e le mosadi o na le ngwana. Ngwana
 wa xaxwe a ngwana a ye ke ya
 xo etele mmaxwe a ^{ye} Sepola o se
 ke wa tšea ka tsela ya xodimo
 o tšee ^{ka} tsela ya fase. Ija xodimo
 ena ledilumi. Ngwana wa xaxwe a
 dumela. Xe a phila mo ditsele
 a tšea ka tsela ya xodimo
 A bona phetofolo ye kxob-kxolo
 A thoma ko epela are mma
 o rile a mpotsa a re tsela o tsee ya
 fase ya xodimo ena ledilumi. A ngatho
 boxobe ba ngwana a efa kwa pele
 a efa. ye re motho ke aja kōmo
 aja. kwa pele a le kraufsi le xae
 are sebataxomo. Batho ba tšwa ka
 ka moka le banna ba tšea maru
 mo le dilepe ba e bota ya ya
 hwa. Ba ye xo yena ba kxae bare
 Nyatša molata e letše molaleng.

725

K34/91 A. Ntjie.

(7)

P 237-276

725

K34/91

(244) 185

Monwane ya banenyana ba hlapa,

Erile e le banenyana ba hlapa kwa nokeny.
 Ba šia yo mongwe ba fihla kwa nokeny
 ba fihla mahabea bona. Xe a fihla are na
 mahabe a lena a kae bare, Ba re re a
 fositse ka mo nokeny u foša a xaxwey
 Ba'ha xe ba feditse xo ^{hlapa} ~~ngwala~~ ba nhlša
 mahabe a bona ba aparā. A thoma xo
 lla are na le seng le nlisitse ke
 foša mahabe aka byale nna ke
 aparā? bare xare be tseba
 ba tšaxa yema a tsena ka nokeny
 a thala a hwetša mokekolwan wa
 kxakale kxalekale a re o nyakang
 ngwa-na ngwanaka are ke nyaka maxa
 be aka ke a fositse ka monokeny
 re naka. Mokekolo are nngwaye u
 mongwai ya. Mokekolo are sepela
 oha hwetša mosadi wa koto le
 letee o seke wa ba wu
 moseki. Ngwane-nyana a tšoxa a
 mo hwetša Mosadi are o nyakang,

725

K34/91 A. Ntjie.

(7)

P 237-276

725

K34/91 (245) 186

are ke tamiwe ke mokedwana a noma
 ufe tsena ka montlong. Xwa tšwela monna
 wa xo ja batho. A ye mama e a nkxo.
 Mosadi are xa xorra molho moo. Molho yo
 la a hloxa. Mosadi are; khuru mola ka
 ma sefaleng a hwetša ngwana. A khuru
 mola a hētša thovig, a khuru mola a hwetša
 bo xobe ba ngwana, a khuru mola a hwe-
 tša dikxapa tša ditšithširi le ya ditsa le ya
 mapela le makudwa. Mosadi are pepula
 ngwana a mofa le mahabe a aparao. A ye
 xe o bona ditau o kxuthole kxape
 ye ngwe kwa pele a bona ditau
 a kxothola kxapa ya linta a fihla
 tša ija tša molatek. a kxotha yengwe
 a kitima a kxothola ye ngwe kwa
 pele. A kxothola tša fe le la a fihla
 xae. Ka xore bomohob wa xe babe
 a ile xo diša e monyane are besi
 šole o etla e moxob are o a kela
 o seke wafe o bona ngwanešo

725

K34/91 A. Ntjie.

(7)

P 237-276

725

K34/91

(246) / 187

a timetše ware šole. ye a fihia
kraufsi yola abeto a tana are xa
se yena are ke yena ka nnete
ba mohla ka netša bathabile. banenyana
bale bamotloretšeng ba - dumaxe motho
wa bobona ana - lenyana. Ba re le tena
re a ya. Ba tloxa ba fihia ba wetsa
dikobo tša - bona. Ba thala ba hwetša
mokeko - wana yola are na le
ngw. Nyakang bare le nyaka diapora
tša tena. Are ngwayeng are sisi o
o bona - xole tena ye swanetše xo
xo ngwaya. Mokekolo are sepehang
le tla hwetša mošadi ya koolele tee
batloxa ba - mohwetša ba thsexela ka
thoko a re naa le nyakang bare
re romilwe ke mokekolo. A re tšenang
ka monkong ba tšena monna ya xo
ja batho a tšena are mama e an-
kxa, mošadi are tšena are tšena
o ba je a tšena a ba fetša.

725

K34/91 A. Ntjie.

(7)

P 237-276

725

K34/91

(247)

188

Evile e le kxosi e na le mosadi, mosadi o uwe a ba
 le ngwana a ve xo ba le ngwana a hwa ngwana a sa
 la e le thsiwana kxosi ya tšea mosadi o mongwe
 a na mosadi o uwe a ba le ngwana ba thoma xo
 hloya ngwana wola wa xo hloka mmaxe ka xobane
 o be a le botse a phala na bona ka botse ba
 rekêla wa bona diaparo tšedibotse wola o na
 ka mathatha bare ke moatla phala wola wa
 thsiwana. Bare bona antše a phala ke na thsiwa
 na kxosi ye mongwe gare xo batho kamoka
 gare * beke yelang tšea phathing mongwe le
 mongwe arêkêle ngwana wa xaxe a wa ngwa-
 nanyana dikobê tše dibotse kxosi ye a ya rekê-
 la ngwana wola wa yona wa xobeta dikobê tše
 tše dibotse wola baseke ba morêkêla bare xo
 yena xe re boya phathing re huriane dijo dilu,
 kile ave enq basepela xe ba seno sepela,
 ngwananyana wola a sala a lla nanyana ya tšwê-
 la gare xoyena o llêlang ngwananyana ave ke
 a lla ka xobune bathoxetše bathile phathing

725

K34/91 A. Ntjic.

(7)

P 237-276

725

K34/91

(248) 189

ba rithoxetše ke le tee lexona baxana xo nthē-
 kēla dikobō. Nonyana yare nthšale moraxo
 a e šala moraxo a fihlamo lebitleng la mmaxe
 a humana dikobō tšedi botse nonyana yare dia-
 parē. Adipara e ya kwa phaliking ngwananya-
 na a xuna are batla mpona batla bampetha
 nonyana yare ^{oq} ka sexotsebō, a tloxa aya xe ati-
 kla, morwa wa kxōši a mmona amaswara atantš
 a le yena are ke a mmitšiša xove ke ngwana
 wa mang ngwananyana ase taba a mmotšha jwa
 le bananyana ba bangwa beebme balebeletše
 wola wa xo oefa lexo bina xaabine morwa wa kxōši
 lexo moruta a be usa nlarate ngwananyana wola aph-
 enyokxa morwa wa kxōši athšaba batseta bare
 kxane ba moxoba ka dipere aba šia batho baša-
 la bamatetše ngwananyana wola ašihla a apolu mola
 lebitleng la mmaxe nonyana yadiboloka morwa wa
 kxōši are xa bušihle leboyeng ba dumela
 kxōši yela le mosadi ^{ba eta} tata baraxa ngwananya-
 na wola kore o ectlaela xe ba fihla xa e buhu-

725

K 34/91

A. Ntjic

(7)

P 237-276

725

13

(249) 190

K34/91

mana, dya dilikile ngwananyana wa xo befa are
 moxwala nkane wena ose oye phathing wala
 are ke be kettatla ke apere eng wala waxo
 befa atšea pitša a thepla ašaciketša wala m.
 afadi. Ka bušixo ba boetela phathing bare
 xa ngwananyana wala rehumane dya dilikile are
 eng batloxa xe basena tloxa ngwananyana a hla-
 pa aya kwa lebitleng ngwana ya mofa dikobō
 tšedinywa tše dibotse a tloxa^a ya xana kwa pha-
 thing morwa wa kroši arroswara a tanthsa le-
 yena ngwananyana a bona xore ke nako a phe-
 nyotxa morwa wa kroši a thšaba batseta bamoko-
 ba, are antše akitima seeta setwa a sethose-
 la morwa wa kroši a se^{se} batšea^{se} xe bathšisa kroši ya
 re c hla tšoxa ele ka^{se} bathšisa bananyana seeta seure
 wo setla molekana oha tšewa ke morwa waka
 ngwananyana wala waxo befa mmoxe le papaxe
 ba lala ba mmotša xa masela bare moxonqwe koto
 letla boela seeta setla samolekana kroši yatse
 xa e le ka^{se} bathšisa bananyana seeta yaba ya fihla

725

K34/91 A. Ngjie.

(7)

P 237-276

725

(250) / 91

K34/91

xana mouwe matseng wa kxosi ye uwe kxosi
 ye uwe ya tšea ngwananyana ya moihla mo-
 rwa wa kxosi yela ya lekanthša wola wa xosera
 sa mopatana are are ke, atswa abona monwana
 o tšwelela ka moraxo xalcbuti are are ke are
 beletla ahumana ngwananyana wola o mobotse
 a se ka taahla aye ke a molekantšša. aje moxal
 xa ka letsōxō atšaxa leyena kxosi yela le mo-
 sadi wa yona bašala ba nyamile ngwananyana
 wola anama atšewa ke morwa wa kxosi.

Nonwane ya ^{Lexotlo} ~~Mokhotlo~~ le Nkokobu.

E nne ele lexotlo. lena ka Nkokobu, Nkokobu are a
 reye re yo kxa byang, lexotlo la re are ye retlo a
 xa ntle ebile pula e yetla retla dula karno ntlong. B-
 a Sepela tšare xe di lebile mo byanyeng, lexotlo
 la re, nka nama ka kxabyang diatta tšaka aie tše
 ditšweu byale. Nna ketlu epa meete yalo ka kxo-
 nthša yore e lebile busubela ka e lebiša bohla bela
 ka ba ka lebiša borwa, ya Sepela ya o špa me-

725

K 34/91 A. Ntjic.

(7)

P 237-276

725

K 34/91

(257)

192

lete. Nkokobu yena a kxa byang yela ya epa melete
 byale ka xota. Ubalala, Nkokobu yena a qxa nHo useka
 ye fetša, H thoma Nkokobu are, kudutu, kudutu, Xaethibe
 Xae thibe medupe, medupe methibela, O no diru byalo
 puta ya thoma yana yana melete ya lexotto ya Hala
 meetse la Hoxa la ya xo nkokobu, lare, nkokobu mpu-
 lete ke nama ke omeleq Nkokobu. Ya mmulela utse.
 na are xola a ekwa buthithu are ha zoš, xo re
 name re thibele re fetše. rethe re dule kantong. Nkoko-
 bu are xa nkere othe o xane ore diatta tsaka ketše
 dithšweu are narahla nkase hwekesa dira byalo.
 Puta ya khula, Nkokobu are are ye re yo kxa byang, tsā
 Sepela tsā re xedilebile byang, ya dira byalo ka maaba-
 nee, la Sepela la, kxap^h meese ale la khonthšā kh-
 onthšū xa fitšā maubane. Nkokobu yena a kxa by-
 ang ya thibela mola xo bang xo šetše ya fetšā, a
 re, kudutu, kudutu, xa e thibe medupe medupe methibela.
 ya boya yana ya na ya medupe yana kudu ya thitšā
 mare ya lexotto, la Hoxa la Sepela la ya xo nkokobu
 lare, nkokobu mpulete ke nama ke omeleq Nkokobu are le-
 Sa laba la hwela Xona moq.

725

K 34/91 A. Ntjie

(7)

P 237-276

725

K 34/91

(252) 199

Nonwane ya Mosadi

Erile e le mosadi a sena bana, a sepele a ya kwa
 xo ngaha, ngaka yare sepele o hlabe kxomo o ebeye
 mo Mehlabeng o tle ohloleka busixo byo bongwe le byo
 o bongwe xo fihlela lebitse se sa hwetše bana, a di
 byalo xo fihlela a sa hwetše bana, xo fihlela bana bo e-
 bathano ya nama ya eba bana baxa le, ka tsatsi le
 lengwe a re xo basimane sepele le ye xo xama
 barasa si mo mma yena o are swenya. Ara ngwane-
 nyana o mongwe are silang ba sila bakwa-
 hile. Basimane le bona ba xama ba roxana, yo
 mongwe ngwanenyana a kxopha yo mongwe a
 bina byale wa xo sila yena akwa mmaxe
 a baraxa are silang kwa etlare kere le le pana
 abo le tšwa mehlabeng byak a Hoxa a ya
 kwa xo wa xo kxopha are, le santše are thikithiki
 Malapeng a batha nau xa nkere mmo orile ke ditšwa
 Mehlabeng, ba Hoxa le yola ba hwetša waxobina bare
 le santše kere hekerekere malapeng a batha nau nkere mmo
 a o rile ke ditšwa mehlabeng, are oreng wena o tle
 be o nyaka xo thšoša batha, are kere le santše le

725

K 34/91 A. Ntjie.

(7)

P 237-276

725

K 34/91

(253)

1914

Hêke hêke hêke malapeng a batho naa nkere mma
 o rite - ke ditšwa mehabeng. Ba sepele ba ya hwa
 a bašimameng ba xoxama, bare le santše tere tšuru
 tšuru - tšuru malapeng a batho naa nkere mma o
 rite ke ditšwa mehabeng, ba lešq xoxama ba se-
 pele bare mma xa nkere ~~naa~~ o ya re bona reya ho
 xa, Are xala bana baka nathetwana xa sekebe ke
 boreie. Bare o baletše nathetwana ho xa ka kobane
 yena xa se-reha bana rešwa mehabeng. Ba nama
 ba ho xa mongwe are kebe ke ntše mo motigwe mo
 mongwe mo ~~mongwe~~ mo.

Nonwane ya motho yo mongwe, are le makekobi
 Erue ele motho yo mongwe a utswa dikomo tša ba-
 tho. A sepele a hwesša bašimane ba xama bana le-
 monna, are nka kuka kxomo ya bare a tšei. A ite-
 ye tše nkang eya mo palela, Xatee a tšoa ba ka yona
 Xeafihia are, rau, rau, rau, benye kxomo ba etla, leko-
 twana rau, rau, rau, benye kxomo ba etla, koko am-
 mutela a tšena baja ditama tšela tša kxe-

725

K 34/91 A. Ntjie.

(7)

P 237-276

K34/91

725

(254)

195

mo ya batho, ba diru makhura ba a bea, leatwana
 na xe le thoxa kare, koko o seke wa šala o ithibe
 la ditsebe ka makhura ale, are eng nka se šale ka
 ithibela ngwana-ngwana, ka. A sepela a ya motseng
 o mongwe a hwetša bašimane ba lamo are pka ka
 ka kxomo ye bare, athš. o ka ekuka wena xe
 o le byale, a iliya tše nkang cya mopalela ka tee a
 ekuka a thšabaka yona. a fihla xae are, rau, rau,
 rau, benye kxomo ba yela, koko axe a mmulela a
 tsenu ba lōtlēla ntlo ba ija kxomo yela ba efetša.
 Xe a thoxa are o seke wa ithibela ditsebe ka makhura
 are aowa nka se ithibele, a nana a sepela, koko axe
 a šala a ithibela ditsebe ka makhura a bile ditsebe
 ditšala a nana, a dula, leatwana a fihla momo.
 tseng o mongwe a fihla a kenta ekuka kxomo ye, bare
 o ka nana wa ekuka. Byale barua bu mo lalēla ba swe-
 re marumo. A kuka kxomo yela a thšaba ka yona a ya
 xae xe fihla are rau, rau, rau, benye kxomo ba yela, koko
 xe a seke amo kwa. A dula mouwe a dutšē a opela. Batho
 o bale ba ba ba fihla ba imalaya. Batšea kxomo
 ya bona bathoxa.

725

K 34/91 A. Ntjie.

(7)

P 237-276

725

K34/91

(255)

10/6

Morwane ya bananyana ba ile aithobethe
 beng. Bananyana ba ile ba ile dithobethobeng
 bana na le mmadišwadišwane, ~~By~~ byale xwa
 Ha Pula ye ikxolo yana Mmadišwadišwane
 are nna nkane moššana ikxae a e la wa
 ikxae bananyana ba ile ba tsena. Bane
 xe nkabe dikxong die xona le mollo re
 be re ha xotša ra nnera. Mmadišwadišwane
 are nna nkane dikxong ithwalele a e la.
 Ba bōbe šeiše dikxong die xona. Are
 mono ikxotše, ba bona šeiše mollo o le xō-
 na. Bane ba sa ntše kona nanyane e ikxola
 etšwela. Yane ko fitla xobona ya ba lōke.
 la kamophixong ayona ya tloxa le bōna
 ya ba iša xae. Bar na le ngwana wa ikxoši.
 Nanyane yela ya fitla ya kotama mole
 tlaleng la bo Mmadišwadišwane. Mmaxo
 Mmadišwadišwane xe a yo thšolla melōra
 a ebona, are e thšela ka melōra. are e
 re enona bana ba rena ba saie ba ya di-

725

K34/91 A. Ntjic.

(7)

P 237-276

725

K34/91

(256)

197

thobethobeng ese baboye e tsoke tanna
 mo ya hoxa ya ya kwana mošate Mme
 Mmadišwane a ya ka xae. Nonyane yeia
 ya hwetša ba ona Mokxorang. Ya fihla
 ya kotama ya epeia. Banna ba ebea ka
 Ntlong ^{ya} ka mošate. Kxosi ya bošša basad
 be xote ba a lele Nonyane yeia ma-
 xoxo. Ba aia. Nonyane ya nthša bananyana
 ka moka ya šadiša Mmadišwadišwane. Kx
 ši yare xo banna yare hlabelang Non-
 yane ye ixomo banna ba hlabi ixomo
 basadi ba apea mexobē. Awa banna
 ba apea dinama. Xa dinama di seno
 butšwa ba diiša ka ntlang le matobea
 ya. be ija le nonyane yeia. Xe e seno
 ja, ya hoxa le Mmadišwadišwane. Kxosi
 ya nthša diixomo ya efa Nonyane.
 Mmadišwadišwane ba ba banthša ixomo ya
 ba pateia nonyane yeia. Ya ixona e bafa
 Mmadišwadišwane.

725

K 34/91 A. Ntjie

(7)

P 237-276

725

K 34/91

(257) 198

Nonwane ya batha ba balaya ke tlala

Enne ele batha ba balaya ke tlala yo mongwe a leba hwa
 bohlabu tsatsi ale tse babangwe baleba busibela tsatsi.
 Byale wa bohlabela a bona thaba oyu kwa xo yona a hwe-
 tšo tau ena le ditawana tše, disetelang. Tau yetxolo e be
 e ibo xo tsope. Mosadi atše a tawana ye nnye a kxa dimpu-
 udu aya xae a hlakana le tau ya nna, wena mmampewa-
 nne o tšwa kae thabeng, a tše tšwa dimpuudung, yare
 nne tsoxana re tšwetše, are tše latau lepe kelaphiri
 morwa lepe. Afeta, le tau ya feta, mosadi adibea ka bošito
 a boelala a hwešša tau ye kxolo e seko atšea yennywe wa
 šala tše nne a kxa dimpuudu aya xae a ~~hlakana~~
 le tau yela ya ~~yata~~ ya ~~mmotšiša~~ a se dia byale kamaane ba feta.
 mosadi a dia byalo xo fihlela ba feta kama kaxeba
 seno fela tau ya thoma xo makala yare nna banna
 baka ba ile kae? ya thoma xo lota mosadi wola ya
 bayu fihla yara banna bale yare nixale meetse yaxana
 yara yo mongwe yare rikxale meetse baxana kamoka wa
 mufeliso are o bona xore re kaxhwa re hakiša kwenā
 yaja mosadi wola.

725

K 34/91 A. Ntjie

(7)

P 237-276

725

K34/91 (258) 199

Mollwane ya banenyana ba ya dithobeng ba ya
dithobeng kwa dithobeng. Busefeka bafihla thobeng.
Bahwetša Mokekolo yomongwe byae banenyana
bauwe barobakwona kwa. Byae busiyo ditau tsabola ya
yomongwe; bafeka beke han'kauwe bana le yomongwe
mane yo bamafetayo. tsutšile lengwe yare dita-
u di swilakana Mokekolo yola ababitšu are dita-
utšela ditšea ngaka dikotai xeditšwa ditšila te beša tsā
le ja tsayung ditwona tsalena tšepela. Yola yomo
ngane atšeya nakana ya ditau kamoleša kanengiatšo
naš nakana yeo ebe ethibelwa xe ose o ithibele ebeele
ka Byaletae xoetša kwamaleši. Rare tšepela yoku
yomonyane wuabeng aswere naku ure nakana eu
ntoma. Aeletsa yathoma xolela yare: Nakana mma
baile-tee-nakana mmabaile tee-- Mosimaweso tee --
mosimaweso -- tee ke yalenaxatee-- Mosimaweso tee
-- Byae ditau tšaeetlwa xeditšwa kwa dithobeng
tšatšošalebela tšare xeditšwa makxabeng Xobane
bona batla Pokxomo lebonabutšoša kalebela. Bare;
xebufihla bahwetšu kaxa kxosi xona lebyalwa

725

K 34/91 A. Ntjie.

(7)

P 237-276

725

(259)

200

K34/91

Byale xobane ditau difihlile diemisitše dilefe yamole
 le ya fōša selepe sabellu mmotwane. Banna batsw.
 -aka xae bare difēng nakana yašona dišepere;
 byale badifanokuna tsaboyeladitabeng.

Noamane ya bananyana ba yadiphete

ng.
 Batloxa ba swere diratwana tša baro
 ba ya ditabeng ele babants. Byule yomona
 -e ebebare ke moxomana. Byale mmaxwe a
 mmitšas are Moxomana wee" ore Yokwa ka
 Peka o thšabe. Byale Moxomana yola a
 la etšwexo asepea ašw-hiwaile tšebe. Ba
 sepea kaxare xasethokwa ba eta baitopela
 dikhunywune. Xwa bafa seb samudumo omo
 xolo. Byale Moxomana are kevena bathoj selokenc
 Moraxo seve Kapeka metse ya Marenaj
 ka Peka moxomana ya selekabofexa.

725

K34/91 A. Ntjic.

(7)

P 237-276

725

K34/91

(260) 201

Byale ngwana ba mmame wa Yaxwe Ores
 Moxomana Xure ye hie Xaxona Sebmo ke Poi
 fo fela. Selo sela samodumo sanota. Byale
 Moxomana are nna ke a thšaba mma orile
 ore Xokwa Kapaka o thšabe. Byale bare thša
 baxee. tsePutša tšena fase Mosesana wa
 ba wa ya Katholika Mahiwana Anna Phalla neng.
 aPharitna aiebie yaesaba afeleba komafuri a tse
 na kasešixong. Rholofolo yela ya iJa bananya
 na bale kamoka. Mmamokomana o tie ašetše
 a mmame ye a tšena kasešixong. Aššana leba
 sadi balotše. Bamo nika kasešixong; aitha
 bela xobona sefahlexo segetatexaxo sammaxwe
 Bgale bo Mabannyana bale baxosekwe bare
 Moxomana otšoxetše kae bana barena. Bareba
 sammaršisa motšo are lebelelang kawa ditša
 beng dihare diašiši nyexa. Selo Sela Kapaka
 sa bafetša sa bareš "Phoo sa ba topa
 topera. Xwa sala Moxomana are tee fela.
 Ngwana Maxana xo botšwa o wetše dikomeng
 are

725 K 34/91 A. Ntjic.

(7)

P 237-276

725

K34/91

(261)

202

are dikoma ke tšeo.

Nonwane ya Mokhudu.

Mokhudu o kile a rexe a sefela ahwetsa tau enale bana baleosome. Byae ramaano are e rexe rejele bana babaxaxo tau ya dume. la; yare ka basixo xee yotsoma ya efa mukh. -udu dinama yare dixoba ofe bana wena o Temasapo yare xolokile kexotwele mose. Xare yaJa dixoba yafa bana batu ma, rapo yare baXwahiameno. Byae tau xee bo ya, yare MPhe bana baka a batse ya ka otee ka otee ya banyantisa ya bafetsa. ka basixo yare e sa lotso ma, mukhudu a saia a isa banabatau ya bafetsa ya bore Phoo. Yare xoloxa mouwe ya ipolaisa ditlata a saia are mad'are hwebi. Xetau ebo ya re tisa bana. baka yare leeo ke yobotse Morena Xaxo MPhe

725

K 34/91 A. Ntjie.

(7)

P 237-276

725

K34/91

(262)

203

Kele bohlanong dithswene dibalale le.madi
 n'xakie dintele yare xarese o.m.pontae ba Je
 babangbaka yare leganna ramana ketla ya
 lahwetša dithswene dibetha muruba yare na
 lena keno xaxabo lena le betha muruba byang?
 bare yere thusu bahamala folexa kakala
 yamore wa se swarelele o yawa. Ramoan-
 o are renakesa xaveriala yere thusu
 kxale kgale xela reJaxo bano batou ~~reJaxo~~
 rudi rwang Balahla Sabona bayalesela.
 Byae Mmakhudu are ketla le teta lemerefa ketla
 erwala ka sexola. Atlaxa atse ya tau aepkela ka
 sexolena a hwetša babetla muruba asebesu i se
 kraufiese hare. Dithšeni tsare kxas xela reJaxo bi
 nabatou rekhe radirwang. ~~Mm~~ Mmakhudu are baxa mm
 -amafofoxa kakala yamore wa se swarelele o yawa.
 Byae thšenyana yenyane yadula kraufie sexo
 yare sexola bere ngai moelo tše dikolo tsare ho
 xamo odinq lešata Mmakhudu are etlang reJeng.
 Merefa kaPela tsatia diJong kaPela tsa sesense.

725

(7)

K 34/91 A. Ntjie.

P 237-276

725

(263) 204
K34/91

baka mma khudu aKxasia dithebe kaPela tsadika
netsa sexoka tau gare tsupuu tsupu yadibola ya
gare le hano ketweditse ba Ji babanabaka. Byaletau
yabpelaxae mukhudu a holola dina Mere yakxo
Tama.

725

K34/91 A. Ntjie

(7)

P 237-276

725

K34/91

(264)

205

~~Ilônwanane ya mošimanyana aya xa malame axê a sepe-~~

~~Evile ele mošimanyana aya xa malame axê a sepe-
 la a Sepela a tšere ka tsela ye ba malame dišeng
 yona bare eila xa fihlisa ka pela a Sepela a fihla
 mo motšeng o mongwe xe a feta mo pele a
 Kxôvô a kwe mothe a mmitšê xe are ke a lebê
 lêla ba bona ele mokxalabyana ale ka mo
 lešakeng a ritšê a bêlla-bella a bušê xêpe a
 mmitšê mošimanyana aya xe yena o vile xe a
 fihla xo yena a mo tšêca a mo lôkêla ka mo tšê-
 ng ye a baxo a e bêlla mošimanyana xe a bapê
 xoye aka se satšwa a thôma xo opêla košak-
 na ya xaxwe are: A xe joanna phêkane tšê
 lela ke vile keya xa malame ka hantana
 sekxalabyana tšê lela se bêlla-bella di kôma-
 na sa xonna eila o tšene xo kômana tšê lela
 Mokxalabyana a kxana-kxana ke nê yaka e
 lla batšê a lla ka xae a twele kômana ye e
 nang le mošimanyana are mo basading
 ba xaxê etlwang kômana yaka e lla ba
 tše byang basadi bare a ellê ye etlwê,~~

725

K 34/91 A. Ntjic.

(7)

P 237-276

725

K 34/91

(265)

206

Mokhalabyana aye kōmana ya raxxolo khe-
 loma-kholoma mošimanyana a thōma xa opele.
 košana ya xaxē aye: Bxe Joanna Phēbane tša.
 lela keyle keya xa malome tša lela ka
 humana sekhalabyana tša tšela sebēlla.
 bēlla dikōmana tša lela Sarena etla o
 tsēnē tša lela etla otsēnē xo kōmana tša lela
 qha tša lela tša lela. Basadi bako lethabong
 ba hlaba mekxosi ba lela mekxolo kwana
 ne ba phēpela. Basadi baye xo mokhalabyana
 kōmana ye ota nyaka mabēlê ka
 yōma a tloxa a rwele ngwana wa batho.
 le saka ya xo thšela mabēlê. A sepela le
 metse ngwana wa batho ntšc a opele
 batho ba metse ba mofa mabēlê oyle.
 Xc ntšc a sepela le naxa aba a fihla
 xa malome a mošimanyana wo a opelelang
 ka xobane obe a sa tšcbe xore felō fa
 ke xabo malome a mošimanyana wo.
 Oyle xc a fihla a hwetša ba enwa bya
 la aye ke tlišitšc koša ke nyaka mabēlê.

725

K 34/91 A. Ntjic.

(7)

P 237-276

725

K 34/91

(266)

207

Ba malome a xaxe ka xobane babe ba
 Sa tsebe xe o ôpêla matlolo wa bôna
 bare ye a c nyaka, mokhalabyana are
 kômana ya va kxolo kholoma-kholoma mo-
 šimanyana a kôma kašana yela ya xaxe
 a ôpêla a ôpêla malome a xaxe a motlwa
 pele-pele are mokhalabye wo o swanetše
 Xoye a tšênê ka ntlong a nwe byala a tšena
 o yile xe a cpwa byala ba tšea kômana ba
 ciša ntlong ba yile xe ba khurumola ba
 hwetša matlolo wa bôna swere ke tlala
 abile a nyaka xo hwa ba monthša bamo
 apexêla mphokolô a ja ba mofihla batšea
 dilô tša xo loma kamoka badi lôkêla ka
 kômaneng. Mokhalabye are mpheng kômana
 Yaka ke a tloxa ba mofa kômana ya xaxe le
 Saka yela ya mabêlê o yile kwa pele a kwa
 nose e more têc are lexe oka ntoma ke wo
 o ja a sepela kwa pele a khurumola are ke
 tla moja dilô tšela tša xo loma tša mo loma
a nana a hwela xaxe xa naxe

725

K 34/91 A. Ntjie

(7)

P 237-276

725

K34/91

(267)

205

Ngwana ya banenwana ba ye hlata

Erile ele banenyana ba yo hlata bana le ngwana wa
 *kxoši leina la ngwana wa kxoši ebe ele 17aššane
 Byale ba Sebela Sebaka se setelele ka xobane noka ya
 bōna ebe ele kxole le metse ya xabo bōna ba sebela
 ba fihla nokeng ba tšola dihetla tša bōna ba di bea
 mo mohlaleng ka nama ba thōma xo turtēla le ngwana
 wa kxoši ka nokeng. Banile xe ntše ba hlata, ba bōna lexi-
 ba la noka ele le lexolo banenyana ba thōma xo thšoxa
 tšela ngwana wa kxoši a seke a thšoxa bare eye tšwe-
 ng ka mo nokeng ngwananyana o mongwe are rella
 tšwa byang o mongwe are re tšwa botse re tla ope-
 la bare opele re otlwe ngwananyana a nna mo leribeng
 le e leng ka fase a thōma xo opele košana ya xaxwe are-
 E-e-e abo na o šetše le šōla miramohlakle na o šetše.
 lešōla le šepela noši nkxōkxō modumō. E-e-e-aho nkxō-
 kxō modumō leyiba la butexu ngwananyana wola atšwa
 ale tee byale bananyana bale ba šetšeng ka nokeng ba.
 Sala ba xakilwe ke koša ya ngwananyana wola a
 tšwileng. Byale ngwananyana wola a tšwileng a ba hlōla
 a hwetsa ba sale ka xare ba xakilwe ke kōsa yela,

725

K34/91 A. Ntjie.

(7)

P 237-276

725

K34/91 (268) 209

Ngwananyana wela a leng ka rite are opelang le tsatsi le
 Sebetše ngwananyana o mongwe a xobola koša yela a thā.
 ma xo opela koša yela are: E-e-e-aho na o setše lešōla
 mmamohlakolē na o setše lešōla le sebela noši nkxōkxō-mo-
 dumō E-e-e-aho nkxōkxō-modumō. Bananyana ba bangwe ba mo
 the eledise lentla la bulēxa utšwa. Bananyana kamoka ba etšē
 la batšwa wa sala mašasane ngwana wa kxoši
 bananyana bare xo yena mašasane spēla ka pela reya tlora
 mašasane a opela tša matēpē are: nywe-nywe-nywao
 nywa o nywetše lenyōla nywa nywa nywa nywalē nyōnyē
 modumo lenba la seke la bulēxa bare mašasane opela
 botse hlē reja xo rabela ngwana wa kxoši a bolēla
 tsa matere are nna keya opela na ketlare xe ke obēlaka
 obela byang ba mmotša xarē bare opela botse mašasane
 a opela tša matēpē, bananyana ba tšea diaparō tša xaxwe
 ba mo tlaxēla ka nokeng. Xe ba fihla xwe baya ka
 xabo mašasane ba fihla baba botša xore re rite re
 hlopa re bona leriba la naka setše ele le exolo byalo
 ya opela ratsō bjale mašasane a opela tša matēpē
 lenba la seke la bulēxa lexantong re mollosetše kaxo-
 bane re rite re mmotša re fe opela botse a xana.

725

K34/91 A. Ntjie.

(7)

P 237-276

725

K34/91 (269) 2/10

Letšatšhi lebe le setšhe le subetšhe mmaxwe le PaPaxwe
 ba hloxa le dipholo tšhe pedi xe ba fihla mmaxwe
 a nmitšha are mašasane-mašasane are mma mma-
 xwe are orenq ole kamio bodibeng byo bo byale a
 hamola PaPaxwe are opela ngwanaka otšwê kamo
 mašasane a ôrela tšha matšhe mmaxwê a morabêla are.
 Ôpela botse blê ngwanaka anama a opela botse cse-
 tšhe ele bošixo kxwedi e kxanya a nama a tšwila e
 šetšhe ele kxalc leriba la seke la khurumêlêxa le
 letetšhe xe kxoši e le setšha dipholo tšhe pedi mouwe
 bodibeng. Kxoši ya nama ya lesa dipholo tšela
 tšhe pedi tšha wêla bodibeng leriba la nama la
 tswalêlêta. Bananyana bale ba nama ba hloxa baya
 ka xabo bôna mašasane le mmaxwê le PaPaxwê
 ba hloxa baya ka xac:

Ke yona monwane ya

Bananyana ba yo hlapa bang le ngwana wa kxoši.

725

K 34/91 A. Ntjie.

(7)

P 237-276

725

K 34/91

(270)

2/11

Noncune ya Sexokobyane le Lesokolodi
 Sexokobyane ~~ile sa~~ axa ntlo, byate sare xalesokolodi dila
 ntl' yaka retla dula bohle. Lesokolodi lare, ketla epa
 nqete waka kuisa xodimo lefase. Byate xe letkati.
 ledikela Sexokobyane sathoma sare, ntededise pula tla
 one, byate pula yana. Moletle wa lesokolodi wa hula
 meetse. lesokolodi la tsaba meetse, lathoma seema lare.
 Mputele toto - mputele, Sexokobyane sare xaxona
 lebelelo, xaxona lebelelo. Kemoka - setokobyane sa
 bula lelati. lesokolodi latsena tudula. Byate Sexokobyane
 sare xale lesokolodi pula ere xofeta oke edile ntlo
 yaka, lesokolodi lare. EE ketla edila ketla reyalo
 ketl'reyalo, byate pula yafeta bya sa. Sexokobyane
 sare xa lesokolodi dila ntlo yaka. Byate lesokolodi la
 xana xodila ntlo lare. Ketla epa moletle waka, ka tsana
 kaxare ka dula xona, ketla reyalo xeke epa metete
 ketla reyale ketl'reyalo xeke epa moletle waka. Byate
 pula yana xape. lesokolodi laboya xape lare toto
 mputele toto mputele, Sexokobyane sare - Oxanne xodila
 ntlo yaka ware ketla epa moletle, Saxana xo bula
 lelati. Byate lesokolodi labalawa kepula le phete.

725

K 34/91 A. Ntjic

(7)

P 237-276

725

Nonwane sa khudu le phuti K34/91 271 7/2
 Khudu eile yabona phuti eswere dinaka, yare. Tliša
 rekwe xaekaba dialla dinaka tše tšaxaxo-phuti ya fa
 khudu dinaka. Khudu yuletsa yare dinaka tše tša
 xaxo eseka xolly. Xomme khudu na diru maano.
 yare. Aare xotše molla reapeane, phuti yadumela
 reapeane. Kapitša kemo rellang xomwa mero-phuti
 rekwa sesare nou? Khudu yare rella tutela fela
 ratswa, Xalla thoma nna xoapeisa, fela xa kere
 nkhumulle o nkhumulle. Byale khudu ya tsena pi. King. Xa
 ekwa aluletsa yare, nkhumulle, phuti ya khumula.
 Khudu ya tšwa, Xwa tsena phuti. Khudu ya xotša molla
 o mo xolo, ya khumula yaba yutšeka sekhumle ka
 fela. Byale meetsa abela, phuti yare nkhumulle
 Khudu yare osa topa topela morwana, yalesa xo khumulla
 phuti ya hwa ka xare xapitša. Khudu ya ntsu phuti dinaka
 ya eia eletsā. Byale khudu ya hwetša kwena nokengs kwena
 yare dinaka tše xoletsa wena naa? Khudu yare Ec keng
 kwena yare dinaka tše oditšere kae? Khudu yare ke
 di tšere xophuti ka bohlatle. Kwena yare tliša ke kwe
 dinaka tše tša xaxo. Khudu yare orata xotsena mšo
 bodibeny

725

K34/91 A. Ntjic

(7)

P 237-276

K34/91

725

272 2/3

Kwena yare nku setsewe natšo, ya ditsia yaletša, yaletša, ya tsena letšo bodibeng. Khudu ya šala e hloka-hloka ka ntle xabodiba, yare kella xabona xaele xore ona leboblale xae otsene ledinaka tšaka bodibeng. Ya khuta ekuletše kwena kwena ya lebaka yatswela kanthe ledinaku tsey tšela, ya pufama yare nola eile leboroko, khudu yalla yatsia dinaka tšela, ^{yalloxa} yare mola elekole yabitsa kwena yare oile kebohwe anthe era xelebula kudu. Nna matlwa ke didia tsebile ketšere dinaka tšaku ka boblale byakwe -

Nonwana ya Basetsana ba eya Dithetlweny
 Katsatsi. Ielengwe basetsanu baile bayu Dithetlweny
 yare xe baboya batimela, ba hwetša dintlo tšepedi
 dile šokeng engwe ele ya moššana, engwe ele ebotse
 e phadimang ya dipteta. Baya xoya moššana ba hwetša
 Mokxekolo badula: nage. Ba bangwe bare reya ntlong yadi
 pletš. Mokxekolo are leseke laya xayona xona lediphiri
 bona bare reya ya, aleku xobathibela fela apalelwa. Xwa
 šala otee wabona. bonu xebale balewa kediphiri

725

K 34/91

A. Ntjic

(7)

P 237-276

725

K 34/91

(243)

214

yola ašala adula mengwaxa e mentši. kamoraxu akxopela
 xoya xae. Mokrekolo are ngwanaka bula dipitša tšeo. Adi
 bula. Xoye kxolo akwetšu lešela. lelebotše - botse ladipheta.
 Byule alokiša metaxo, Mokrekolo amafa - phiri lele xokobo
 xore dimofalesetšc. Tsaya leye tšamefihišu xae. Xefihla xae
 batho kamoka bamotšc bala xobana lešela. lelebotše - botse ladipheta
 tšedi botsana. Basetšana babangwe lebona bare reya xotšia lešela
 lelebotše - botse - ladipheta. Xeba saya bakwetša sexwaxwa sadšo.
 Bare nngwa yeng - babangwe bure šii - šii - šii. Rekatwa rengwa
 ya sexwaxwa. Emagwe aya ašengwaya sona samosebela
 sare eye ntlung yamošāšā. Xe bafihla abotšu basetsana
 bale are. Areyeng ntlung yamošāšā, bona baxana bare re
 ya xoya diphele. le Mokrekolo yola aleka xoba thibela bona
 barana. Yola wa xonngwaya sexwaxwa - ašala. Bale baba
 ngwe balewa kediphiri. Xomre yola atiwa lešela laxaxwe
 lebotše - botse ladipheta.

Nonyana ebotse

Banenyana ba kile bare baeya Kongeng baena le
 Mokradi le Mokratsana

725

K 34/91

A. Ntjic

(7)

P 237-276

725

K34/91

(274)

215

Mokxotsana akxopya ke lefika, batopu matsika bulekxatla lona lašala lexolu labathibela tsela. Xeba boya bahwetsa tsele etibilwe. laema bangwe hafeta ~~xaxat~~ xaxo eha bang bale balekxileng lathaba tsela. Ba dula fase bošexo byafihla ba bona molla otuka boya bahwetsa mokxekolasawa badula nae. Masoxa aditau aile xotsoma, xe atsena abwetsa ba setsana bao athaba lebona. Kamoraxo bare reabina. Ditau tšaswara emongwe wabona tšaya tša njo molaya. Tšaboya xape loathabis; bale babangwe, tša tšwa lemongwe tša molaya. Emongwe aka alemoxa sebase aiang, are keile kare ke ya katile kahwetsa babolaya matho. Are batho ba ba arefetsa. Kala xokaxos sasa xe Masoxana aditau aile xotsoma bond bašetše le Mokxekolo xwatšwela Nonyana ebatse, yare thatha khurwane baefa yare ketsang ba eketsa yaba ya difetsa. Nonyana yare xobona - byale keleša xae, bare nani rellareng xebeng bawotse baetta, battatta barebolaya kamo ka ka, Nonyana yare tsenang dipheony tšaka yafifa lebona. E eta eopela ere mpiletseng maepane kemoxa letše bana baxe buija kebadimo. Yafihla kxorong ya mo šute ya dula, yare mpeng dijo tšaboleta. Baefa yare xebona xore bana bakhutše. Yare nkaleleng Maxoxo baalela yaya ya ema lexoxong ya phuvulla;

725

K 34/91 A. Ntjie.

(7)

P 237-276

725

K34/91

(275)

276

diphexo, yare bana balena šeba. Batho kamoka bakotso
 battabexa. Emongwe lemongwe aswara ngwana waxaxwe kaxolla
 lexothaba. athabile, kroš. yatsena kasakeny ya ntša kxomo
 ya eholaya. Ya leboxa Nonyana ebotse ^{emolotetše} ~~emolotše~~ bana baxaxwe

Nonwane ya Dithsweni diraka Tau
 Etile xe Dithsweni dibona xore dithswenywa ketau ka
 tša kxobakana tša loxa maano, tša kwana kaohla ledilele
 telele, tša lephulha yaba kxare

Nonwane ya letlalo daphuti

Mutta oile watsia letlalo latau wattu wa wetsa dithsweni
 motšeng wa tšona diapile byalwa. Yare xe erdya
 dithsweni tša tšaxathšaxa tšare, ke Tau etile xobolaya
 emongwe warena. Tša dimedišana lekhobi tša efa byalwa
 yanwa. Tšare kroš byalwa byo kebyaletšema. kroš yare
 'sepelang leyo lenia, letla lenkhwetša ka Byalo botšweni
 xe ba etla tsikeng ngwarenyana wa thsweni are kelebetše
 pu

725

K 34/91 A. Ntjie

(7)

P 237-276

725

K 34/91 (276) 277

byalo mona emongwe are keya xotsia qcu yeo xea
 tsena kasefero ahwetsa mutla otsotsa lettalo latou a
 le anexile letsatsang. Monna yo akxotsa, aba axoma
 kabyako. Atla abotsa banna baxabo are selo sela ke
 Mmutla, ese Tau lehwe ditse otsotsa lettalo latou oro
 na dinten Byale Banna bao baxoma bare are yeng re
 yo obolaya. Mmutla re oekwa mosito wabona afofa lexora
 othšaba. Athoxela lettalo latou. Dithsweni tša moraka wahwetš
 sekare wa tsena Dithsweni tša ofeto disoobone. Mmutla wa
 Šala othšaba wa tsena ka moroberg aphikilaxa letang
 a dula dithsweni tšatla tšahwetša o dutš tšate motšwa -
 leraxeng ese wabona mutla ofeta fa na? Mmutla are
 osathšwa xofeta xona byale-byale. Ierojana laxakwe ekabele
 lebona. Dithsweni tša tloxa tša ba tšaboyela xae dipheletswe
 byale kroši yathswem ya tšea kobo ya Tau ya qpara
 a xotsomo diphoofolo ya hwetša nkwe ebolaite tholo
 byalo arora ka meroro emetona entang ke ya Tau
 nkwe ya tšaba yathoxela tholo tšaweni yaya ya
 bitša banna baxabo batta xowala nama ya tholo
 Xothoxa fao dithsweni tšabolaya diphoofolo kattalo la
 tau.

725
⑧*

K34/91

A Ntjie

P. 277-306*

*725
⑧

①

8/91

8

OCT 22 1945

MONITOR

K34/91

EXERCISE BOOK SKRYFBOEK

NRS. 0:15 bl. NR.

NAME
NAAM

A. Ntjie

CLASS
KLAS

SCHOOL
SKOOL

Registered No. 513/51.

"B"

725

K34/91

A Ntjie

⑧

P. 277-306*

Nonwanaka banenyana ba e ya Kroši (277) 218

725

K34/91

E le nonwane e le banenyana
 balakana le morwedi wa kroši xore ba
 ye kxonyeng. Bare xe ba tloxa morwedi
 wa kroši a bitša Mpya ya ~~ab~~, bare
 xe ba fihla kxonyeng, banenyana ba
 bangwe ba re aresobaneng ye bone
 wa nonneng. Da hwetša morwedi wa
 Kroši e le yo a nonneng ba mmo-
 laya ba mo epela mohlabeng ba topa
 dikxonye, ba re xe ba sa topa bakwa
 Mpya e epela e re: E le banyana
 i - i ba ile kxonyeng i - i
 ba re a re sobaneng i - i
 re bone wa nonneng i - i. Byaia.
 banenyana bare xo kwa Mpya e esela
 ba tsea mafšika ba e bema ya
 idibala ba e tloxa ya sala e tšoxa
 e epela ya re xe e fihla xae ya
 no epela Mma xo ~~ngwa~~ ngwanya
 na a e kwa, ba bolaya bane nana ~~baor~~

725

K34/91

A Ntjie

8

P. 277-306*

725

K34/91

(278)

219

Nonwane ke monna le mosadi

Ele o le nonwane e le monna le mosadi ba dutše motseng wa vōna ba le noš; tšatši le le ngwê mosadi a lwala a ve xo monna xe ke ha fola e yo nyakela bebete sa Tau. Byalo monna^a xa pola xore na a ka hwetša bebele sa Tau byano... a nama a tše ya Mokxopha wa Tau apaya a tše ya lethšoku a le thsela morabeng a tše ya le ditlo. A ve xo sepela a hwetša ditau mo di dula^a xona a ve xe a fihla Tau tše dikxolo tša ve Tau ye Tau ye šo. Byalo ye nyenyana ya ve Tau ye mariri nna a motho tše dikxolo tša e loma ya tšaco. Ditau tša ve a ve phureng mafšikana monna a nša ditlo a phua tša ve xo kwa a ve phuphura tša ve Tau ye Tau ye šo, tša ve a ve tšweng maš'

725

K 34/91

A. Ntjic

⑧

P. 277-306*

725

3

279.

220

K34/91

A ntša lethoko ka pela a sotla
 a tšwa madi tša nama tša kholwa
 xore ke Tau. Xo sasa tša ve xo
 yena šala mo xae le bana le
 koko a bona ve go tšoma o tla ya
 le vena ka maso. Monna a nama
 tše ya kxapa a e phula mašoba
 a mantši a voma bana ba ditau
 xore bo mo kxala mešše ka ^{Kolo} nokeng
 a šala a bolaya Tau ya mo khebo
 a tše ya Sebebe a tloxa, Xe ditauwana
 diboya tša hwalša koko, a tšona a hwile.
 Yela ya thoma ya xoxwe le'a tše
 dikxolo ya ve: ke le buditše keve Tau
 ye ke Tau mang ko thšerere ko thšerere
 rere bo koko ke maxe ke tana—
 — ko thšerere ko thšerere. Tše dikxolo
 tša boya ka lebelo tša lota monna
 yola tša Sebebe tša monna.

725

K34/91

A Ntjie

8

P. 277-306*

725

K34/91

(280) 201

Nonwane ka ngwanengana le Nona

Ile e le nonwane e le ngwanengana
 a baka a e ya nokeng. A re motla
 a thoma xo ya nokeng Mmaxwe a
 re xo ye na o re xe o batamela
 noka o epole ngwanenyana a dumela
 la fela e seke a epela, a re keim-
 ya ka xo bona xore xo tla tswang.
 A re xe a tsena ~~tsena~~ ka Sedibeng
 a bona metse a šikinyexa xwa
 tswa hoxa ye kxola ya re: Horiya
 mosadi, waka, le yena a e rata.

Byalo ngwanenyang a hoxa a ya xae
 xe ba manotšiša a re ke epetše, ka
 tentši le lengwe mma^{xwe}, a re a reye
 mašemong a re ke ya lwala, ba
 re hoxa a šala a peya maxobe
 le dinama a rwala a yo fa
 Nona. Xe a bona xore o ba tame
 tše sediba a dula fase a epela
 a re: latile wee nke phome moo.

725

K 34/91

A. Ntjic

(8)

P. 277-306*

725

5

K34/91

(281) 222

we ga:re moo — ya:re moo ke
 kwa mosadi waka re monye thofa
 na wee nke o phothe moo we ya
 re moo — ya:re moo ke kwa
 mosadi waxo, ya fihla a e a le!a
 lexo ya phutha xana xo dimo xo
 lona ya be ya hloxo xo dimo xa di-
 rope. tsa^{xa} xê a e hlotša ka makhura
 a e fa tsa xoja ya re xofetša a
 xo mela xae a fihla a xobša. Xe
 ba boya mašemona bare na thwe
 le byang a re ke kaone-A dira
 byalo xofihleta monna yo mongwê a
 mmona a botša botswadi ba xaxwe
 ba bolaya noxa yeo.

725

K34/91

A Ntjie

3

P. 277-306*

725

K34/91 (282) 223

Nonwane ka diphōōfōlō di epa sediba
E rile e le nonwane e le diphōōfōlō tša
kera xore di epê Sediba Phukubye ya
na ya ve nna xa ke epe tša ve
xo yona. o ka se anwe, yare xo
lukile. tša thoma tša e pu tša ve xo
fetša tša Kxetha Mmutia xore a lete
~~meêtše~~ xe di sa ile xo tsoma. Phokubye
ya tla yare xo Mmolla nke o he o kwe
dinosi. tša bose šitse Mmutia wa ve
ke a xana wa e theša wa ya, ware
xo dikwa ware xo phukubye ketima o
hwa ve boye ve ya yare xothwa ya
tšaba ka tšona. Mmutia wa šala o
itsela ka mabu xore e be o mosetha,
wa ingwa piša dithate wa dula o
honame diphōōfōlō tšave xe di boya
tšave meêtše a ka? ware ke hwe
le ke lwa le phukubye moxare ka
moka yare xo mpetha ka idibala ya
nwa ke sa idibetše. tša xa se wena
Seto.

725

K34/91

A Ntjie

③

P. 277-306*

725

K34/91

②83 224

Tša reya xove a lete ke phuti, le
yo na phukubye ya e dira byalo.
Tsare xe di boja tša kwetsa meetse
a se xona tšare le wena xa Selo
Khudu yare nke le Šadišeng nna
tšare wena ke wena mang xe
xe patelwa banna bo phuti wena.
oka dirang. Tsare a re le keng phala
le yena patelwa byalo. Khudu yona
ya nofela ere nke le Šadišeng nna
Ma felelang. tšare wena khudu xe
o dutše o re nke le Šadišeng
a ve wa molesa re ha ho xo bolaya
yare xo takile ya šala, Phukubye ya
tšwela yare mmamotla ba šadiši
tše yo ko nwa yare xe ere e ho
ma molomo khudu yere mošifa ka
meno tee ya re xape wena P, kubyê
o rumula bangwe. Ya no dira byalo.
Xo fihla diphoofolo di boya tša humana
meetse tša e fa dimama tše dintsi.

725

K34/91

H Ntjie

8

P. 277-306*

725

K34/91

225

225

Nonwane ka Manna le mosadi
 le e le nonwane P. le manna le mosadi
 ba e na le ngwana iha la xawe bare ke
 (Snow-white) ngwana yoo o be a le botse
 Kudu Kamatta. Bjalat ka tsatsi le lengwe
 mmaxwe a lwala a hwa ngwana a sala
 le papa xe ba le ba begi. Bjalat manna
 a bona xore xo dula ka nte le mosadi
 ke xo tawenyexani tseca mosadi yo mang-
 we a re xo ^{fiha} ka xaf a seke a rata
 ngwana yoo ka xore o be a mophala
 ka botse. Ka mantong o be xona ^{ic} seipone
 sa xo bolelela mosadi ka mehla le mehla are
 lo hapa a ipone ka sona are xo sona
 na nna le ngwana yo xo ^{ph} phalwa
 mang seipone bare ngwana xo pha-
 la Kudu Kamatta. Mosadi a bona ke
 botseba a rata xo bolaya ngwana yoo
 tsatsi le ngwe mosadi a bolela le manna
 yo mangwe xore a mmolayete yena
 are xo ^{molaya} molaya a tise se bete sa xawen-

725

K 34/91

A. Ntjic

⑧

P. 277-306*

725

9

285

226

K34/91

Monna a tšea ngwana wa batho a moiša
 se thokweng a re xa filola a hwetša pere
 a e bolaya are xo ngwana Sepela le se-
 thokwa se o ha hlumana mma ye Kxolo
 o tsene ka tšare o ha hwetša mepete
 ye šopang o e tekantse ka yo mongwe
 le yo mongwe o ha hwetša yoxo le Kanang
 mme o robale xo yona ngwana a
 dira cyale. Monna yola a tšea Sebete
 ba péré a fa mosadi yola are ke
 mmolaitle mosadi a thakala a nama
 a tšapa a ya seiponeng are xo byang
 seipone nna le ngwana yola xophalwa
 mang? seipone sare ngwana yola e
 sa no xophala mosadi a kwata are
 ke ya bona menna yola xa se a bolae
 ngwana yola a botšiša menna, menna
 are ke a bona xa se wa tšapa xa
 botše mosadi a tšoxa a yo tšapa kudu
 a ya seiponeng sare o kaone.

725

K 34/91

A. Ntjic

⑧

P. 277-306*

725

10

K 34/91

286

227

Nonwane ka manna a ena le barwa

E yile e le nonwane e le manna a na
 le barwa ba bavaro o byetse moapola
 o bea diapola tše tharo ka moraxo xa
 mengwaxa ye metare, xo be xa na
 le le hodu le etla le utswa diapola
 tšea. Manna aye xo morwa naxaxwê
 wa pele aye o swanetše xore o letē
 le hodu le letlaxo le utswa diapola.
 Morwa a dira byalo, empā ba
 be ba a xeleditše moapola ka letē
 ma empā ba be ba makala xore
 na le hodu le tšena byang, ba
 thoma xo le tšeta papa xwe aye
 xo morwa waxaxwe wa pele leta
 moapola yo o lebêlêlê nho ye e
 nang e tšea diapola tše morwa
 a dira byalo a tala a letile bošexo
 ya xe boesa a robala a xopola xore
 le ka se satla ^{xwa} tšwela nonyana
 ye kxolo ye boše ya tšea diapola ye

725

K 34/91

A. Ntjic

⑧

P. 277-306*

725

K34/91

②87 228

ngwê ya tloxa na yo, xe papaxwe
 a fibla a hwetša morwa a robetše
 a motšošā a re apola ye ngwê e
 hae morwa a thoma xo makala
 ka xore xe a robala dibedile kamoka
 xo sešā papaxwe a romela morwa
 wa xaxwe wa bobedi le yene a
 diva byalo. Byalo mokxalabyê a
 yemêa wa mafetelo xore a tete
 apola yeo šetseng yema a lala a
 letše bošexo kamoka ya re xe tšāšī
 le tlaba a kwa moduma o moxolo
 wa nonyana ye e tlaxo e tšea
 diapola a e thuntša a e phošā le
 fofa le engwe la weta fase xe
 papaxwê a fibla a mmontša le
 fofa la nonyane yeo e tlaxo e
 tšea diapola a re ke e phošitše fela
 e tšere apola e tlaxile ka yōna
 nonyana yeo e botše kudu fofa la yo
 na ke le.

725

K 34/91

A. Ntjic

(8)

P. 277-306*

725

12

(288)

229

K34/91

Papaxwe a le tšea a laêh mortarwa wa
 xaxwê wa pele xore a ye xo nyaka
 nenyana yeo ka lefafa leo, a Hoxa
 a swere se thunyane Are tseleng
 a bona Mukupje e ha xo yena
 are ke ya thuntš? yare o se ke
 wa nthuntš a ke ha xabotš a dilaba.

Morwa are mpotše yare
 na o nyaka nonyane yeo e tšere
 xo dipole tšeni na? Are eng
 yare se tšabona morobê kwa pele
 ka pele, ka morobê o ha bona
 Pata tše pedi ye ngwe e thexela
 fase mena o tšea ka ye e yang
 xo dimo kwa pele o ha bona kere-
 ke xape o ha bona nho tše pedi
 ye ngwe ka tšoxong la xo ja yengš
 ku xo la mphapha o ye ka tšoxong
 la xo ja o se ke wa ya ka
 xo la ntšoxotla a ya ka xo ntšoxo
 tšoxo a nani a ile.

725

R 34/91

A. Ntjic

(8)

P. 277-306*

725

13
R 34/91

(289)

230

Nonwane ka manna le mosadi.

E rite e le nonwane ele monna le mosadi
ba dutse kxole le batho byalo tsatsi le
le nywê mosadi a lwala monna a
monyakela dimare e be afole.

~~Byalo tsatsi le le nywê xwa
thoma monna a lwala are ya mosadi
bepela a kxela meetse a Sa lleng
Sexwaxwa mosadi a tse q krapana
a ya Sedibeng se se ngwele se
se ngwele tsama are kenyeka
meetse a Salleng se xwaxwa, dixwax
wa tsa lla Sedibeng se se ngwê le
se se ngwê. Xware mafelelong mo-
la a bona xore o lapile a humana
meetse amanqwa a a Salleng ~~se~~
Sexwaxwa a kxela krapana yu
xaxwe a e tlatla are ke sa tlapa
kumela kudumela mo matlong, are mola
a dutse ~~se~~ a tlapa meetse a tse na
ka xanong mosadi a kwa xore meetse
a bose.~~

725

K 34/91

A. Ntjic

⑧

P. 277-306*

725

14

K34/91

②90

231

Anwa kudu xo fihlola a bile a fetsa
 sediba Empa a se sa kxona xo
 hoxa ka xore o kka tse meetse. Ka
 nthe mosadi xe a fetsa meetse o
 fetsa meetse a diphosapana kamok.
 Byalo diphosapana tsa ve xe
 ditlilo mwa meetse tsa hwetsa a
 fedile tsa tona tsa makala, xore
 na? - meetse a kae tsabutš^{ba} mosadi
 Xore na meetse a kae? are kile ke
 ya hoxa mado are kwena badiba.
 matsixo are kwena bodiba. Beditsi
 xe di fihla tsa mmolaya.

725

R 34/91

A. Ntjic

(8)

P. 277-306*

725

¹⁵
R 34/91

(291)

232

Nonwane ka monna le mosadite ngwana
 E vile e le nonwane e le monna le mosadi
 bana le ngwana wa mosimane leina
 la xaxwe bave ke (Johannes) Mosimane
 yo o be a seleka kudu ma pele xa
 motse wa xabo xo be xona le sehlae
 Sa Mopulukoma. Byalo mosimane yo
 ka xo seleka xa xaxwe are tsatsi
 le le ngwe xa papa xwe are kenyaka
 xo namela sehlae - se papa xwe are
 o seke wa leka taba yeo, xa o bone
 xoba sehlae se ke se se xolo kudu
 yenci are nna kenyaka xo senamek
 papaxo mosimane a batsa mmaxwe
 mmaxwe are wena (Johannes) o nyaka
 xo lehang. Mosimane a lla are keve
 kenyaka xo senamela. Aowa batswadi
 ka xo kwa botoko xe ngwana a lla
 ba mo ~~et~~ dumelela a namela. Are
 mola a nametse dikxato tse lesome le
 tse pedi a theoxa a vama fase.

725

K 34/91

A. Ntjic

(8)

P. 277-306*

725

¹⁶
K 34/91

(292)

234

Mmaxwe le papaxwe batswa ba kitima ka xae ba yo paka morwa bona bare xe ba fibla a tsoxa a namela, mmaxwe atsea le pa a ekhupetša xore a seke a monona xe a namela. Zela ka xore e le ngwana wa xaxwe a ekhupilla a mo lebekela xore ha o namela byang.

Xape mošimane a re mola ale xo dime a wela fase a robexa khuvu a ba a idibala mmaxwe a lla a re Jo ngwana ka o hwile ba mo tsea ba ba mo isa sepetela a tsoxa ka sepetela. Ba maalafa a fola a boya xae a re xo ba tsuaceli ke sa nyaka xo namela hlare zela bare lexoleka o ka se sa se namela. Mošimane a re xo bona pele ke dula le lena ke swanetse xo namela sehlare se, ba mo clumeteta a namela a re mola a lexodimo a xowa e re betho mpōnena ke nametse hlare zela ke beke senyaka.

725

K 34/91

A. Ntjie

(8)

P. 277-306*

725

17

K34/91

(293)

235

Nonwane ka difudi le Pinyaleraxa

E xile ele nonwane ele difudi le
Pinyaleraxa; di be diphele xo tee ka
maxobeng. Byalo le baka la xore maxobe
o pyê, byalo difudi tsare xo pinyale-
raxa nna ye a tloxa maxobe o pye le
ro nyaka maxobe ye xo ba le meeke.
Pinyaleraxa yare le nna nka tloxa
le lena tsare na o na tloxa le veng
kuang o sa kxone xo fofa. yona
ya fetola yare dirang maana a
xore le tloxa le nne tsa kwana
xore di tsega thatana pinyaleraxa e
e lome ngwe e sware keifa ngwe e
sware kafa xore di fofa naye tsa
e laêla xore e seke ya lesa thatana
ye le xe e bona dilo tse di botse pinyale-
raxa ya kwana hatsa tsa tloxa tsa
ya mo di yang xona tsare tseleng
tsa hwetsa basimanyana ba dišibe
ba di bonga ba di bema ka mafesika
Pinyaleraxa ka xo befelwa yare kea fofa thatana yawa

725

K 34/91

A. Ntjic

⑧

P. 277-306*

725

^{is} K34/91 (Red coat) 294 236

~~Nonwane ka mosadi le ngwana yo bareng~~
 E rile nonwane e le ~~mosadi~~ le ngwana
 yo bareng ke (Red coat) tšaisi le lengwe
 mmare a moroma xore a išetše koko
 ware dijo, o be a kwele maata le
 dijo tše di ngwê mmare a molaela
 xore xe a feta ka lesoding a behe
 a tšama a raloka le e kabana o
 ben bona maloba a mabotše a seke
 a akxa xona le dilo tše di jara
 batho le wena a li ka xoga ngwenenyana
 a hoxa a xe a fihla ka lesoding a
 bona mabha a mabotše a rata xo
 akxa, xe a sare aho a bona phiri
 yare na a ya kae are kea xa koko
 yare na tšela ya xoya xa koko axa o a
 e tseba na? Are eng ke a etseba ya
 mmonša tšela ya xo dukuloša yona ya
 ha ka ya krauswi ya direla xore a e
 hwetse e le pele. Xe a fihla a ba tšaisi le
 subetše a kôkôta are koko mpuletš

725

K 34/91

A. Ntjic

⑧

P. 277-306*

725

K34/91

295

237

Koko wa xe a be a le ke phiri xe a
 Kōkōta Phiri ya fetola yare Kwanyolla ka
 mo o tle o Kwanyolle ka xona a byalo
 are koko tsa digo sitse Phiri ya
 fetola yare e na o beile mawwe
 ngwana wa ngwaka ngwanenyana a
 bea ye mmitša yare e na o robale
 ngwana wa ngwanaka a ya a robala
 yayo. ⑧ be a bonako ke kokowa
 xwê are koko na nka malomawa le
 na e le ya marala ya re ke xo lwa-
 la, a bolela ka bedi are na nka
 ditsebe le tšona e le tse dikxala yare
 ke xo lwala, Phiri e be e rata xo
 mmolaya byalo ka kokowa xwê. Malome
 wa xwê a fihla a hwetša e robetše na
 ye a mmitša are e tšamo o tšoxele
 e nyaka xo xobolaya ngwana ya e le
 xona a thomaxo le mawa xore xase
 kokowa xwê malome wa xwê a e bolaya

725

K34/91

A Ntjie

8

P. 277-306*

725

K34/91

296

238

Nonwone Xaka Kxosi le Setšaba sa Xa Xa

Xo be xona le Kxosi, Kxosi yoo ebe e tšjere
 ba sadi ba ba nši. Ka tšatši re le ixwe ya
 yoma batsela ba yona xore bayo e nyakela
 dikxaka, batsela bao ba buile le xaku tše
 hano, ba di apoya xabotse ba dibeya ka
 ntlong. Xo be xona le mosadi yo ba mmotšā-
 ng mmamotšāpe, mosadi yo a tšea dinama
 tša Kxosi a elija ka xofeka. Xe Kxosi e buš-
 iša badi kamoka ba yona, ba a xonešā, ya ilo-
 xa ya bitša setšaba sa yona kamoka
 a sebušiša sa ikxanešā. A bitša batsela; a
 re xo bōna, sepebana, le yo bolaya tala le
 tšišē le šika la yona, ba diya byalo. A ilo-
 xa le bōna a ya tšeng, ba puliša tšišē.
 Ka le ka mo boditšeng. Se tšaba kamoka,
 sa ila ba tšena kamoka ba epela bare
 wa jileng dikxake kemang honla
 ta ho nšata Kxowa
 šika la tala Kxowa re
 wele honlaia.

725

K34/91

A Ntjie

8

P. 277-306*

725

K34/91

297

239

Xwa uela mama movalwaga ^{kwosi} wetsa dikro-
moma le foelhsaba le yena ka noši.

Moawana ka xa moheja yo maboise.

Mosaisana yo masaxana kamoka abe a
moxaki, Papaxwe o be are yo a nyakang xo
mo tšeya a yemê sekh sekh se sebhena
sele mo kipang. Sa ba pakela, xwa ila mo
kxala-byê, a cipara le tala ka maxotlo, le yena
o be a manyaka, yena o ile a severema. sekhla
re gab xe o be o severema o be oša khutše
xe o khuisa se ya ^{no tšeng} ~~sekh~~ yena o be a
yema a lokaše dija kama ~~mo tšeng~~ wa maxotlo
o be a jela xona mo a bena xona. a tše
ya ngwinyana yo a mo tša xa tabo. ka tša
tši, re lenqwe a paxaisoma le masaxana.
a mmaraya kwa nakeng, mosadi a tšara
a yo manyaka, a tšeya ^{ya} leja ka xa xwe
xela a mmole, ale ^{lokele} ~~mmole~~ ka kxapaneng.
a bina a epela are

725

K34/91

A Ntjie

3

P. 277-306*

725

K34/91

298

240

Khusu - khusu, ma nana tsoxa.

ya matatana hana tsoxa.

mokwabe a tsoxa aya weng ka xaxé le

masadi

Nonwane .Kaxa monyang yo moxise

O be a senabato a nna le kakaxé ma da
 xé obe a moxise dikomo tse tsi-xo be
 xona le kromo e ^{hlobo} tsoxa ya xodi fela ka mha
 masena yo ebe ele modisa wa tsona.
 o be a tswa le tsona a diša fela xo tse.
 ebe ele motho wa a tšebaxang xa nle.
 ka tšatši le renqwe xe a katame se obang
 a letša setong-tšob, xwa tšobela verole ka
 ka batha ele tšobaba saxa matlala
 o banna ba swere ditšobaxa ba fihla
 bare xo yena tse dikomo tse, a xana.
 ba inama xodi soka, a dula mo sealong a le-
 tša nioya xaxwé, o ve

mma-mma keya dilaxela

Moema kxole.

725

K34/91

A Ntjie

(8)

P. 277-306*

725

K34/91 (299) 241

Sangwana seyeila malema kwe
 xe a riabo kwa hlalo koka a xe. mofekolo
 yea obe ana le kedu, are xe a fink, xo
 bonag are. Thsa—mo, ihšam., ihšamo th-
 šame, ka yomo ka ba ihšamok. ka leedu,
 Š ihšabeng sa xe mailaka ka mola baehwa xwa
 šala manna o tee, manna yo aya bollokwa
 xo ya botša: batha vaxa mosešana yoo, le
 šona šalla sa hlalwa xwailu šaka mma-
 ma-bolo. le šaka laka, tšohle tšeo ka moka
 tša hlalwa. mageleng xwaila are maha nith-
 ša dikxomo are xo kokoxe o seke wa
 xadika diihšise ka jeno, a sepela ayo di-
 ša. mofeka a xadika diihšise, tšaiši lea xwa
 tša baxa molešy, le šona se nyoka dikxomo.
 a ihōma kōša xore mofekob aile xamo ihuša
 ka maledu, mofekolo obe a šailwa a tšene
 ke, ^{ihōise ka} tšebe tšohle. ba dišōka ~~stare~~ xe
 ba dišōka mantabe a xane ba ihšoke.

725

K 34/91

A. Ntjic

(8)

P. 277-306*

725

24

K 34/91

(300)

242

Nonwane ya xa Panyakane le Panyake.
 Panyakane le Panyake epe epe matla le
 novaithe ka tsak le vengwe hae veyo
 dipanyekeng, mangwe le mangwe a tšea
 seroitwana sa Xaxwa le matoma, ha itxa.
 Xeba fa fihla kawe hae xeba epa diphe
 wa tšea, Panyake a va novaithe afe ake
 ke kwe matoma waka, o rite a sare
 ke ya epa, matoma wa thokoxa. Panyake
 Panyakane e Kwata - bokolo are le
 ita ko epela ka waka. Kannele a chira
 byalo. Ba rite xe ba sero epa ba it
 xax, ba fumana le tšema, bera bana
 bare-he. wena Panyakane abo Panyake,
 nke le re nihetšeng dipanyake tšea
 bavile xa bafas Panyakane a hlokase.
 Tšea seroitwana are, lefeditše dipanya
 ke tšaitšea, Panyake tšaka ke ikepetše
 ke Panyake ešo Panyake ešo a robile
 matoma waka matoma waka ke iphe
 tšea ke bešo bešo bera mpha ke iphile

725

K 34/91

A. Ntjic

(8)

P. 277-306*

725

K 34/91

(30)

243

ba tloxa, kiva pele tseona ba diyaloy
 no. Barile, ze ba tseba xane abane diya
 twana xa dina sebe kaka ma bano a ba
 krapelo, tanyakane ze xa kaka wate, a
 mo kamela pyala ka batho bare ba
 leisema, ba mharé barile baboya mase-
 mong bare na eipanyalke dikae bare
 di feditsoe ke kaka ba tswana makaka
 lo ba tswana.

Ntswane ka babinane ba ilo rupa.

ka tswane le tengwe juale barile
 ba tswane ba ilo rupa, bare xeba fika xana
 kwa, ba na sebaka se se tete, e rite ka
 tswane le tengwe baya kaka ba rite ze bare kawe
 rangwane a ngwana wa kwe, a tseya ngwana wo-
 lo wa kwe, a mofela xa dina xa sehane se, ba
 veag ke makhio, o ba a mofela ana le batho ba
 ba beng ba ilo rupa ka mofa le banna ba ba beng

725

K 34/91

A. Ntjic

8

P. 277-306*

725

26

K34/91

302, 244

Sele xana moa. Ngwana wa kua, a na mmeditir

ka tsatsi. ke kgwe re datadi ba eya mnyeng,

ya mangwe a re a diise a thaphe a kua na e

epala eie mbiha ya a be a pata aye

Moshikwanyana ngwana wa da, da

mashikwanyana tare.

ke, xana re vavane aye a ya mafetolala

a re ko yena ke nyaka re oya tseya mose

tsana ya banyeng ke seepa. ke xana re

amo tseyo ku ma tsatsi re kgwe a omelina

moadi a epala

Seepa eepa ngwana vavane

Da a sababile xeng ..

Modika a nameditwe na

xeha ngwana tare

ke xana re monna ya a moisea ba sa

uvê fha
lona.

725

K34/91

A Ntjie

8

P. 277-306*

725

K34/91

303

245

Monwane kaXa Sewela waTladi a Xodimo

E ntle eie sewela wa tladi a xodimo
 are ke tsheya sewela a tladi a fase.
 Ba nnyana ba^{ts}wa bay^q khonyeng, xe ba
 ile khonyeng ba rwalek, xe yoba le xang.
sewela a tladi a xodimo are ilwa mo-
^{waka}
^{sadi} seweb wa tladi a fase. Se wela a tladi
 a xo dimo orile xe a boyela xae, are xo
papare, ke nyaka mosadi. eie xove obe
 are ke nyaka xo tsheya sewela a tladi
 a fase. Byale papaxwe are xo xena, na
byale sewela a tladi a xodimo oila mo
tsheya kae? Se wela are, xa xona monnyaka
waxo swano ke sewela, ile ya movata.
ke ila xoma seokro. A yo boisa seokro
 are e yo mpdietsa se wela a tladi a fase
 ke a monyaka seokro saya fase ka bobi.
babo sewela ba ixobaketsa bunngana.
ba nnyana xe ba ixobaketsa seokro to
se tshebe sewela, bale xe are supa

725

K34/91

A Ntjie

8

P. 277-306*

725

K34/91

304

246

monqwe sa nithi e a iswela evi bobobo
 xase se wela, a ba diya byalo kamakia,
 a ba hlatamha, ba fela kamoka baseke ba
 ninsu sewela. goakho saba sa naxa.
 Sewela a tladi a xodimo are xareye o isei
 nna ka tubi, ba ita fase, Bannyana baiba
 xape ba ita nito. se wela obe anna ka
 le fisono o sa me fase, ba itwana le se-
 wela a tladi a fase, ba boela xae, xe ba
 finta xae a-re papa-mosadi ke mmona
 keya nywana. se oixo sa bafusa le
 dilamo, ba itopela. a xoxosa Babo se-
 wela a tladi a fase bare, xe le xoxo byale
 le tsebe ngwana wa rena xae some nose
 xare o some mo ngweding, masoxana
 a nganga khang kwa ixoxong, ya basadi,
 ba ba botse. Sewela are, basadi balena
 ba phala ke waka. se wela obe a se-
 tse a ite botadi, byale go monqwe are
 se pela e yo bosa mosadi wa sena

725

K34/91

A Ntjie

⑧

P. 277-306*

725

K34/91

305

247

aito mpha meitse. Se wela. a roma p-
 helesi. Sewela a fihla a a tshabla are ke
 nyaka a sebela. Se wela a tswa ka nibe
 ng mosekare xe a tswa ka nibe mo
 wa mo swara mephwa ya makho. xe
 a sepele le mokho, wa fihla dikhu-
 rung. xe a fetsa makho wa boya ka
 dinoka. xe a fihla mo kxovang wa mmoya
 ka kxara. xe seise ⁿⁱ xaro fele. xe a are
 kefa monna meise ya eba seole. Bo thoma
 ba tabeya. monna oya kaxe ngwanabo mo-
 sadi are xape ke wena o moxapeledi tsheng
 mme barile xaa sepele mosekare, monna
 a phuiha ma bhoafolo ka moka, a kxe ha
 ye oka moxamang, le xokoba kaxe nna ke
 tlare waa, waa, waa ja le koba. Tsaparelwa
 kamoka xwaila mmuka are ma ke tlare
 Sewela o emehsimeleng. a roma ena a
 fihla are ~~sewela~~ o eme tshimeleng.
 are ke mmoditse monna a xaxwe

725

K34/91

A Ntjie

8

P. 277-306*

725

K34/91

306* 242*

mmaile a boela moraxo. babo monna ba
 ehwa kamoka. mmaxo mosadi a xwaka ^{di}
 dibelo a senqwa ka babo xe a fihla are
 babo senqwa a tladi a xodimo ehwang ngwa
 naka o nwile a thuba gesenqwe. A thuba
 se senqwe are senqwa Tsaxa a Tsaxa.
 a thuba se senqwe babo se wela be Tsaxa.
 a foloka aya xae. a thuba sedibelo
 ka xaxae are Tsong senqwa a Tsaxa.
 Nama ba Tsaxa senqwa. a baxa mose
 xave.

8 725